DOĞU AKDENİZ KALKINMA AJANSI
Yavuz Sultan Selim Cad. Birinci Tabakhane Sk. No:20 Antakya / HATAY 31050
Tel : +90 (326) 225 14 15
Faks : +90 (326) 225 14 52
E-mail : bilgi@dogaka.gov.tr
Web : www.**dogaka**.gov.tr

HATAY YATIRIM DESTEK OFİSİ
Yavuz Sultan Selim Cad. 1.
Tabakhane Sk. No:20
Antakya / HATAY 31050
Tel : +90 (326) 212 25 76
Faks : +90 (326) 225 14 52
E-mail : hydo@dogaka.gov.tr
Web : www.investinhatay.com

KAHRAMANMARAŞ YATIRIM DESTEK OFİSİ
Yenişehir Mahallesi Trabzon Cad.
Kahramanmaraş İl Müftülüğü Binası Kat:2
KAHRAMANMARAŞ
Tel : +90 (344) 231 14 17
Faks : +90 (344) 231 14 18
E-mail : kydo@dogaka.gov.tr
Web : www.investinkahramanmaras.com

OSMANİYE YATIRIM DESTEK OFİSİ
Esenevler Mah. Hasan Çenet Cad.
Özel İdare İşhanı Kat: 7
OSMANİYE
Tel : +90 (328) 888 00 00
Faks : +90 (328) 888 00 01
E-mail : oydo@dogaka.gov.tr
Web : www.investinosmaniye.com

ISBN 978-605-64717-2-8

2014 - 2023

TR63 BÖLGE PLANI

T.C. DOĞU AKDENİZ KALKINMA AJANSI • T.R. EASTERN MEDITERRANEAN DEVELOPMENT AGENCY
DOĞAKA

TR63
BÖLGE PLANI
2014 - 2023

HATAY • KAHRAMANMARAŞ • OSMANİYE

www.dogaka.gov.tr

Bu belge, Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı tarafından bastırılmıştır.

ISBN : 978-605-64717-2-8

1. Basım, 2015

Tasarım : Ütopya Grafik

Basım ve Çoğaltım Yeri : Arkadaş Basım ve San. Ltd. Şti.
Kazım Karabekir Cad. Sütçüoğlu İş Hanı No: 37/4 Ulus / ANKARA

Matbaa Sertifika No : 17321

Bu belgenin her türlü yayın hakkı
Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı'na aittir.
Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı'nın izni olmadan, eğitim ve tanıtım amaçlı da olsa hiçbir şekilde
bu belgenin tümü veya bir kısmı yayınlanamaz ve çoğaltılamaz.

Vizyonumuz

"Nitelikli insan kaynağı ve gelişmiş altyapı olanakları ile rekabet gücü ve yaşam kalitesi yüksek bölge"

“Ekonomik kalkınma,
Türkiye’nin hür, müstakil,
daima daha kuvvetli,
daima daha refahlı Türkiye idealinin
belkemiğidir.”

Mustafa Kemal ATATÜRK

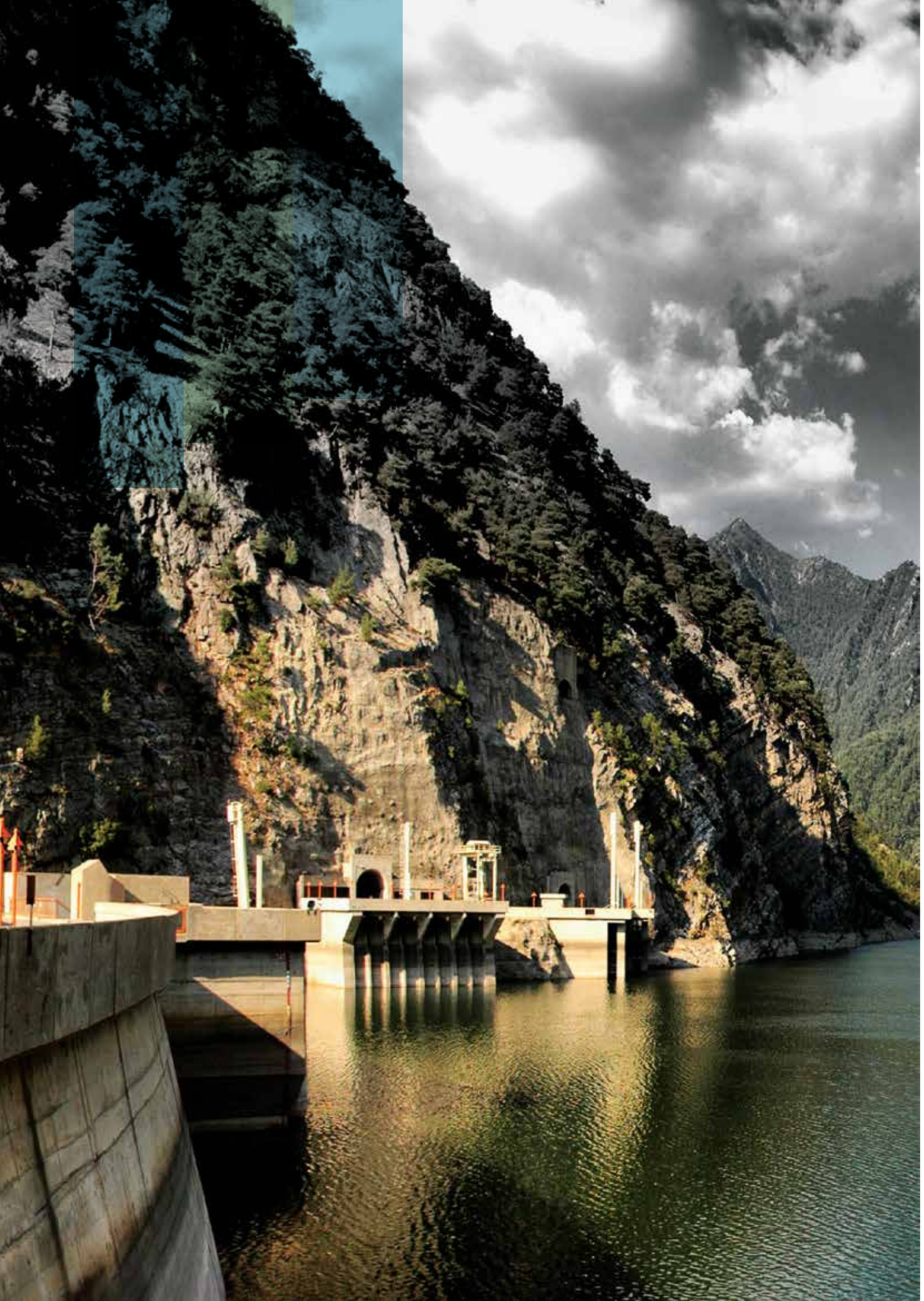

TR63 BÖLGE PLANI
2014-2023

"TR63 Bölge Planı (2014-2023) Bölgesel Gelişme Yüksek Kurulu tarafından
30.12.2014 tarih ve 2014/1 sayılı karar ile onaylanmıştır."

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ABİGEM	Avrupa Birliği İş Geliştirme Merkezleri
ADNSK	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AGR	Uluslararası Ana Trafik Arterleri Oluşturulması Deklarasyonu
Ar-Ge	Araştırma-Geliştirme
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
BGUS	Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi
BROP	Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı
BTC	Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Şirketi
ÇKA	Çukurova Kalkınma Ajansı
DİKA	Dicle Kalkınma Ajansı
DOĞAKA	Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı
ENVER	Enerji Verimliliği
EPDK	Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu
EUROSTAT	Avrupa İstatistik Ofisi
GSKD	Gayri Safi Katma Değer
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IPA	Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı
İBBS	İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması
İDİSB	İskenderun Denizcilik İhtisas Sanayi Bölgesi
İKA	İpekyolu Kalkınma Ajansı
İSO	İstanbul Sanayi Odası
KARACADAĞ	Karacadağ Kalkınma Ajansı
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KÖİ	Kamu Özel İşbirliği
KÖYDES	Köy Altyapısını Destekleme Projesi

KSS	Küçük Sanayi Sitesi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MTA	Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü
MYO	Meslek Yüksek Okulu
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı)
OPA	Ortak Pazarlama Ajansları
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
RES	Rüzgar Enerji Sistemleri
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SODES	Sosyal Destek Programı
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
SUKAP	Su ve Kanalizasyon Altyapı Programı
TCDD	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TDİOSB	Tarım ve Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgesi
TEP	Ton Eşdeğer Petrol
TGB	Teknoloji Geliştirme Bölgeleri
TEN-T	Trans Avrupa Ulaştırma Ağı
TINA	Transport Infrastructure Needs Assessment (Ulaştırma Altyapısı İhtiyaç Değerlendirmesi
TKDK	Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TPE	Türk Patent Enstitüsü
TSO	Ticaret ve Sanayi Odası
TTGV	Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRKONFED	Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu
TYDTA	Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı
UND	Uluslararası Nakliyeciler Derneği
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UNWTO	Dünya Turizm Örgütü
UTİKAD	Uluslararası Taşımacılık ve Lojistik Hizmet Üretenleri Derneği
Ür-Ge	Ürün Geliştirme

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ....8

BÖLGE PLANI HAZIRLIK SÜRECİ VE KATILIMCILIK....18

ÖZET....24

TR63 BÖLGESİ GENEL GÖRÜNÜMÜ....28

1. TR63 BÖLGE PLANI 2014-2023 STRATEJİ METNİ....44

1.1. ENERJİ ÜRETİM KAPASİTESİNİN ARTIRILMASI....50

1.2. SANAYİDE REKABET GÜCÜNÜN GELİŞTİRİLMESİ....68

1.3. TARIMDA YAPISAL DÖNÜŞÜMÜN SAĞLANMASI VE KIRSAL KALKINMA....94

1.4. LOJİSTİK SEKTÖRÜNÜN GELİŞTİRİLMESİ....120

1.5. TURİZM POTANSİYELİNİN EKONOMİYE KAZANDIRILMASI....138

1.6. KENTSEL ALTYAPININ İYİLEŞTİRİLMESİ....154

1.7. SOSYAL ALTYAPININ İYİLEŞTİRİLMESİ....164

1.8. MEKANSAL POLİTİKALAR....174

1.8.1. TR63 Alt Bölgelerinin Oluşturulması....174

1.8.2. TR63 Bölgesi Alt Bölgeleri....176

1.8.3. TR63 Bölgesi Alt Bölge Stratejileri....193

2. 2014-2023 TR63 BÖLGE PLANI SÜRECİNDE HEDEFLENEN PROGRAM VE PROJELER....202

3. FİNANSMAN....256

4. İZLEME, DEĞERLENDİRME VE KOORDİNASYON....260

5. HEDEF DEĞER 2023....262

6. KAYNAKÇA....266

7. TR63 BÖLGESİ 2014-2023 BÖLGE PLANI HAZIRLAMA EKİBİ....270

8. PLAN KAPSAMINDA DÜZENLENEN TOPLANTILARA KATILIM VE KATKI SAĞLAYAN PAYDAŞLAR....272

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. TR63 Bölgesi Gayrisafi Katma Değer Verileri (Milyon TL)....34

Tablo 2. GSKD ve İstihdamın Sektörlere Göre Dağılımı (%)....35

Tablo 3. TR63 Bölgesinde Yer Alan OSB'ler....37

Tablo 4. TR63 Bölgesi'nde Tarım Alanlarının Kullanımı (2012)....39

Tablo 5. Sanayi Siciline Kayıtlı Firma Sayısına Göre TR63 Bölgesindeki Sektörlerin İllerin Sanayisindeki Ağırlıkları (2013)....70

Tablo 6. Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (%)....155

Tablo 7. Bertaraf Yöntemine Göre Atık Miktarı (%)....156

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. TR63 Bölge Planı 2014-2023 Genel Strateji Şeması....27

Şekil 2. TR63 Bölgesi Yıllık Nüfus Artış Hızı (2009/2013)....31

Şekil 3. Yıllar İtibariyle TR63 Bölgesinde Hastane Sayıları ve Yatak Sayıları....33

Şekil 4. Gayrisafi Katma Değer İçerisinde Sektörel Paylar (%)....35

Şekil 5. TR63 Bölgesindeki İllerin Yıllara Göre İhracat Rakamları (Milyon ABD Doları)....40

Şekil 6. Yıllara Göre Kredi/Mevduat Oranı....41

Şekil 7. TR63 Bölgesi Termik Santral Enerji Üretimi Projeksiyonu....54

Şekil 8. TR63 Bölgesi Hidroelektrik Üretim Kapasitesi Projeksiyonu....55

Şekil 9. TR63 Bölgesi'nde Rüzgar Enerjisi Kurulu Güç Projeksiyonu....56

Şekil 10. Ulaştırma, Depolama ve Haberleşme Sektörü Gelişme Hızı....122

Şekil 11. TR63 Bölgesi İlçelerinin Gelişim Düzeyleri....175

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1. Türkiye'de Düzey 2 Bölgeler ve TR63 Bölgesi'nin Konumu 29

Harita 2. TR63 Bölgesi İllerinin İdari Bölünüşü 30

Harita 3. TR63 Bölgesi Ulaşım Ağı 43

Harita 4. TR63 Bölgesi Gelişim Şeması....47

Harita 5. Projeler-Transit Boru Hatları 53

Harita 6. Türkiye Güneş Enerjisi Potansiyeli Atlası 57

Harita 7. Akkuyu Nükleer Santrali, Boru Hatları Bölgesi ve Enerji Bölgesi 58

Harita 8. TR63 Bölgesi Enerji Sektörü Gelişim Haritası 61

Harita 9. TR63 Bölgesi Önemli Sanayi Alanları....72

Harita 10. Küme ve Potansiyel Küme Alanları 76

Harita 11. TR63 Bölgesi Sanayi Sektörü Gelişim Haritası 79

Harita 12. TR63 Bölgesi Tarım Alanları....98

Harita 13. TR63 Bölgesi Tarımsal Gelişim Haritası....103

Harita 14. Türkiye'deki E-Yollar (Uluslararası Yol Ağı)....123

Harita 15. TR63 Bölgesi Limanları 124

Harita 16. TR63 Bölgesi Demiryolu Ağı 125

Harita 17. Lojistik Gelişim Haritası....127

Harita 18. TR63 Bölgesi Lojistik Sektörü Gelişim Haritası....130

Harita 19. Turizm Gelişim Bölgeleri 143

Harita 20. TR63 Bölgesi Turizm Sektörü Gelişim Haritası 145

Harita 21. TR63 Bölgesi Deprem Haritası....157

Harita 22. TR63 Bölgesi Alt Bölgeleri 177

Harita 23. Hatay İl Merkezi, Samandağ, Yayladağı, Altınözü Alt Bölgesi 179

Harita 24. Kırıkhan, Kumlu, Reyhanlı, Hassa Alt Bölgesi....182

Harita 25. İskenderun, Belen, Dörtyol Alt Bölgesi 184

Harita 26. Osmaniye, Toprakkale, Düziçi, Erzin, Bahçe, Hasanbeyli Alt Bölgesi 185

Harita 27. Kadirli, Sumbas, Andırın Alt Bölgesi 187

Harita 28. Pazarcık, Çağlayancerit Alt Bölgesi 188

Harita 29. Kahramanmaraş İl Merkezi, Türkoğlu, Göksun Alt Bölgesi....190

Harita 30. Elbistan, Afşin, Ekinözü, Nurhak Alt Bölgesi....192

Harita 31. TR63 Bölgesi Alt Bölgeleme Analizi....196

TANIMLAR

Alt Bölge: Bölge genelinde ilçelerin coğrafi yakınlıkları, birbirleri ile olan fonksiyonel ilişki ve etkileşimleri, gelişmişlik kademeleri, yerleşimler arası göç durumu ve nüfusun dağılımı, yerleşmeler arası mal, hizmet ve sermaye akışı, iş alanı ile yaşam alanı arasındaki hareketleri bakımından birbirleri ile daha yoğun ilişki kuran ilçelerin bir araya toplanması ile oluşan mekânsal oluşumlardır.

Arazi Toplulaştırma: Aynı şahsa veya çiftçi ailesine ait, çeşitli nedenlerle, ekonomik üretime imkan vermeyecek biçimde veya toprak muhafaza ve zirai sulama tedbirlerinin alınmasını güçleştirecek derecede; parçalanmış, dağılmış, şekilleri bozulmuş, dağınık küçük arazi parçalarının ve hisselerinin bir araya getirilerek, muntazam şekiller halinde birleştirilmesi, bütünleştirilmesi ve işletmelerin yeniden düzenlenmesi işlemi olarak tarif edilebilir.

Beşeri Sermaye: Ekonomik faaliyetlerle ilgili olarak insanların sahip oldukları bilgi, beceri ve diğer niteliklerin toplamıdır.

Destinasyon: Varılacak yer. Turizm destinasyonu; sahip olduğu çeşitli turizm kaynakları ile turistleri çeken ve yoğun olarak turist ziyaretine ev sahipliği yapan pek çok kurum ve kuruluşun sağladığı doğrudan veya dolaylı turizm hizmetlerinin bütününden oluşan karmaşık bir yapıya sahiptir.

Endüstriyel Simbiyoz: "Ortak yaşama" anlamına gelen "Simbiyoz" veya "Simbiyozis" terimi, birden fazla canlı türünün belirli koşullar altında bir arada yaşaması ve birbirlerinin varlığından karşılıklı olarak yarar sağlaması anlamına gelmektedir. Endüstriyel simbiyoz ise, doğadaki bu kavramın endüstriyel işletmelere uyarlanmasıdır ve doğadakine benzer şekilde birbirine yakın iki veya daha fazla bağımsız endüstriyel işletme arasında madde ve enerji değişimi olarak tanımlanmıştır.

Eko Turizm: Doğayı ve kültürel kaynakları anlayarak korumayı destekleyen, düşük ziyaretçi etkisi olan ve yerel halka sosyoekonomik fayda sağlayan, bozulmamış doğal alanlara çevresel açıdan sorumlu seyahat ve ziyarettir.

Faydalı Model: Yeni olan ve sanayiye uygulanabilen (tekniğin bilinen durumunu aşma şartının aranmadığı) buluşların sahiplerine 10 yıl süre ile bu buluş konusu ürünü üretme ve pazarlama hakkının verilmesidir.

Fonksiyonel İlişki: Bölgenin, coğrafi alanın, mekânsal birimlerin sosyal ve ekonomik göstergeler üzerinden yerel, bölgesel, ulusal ve küresel çapta diğer bölgelerle etkileşimini gösteren dinamik bir yapıdır.

Gayrisafi Katma Değer (GSKD): Bir bölgede yerleşik ekonomik birimlerin belli bir dönemde bu bölgedeki ekonomik faaliyetleri sonucunda ürettikleri mal ve hizmetlerin (çıktı) üretim değerinden, bu üretimde bulunabilmek için kullandıkları mal ve hizmetler (ara tüketim) değerinin çıkarılması sonucu elde edilen değerdir. GSYĠH = GSKD + (ürünler üzerindeki vergiler – sübvansiyonlar)

İşsizlik Oranı: İşsizlik, işsiz nüfusun toplam işgücüne oranı olarak tanımlanmıştır. İşgücündeki her 100 kişi içinde işsiz olanların sayısıdır.

KOBİ (Küçük ve Orta Büyüklükte İşletme): İki yüz elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri kırk milyon Türk Lirasını aşmayan ve "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelikte" ifade edilen mikro işletme, küçük işletme ve orta büyüklükteki işletme olarak sınıflandırılan ekonomik birimler veya girişimlerdir.

Kümelenme: Ekonomik anlamda belirli bir coğrafi bölgede koşullanmış, aynı malı ve/veya birbirini tamamlayıcı nitelikte malı üreten firmaların birbirleri ile Ar-Ge, pazarlama, üretim gibi konularda resmi olarak ortaklığa gitmesi, ayrıca firmaların birbirleri ile resmi bir ortaklık söz konusu olmaksızın bilgi, fikir, insan gücü ve sermaye alışverişinde bulunması.

Lisanslı Depoculuk: Tarım ürünleri ticaretini kolaylaştırmak, depolanması için yaygın bir sistem oluşturmak, ürün sahiplerinin mallarının emniyetini sağlamak ve kalitesini korumak, ürünlerin 277 sınıf ve derecelerinin yetkili sınıflandırıcılar tarafından saptanmasını sağlamak, ürünlerin mülkiyetini temsil eden ve finansmanını, satışını ve teslimini sağlayan ürün senedi çıkartmak ve standartları belirlenmiş tarım ürünlerinin ticaretini geliştirmektir.

Lojistik Köy: İçinde ulusal ve uluslararası taşımacılık, lojistik ve eşyanın dağıtımı ile ilgili tüm faaliyetlerin toplandığı alandır.

Niş Pazar: Bir pazarın içinde belli bir konuya odaklanmış pazardır.

Nüfus Yoğunluğu: Bir kilometrekareye düşen nüfustur.

Örgütlenme: Ortak bir çabayı gerektiren bir amacın gerçekleştirilebilmesi için gerekli yapının oluşturulmasına yönelik olarak yapılan eylemlerdir.

Sosyal Kalkınma: Sosyal yaşam koşullarının iyileştirilmesi için yapılan ve ağırlıklı olarak hizmet yönü ağır basan kalkınma konularıdır. Bunlar; sağlık, eğitim, altyapı, şehirleşme, çevre sorunları gibi konuları içermektedir.

Sosyal Sermaye: Ülkelerin ekonomik faaliyetlerine, toplumsal hayatın etkilerini ortaya koymayı amaçlayan sosyal içerikli iktisadi kavramdır.

BÖLGE PLANI HAZIRLIK SÜRECİ VE KATILIMCILIK

Bölge planları genel olarak; belirli bir bölgenin ekonomik ve sosyal kalkınmasına katkı sağlamak amacıyla, bölgenin ulusal ve uluslararası konumu göz önüne alınarak bölgesel kaynak ve potansiyellerin, ilgili tüm kesimlerin işbirliği ile yerinde kullanılmasını, bölgesel gelişmede sürdürülebilirliğin sağlanmasını hedefleyen ve bu hedeflere yönelik amaç ve öncelikler belirleyen stratejik belgeler olarak tanımlanabilir.

İlgili mevzuat gereğince Kalkınma Bakanlığı sorumluluğunda olan bölge planları Kalkınma Bakanlığı'nın yetkilendirmesi ile faaliyet bölgelerindeki ilgili kalkınma ajansları tarafından hazırlanmaktadır. Buna göre, Türkiye'deki 26 Düzey 2 Bölgesi'nde faaliyet göstermekte olan kalkınma ajansları tarafından hazırlanan bölge planları, bölgelerin sosyoekonomik ve mekânsal durumu ile bölge içi alt bölgelerin değerlendirilmesini, kaynak ve potansiyellerinin analizlerinin yapılarak yerel talep ve ihtiyaçlar doğrultusunda gelişme eksenlerine yönelik amaç ve önceliklerin belirlenmesini amaçlamaktadır.

Genel olarak yapılan bu tanımlamalar doğrultusunda TR63 Bölge Planı 2014-2023 strateji metni, Kalkınma Bakanlığı'nın yetkilendirmesi ile Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı koordinasyonunda hazırlanmıştır. 2012 yılında başlanılan çalışmalarda katılımcılık esasına dayanılarak yerel öncelikler ve üst ölçekli planlara uyum esas alınmış ve Bölge Planı, ulusal öncelik ve stratejiler ile yerel kaynak ve ihtiyaçların bir sentezi olarak ele alınmıştır.

TR63 Bölge Planı 2014-2023 strateji metni hazırlık süreci Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinde yer alan tüm ilçelerde yapılan İlçe Çalıştayları ile başlatılmıştır. İlçe Kaymakamları ve Belediye Başkanları ile işbirliği içerisinde yapılan çalıştaylar, resmi yazışmalar yoluyla davet edilen kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları temsilcileri başta olmak üzere tüm katılımcılara açık olarak düzenlenmiştir. Çalıştaylar Ajans uzmanlarının moderatörlüğünde yapılmış ve ekonomik ve sosyal kalkınmaya katkı sağlamak amacıyla ilçelerin sahip oldukları avantajlar ve bu avantajlara yönelik proje ve faaliyet önerileri, ekonomik ve sosyal kalkınmayı olumsuz etkileyen sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri ve ilçelerin bölge içerisindeki diğer ilçeler ve bölge dışı merkezlerle olan ekonomik ve sosyal ilişkilerinin ele alındığı oturumlar şeklinde gerçekleştirilmiştir. Bölge genelindeki 26 ilçede yaklaşık 900 kişinin katılımı ile tamamlanan çalıştaylarda, kart tekniği kullanılarak, her bir katılımcıdan belirtilen oturum başlıklarında, herhangi bir konu ya da sektör ile ilişkilendirmeden serbest olarak görüşlerini yazması istenilmiş ve oturumlar, katılımcılardan gelen görüşlerin tartışmaya açılması şeklinde sürdürülmüştür.

Bu çalışma ile TR63 Bölgesi'nin kaynak ve potansiyellerinin ilçe ölçeğinde tespit edilmesi, bu kaynak ve potansiyellere yönelik fırsat ve tehditlerin analiz edilmesi ve muhtemel gelişme stratejilerinin oluşturulması amaçlanmıştır. İlçe çalıştaylarında, Kaymakam, Belediye Başkanı ve ilçe müdürü düzeyinde sağlanan katılımlarla, karar alıcılar seviyesinde yapılan çalıştaylar Bölge Planı stratejilerine altlık sağlamıştır. Ayrıca, ilçe çalıştaylarında ilçelerin diğer ilçelerle olan ekonomik ve sosyal alanlardaki etkileşimleri de incelenmiş ve yapılan oturumlarda alt bölgeleme çalışmalarına yönelik fonksiyonel ilişki tespitleri de yapılmıştır.

Bu çalışma ile eş zamanlı olarak Ajans internet sitesi üzerinden ve Ajans tarafından düzenlenen diğer toplantılar/görüşmeler aracılığı ile anket uygulaması yürütülmüştür. Bu anketlerde de bölgesel kalkınmada etkili olabilecek sektörlerin önceliklendirilmesi ve bu sektörlerle ilgili proje ve faaliyet önerilerinin belirtilmesi istenmiştir. Bu çalışma ile ilçe çalıştayları ile ulaşılamayan kesimlerin de sürece dahil edilmesi amaçlanmış ve çalıştaylarla benzer olarak bölgesel kaynak ve potansiyellerin analizi ve gelişme stratejilerine altlık sağlanması hedeflenmiştir. Anket uygulamaları ile çalıştaylar sonucunda bölge genelinde görüş ve önerileri alınan kişi sayısı 1.250'yi aşmıştır.

Bölge genelinde yapılan çalıştay ve anket uygulamaları ile birlikte Ajans uzmanları tarafından mevcut durum analizi çalışmaları ve TR63 Bölgesi'ne yönelik olarak sektörel/tematik il ve bölge bazlı planlama ve analiz çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalarda ilçe çalıştayları ve anket uygulamaları ile elde edilen veriler irdelenmiş ve elde edilen tüm veriler doğrultusunda Bölge Planı metninin ilk taslağına yönelik altlıklar tamamlanmıştır. Taslak metin 2012 yılında yapılan Kalkınma Kurulu Toplantısı'nda yapılan çalıştaylarla yeniden ele alınmıştır. Bu çalıştaylarda ilçe özelinde elde edilen stratejiler, bölgesel anlamda tartışmaya açılmış ve uygun görülen alanlarda bölgesel stratejiler üretilmiştir. İki gün süren çalıştaylarda önce Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinin il bazlı öncelik ve stratejileri tartışılmış, daha sonra ise yapılan ortak oturumla bu stratejilerden uygun olanlar bölgesel ölçekte tanımlanmıştır.

Böylece, ilçe bazlı olarak başlayan strateji üretme süreci önce il bazına daha sonra da bölge bazına taşınmış ve Bölge Planının ilk taslağı olarak Yönetim Kurulu gündemine alınmıştır. Bölgesel anlamda atanmış ve seçilmiş karar alıcıların en üst düzeyde temsil edildiği Yönetim Kurulu'nun görüş ve önerileri ile bölgesel nitelik kazanan taslak plan metni, resmi yazışma ve www.doguakdeniz2023.org internet sitesi aracılığı ile ilgili kuruluşlar ve kamuoyunun görüş ve önerilerine açılmıştır.

2013 yılı Mayıs ayında yapılan Kalkınma Kurulu Toplantısı ve Haziran ayında yapılan Yönetim Kurulu Toplantısı'nda yeniden ele alınan ve Yönetim Kurulu Kararı ile kabul edilen Plan metni görüş ve önerileri alınmak üzere Kalkınma Bakanlığına gönderilmiştir. Kalkınma Bakanlığı tarafından diğer Bakanlıkların da görüşlerine sunulan Plan metni, alınan görüşlerin değerlendirilmesinin ardından Bölgesel Gelişme Komitesi ile yürütülen çalışmalar ve Bölgesel Gelişme Yüksek Kurulu onayı ile yürürlüğe girecektir.

Bölge Planı'nın temel amaç, öncelik ve tedbirlerinin oluşturulmasında tüm bu süreçte alınan görüş ve öneriler ile Ajans uzmanları tarafından yapılan analizler belirleyici olmuştur. İlçe Çalıştayları ve Kalkınma Kurulu'nda yapılan çalıştaylarda katılımcılar tarafından belirtilen konu başlıkları ve proje önerileri yine katılımcılar tarafından oylanmak suretiyle önceliklendirilmiştir. Bu çalıştaylarda belirlenen öncelikli konular, Ajans tarafından yapılan analizlerle de irdelenmiş ve genel Bölge Planı yaklaşımında, TR63 Bölgesi'nin ekonomik ve sosyal kalkınmasında daha etkin olacağı değerlendirilen sektörlerden başlamak üzere 7 adet gelişme ekseni (temel amaç), 34 adet öncelik ve 140 adet tedbir belirlenmiştir.

Buna göre, TR63 Bölgesi'nin ulusal ve uluslararası ölçekte rekabetçiliğin en yüksek olduğu Enerji, Sanayi ve Tarım sektörleri stratejik olarak önceliklendirilmiştir. Bu sektörler; mevcut kurulu üretim yapısı, ulusal ve uluslararası ölçekte bölge ekonomisine olan etkileri ve gelecek senaryoları dikkate alınarak bölgesel kalkınmada en önemli alanlar olarak değerlendirilmektedir.

Bunun yanı sıra yapılan çalıştay ve analizlerde yatırım ve gelişim potansiyeli yüksek olarak tespit edilen lojistik ve turizm sektörleri potansiyel gelişme alanları olarak belirlenmiştir. TR63 Bölgesi'nin coğrafi konumu, mevcut tarım, sanayi ve dış ticaret potansiyeli ve gelişmiş altyapı olanakları nedeniyle Lojistik sektöründe, deniz turizmi de dahil olmak üzere alternatif turizm türlerinde zengin kaynakları nedeniyle de Turizm sektöründe uygulanacak stratejilerin bölgesel kalkınmaya önemli katkılar sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Diğer taraftan Plan hazırlıkları sürecinde yapılan çalıştay ve analizlerde, ekonomik ve sosyal kalkınmanın temel hedeflerinden biri olan yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik olarak kentsel altyapı ve sosyal kalkınma konularının da müdahale alanı olarak önceliklendirilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. İl merkezleri de dahil olmak üzere bölge genelinde kentsel altyapı hizmetlerinin ve sosyal hayatın geliştirilmesine yönelik fiziki altyapı olanaklarının oldukça kısıtlı olduğu tespit edilmiş, bu durumun iyileştirilmesine yönelik tedbirler öngörülmüştür.

TR63 BÖLGE PLANI 2014-2023 HAZIRLIK VE KATILIMCILIK SÜRECİ

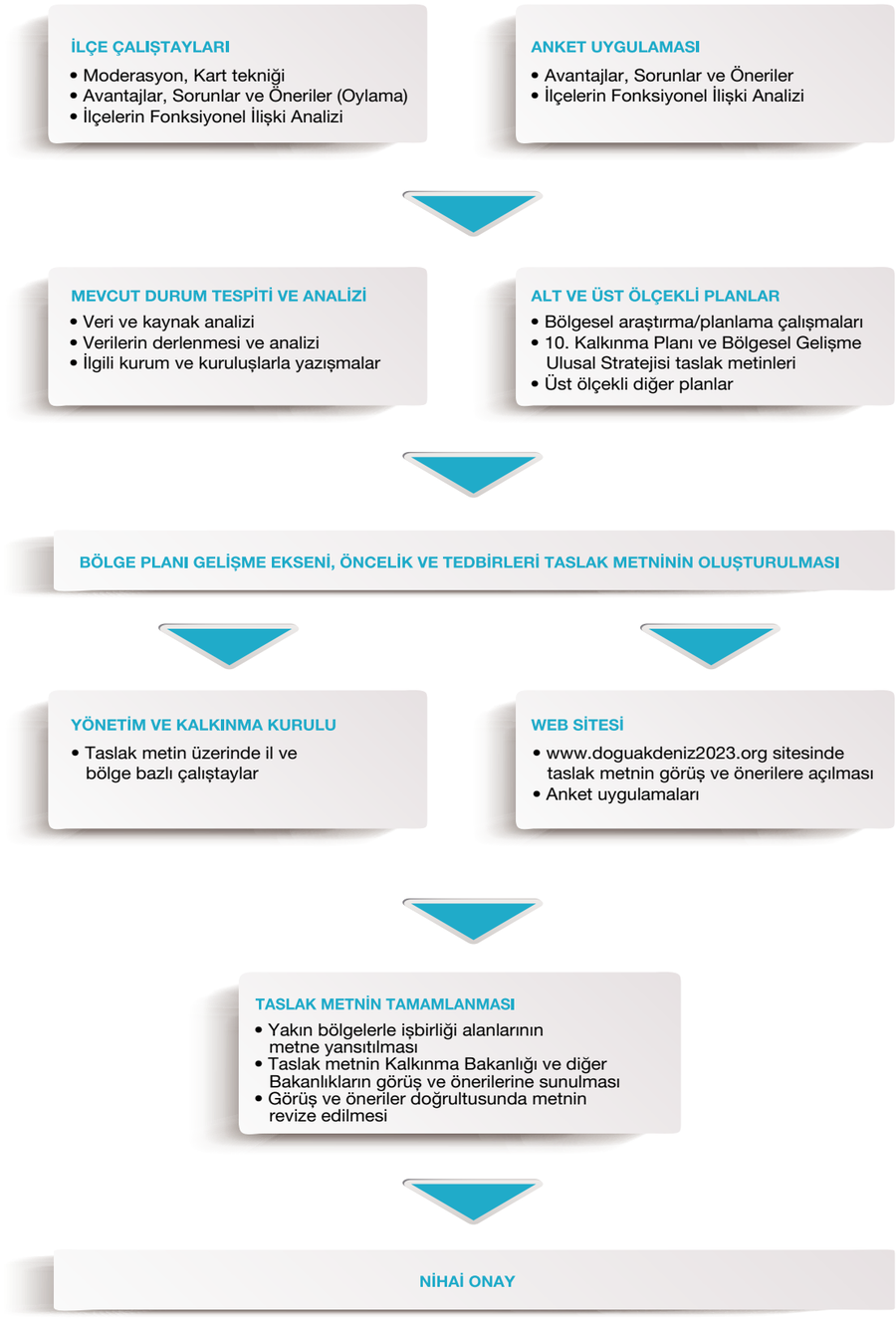

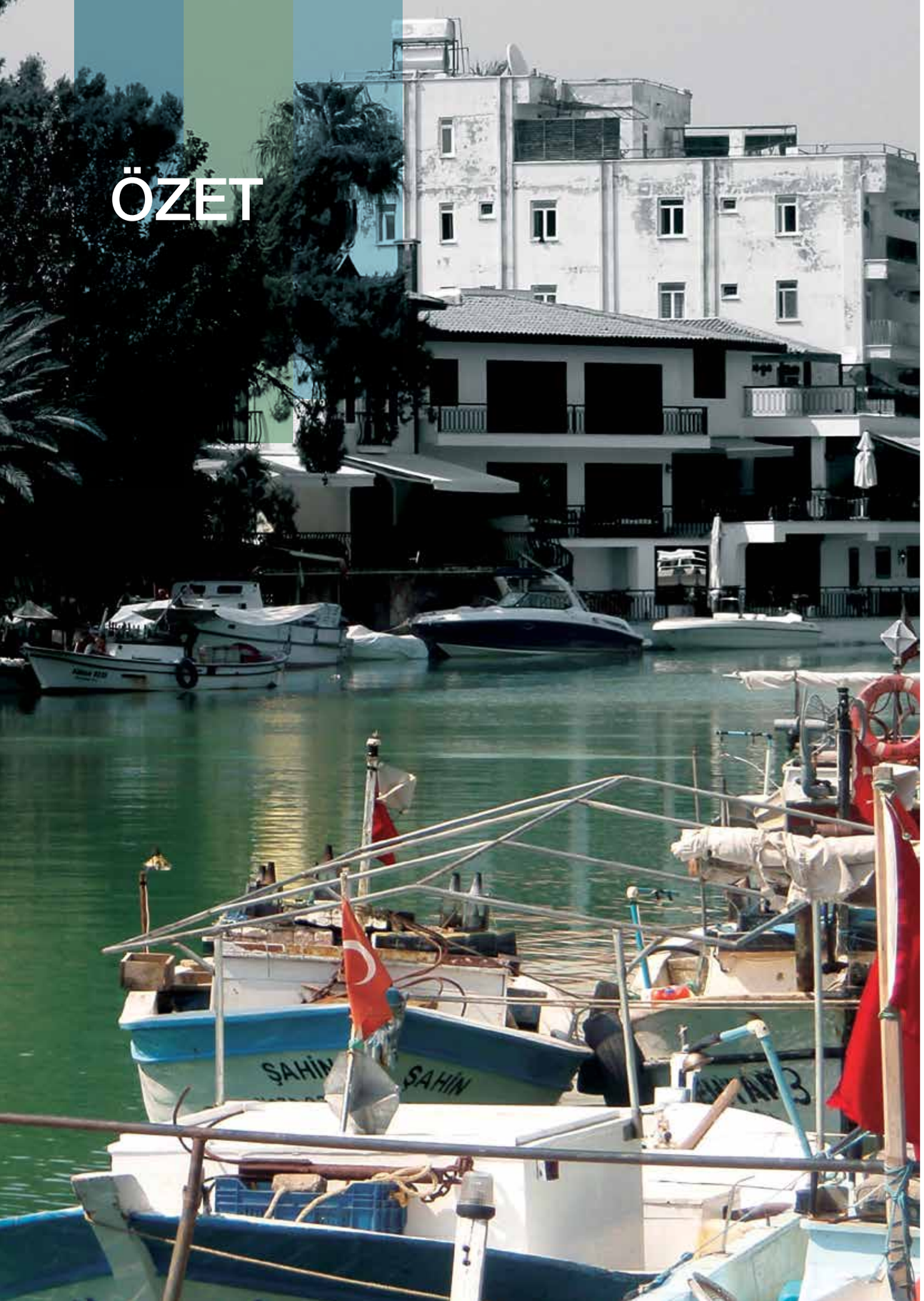

ÖZET

TR63 Bölge Planı 2014-2023 strateji metni, 3194 sayılı İmar Kanununun 8. maddesi ile Kalkınma Bakanlığı'na verilen yetki ve Kalkınma Bakanlığı'nın ise bu yetki çerçevesinde kalkınma ajanslarına verdiği görev doğrultusunda Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanmıştır. Bu planın amacı; Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinden oluşan TR63 Bölgesi'nin ulusal ve uluslararası konumu ve sosyoekonomik ve mekânsal durumu göz önüne alınarak, mevcut kaynak ve potansiyellerinin analizleri yapılarak, ulusal öncelikler ve yerel talep ve ihtiyaçlar doğrultusunda bölgesel gelişmeye yönelik stratejilerin belirlenmesidir.

Bu amaca yönelik olarak DOĞAKA tarafından yapılan İlçe Çalıştayları, Kalkınma Kurulu Toplantıları, anket uygulamaları, mevcut durum tespiti ve analizi çalışmaları ve ilgili kurumlarla resmi yazışmalarla alınan görüş ve öneriler doğrultusunda hazırlanan plan taslak metni, www.doguakdeniz2023.org internet adresi üzerinden kamuoyu ile paylaşılmış ve nihayet Ajans Yönetim Kurulu ve Kalkınma Bakanlığı ile yapılan değerlendirmeler sonucunda tamamlanmıştır.

TR63 Bölge Planı 2014-2023 strateji metninin vizyonu **"Nitelikli insan kaynağı ve gelişmiş altyapı olanakları ile rekabet gücü ve yaşam kalitesi yüksek bölge"** olarak belirlenmiştir. Bölgenin sosyoekonomik yapısının mevcut durumundan hareketle, plan döneminde bu yapının daha da geliştirilmesini hedefleyen plan vizyonu; ulusal ve uluslararası ölçekte öne çıkan sanayi sektörleri başta olmak üzere ekonomik ve sosyal sektörlerde insan kaynaklarının geliştirilmesini, kentsel ve kırsal yaşam alanlarında yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik fiziki ve sosyal altyapı olanaklarının iyileştirilmesini ve gelişmiş insan kaynağı ile birlikte ekonomik sektörlerde Ar-Ge ve ortak kullanım altyapısını da geliştirerek bölgesel rekabet gücünün artırılmasını temel amaçlar olarak ortaya koymaktadır.

Bu amaçlara yönelik olarak 7 adet gelişme ekseni (temel amaç), 34 adet öncelik ve 140 adet tedbir öngörülmüştür. Stratejik amaçlarla; enerji, sanayi ve tarım gibi bölgesel rekabet gücünün daha yüksek olduğu sektörler önceliklendirilmiş, önemli bir gelişme potansiyeli olmasına rağmen henüz bölge ekonomisinde hedeflenen düzeyde olmayan lojistik ve turizm sektörleri de potansiyel gelişme alanları olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca, kalkınmanın temel öğelerinden biri olan yaşam kalitesinin artırılması amacıyla kentsel ve sosyal altyapının iyileştirilmesine yönelik temel amaçlara yer verilmiştir.

Bölgesel rekabet gücünün artırılmasında stratejik sektörlerden biri olan enerji üretiminde arz kapasitesinin geliştirilmesini hedefleyen Bölge Planı, hem mevcut enerji üretim tesislerinin teknolojik rehabilitasyonun yanı sıra linyit, rüzgar, hidrolik ve güneş kaynaklı enerji üretim miktarının artırılmasını hem de enerji üretiminde kaynak çeşitliliğini amaçlamaktadır. Ayrıca, kurulu sanayi yapısı ve yeni yatırımlar ile Türkiye'de enerji tüketim hızı en fazla yükselen bölgeler arasında yer alan TR63 Bölgesi'nde, bu ihtiyaca yönelik üretim arz altyapısının da geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Bölgesel kalkınma ve rekabet gücünün geliştirilmesinde öncelikli sektörlerden biri olan sanayi sektöründe ise temel amaç; üretimde orta ve yüksek teknolojili üretim yapısını yakalamak ve katma değeri yüksek ürün üretimini sağlamaktır. Ar-ge tabanlı ortak kullanım alanlarının yaygınlaştırılması, patent

ve marka gibi sınai mülkiyet haklarına dayalı katma değerli ürün çeşitliliğin artırılması, kümelenme ve endüstriyel simbiyoz gibi yeni yaklaşımların geliştirilmesi ve aktif yatırım destek süreci ile sanayi sektöründe üretim altyapısının iyileştirilmesi hedeflenmektedir.

Üretim kapasitesi ve ürün çeşitliliği ile Türkiye'nin en önemli tarımsal üretim bölgelerinden biri olan TR63 Bölgesi'nde, tarım sektörü hem bölgede üretilen katma değer hem de bölgesel istihdam yapısı itibarıyla stratejik bir öneme sahiptir. Enerji ve sanayi sektörlerinde bölgenin belirli alanlarında yoğunlaşma görülürken tarım sektörü, bölgenin tamamı için önemli bir ekonomik faaliyettir. Bölge Planı ile yüksek üretim hacmi ve çeşitliliğinin bölgesel ekonomiye katkısını artırıcı tedbirler öngörülmüştür. Ayrıca, sektördeki markalaşma faaliyetlerinin ve yeni üretim modellerinin bölgede yaygınlaştırılarak hem üretim hacminin hem de ürün katma değerinin artırılması hedeflenmektedir. Tarım sektörünün başat ekonomik faaliyet olduğu kırsal bölgelerde ekonomik ve sosyal altyapının iyileştirilmesine yönelik kırsal kalkınma politikaları da plan döneminin öncelikleri arasında yer almıştır.

TR63 Bölgesi'nin coğrafi konumu ve hinterlandı, çok modlu ulaşım altyapısı ve kurulu sanayi yapısı lojistik sektörünün gelişimi için önemli bir potansiyel arz etmektedir. Bu potansiyelin ulusal ve uluslararası nitelikli yatırımlarla desteklenmesi ve bölgenin lojistik altyapısının münferit bir sektör haline getirilmesi hedeflenmektedir. Bölge Planı döneminin potansiyel yatırım alanlarından biri olan lojistik sektörü, tüm ekonomik aktörler için yatay bir sektör olduğundan dolayı, bu sektörün plan döneminin en önemli hedeflerinden bir olan altyapının iyileştirilmesine önemli katkılar sağlayacağı değerlendirilmektedir.

İklim yapısı ve uzun sahil şeridi ile turizm sektöründeki hakim faaliyet olan deniz turizminde gelişme potansiyeli olan bölgede, son yıllarda dünyada ve Türkiye'de turizm sektöründeki etkinliği giderek artan tematik turizm hareketleri için de önemli gelişim alanları bulunmaktadır. İnanç, kültür, gastronomi, sağlık (termal) ve su sporları gibi alternatif turizm kaynakları bulunan bölgede, bu kaynakların bölge ekonomisine kazandırılması plan döneminin hedefleri arasındadır.

Genel olarak ekonomik yaklaşımla belirlenen bu amaçların yanı sıra bölgesel kalkınma hedefinde, toplumsal yaşam kalitesinin artırılması amacıyla kentsel ve kırsal alanlarda fiziki ve sosyal altyapı olanaklarının geliştirilmesine yönelik stratejiler de plan metni içerisinde yer almıştır.

Plan metninde dikey anlamda yer alan stratejik amaçların yanı sıra beşeri sermayenin geliştirilmesi, üniversitelerle etkin işbirliği, Ar-Ge ve yenilikçilik ve altyapı olanaklarının geliştirilmesi yatay anlamda bu stratejik amaçlarla ilişkilendirilmiştir. Böylelikle bölgenin rekabet gücünün görece daha yüksek olduğu enerji, sanayi ve tarım sektörlerinde nitelikli insan kaynağının ve altyapı olanaklarını geliştirilmesi, lojistik ve turizm sektörlerinin bölgesel ekonomiye kazandırılarak bölgenin rekabet gücünün sektörel çeşitlendirme ile artırılması ve kentsel ve sosyal altyapı olanaklarının iyileştirilmesi ile bölgesel yaşam kalitesinin artırılması hedeflenmiştir.

Şekil 1. TR63 Bölge Planı 2014-2023 Genel Strateji Şeması

TR63 BÖLGESİ GENEL GÖRÜNÜMÜ

İDARİ DURUM VE NÜFUS

Türkiye'de, 2002 yılından itibaren, bölgesel istatistiklerin toplanması, geliştirilmesi, bölgelerin sosyo-ekonomik analizlerinin yapılması, bölgesel politikaların çerçevesinin belirlenmesi ve Avrupa Birliği Bölgesel İstatistik Sistemine uygun karşılaştırılabilir istatistiki veri tabanı oluşturulması amacıyla İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) uygulamasına geçilmiştir.

Bu çerçevede Türkiye'de 12 adet Düzey 1, 26 adet Düzey 2 ve 81 adet Düzey 3 bölgesi oluşturulmuş ve Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illeri, TR6 Akdeniz Düzey 1 Bölgesi içerisinde bir alt bölge olarak "TR63 Düzey 2 Bölgesi" şeklinde tanımlanmıştır. Türkiye'nin güneyinde yer alan TR63 Bölgesi'nin, batısında TR62 Adana-Mersin bölgesi ve Akdeniz, kuzeyinde TR72 Kayseri, Sivas, Yozgat bölgesi, doğusunda TRC1 Gaziantep, Kilis, Adıyaman bölgesi ve güneyinde Suriye yer almaktadır.

Harita 1. Türkiye'de Düzey 2 Bölgeler ve TR63 Bölgesi'nin Konumu

TR63 Bölgesi, coğrafi konumu ve sosyoekonomik yapısı itibarıyla ulusal ve uluslararası ölçekte stratejik bir konuma sahiptir. Türkiye'nin, Asya, Avrupa, Orta Doğu ve Afrika kavşağında sahip olduğu kritik coğrafi konum ve sosyokültürel etkileşimin benzeri, hem ulusal ölçekte hem de uluslararası ölçekte TR63 Bölgesi için de geçerlidir. Orta Doğu ülkelerine çıkış kapısı durumundaki Hatay ili, Cilvegözü ve Yayladağı sınır kapıları ile karayolu bağlantılı geçişlerde, İskenderun ve Dörtyol'daki limanları ile de denizyolu bağlantılı geçişlerde ulusal ve uluslararası öneme sahiptir. İskenderun Körfezi'ndeki yeni karayolu ve liman yatırımları bu konumu daha da güçlendirecek nitelikte olup bölgenin ulusal ve uluslararası lojistik hareketliliğinde önemini artıracaktır.

Bunun yanı sıra Türkiye'nin güneydoğu ve bazı doğu illerinin Orta Anadolu ve batı illerine olan bağlantısında da TR63 Bölgesi geçiş güzergahı konumundadır. Mevcut mal ve insan akışına ilave olarak, son yıllarda güneydoğu ve doğu illerinde artan yatırımlarla birlikte önümüzdeki dönemde oluşacak üretim kapasitesinin ulusal ve uluslararası transferi göz önüne alındığında bölgenin lojistik önemi daha da artacaktır.

Bölgenin sosyokültürel yapısı da benzer bir etkileşim göstermektedir. Özellikle Hatay ilinin başta Suriye olmak üzere Orta Doğu ülkeleri ile kültürel etkileşimi ve akrabalık ilişkileri, uluslararası bir etkileşim oluşturmaktadır. Bu durum son yıllarda Suriye'de yaşan siyasi krizin etkisi ile başka bir boyut kazanmış ve bir göç hareketine dönüşerek başta olarak Hatay olmak üzere Osmaniye ve Kahramanmaraş illerine binlerce Suriye vatandaşı yerleşmiştir. Ulusal ölçekte ise doğu ve güneydoğu illeri için bir cazibe merkezi olan bölge başta ekonomik nitelikli olmak üzere yaşam standartları ve eğitim kaygıları nedeniyle bu illerimizden çok sayıda göç almıştır.

Harita 2. TR63 Bölgesi İllerinin İdari Bölünüşü

Kaynak: DOĞAKA

Toplam 23.607 km² alandan[1] oluşan TR63 Bölgesi, Türkiye toplam yüzölçümünün % 3'ünü kapsamaktadır. 6360 sayılı On Üç İlde Büyükşehir ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile birlikte Hatay ve Kahramanmaraş illeri büyükşehir statüsü alan bölgede, Hatay iline bağlı 15, Kahramanmaraş iline bağlı 11 ve Osmaniye iline bağlı merkez ilçe hariç 6 ilçe olmak üzere toplam 32 adet ilçe bulunmaktadır.

2013 Yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNSK) sonuçlarına göre TR63 Bölgesi'nin nüfusu 3.077.753'tür. Bölgedeki yıllık nüfus artış hızı binde 12,76 olarak gerçekleşmiş ve binde 13,76 olan Türkiye toplam nüfus artışının altında yer almıştır. Bu oran OECD ülkelerinde binde 6,6 (2010/2011)[2], AB üyesi ülkelerde ise binde 2,3 (2011/2012)[3] olarak hesaplanmaktadır.

1. TÜİK,2011
2. http://stats.oecd.org/
3. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/

Şekil 2. TR63 Bölgesi Yıllık Nüfus Artış Hızı (2009/2013)

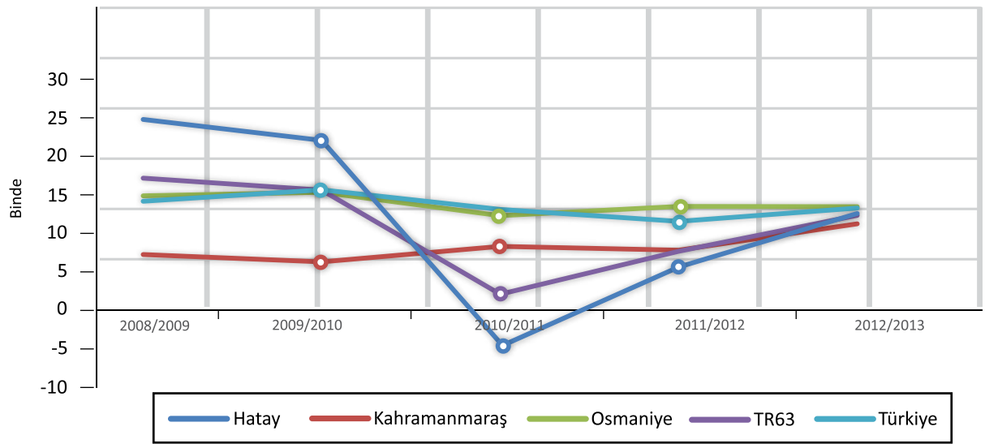

Kaynak: TÜİK, ADNKS

2012 yılı ve önceki yıllarda elde edilen nüfus verileri ile nüfus hareketlerindeki eğilimler doğrultusunda TUİK tarafından yapılan 2023 yılı nüfus projeksiyonuna göre, TR63 Bölgesi'nin 2012 yılında 3.038.983 olan nüfusu 2023 yılında 3.230.159 kişi olacaktır. Buna göre bölgenin yıllık ortalama nüfus artışı binde 5,5'ler civarında gerçekleşerek, binde 10 civarında tahmin edilen Türkiye yıllık ortalama nüfus artış oranının altında kalacaktır.

Türkiye toplam yüzölçümün %3'lük kısmını oluşturan TR63 Bölgesi, 2013 Yılı ADNKS sonuçlarına göre Türkiye toplam nüfusunun % 4'ünü oluşturmaktadır. Buna göre bölgedeki nüfus yoğunluğu (130 kişi/km²) Türkiye ortalamalarının (100 kişi/km²) üzerindedir. Nüfus yoğunluğu Hatay ilinde 258, Kahramanmaraş ilinde 75 ve Osmaniye ilinde 160'tır. Nüfus yoğunluğu, dünya genelinde de aynı ülkede farklı şehirlere göre önemli farklılıklar göstermekle birlikte Avrupa Birliği ülkelerinde ortalama 116 kişi/km² (2012)[4], OECD ülkelerinde ise 34 kişi/km² (2011)[5] olarak hesaplanmıştır.

TR63 Bölgesi nüfus yapısında yurt içi göç hareketliliğin etkisi önemli boyutlarda değildir. 2008 yılında göç aldığı 64.348 kişi ve göç verdiği 65.819 kişi ile net göç veren (1.471 kişi) konumunda olan bölgenin göç veren konumu 2013 yılında biraz daha derinleşmiş ve aldığı göç sayısı 62.796 kişiye, verdiği göç 78.073 kişiye yükselmiştir.[6]

Ancak, TR63 Bölgesi'ndeki göç olgusu, Orta Doğu'da yaşanan siyasi belirsizliklerle daha farklı bir boyut kazanmıştır. Özellikle Hatay ilinde sınır komşuluğu ve akrabalık ilişkileri nedeniyle, Suriye ile ileri düzeyde olan sosyo-ekonomik ilişkiler, yaşanan göç dalgası ile daha yoğun bir düzeye ulaşmıştır. Halen Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinde gerek resmi kurumlarca hazırlanan mülteci kamplarında ve gerekse yerleşim alanlarında kiracı olarak yaşayan Suriye vatandaşlarından oluşan göç, TR63 Bölgesi'ne sadece bölgesel ölçekli değil ulusal ve uluslararası nitelikli politika ve tedbirlerin uygulanmasını gerekli hale getirmiştir.

4. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/
5. http://www.oecd-ilibrary.org/
6. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, TÜİK

EĞİTİM, SAĞLIK VE SİVİL TOPLUM

TR63 Bölgesi eğitim ve sağlık göstergeleri bakımından değerlendirildiğinde belirli noktalarda Türkiye ortalamaları civarında ancak daha çok Türkiye ve uluslararası standartların altında bir görünüm arz etmektedir.

İlköğretim okullaşma oranı, ilköğretimde derslik ve öğretmen başına düşen öğrenci sayıları gibi temel göstergelerde Türkiye ortalamalarında olan TR63 Bölgesi, ortaöğretim ve de özellikle mesleki eğitimde ortalamaların gerisindedir. TR63 Bölgesi'ndeki sanayi yapısı ve bölgenin hızla artmakta olan yatırım cazibesi göz önüne alındığında, mesleki eğitimin sanayi yapısına uygun olarak önceliklendirilmesi gerekmektedir.

Ayrıca, 2011-2012 eğitim ve öğretim yılında Hatay ilinde % 96 olan okul öncesi eğitimde 5 yaş okullaşma oranı, % 65 olan Türkiye ortalamasından oldukça iyi durumda olsa da, hem Kahramanmaraş ilinde % 61 ve Osmaniye ilinde % 55 ile ortalamanın gerisinde olması hem de okul öncesi eğitimin ulusal bir politika olarak önceliklendirilmesi nedeniyle, okul öncesi eğitimde fiziki mekân ve öğretmen ihtiyacını karşılamaya yönelik yatırımlar ile bilinçlendirme faaliyetleri önem taşımaktadır.[7]

Yükseköğretimde ise Hatay ilinde Mustafa Kemal Üniversitesi, Kahramanmaraş ilinde Sütçü İmam Üniversitesi, Osmaniye ilinde de Korkut Ata Üniversitesi olmak üzere üç adet üniversite bulunmakta olup yeni kurulan Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi başta olmak üzere her üç üniversite de kurumsal gelişim yatırımları devam etmektedir. Yaklaşık 52.000 öğrenci ve 2.200 öğretim üyesi ile önemli bir insan kaynağı potansiyeli sunan üniversiteler ile üniversite-sanayi işbirliğini sağlayıcı uygulamalar ile mesleki eğitimin bölgenin ekonomik yapısına uygun bir şekilde geliştirilmesine yönelik işbirliği platformlarının oluşturulması gerekmektedir.

Temel hizmetler kapsamında yer alan sağlık sektöründe 22 adet özel, 26 adet kamu ve 2 adet üniversite hastanesi olmak üzere toplam 50 adet hastanenin bulunduğu TR63 Bölgesi, sağlık hizmetleri verilerinde Türkiye ortalamalarının gerisindedir. 2011 yılı OECD verilerine göre yüz bin kişiye düşen hekim sayısı Avusturya'da 478, İspanya'da 410, Almanya'da 373 ve Norveç'te 407 iken Türkiye'de 169'dur.[8] 2011 yılı TÜİK verilerine göre yüz bin kişiye düşen hekim sayısı Türkiye'de 169 iken Hatay ve Kahramanmaraş illerinde 116, Osmaniye ilinde ise 124'tür.

Benzer şekilde OECD tarafından Avrupa ülkeleri için hazırlanan sağlık raporunda yer alan verilere göre on bin kişiye düşen yatak sayısı Almanya'da 83, Avusturya'da 76, İspanya'da 32 ve Norveç'te 33 iken Türkiye'de 25'tir.[9] 2011 Yılı TÜİK verilerine göre TR63 Bölgesi'nde ise on bin kişiye düşen hastane yatak sayısı Hatay ilinde 17 iken Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinde 18'dir.[10]

7. TR63 Bölgesi Mevcut Durumu Analizi, DOĞAKA
8. http://stats.oecd.org/
9. Health At A Glance Europe 2012, OECD
10. 2012 yılı verilerine göre DOĞAKA tarafından yapılan hesaplamalarda on bin kişiye düşen yatak sayısı Hatay ilinde 17, Kahramanmaraş ilinde 28 ve Osmaniye ilinde 19 olarak belirlenmiştir.

Şekil 3. Yıllar İtibariyle TR63 Bölgesinde Hastane Sayıları ve Yatak Sayıları

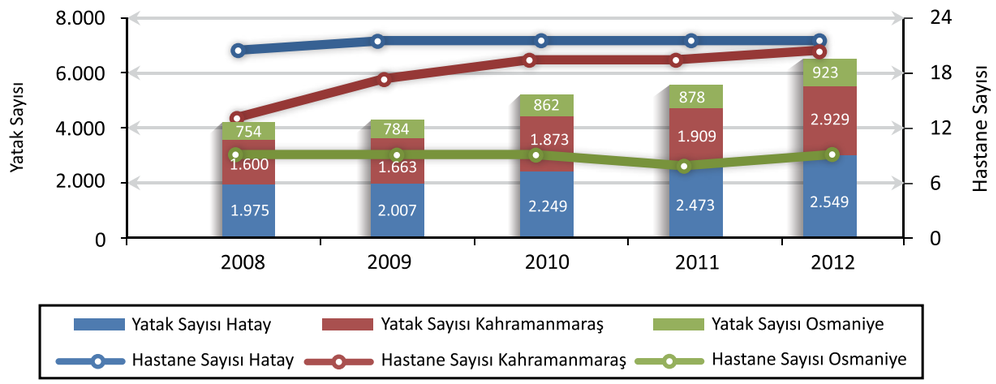

Kaynak: Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye İl Sağlık Müdürlükleri, 2012

Eğitim ve sağlık gibi temel kamu hizmetlerinde iyileşmeler görülmekle birlikte özellikle kırsal kesimlerde sosyal altyapı olanakları oldukça sınırlıdır. Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye il merkezleri ve İskenderun ilçesi dışında kentsel ve kırsal bölgelerde kültürel ve sosyal faaliyetlere yönelik donatılar yetersiz durumdadır.

Diğer taraftan Hatay ilinde daha belirgin olmak üzere bölge genelinde dinamik bir sivil toplum yapısı bulunmaktadır. Hatay ilinde kültürel çeşitliliğin de etkisi ile aktif bir rol oynayan sivil toplum kuruluşları Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinde de mesleki ve kültürel etkinliklerle sosyal hayata etkin olarak katılmaktadırlar. Bölge genelindeki sivil toplum kuruluşlarında spor faaliyetleri, dini faaliyetler ve yardımlaşma amaçlı dernekler ön plana çıkmaktadır. Bunun yanında mesleki dayanışma, toplumsal faaliyetler, dostluk, kültür ve sağlık amaçlı derneklerin de faaliyet gösterdiği bölgede maddi yetersizlikler, kurumsal altyapı eksiklikleri, nitelikli istihdam yapılamaması ve sivil toplum faaliyetlerine olan ilgini azlığı gibi nedenlerle bu kuruluşlar toplumsal hayatta yeterince etkin değildir.

Sivil toplum hareketlerinin etkinliğinin sağlanması amacıyla kurumsal altyapının insan kaynağı ve teknolojiye erişim başta olmak üzere iyileştirilmesi, nitelikli istihdam olanaklarının sağlanması ve çeşitli destek programlarına yönelik proje geliştirme faaliyetleri ile bu kuruluşların toplum üzerindeki farkındalığının ve etkisinin artırılması önemlidir.

Başta kırsal kesimler olmak üzere dezavantajlı yörelerin sosyal hayata katılımlarının sağlanması ve sivil toplum kuruluşlarının da bu süreçte daha aktif yer alabilmeleri için sosyal altyapı yatırımlarının artırılması önemli görülmektedir. Bu noktada, sosyal hayata katılımın artırılması amacıyla Kalkınma Bakanlığı koordinasyonunda yürütülmekte olan Sosyal Destek Programı (SODES) kapsamında, sosyal altyapının geliştirilmesinin de önceliklendirilmesi bu sorunun çözümüne katkı sağlayacaktır.

EKONOMİK YAPI

TR63 Bölgesi enerji, sanayi ve tarım sektörlerinin temel aktörler olduğu ekonomik yapısı ile ulusal anlamda önemli bir üretim merkezi olduğu gibi belirli sektörlerdeki kurulu üretim yapısı ile uluslararası ölçekte de kendisine yer bulabilmektedir.

Kahramanmaraş ilindeki zengin linyit yatakları üzerine kurulu Afşin-Elbistan Termik Santrali'nin yanı sıra, bu yöredeki linyit rezervlerinin ekonomiye kazandırılmasına yönelik uluslararası ölçekli yatırım arayışları, Hatay ilindeki yeni santral yatırımları ve bölge genelinde rüzgar ve güneş enerjisine dayalı enerji yatırımları, demir-çelik, tekstil, gıda ve metal mutfak eşya sektörlerinde yüksek rekabet gücü ile yürütülen dış ticaret faaliyetleri, bölgeye uluslararası ölçekte hareket alanı kazandıran önemli ekonomik faaliyetlerdir.

TR63 Bölgesi, TÜİK verilerine göre 2011 yılında 150'den fazla ülkeye ihracat gerçekleştirmiştir. Bu anlamda dış ticaret verileri incelendiğinde dünyadaki tüm anakaralara ulaşan bir üretim yapısına sahip bölge, coğrafi konumu ve sosyokültürel yapısı nedeniyle sahip olduğu uluslararası konumu, ekonomik yapı itibarıyla daha geniş bir ölçekte sağlayabilmektedir.

TR63 Bölgesi 2011 Yılı Gayri Safi Katma Değer (GSKD) verilerine göre 29 milyar 790 milyon 758 Bin TL ekonomik büyüklüğe sahiptir. Bu ekonomik değer ile 26 Düzey 2 bölgesi arasında 12. sırada yer alan bölge, 1,2 trilyon TL olan Türkiye toplam GSKD'sinin % 2,6'sını üretmektedir. 2004 yılında aynı verilere göre Türkiye toplam GSKD'sinin % 2,4'ünü üreten TR63 Bölgesi, sanayi sektöründeki artan ağırlığı ile Türkiye ekonomisindeki toplam üretim kapasitesini artırmıştır.

Tablo 1. TR63 Bölgesi Gayrisafi Katma Değer Verileri (Milyon TL)

Açıklama	2004				2011			
	Tarım	Sanayi	Hizmetler	Toplam	Tarım	Sanayi	Hizmetler	Toplam
Türkiye	52.998	138.412	303.475	**494.884**	103.635	316.326	730.492	**1.150.453**
TR63 Bölgesi	2.386	3.003	6.647	**12.036**	4.276	8.207	17.308	**29.791**
TR63/Türkiye Oranı	4,5%	2,2%	2,2%	2,4%	4,1%	2,6%	2,4%	**2,6%**

Kaynak: TÜİK, 2014

2004-2011 döneminde ekonomik yapı içerisinde sanayi ve hizmetler sektörü lehine bir büyüme yaşayan TR63 Bölgesi, 2004 yılında Türkiye toplam sanayi üretiminin % 2,17'sini karşılarken bu oran 2011 yılı verilerine göre % 2,60'a yükselmiştir. Aynı şekil de hizmetler sektörü içerisindeki payı da % 2,19'dan % 2,34'e yükselmiştir. Bölgesel ekonomik yapı içerisinde Türkiye ortalamalarından daha fazla ağırlığa sahip tarım sektörün de ise TR63 Bölgesi'nin ulusal üretimdeki payı 2004 yılında % 4,50'den 2011 yılında % 4,13'e gerilemiştir.

TR63 Bölgesi ekonomik yapısı; tarım, sanayi ve hizmetler sektörünün toplam GSKD'den aldığı pay sıralamasına göre Türkiye'nin ekonomik yapısı ile benzerlik göstermekte olup sektörel ağırlık sırasıyla hizmetler, sanayi ve tarım şeklindedir. Bununla birlikte bölgesel ekonomik yapı içerisinde tarım sektörünün ağırlığı (%14,4), Türkiye ortalamasından (%9) yüksek, buna karşılık hizmetler sektörünün ağırlığı (% 58,1) Türkiye ortalamasından (% 63,5) düşüktür. Sanayi sektörü ise % 27,5 ile Türkiye ortalaması ile aynı düzeydedir.

Şekil 4. Gayrisafi Katma Değer İçerisinde Sektörel Paylar (%)

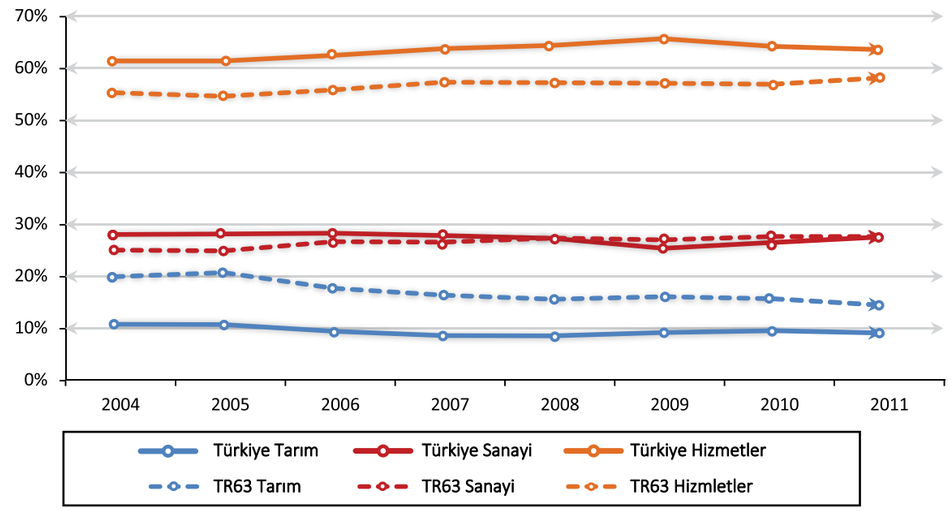

Kaynak: TÜİK, 2014

2004-2011 yılları arasında TR63 Bölgesi'nin ekonomik yapısı içerisinde tarım sektörünün ağırlığı % 19,8'den % 14,4'e gerilerken, sanayi sektörünün ağırlığı % 24,9'dan % 27,5'e ve hizmetler sektörünün ağırlığı % 55,2'den % 58,1'e yükselmiştir.

Bölgesel GSKD'nin sektörlere göre dağılımında görülen oranlar, bölgedeki istihdamın sektörlere göre dağılımda değişiklik göstermektedir. Türkiye ortalamalarında da görüldüğü üzere bölgedeki tarım sektörünün istihdamdaki ağırlığı, GSKD'deki ağırlığından çok daha fazladır (Tablo 5). Aynı zamanda bölgede tarım sektörünün toplam istihdam içerisindeki ağırlığı, Türkiye ortalamalarının üzerindedir.

Tablo 2. GSKD ve İstihdamın Sektörlere Göre Dağılımı (%)

Açıklama	Türkiye			TR63 Bölgesi		
	Tarım	Sanayi	Hizmetler	Tarım	Sanayi	Hizmetler
GSKD*	9,00%	27,50%	63,50%	14,40%	27,50%	58,10%
İstihdam*	24,60%	26,00%	49,40%	32,00%	24,00%	44,00%

Kaynak: TÜİK, 2014

***GSKD verileri 2011, istihdam verileri 2012 yılına aittir.**

TR63 Bölgesi'nde tarımsal faaliyetlerinin yaygınlığının yanı sıra ana metal sanayi ve tekstil gibi emek yoğun sanayi kuruluşlarının varlığına rağmen, bölge, Türkiye'de işsizliğin en yüksek olduğu bölgeler arasındadır. 2012 yılı TÜİK verilerine göre Türkiye'de ortalama % 9.2 olan işsizlik oranı, TR63 Bölgesi'nde % 10,4'tür. Bölgedeki işsizlik oranında 2010 (% 13,6) ve 2011 (% 12,0) yıllarına göre belirgin bir iyileşme görülmekle birlikte, bölgedeki mevcut emek yoğun sanayi yapısı ile uyumlu istihdam politikalarının geliştirilmesinin, işsizlik oranının daha düşük seviyelere indirilmesinde önemli rol oynayacağı değerlendirilmektedir.

TR62 (Adana, Mersin), TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat) ve TRC1 (Gaziantep, Kilis, Adıyaman) Düzey 2 Bölgeleri ile komşu olan bölge, bu bölgelerle birlikte ele alındığında sanayi sektörü açısından Türkiye'nin önemli üretim bölgeleri arasında yer almaktadır. Komşu bölgelerle birlikte Türkiye sanayi katma değerinin % 10'u aşan[11] üretim kapasitesine sahip bir alanda yer alan bölge, gerek devam eden yatırımlar gerekse lojistik, coğrafi konum, hammadde v.s. gibi avantajlardan dolayı sanayi sektöründeki payını artıracak potansiyele sahiptir.

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın 2012 yılı verilerine göre, Türkiye'de sanayi siciline kayıtlı işletmelerin % 2,24'ü TR63 Bölgesi'nde yer almaktadır. Hatay ilinde demir-çelik, mobilyacılık, ayakkabıcılık, filtre sanayii, Kahramanmaraş ilinde tekstil, metal mutfak eşya, ayakkabıcılık ve Osmaniye ilinde demir-çelik sektörleri öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra bölge geneline yayılmış çok sayıda tarıma dayalı gıda işletmesi bulunmaktadır. Ayrıca enerji sektörü, bölge ekonomisinde oldukça önemli bir konuma sahiptir. Kahramanmaraş ilindeki Afşin-Elbistan Termik Santrali'nin yanı sıra Hatay ilinde yapımına devam edilen doğalgaz çevri ve termik santral inşaatları, Osmaniye ve Hatay ilinde yoğunlaşan rüzgar enerji santralleri ve Kahramanmaraş'ta yoğun olmak üzere bölgedeki hidroelektrik santralleri bölgeyi Türkiye'nin en önemli enerji üretim merkezlerinden biri haline getirmektedir.

Demir-çelik üretiminde dünyada 10., Avrupa'da ise Almanya'dan sonra 2. sırada yer alan Türkiye'de yıllık 50 milyon ton olan çelik üretim kapasitesinin 16,4 milyon tonu Hatay ve Osmaniye illerinde bulunmaktadır. Mevcut durumda Türkiye'de en yüksek üretim kapasitesine sahip bölge, 14,5 milyon ton kapasiteye sahip Marmara ve 11,3 milyon ton kapasiteye sahip Ege Bölgesi'nin önünde yer almaktadır.[12] Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın 2011 yılı Türkiye sanayisine yönelik yaptığı değerlendirmede, Türkiye GSMH'nin %10'dan fazlasını ve ihracatının % 18,5'i karşılayan tekstil sektörü[13] Kahramanmaraş ilinde yoğun olmak üzere TR63 Bölgesi için başat sektörlerden biridir. Kahramanmaraş Ticaret ve Sanayi Odası verilerine göre Türkiye iplik üretiminin % 27'si ve kumaş üretiminin de % 8'i Kahramanmaraş'ta gerçekleştirilmektedir.

Demir-çelik ve tekstil sektörü ile benzer şekilde, TR63 Bölgesi sanayi yapısında temel yapı taşlarından olan metal mutfak eşya, ayakkabıcılık, mobilyacılık sektörleri ile özellikle zeytin ve yer fıstığına dayalı gıda sanayinde uluslararasılaşma eğilimi giderek artmaktadır.

11. 2011 GSKD verileri, TÜİK
12. Türkiye Çelik Üreticileri Derneği, (http://www.dcud.org.tr/tr/page.asp?id=12)
13. 2011 Yılı Değerlendirmesi, T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2012

Bölge genelinde belirli yörelerde yoğunlaşmış ve bazı sektörlerde rekabetçi yapısı gelişmiş durumda olan sanayi kompozisyonu, bazı sektörlerde orta ve yüksek teknolojili bir üretim yapısına sahip olsa da, genel olarak düşük ve orta düzey teknolojiye sahiptir. Kalkınma Bakanlığı[14] ve Türkonfed[15] tarafından hazırlanan iki ayrı analiz çalışmasında da TR63 Bölgesi, orta-düşük teknolojili imalat sanayi sektörlerinin yer aldığı bölgeler arasında gösterilmiştir.

Tablo 3. TR63 Bölgesinde Yer Alan OSB'ler[16]

İl	Adı	Boş Parsel Sayısı	Büyüklüğü (Hektar)	Toplam Sanayi Parseli	Üretimdeki Firma Sayısı	Çalışan Kişi Sayısı
Hatay	Hatay OSB	0	152	75	49	2.000
	İskenderun OSB	0	208	48	35	4.963
	Hatay Payas OSB	0	53	42	36	2.500
	Erzin 75.Yıl OSB*	-	100	-	-	-
	İskenderun II OSB*	-	100	-	-	-
	Hayvancılık OSB*	-	363	-	-	-
K.Maraş	K.Maraş OSB	0	300	56	49	6.567
	Elbistan OSB*	-	112	-	-	-
	Türkoğlu OSB*	-	126	-	-	-
	Tekstil OSB*	-	520	-	-	-
Osmaniye	Osmaniye OSB	1	699	134	110	11.000
	Kadirli OSB	4	120	39	21	681
	Osmaniye 2. OSB*	-	600	-	-	-
Hatay Toplam		0	976	165	120	9.463
K.Maraş Toplam		0	1.058	56	49	6.567
Osmaniye Toplam		5	1.419	173	131	11.681
TR63 Bölgesi Toplam		5	3.453	394	300	27.711

Kaynak: DOĞAKA, TR63 Bölgesi Mevcut Durum Analizi

TR63 Bölgesi'nde Hatay, İskenderun, Payas, Osmaniye, Kadirli ve Kahramanmaraş'ta olmak üzere 6 adet Organize Sanayi Bölgesi (OSB) faaliyet göstermektedir. 300 adet firmada yaklaşık 28 bin kişinin istihdam edildiği OSB'lerin alan, parsel sayısı, üretimdeki firma sayısı ve istihdam edilen kişi sayısı bakımından

14. Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (Taslak metin), Kalkınma Bakanlığı
15. Orta Gelir Tuzağından Çıkış, Hangi Türkiye?, TÜRKONFED
16. * İşaretli olan sanayi siteleri Yer Seçimi yapılan ve Kamulaştırma süreci devam eden organize sanayi bölgelerini belirtmektedir.

en büyüğü Osmaniye Organize Sanayi Bölgesi'dir.

Bunların yanı sıra Hatay ilinde bir adedi Hayvancılık İhtisas OSB ve bir adedi Zeytincilik İhtisas OSB olmak üzere 4, Kahramanmaraş ilinde bir adedi Tekstil İhtisas OSB olmak üzere 3 ve Osmaniye ilinde bir adedi Hayvancılık İhtisas OSB ve bir adedi Zeytincilik İhtisas OSB olmak üzere 3 adet yeni OSB kurulumu için işlemler başlatılmıştır. Ayrıca İskenderun'da Denizcilik İhtisas Sanayi Bölgesi kurulması planlanmaktadır.

Markalaşma, patent ve endüstriyel tasarım başvuru ve tescillerinde son yıllarda belirgin bir gelişme görülen TR63 Bölgesi'nde, özel sektörün Ar-Ge ve yenilik çabaları artmaktadır. 2002 yılında 265 marka başvurusunun yapıldığı bölgede 2012 yılında 1.365 marka başvurusu ve 696 marka tescili yapılmıştır. Aynı şekilde 2002 yılında patent tescilinin yapılmadığı bölgede 2012 yılında 24 adet patent başvurusu ve 4 adet patent tescili ve 13 adet endüstriyel tasarım tescili yapılmıştır.[17]

Üretim hacmi ve ürün çeşitliliği bakımından Türkiye'nin en önemli tarımsal üretim merkezlerinden biri olan TR63 Bölgesi, yıllar itibarıyla değişiklikler göstermekle birlikte 10-12 üründe Türkiye toplam üretiminin % 20'den fazlasını, 25-30 üründe de % 10'dan fazlasını karşılamaktadır. 2012 yılı TÜİK verilerine göre Türkiye toplam bitkisel üretim değerinin % 4,9'u ve hayvansal üretim değerinin % 1'i TR63 Bölgesi'nde üretilmektedir. Türkiye'nin toplamda 137,2 milyar TL olan tarımsal üretim değerinin 4,8 milyarTL'si (% 3,5) TR63 Bölgesi'nde elde edilmektedir.

17. TR63 Bölgesi Mevcut Durumu Analizi, DOĞAKA

Türkiye'deki toplam tarım alanlarının % 2,9'u TR63 Bölgesi'nde yer almasına rağmen, Türkiye toplam bitkisel üretim değerinin % 5,4'ünü üreten TR63 Bölgesi, kişi başı bitkisel üretim değerinde hem bölge bazında hem de tek tek iller bazında Türkiye ortalamalarından daha yüksek değerlere sahiptir.[18]

TR63 Bölgesi, 26 Düzey 2 Bölgesi içerisinde kişi başına düşen bitkisel üretim değerine yapılan sıralamada 11. sırada yer almaktadır. TR63 Bölgesi'nde 1.606 TL olan kişi başı bitkisel üretim değeri Türkiye'de ilk sırada yer alan TR61 Bölgesi'nde (Antalya, Isparta, Burdur) 3.487 TL'dir.[19]

Benzer iklim ve coğrafi şartları olmasına rağmen TR63 Bölgesi'nde yaygın durumdaki geleneksel üretim ve pazarlama yöntemleri, tarımsal faaliyetlerin bölgesel ekonomiye olan katkısını sınırlandırmaktadır.

Bölgede tarım yapılan arazilerinin % 70'i tarla ürünleri, % 23'ü meyve ve % 7'si sebze üretim alanı olarak kullanılmaktadır. Sebze ve meyve alanlarının toplam tarım alanları içerisindeki ağırlığı (%30) Türkiye ortalamalarının (%17) üzerindedir. 2011 yılında Türkiye'de üretilen tarla ürünlerinin % 3,75'i, sebze üretiminin % 4,54'ü ve meyve üretiminin % 8,37'si TR63 Bölgesi tarafından karşılanmıştır.[20]

Tablo 4. TR63 Bölgesi'nde Tarım Alanlarının Kullanımı (2012)

İl / Bölge	Deniz Seviyesinden Yükseklik (m)	Yüzölçümü (Ha)	Tarım Alanları (ha)				
			Toplam Tarım Alanı	Ekilen Tarla Alanı	Nadas Alanı	Sebze Bahçeleri Alanı	Meyve Alanı
Hatay	80	540.300	254.983	130.892	6.752	34.847	82.478
K.Maraş	568	1.434.600	322.308	216.473	28.610	10.369	66.855
Osmaniye	212	328.000	120.901	103.998	190	4.468	12.244
TR63	-	2.302.900	698.192	451.363	35.552	49.684	161.577
Türkiye	-	78.356.200	23.795.481	15.464.452	4.286.137	827.114	3.212.989

Kaynak: TÜİK, Tarım İstatistikleri, 2012

Tarım sektörü içerisinde yeterince gelişemeyen hayvancılık faaliyetlerinde son yıllarda yatırım eğilimi dikkat çekmektedir. 2011 verilerine göre, Türkiye'deki toplam büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığının yalnızca % 2,8'i bölgede yer almaktadır.

Buna rağmen, 2011 yılında bir önceki yıla göre artış oranı % 15 olarak gerçekleşmiş ve % 9,7 olan Türkiye ortalamasının üzerinde bir artış sağlanmıştır. Bölgedeki toplam büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığının % 52'si Kahramanmaraş, % 30'u Hatay ve % 18'i Osmaniye ilinde yer almaktadır.[21]

18. TR63 Bölgesi Mevcut Durumu Analizi, DOĞAKA
19. TR63 Bölgesi Mevcut Durumu Analizi, DOĞAKA
20. TR63 Bölgesi Mevcut Durumu Analizi, DOĞAKA
21. TR63 Bölgesi Mevcut Durumu Analizi, DOĞAKA

Bölge, 2011 yılı TÜİK verilerine göre 422,8 milyon TL olan hayvansal üretim değeri ile Türkiye toplam hayvansal üretim değerinde % 1 pay almaktadır.

TR63 Bölgesi ekonomik yapısı içerisinde öne çıkan faaliyetlerde birisi de dış ticarettir. 2004 yılında Türkiye'deki toplam ihracatın % 1,4'lük kısmını karşılayan TR63 Bölgesi, 2013 yılında toplam ihracatın % 1,93'ünü karşılar duruma gelmiş ve toplam ihracatını 861 milyon ABD Doları seviyesinden 2,9 milyar ABD Doları seviyesine çıkarmıştır.

Bölgede metal ana sanayi, tekstil, metal mutfak eşya, gıda, yaş meyve ve sebze, otomotiv filtresi ve mobilyacılık sektörlerinin ağırlıklı olduğu ihracat yapısı Hatay ve Kahramanmaraş illerinde daha fazla ülkeye dayalı bir yoğunlaşma gösterirken, Osmaniye ilinde yıllara göre dalgalı bir seyir izlemektedir.

Şekil 5. TR63 Bölgesindeki İllerin Yıllara Göre İhracat Rakamları (Milyon ABD Doları)

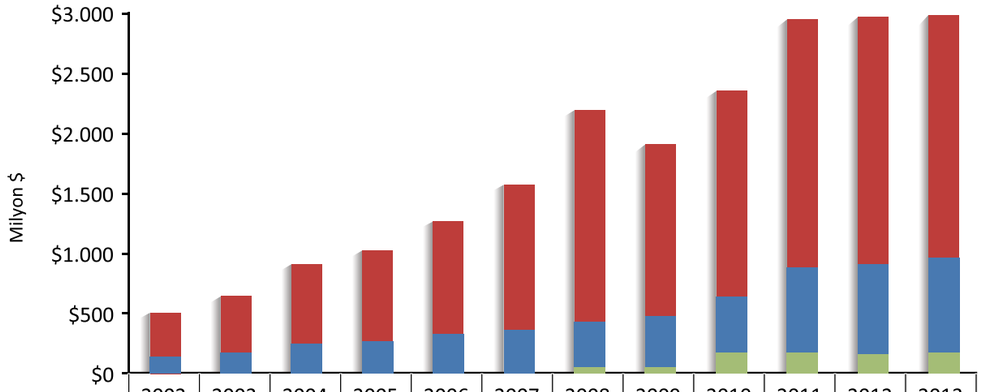

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Hatay	350	462	655	745	934	1.200	1.762	1.418	1.698	2.051	2.043	2.008
K.Maraş	110	139	206	229	286	326	379	431	532	712	754	796
Osmaniye	1	1	1	2	1	3	7	10	75	132	118	133

Kaynak: TÜİK, Dış Ticareti İstatistikleri, 2014

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 2013 yılına ilişkin verilerine göre mevduat birikiminde Türkiye ortalamalarının altında performans sergileyen TR63 Bölgesi, kredi kullanımında bölge genelinde ve tek tek iller bazında Türkiye ortalamasının üzerinde yer almaktadır. Toplam mevduat karşılığında kullanılan toplam kredi oranını gösteren kredi-mevduat oranı Türkiye genelinde % 105 iken Hatay ilinde % 177, Kahramanmaraş ilinde % 198 ve Osmaniye ilinde % 270'dir.

Şekil 6. Yıllara Göre Kredi/Mevduat Oranı

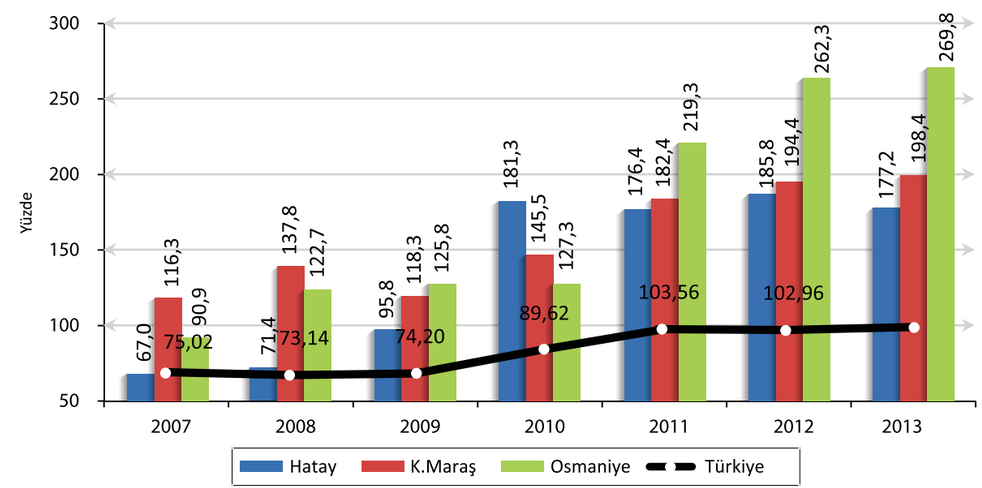

Kaynak: BDDK, 2014

TR63 Bölgesi, 10. Kalkınma Planı ve Türkiye Turizm Stratejisi'nde temel hedeflerden biri olarak yer alan alternatif turizm çeşitliliğinin geliştirilmesinde zengin kaynaklara sahiptir. Bölge; Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinin her üçünde de yer alan termal kaynaklar ve Orta Doğu ülkeleriyle olan yakın ilişkileri ile medikal sağlık hizmetleri ile sağlık turizminde, Hatay ilinde dünyanın ilk kilisesi olarak kabul edilen St. Pierre Kilisesi ile birlikte St. Simon Stilit Manastırı, Barlaam Manastırı, Anadolu'nun ilk camii Habib-i Neccar Camii, Musa Ağacı, Hızır Makamı, Ortodoks, Protestan, Katolik kiliseleri ve havraları ile Kahramanmaraş ilindeki Eshab-ı Kehf Külliyesi ile inanç turizminde ve bölge geneline yayılan zengin tarihi miras ile kültür turizminde marka değeri olabilecek kaynaklara sahiptir.

Bölgenin farkındalık oluşturan bir diğer özelliği kendine has kültürü ile mutfak turizminin (gastronomi turizmi) geliştirilmesine uygun çeşitliliğin olmasıdır. Özellikle Hatay mutfağı ile halihazırda oluşmaya başlayan turizm hareketliliği teknik destek çalışmaları ile kapasitesi artırılacak niteliktedir.

ALTYAPI

TR63 Bölgesi, genel olarak ulaşım modları ve kentsel altyapı olarak iki ana grupta incelenebilecek fiziki altyapının gelişmişliği bakımından farklılıklar arz etmektedir. Karayolu, denizyolu, havayolu ve demiryolu altyapısı ile tüm ulaşım modlarında erişim olanaklarına sahip bölgede Adana-Osmaniye-Gaziantep ve Adana-İskenderun otoyolları ve bölünmüş yol ağı, İskenderun-Dörtyol hattında yer alan limanlar, Hatay ve Kahramanmaraş Havaalanları ve tüm illere yayılmış demiryolu ağı ile alternatifli ve gelişmiş bir ulaşım altyapısına sahiptir.

Coğrafi konumu ve ulaşım bağlantıları nedeniyle Türkiye'nin doğu-batı ve kuzey-güney yönlü mal ve insan hareketliliğinde kavşak noktası konumunda olan bölge, aynı şekilde Orta Doğu ülkeleri ve bu ülkelerle bağlantılı Güney Asya, Uzakdoğu ve Afrika ülkeleri için çıkış noktasıdır. Bölgenin bu konumu, nispeten gelişmiş ulaşım altyapısı ve geniş hinterlandı ulusal ve uluslararası mal ve insan taşımacılığında önemli fırsatlar sunmaktadır.

Ulaşım altyapısında belirli merkezleri itibarıyla gelişmiş bir görünüm arz eden TR63 Bölge kentsel ve çevresel altyapı olanakları bakımından Türkiye ortalamalarının altında yer almaktadır. İçme suyunun şebekeli dağıtımı ve kişi başına çekilen günlük su miktarı verileri Türkiye ortalamalarına yakın olan bölgede belediye nüfusunun % 97'sine şebekeli su hizmeti verilmektedir. 2010 yılı TÜİK verilerine göre Türkiye genelinde kanalizasyon hizmeti verilen belediye nüfusu oranı % 88 ve arıtma tesisi hizmeti verilen belediye nüfusu oranı % 62'dir. TR63 Bölgesi'nde ise belediye nüfusunun % 75'ine kanalizasyon hizmeti ve % 27'sine arıtma tesisi hizmeti verilmekte olup her iki göstergede de TR63 Bölgesi, Türkiye ortalamasının altında yer almaktadır.

Harita 3. TR63 Bölgesi Ulaşım Ağı

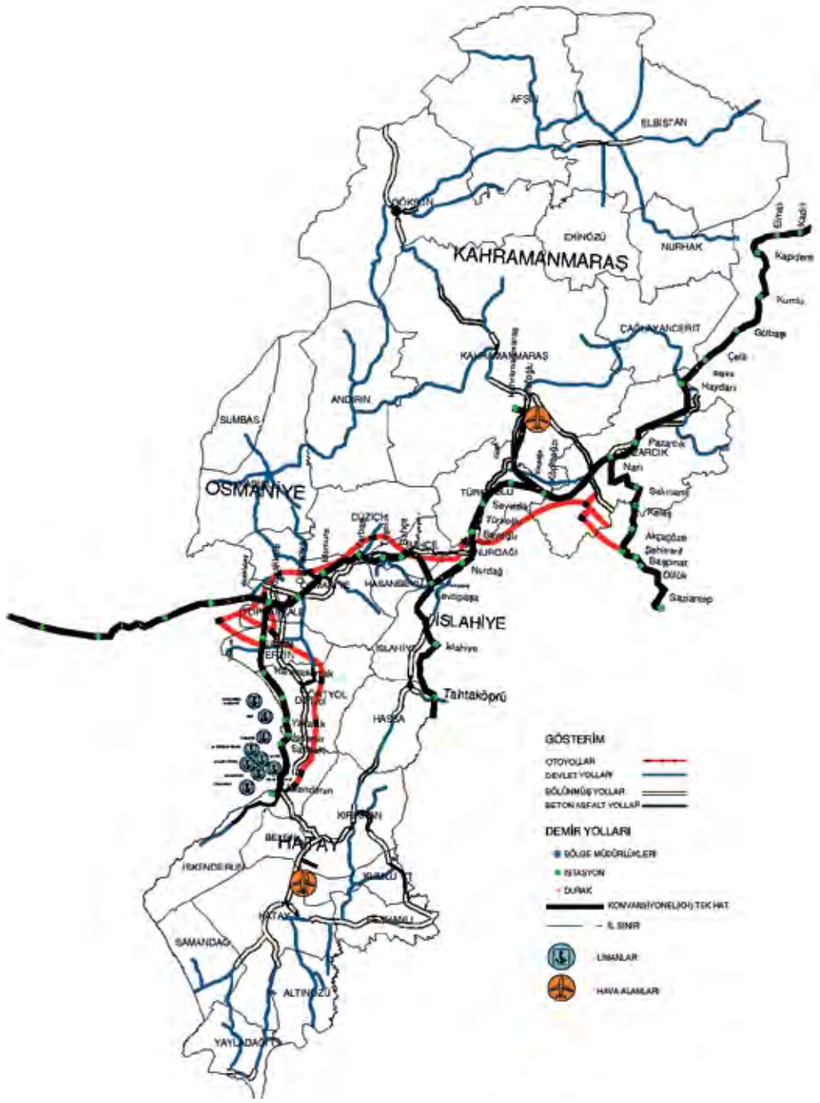

Kaynak: Mersin Karayolları Bölge Müdürlüğü tarafından hazırlanan haritadan türetilmiştir.

1. Bölüm

TR63 BÖLGE PLANI 2014-2023 STRATEJİ METNİ

Kalkınma Bakanlığı tarafından bölgesel kalkınma politikalarında referans kaynağı olacak olan Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi taslak olarak hazırlanmıştır. Bu doğrultuda TR63 Bölge Planı 2014-2023 metninde Hatay ilinin, Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisinde mekânsal amaçlarında belirlenen Büyüme Odağı, Kahramanmaraş ve Osmaniye'nin ise Yapısal Dönüşüm İlleri arasında yer alacağı değerlendirilmiş ve buna yönelik politikalar geliştirilmiştir. Diğer taraftan 10.Kalkınma Planı başta olmak üzere ilgili Bakanlıklar tarafından hazırlanan üst ölçekli planlarda da gerek mekânsal ve gerekse tematik öncelikli birçok konu TR63 Bölgesi ile ilişkilendirilmiştir.

Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanan TR63 Bölge Planı 2014-2023 metni, üst ölçekli bu planlarda belirtilen hedef ve öncelikler doğrultusunda, bölgede yer alan paydaşların görüş ve önerileri ile mevcut durum analizinde tespit edilen hususlar da dikkate alınarak tamamlanmıştır.

"Nitelikli insan kaynağı ve gelişmiş altyapı olanakları ile rekabet gücü ve yaşam kalitesi yüksek bölge" olarak belirlenen Bölge vizyonu çerçevesinde, bu vizyona yönelik olarak stratejik ve öncelikli sektörlerin rekabet gücünün artırılması, potansiyel gelişme alanlarının bölge ve ülke ekonomisine kazandırılması ve yaşam kalitesinin geliştirilmesine yönelik temel hizmet ve altyapı olanaklarının iyileştirilmesi yaklaşımı ile temel amaç, öncelik ve tedbirler belirlenmiştir.

Buna göre TR63 Bölge Planı 2014-2023 Strateji Metni;

- Enerji Üretim Kapasitesinin Artırılması,
- Sanayide Rekabet Gücünün Geliştirilmesi,
- Tarımda Yapısal Dönüşümün Sağlanması ve Kırsal Kalkınma,
- Lojistik Sektörünün Geliştirilmesi,
- Turizm Potansiyelinin Ekonomiye Kazandırılması,
- Kentsel Altyapının İyileştirilmesi,
- Sosyal Altyapının İyileştirilmesi

şeklinde gelişme eksenlerinden oluşmuştur.

TR63 Bölgesi'nin ekonomik yapısında önemli bir yeri olan ve bölgesel üretimin en yüksek olduğu Enerji, Sanayi ve Tarım sektörlerinde ulusal ve uluslararası rekabet gücünün geliştirilmesi hedeflenmiştir. Bölgenin temel gelişme alanları olarak belirlenen bu sektörlerde, altyapının, Ar-Ge ve yenilikçilik kültürünün ve beşeri sermayenin geliştirilmesi temel öncelikler olarak belirlenmiştir.

Bölgenin ulusal ve uluslararası alanda gelişme alanı bulabilecek potansiyellerinin bulunduğu ancak henüz yeterince değerlendirilemeyen Lojistik ve Turizm sektörlerinin bölgesel ekonomideki etkinliğinin artırılması ve aynı zamanda ana gelişme eksenlerine altyapı hizmeti olarak Lojistik sektörünün geliştirilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca bölgesel kalkınmada tamamlayıcı bir unsur olarak, bölgedeki yaşam kalitesinin artırılması amacıyla kentsel, çevresel ve sosyal altyapının geliştirilmesine yönelik hedef ve politikaların belirlendiği kentsel ve sosyal altyapının geliştirilmesinde ise; içme suyu, kanalizasyon, atık yönetimi

gibi hizmetlerde altyapının tamamlanması ve özellikle kırsal nitelikli alanlarla birlikte bölge genelinde eğitim ve sağlık hizmetleri ile sosyal faaliyet altyapısının iyileştirilmesi hedeflenmiştir.

TR63 Bölgesi'nde 2014-2023 yılları arası dönem için öngörülen stratejilerde, Hatay il merkezinden başlayarak İskenderun ilçesi, Osmaniye il merkezi ve Kahramanmaraş il merkezinden geçen ve Elbistan'a uzanan hat, Ana Gelişim Aksı olarak belirlenmiştir. Hali hazırda bölge ekonomisinin ve nüfusunun önemli bir kısmını barındıran bu hat, bölgenin mevcut ve planlanan enerji üretim tesislerinin, mevcut ve planlanan sanayi bölgeleri ve tesislerinin, ulaşım modlarının, turizm değerlerinin büyük bir çoğunluğunu kapsamaktadır. Tarımsal üretimde de hissedilir bir paya sahip olan bu bölgeler Bölge Planının tüm gelişme eksenlerinde başat rol oynamaktadır.

Enerji sektöründe; mevcut Afşin-Elbistan Termik Santrali, rüzgar ve hidroelektrik enerji santrallerinin yanı sıra yapımı devam eden ve planlanan termik, rüzgar ve hidroelektrik enerji santralleri ile sadece bölge ölçeğinde değil ulusal ölçekte de önemli bir enerji merkezi olabilecek kapasitededir. Özellikle İskenderun-Toprakkale arasında yapımı devam eden veya planlanan 8 adet termik santral ile Afşin-Elbistan yöresi için uluslararası nitelikli yatırım arayışları büyük önem sahiptir.

Sanayi sektöründe; Antakya, İskenderun, Payas, Osmaniye ve Kahramanmaraş Organize Sanayi Bölgeleri, İskenderun-Payas bölgesinde kurulu ana metal sanayi tesisleri, Kahramanmaraş'ta kurulu tekstil ve metal mutfak eşya tesisleri ile genel olarak bütün hat üzerinde dağınık halde olan gıda sanayi tesisleri TR63 Bölgesi'nin mevcut sanayi yapısının neredeyse tamamını karşılamaktadır.

Lojistik sektöründe; havaalanı ve limanların tamamı ana gelişme aksı olarak belirlenen bölge üzerinde yer almakta olup söz konusu bölge otoyol ve bölünmüş yol ağı ile gelişmiş bir karayolu altyapısına sahiptir. Aynı zamanda demiryolu ağı içerisinde de yer alan ana gelişme aksı tüm ulaşım modlarında erişim olanaklarına sahiptir. Bölgenin markalaşma hedefinin olduğu inanç, kültür, gastronomi ve termal turizmde önemli değerlerin yer aldığı gelişme aksı üzerindeki tarımsal üretim alanları, bölgenin diğer yörelerine oranla daha sınırlı olsa da, tarımsal ticaretin ve gıda sanayinin en önemli aktörleri gelişme aksı üzerinde yer almaktadır.

Harita 4. TR63 Bölgesi Gelişim Şeması

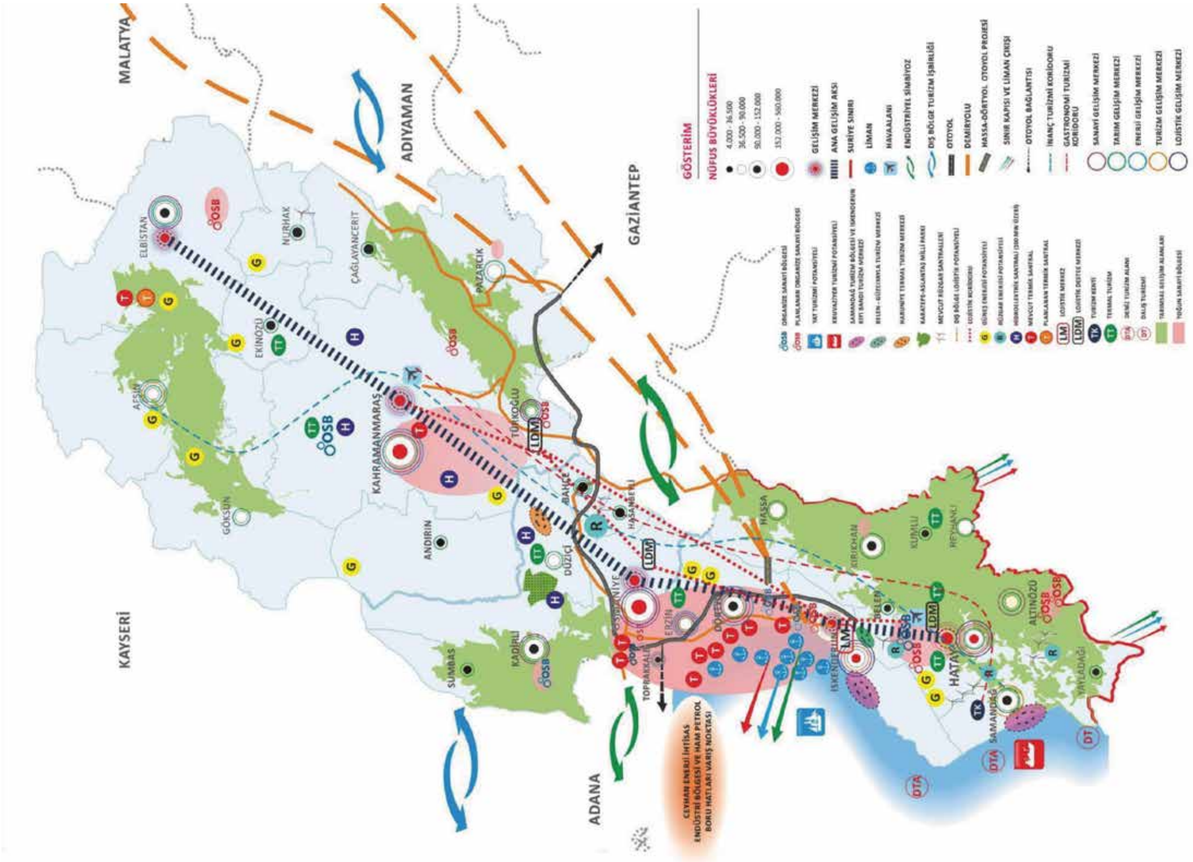

Kaynak: DOĞAKA tarafından hazırlanmıştır.

Bölge Planı'nda, Ana Gelişim Aksı üzerinde yer alan gelişim merkezlerinin yanı sıra çevresinde yer alan ilçeler için cazibe merkezi konumunda olan alt gelişme merkezleri de belirlenmiştir. Hatay ilinde Reyhanlı, Kırıkhan ve Dörtyol ilçeleri, Osmaniye ilinde Kadirli ilçesi ve Kahramanmaraş ilinde Pazarcık ilçesi olarak belirlenen alt gelişme merkezleri; ilçelerin sosyoekonomik özellikleri doğrultusunda K-ortalama yöntemi ile yapılan alt bölgeleme analizi ve ilçelerin sosyal ve ekonomik sektörlerde birbirleri ile olan fonksiyonel ilişkilerine yönelik yapılan analiz sonucunda elde edilen sonuçlarla belirlenmiştir.

Eğitim, sağlık, kamu hizmetleri, ticaret, bankacılık, ikamet vs. gibi konularda etrafındaki ilçeler için cazibe merkezi konumundaki alt gelişme merkezleri, kırsal yörelere hizmet çeşitliliğin ulaştırılmasını sağladığı gibi bölge içi gelişmişlik farklarının giderilmesine de katkı sağlayabilecek niteliktedir.

Bölgesel dinamiklerin harekete geçirilmesinin yanı sıra komşu bölgelerle işbirliği alanlarının da öngörüldüğü plan metninde, TR62, TRC1, TRC2 ve TRC3 Bölgeleri ile sanayi, turizm, lojistik ve enerji alanlarında ortak stratejiler geliştirilmiştir.

Buna göre; endüstriyel simbiyoz uygulamaları ile üretim çeşitliliğinin sağlanması, gastronomi, inanç ve kültür turizminde alternatif turizm koridorlarının geliştirilmesi, İskenderun ve Mersin'in lojistik merkez olarak geliştirilmesi ve Ceyhan Enerji İhtisas Endüstri Bölgesi ile ham petrol boru hatları potansiyelinin enerji üretimine dönüştürülmesi konularında işbirliği alanları geliştirilmiştir.

TR63 BÖLGE PLANI 2014-2023 GELİŞME EKSENLERİ

1.1. ENERJİ ÜRETİM KAPASİTESİNİN ARTIRILMASI

1.1.1. Durum Tespiti ve Stratejik Analiz

Dünya üzerindeki enerji tüketimi, nüfus artışı, şehirleşme, sanayileşme ve teknolojinin yaygınlaşmasına paralel olarak gün geçtikçe artmaktadır. Sınırlı olan enerji kaynakları ise enerji talebi ile ters orantılı olarak dünya üzerinde sürekli azalmaktadır. Bununla beraber, ülkelerin nüfus artışı, iktisadi büyüme ve yüksek hayat standartlarını yakalama çabalarındaki farklılıklar, devletlerarası enerji ihtiyaç oranlarının da birbirinden farklı olmasını beraberinde getirmektedir. Bu nedenle, gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin enerji talebinde farklılıklar gözlemlenmektedir.

Uluslararası Enerji Ajansı verilerine göre yaklaşık 13 milyar ton eşdeğer petrol (TEP) olan küresel enerji talebi mevcut politikalar doğrultusunda 2020 yılında 15 milyar TEP, 2035 yılında ise 18 milyar TEP civarına yükselecektir. Aynı verilere göre, yoğun enerji kullanımının atmosferde ve yeryüzünde oluşturduğu olumsuzluklara karşı geliştirilen yeni korumacı politikalar nedeniyle bu talepteki artış oranının daha az olacağı da değerlendirilmektedir.[22]

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü verileri doğrultusunda yapılan çalışmalarla ise küresel enerji ihtiyacının yılda yaklaşık % 2 oranında arttığı ve bu oranın gelişmiş ülkelerde % 1,8, gelişmekte olan ülkelerde % 4,1 olduğu hesaplanmıştır. Aynı verilere göre hem dinamik bir nüfus yapısına sahip hem de agresif bir iktisadi büyüme döneminde olan Türkiye'nin yıllık enerji ihtiyacının yıllık % 7 civarında arttığı tahmin edilmektedir.

Bu noktada Türkiye'nin, dünya ortalamasının yaklaşık 4 katı oranında artmakta olan enerji ihtiyacını karşılaması ve iktisadi büyümede sürdürülebilirliği

22. Dünyada ve Türkiye'de Enerji Görünümü, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı,2012

sağlaması bakımından kısa, orta ve uzun vadeli enerji yatırımlarını öncelikli politika haline getirmesi kaçınılmaz görülmektedir.

Bu durum, 10.Kalkınma Planı'nda "Enerjinin nihai tüketiciye sürekli, kaliteli, güvenli, asgari maliyetlerle arzını ve enerji temininde kaynak çeşitlendirmesini esas alarak; yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarını mümkün olan en üst düzeyde değerlendiren, nükleer teknolojiyi elektrik üretiminde kullanmayı öngören, ekonominin enerji yoğunluğunu azaltmayı destekleyen, israfı ve enerjinin çevresel etkilerini asgariye indiren, ülkenin uluslararası enerji ticaretinde stratejik konumunu güçlendiren rekabetçi bir enerji sistemine ulaşılması temel amaçtır." ifadesi ile ulusal politika haline getirilmiştir. Bu politika çerçevesinde yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarının arz yönlü kullanımının artırılması ve enerji üretimi ve tüketimindeki her safhada en verimli ve tasarruflu yöntemlerin kullanılması esas alınmıştır.

Diğer taraftan, Yüksek Planlama Kurulu Kararı ile uygulamaya konulan Elektrik Enerjisi Piyasası Arz Güvenliği Strateji Belgesi ve bu belgede yer alan politikalar perspektifinde hazırlanan Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı 2010-2014 Stratejik Planı da, temel nitelikli enerji politikalarını detaylandırılmış ve enerji sektöründe serbestleşmeyi esas alan bir yaklaşımla, arz güvenli bakımından gerekli yatırımların yapılmasını sağlayacak yatırım ortamının oluşturulmasını ve enerji kaynaklarının tüm tüketicilere yeterli, kaliteli, düşük maliyetli, güvenli ve çevre konusundaki duyarlılıkları dikkate alan bir şekilde sunulmasını temel amaç olarak belirlenmiştir.

Buna göre, Elektrik Enerjisi Piyasası Arz Güvenliği Strateji Belgesi'nde elektrik enerjisi sektörünün yapılandırılması ve piyasanın işleyişinde;

- Piyasa yapısı ve piyasa faaliyetlerinin, arz güvenliğini temin edecek şekilde oluşturulması ve sürdürülmesi,
- Sürdürülebilir bir elektrik enerjisi piyasasının oluşturulması hedefi doğrultusunda, iklim değişikliği ve çevresel etkilerin sektörün her alanındaki faaliyetlerde göz önünde bulundurulması,
- Elektrik enerjisi üretimi, iletimi, dağıtımı ve kullanımında kayıpların asgariye indirilmesi, verimliliğin artırılması, enerji politikasının kaynak öncelikleri temel alınarak oluşturulacak rekabet ortamı yoluyla elektrik enerjisi maliyetlerinin azaltılması ve bu sayede oluşacak kazanımlarla elektrik hizmetinin tüketicilere daha makul maliyetlerle sunulması,
- Enerji arzında dışa bağımlılığı azaltmak üzere, yeni teknolojilerin özendirilmesi, kaynak çeşitliliğinin sağlanması ve yerli ve yenilenebilir kaynakların azami ölçüde kullanılması,
- Sektörde yapılacak yatırımlarda yerli katkı payının artırılması,
- ilkelerine uyum öncelikli politikalar olarak belirlenmiştir.

Strateji Belgesi çerçevesinde 2023 yılı hedefi olarak tüm yerli kömür ve hidrolik potansiyelin ekonomiye kazandırılması, rüzgar enerjisi kurulu gücünün 20.000 MW'ye, jeotermal enerji kurulu gücünün ise 600 MW'ye ulaştırılması ve ayrıca elektrik enerjisi üretiminin % 5'inin nükleer enerjiden sağlanması planlanmaktadır.

2011 yılı sonu itibarıyla yaklaşık 53 Bin MW kurulu elektrik üretimi gücüne sahip olan Türkiye'de bu gücün % 64'ü termik ve % 32'si hidrolik enerji kaynaklıdır. Kurulu gücün % 98'ini oluşturan termik ve hidrolik kaynaklı üretim kapasitesi toplam üretimin de % 98'ini karşılamaktadır.[23] Ayrıca bu alanda yeni yatırımlara da hızla devam edilmektedir. Türkiye'nin muhtelif bölgelerinde devam eden termik santral ve hidroelektrik santrallerinin yanı sıra Ceyhan ve Karapınar Enerji İhtisas Endüstri Bölgeleri uygulaması bu alanda önümüzdeki dönemde önemli yatırım alanları olacaktır.

Diğer taraftan kömür kaynaklı enerji üretiminin artırılması amacıyla yeni rezerv arama faaliyetlerine hız verilmiş ve 2005-2009 arası dönemde 4,2 milyar ton linyit rezervi tespit edilerek Türkiye'nin linyit rezervi % 50 artırılmıştır.[24] Bu husus ile ilgili olarak Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı 2010-2014 Stratejik Planı'nda petrol, doğalgaz ve kömür rezervlerine yönelik arama çalışmalarının ulusal öncelikli bir politika olarak devam ettirileceği ifade edilmektedir.

2023 yılı hedefinde 20.000 MW olarak öngörülen rüzgar enerjisi kurulu gücü için Türkiye'de 48.000 MW tekno-ekonomik rüzgar enerjisi potansiyeli olduğu belirtilmektedir.[25] 2011 yılı sonu itibarıyla toplam kurulu güç 1.800 MW civarında olup rüzgardan enerji üretimine yönelik yapılması planlanan yatırımlar için toplam 16.000 MW gücünde lisans alınmış durumdadır. Türkiye'nin değişik bölgelerinde devam rüzgar enerjisi yatırımlarının önümüzdeki 10 yıllık süre içerisinde daha da ivme kazanacağı görülmektedir.

2014 yılı EPDK verilerine göre halen 239 MW kurulu gücün işletmede olduğu jeotermal enerji tesislerinde ise toplam 474 MW kurulu gücün de yeni tesislerin inşası devam etmektedir. Bu verilere göre Strateji Belgesi'nde yer alan 600 MW kurulu güç hedefine ulaşılabileceği görülmekle birlikte diğer jeotermal kaynakların da üretime kazandırılmasına ilişkin yatırımlara devam edileceği değerlendirilmektedir.

Üretime yönelik kaynakların yanı sıra Türkiye, bulunduğu coğrafi konum nedeniyle dünyanın en önemli enerji bölgelerinden biri olan Ortadoğu ve Hazar Havzası içerisinde yer almaktadır. Bu konumu Türkiye'ye hem kendi enerji arz güvenliğini sağlayacak tedarikçi çeşitlendirmesini sağlamakta hem de uluslararası öneme sahip bir enerji koridoru haline getirmektedir.

Bu alanda; Bakü-Tiflis Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı, Irak-Türkiye Ham Petrol Boru Hattı, Nabucco Doğalgaz Boru Hattı, Türkiye-Yunanistan-İtalya Doğalgaz Boru Hattı, Samsun-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı, Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı gibi stratejik projelerin ortak kesişme noktası olan Türkiye, enerji koridoru ve enerji lojistiği işlevleri ile de sektörde önemli bir aktör konumuna gelecektir.

23. TR63 Bölgesi Mevcut Durumu Analizi, DOĞAKA
24. Dünyada ve Türkiye'de Enerji Görünümü, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı,2012
25. Dünyada ve Türkiye'de Enerji Görünümü, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı,2012

Harita 5. Projeler-Transit Boru Hatları

Kaynak: Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Dünyada ve Türkiye'de Enerji Görünümü, 2012

Ulusal ölçekli bu politikalara paralel olarak TR63 Bölgesi'nde de enerji sektöründe önemli gelişmeler yaşanmaktadır. Kahramanmaraş'ın Afşin ve Elbistan ilçelerindeki kömür rezervi, Ceyhan bölgesine komşu olmasından dolayı uluslararası enerji hatlarına yakınlığı, özellikle Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinde yoğunlaşan hidroelektrik santralleri, rüzgar ve güneş enerjisi potansiyeli ile TR63 Bölgesi, Türkiye'nin en önemli enerji üretim merkezlerinden birisidir.

Bölgenin en önemli enerji üretim kaynağı Afşin ve Elbistan bölgesindeki linyit yataklarıdır. MTA verilerine göre Türkiye'nin yaklaşık 10 milyon ton olarak hesaplanan linyit rezervinin yaklaşık % 50'si bu bölgededir. Bu rezervin enerjiye dönüştürülmesi amacıyla kurulan Afşin-Elbistan Termik Santrali, Türkiye'nin en önemli tesislerinden birisi olarak enerji üretimine devam etmektedir.

2013 Yılı Yatırım Programı doğrultusunda üretim kapasitesinin geliştirilmesi ve modernizasyon çalışmalarının yapıldığı Afşin-Elbistan Termik Santrali'nin yanı sıra bu havzada yer alan linyit rezervlerinin değerlendirilmesi amacıyla uluslararası nitelikli yatırım arayışları devam etmektedir. 10. Ulusal Kalkınma Planı'nda "Afşin-Elbistan havzası linyit rezervleri elektrik üretimi için değerlendirilecektir." şeklinde vurgulanan yörede 10-15 milyar ABD Doları yatırım potansiyelinin olduğu, yapılacak yatırımla mevcut 2.800 MW kurulu güce ilave olarak 8.000 MW kurulu gücün kazandırılacağı ve böylece Afşin-Elbistan bölgesinin, Türkiye'nin linyitten enerji üretiminin % 57'sini karşılayacağı tahmin edilmektedir.[26]

26. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı

Şekil 7. TR63 Bölgesi Termik Santral Enerji Üretimi Projeksiyonu

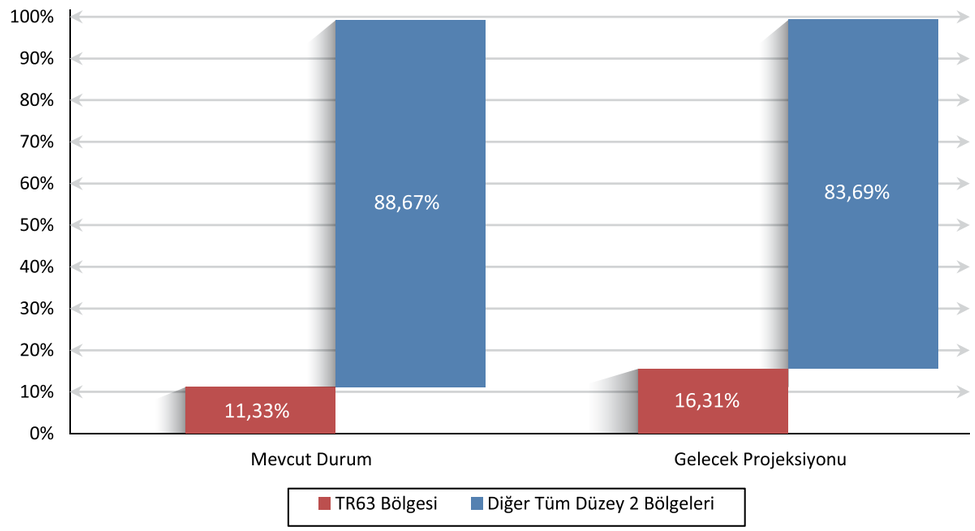

Kaynak: (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2013) kaynağından alınan veriler derlenerek elde edilmiştir.

Buna göre bölgede, Afşin-Elbistan yöresine yapılacak yatırımlar için yerel ve ulusal nitelikli tedbirlerin alınması ve öncelikle bölgesel olmak üzere yerli tedarikçilerin yatırım sürecine dahil olmasına yönelik hazırlıkların yapılması gerekmektedir. Bu noktada Türkiye'de son yıllarda artan enerji yatırımları ile bir uzmanlık alanı haline gelmeye başlayan enerji lojistiği ayrı bir önem taşımaktadır. TR63 Bölgesi'nin potansiyel gelişme alanlarından olan lojistik sektörünün, Afşin-Elbistan yöresine yapılan yatırımlarla entegrasyonu, bölgedeki lojistik sektörüne de ayrı bir ivme kazandıracak niteliktedir.

TR63 Bölgesi'ndeki enerji sektöründe bir diğer üretim alanı hidroelektrik santrallerdir. Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu verilerine göre 1.626 MW hidroelektrik santral kurulu gücüne sahip TR63 Bölgesi'nde Türkiye toplam hidroelektrik üretiminin % 9,57'si gerçekleştirilmektedir.

Kahramanmaraş ilinde yoğunlaşan mevcut üretim tesislerine ilave olarak yine büyük çoğunluğu yine Kahramanmaraş ilinde olmak üzere yapımı planlanan üretim tesisleri, TR63 Bölgesi'nin hidroelektrik üretimini yaklaşık 2.300 MW'ye çıkaracak kapasiteye sahiptir.[27]

27. TR63 Bölgesi Mevcut Durumu Analizi, DOĞAKA

Şekil 8. TR63 Bölgesi Hidroelektrik Üretim Kapasitesi Projeksiyonu

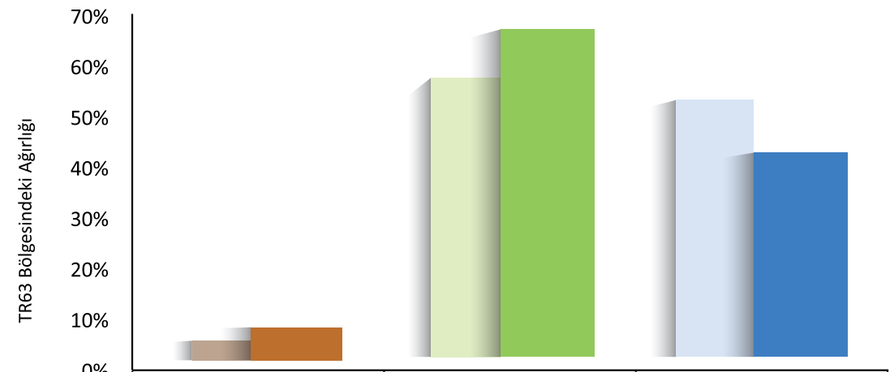

	Hatay	K.Maraş	Osmaniye
Mevcut Durum	0,63%	51,77%	47,60%
Gelecek Projeksiyonu	2,02%	61,62%	37,10%

Kaynak: (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2013) kaynağından alınan veriler derlenerek elde edilmiştir.

Hidroelektrik üretim tesisleri yatırımlarının işletmeye alınmasında ve yeni yatırım planlamalarında hem yerleşim yerlerinin içme suyu ihtiyaçlarının karşılanmasına hem de Türkiye'nin en önemli tarımsal üretim merkezlerinden biri olan TR63 Bölgesi'ndeki tarımsal amaçlı sulama planlamalarının dikkate alınması önemli görülmektedir.

TR63 Bölgesi'ndeki enerji üretiminde rüzgar enerjisi santralleri de giderek önem kazanmaya başlamıştır. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından hazırlanan Rüzgar Enerjisi Potansiyel Atlası'na göre Türkiye'de Ege kıyıları ile güneybatı Marmara yörelerinden sonra en yüksek rüzgar enerjisi potansiyelinin bulunduğu bölge olarak değerlendirilen Hatay ve Osmaniye yöresi, son yıllarda yapılan yatırımlarla rüzgardan elektrik üretiminde de Türkiye'nin önemli bir merkezi olma sürecindedir.

Türkiye'nin yaklaşık 2.958 MW olan kurulu rüzgar enerjisi gücünün 351 MW'si TR63 Bölgesi içerisindedir. Türkiye'nin 2023 enerji hedefleri doğrultusunda toplamda 20.000 MW Kurulu gücü hedeflediği rüzgar enerjisinde TR63 Bölgesi'nde yeni yapılacak yatırımlar için yaklaşık 1.000 MW kurulu güç için üretim lisansı alınmış durumdadır.[28]

28. TR63 Bölgesi Mevcut Durumu Analizi, DOĞAKA

Türkiye'de inşa halindeki rüzgar enerji santrallerinin tamamlanması ile toplam kurulu güç 2.958 MW'den 3.939 MW'ye, TR63 Bölgesinde ise 351 MW'den, 498 MW'ye yükseleceği öngörülmektedir. Bu değerler üzerinden yakın dönem projeksiyonu oluşturulduğunda, Türkiye'deki tüm inşa halindeki RES'lerin tamamlanması ile beraber, TR63 Bölgesinin Türkiye Rüzgâr Enerjisi kurulu gücündeki payı % 11,87'den, % 12,64'e çıkmaktadır. Bu durum, potansiyel sahibi diğer Düzey 2 bölgelerine göre TR63 Bölgesinin avantajlı bir durumda olduğunu ve sahip olduğu potansiyelin pozitif bir ivme ile hayata geçtiğini göstermektedir.[29]

Bu potansiyelin planlı bir şekilde hayata geçirilmesi amacıyla yeni yatırımlara rehberlik edecek bir analiz çalışmasının hazırlanması ve tamamlayıcı bir unsur olarak yatırım destek faaliyetleri önemli görülmektedir.

Şekil 9. TR63 Bölgesi'nde Rüzgar Enerjisi Kurulu Güç Projeksiyonu

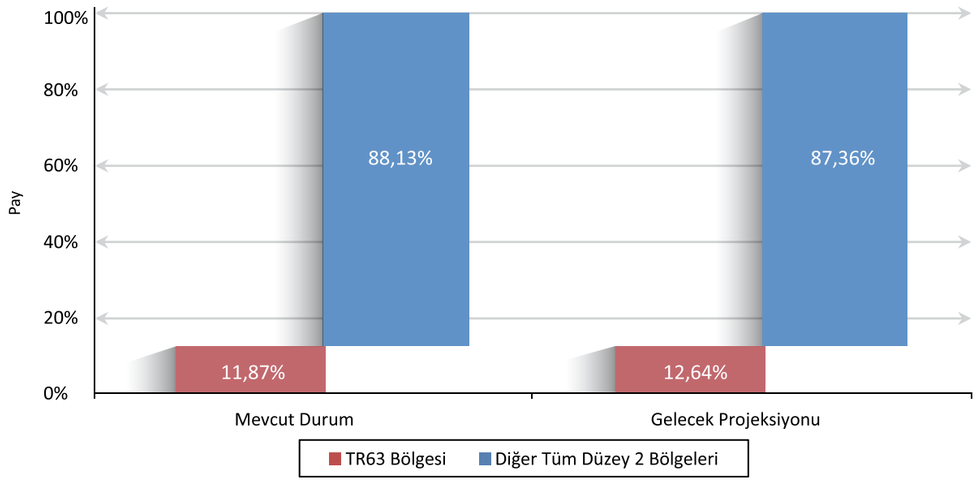

Kaynak: Enerji Sektör Raporu, DOĞAKA

TR63 Bölgesi'nde henüz üretime yönelik bir faaliyet başlatılmamış olmakla birlikte güneş enerjisi potansiyeli de enerji üretimine fırsat sağlamaktadır. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından hazırlanan Türkiye Güneş Enerjisi Potansiyeli Atlası'na göre TR63 Bölgesi'nin tamamı orta ve üst düzey derecede üretime elverişli bölgeler olarak görülmektedir.

Bu haritaya göre Kahramanmaraş ilinde kuzey bölgeleri, Osmaniye ilinin doğu kesimleri ve Hatay ilinin batısında toplam güneş radyasyonu yıllık 1.650-1.750 KWh/m² olarak hesaplanmıştır. Bölgenin diğer yörelerinde ise bu veri yıllık 1.550-1.650 KWh/m² arasında değişmektedir. Güneş enerjisi potansiyeli ile ilgili bir diğer gösterge olan güneşlenme süresinde ise

29. Enerji Sektör Raporu, DOĞAKA

TR63 Bölgesi, yılın tüm aylarında Türkiye ortalamalarından yüksek değerlere sahiptir. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı verilerine göre TR63 Bölgesi'ndeki her üç il de Türkiye ortalamasının üzerinde değerlere sahip olup sadece Hatay ili Temmuz ve Ağustos ayı değerleri ortalamalardan cüzi miktarda düşük kalmaktadır. Bununla birlikte yıllık ortalama güneşlenme süresi Hatay ilinde 8,21 saat/gün, Osmaniye ilinde 8,10 saat/gün ve Kahramanmaraş ilinde ise 7,98 saat/gün olarak hesaplanmaktadır.

Harita 6. Türkiye Güneş Enerjisi Potansiyeli Atlası

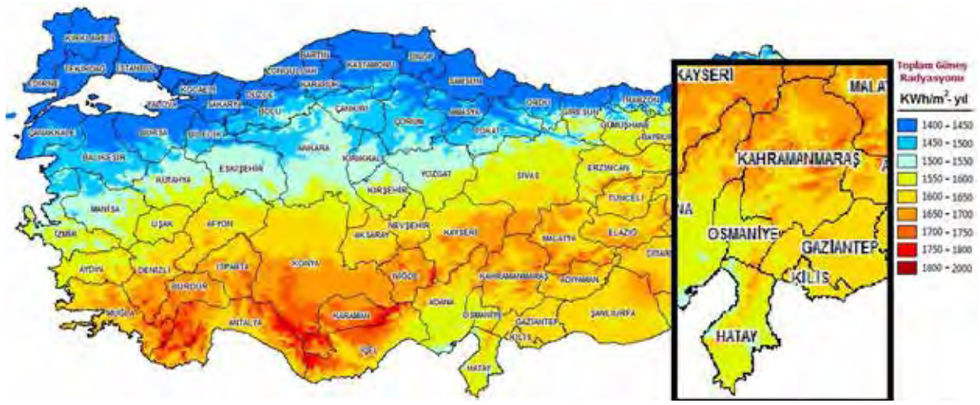

Kaynak: (T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 2012)

Türkiye ve TR63 Bölgesi'nin sahip olduğu bu potansiyel çerçevesinde, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı 2023 hedefi olarak güneş enerjisinden 3000 MW'lık elektrik üretme hedefini ortaya koymuştur. Güneş enerjisinde ortaya konulan bu 3000 MW'lık hedef, şu anki 6 MW'lık kurulu gücün 500 katını ifade etmekte olup TR63 Bölgesi'nin de içerisinde yer aldığı tüm güney bölgelerin bu alanda aktif rol alması gerekmektedir.

2010 yılı sonrasında yapılan kanuni düzenlemeler, uygulamaya giren teşvikler, üniversite ve sanayi işbirliği gibi çalışmalar güneş enerjisinin elektrik üretiminde kullanılmasına dair atılan ilk adımlar olarak değerlendirilmektedir. Önümüzdeki dönemde güneş enerjisine yönelik yatırımların artırılması amacıyla kanuni düzenlemelerde ve yatırım ortamının oluşturulmasında yatırımcılara yönelik özendirici tedbirlerin alınması önemli görülmektedir.

Diğer taraftan Irak-Türkiye Ham Petrol Boru Hattı, Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı ve Samsun-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı gibi mevcut ve planlanan enerji koridorlarının kesişme noktası olan Yumurtalık ve Ceyhan yöresine olan yakınlığı nedeniyle TR63 Bölgesi, bu kapasiteyi de üretime çevirebilecek potansiyele sahiptir. Ayrıca, 17.10.2007 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile ilan edilen Ceyhan Enerji İhtisas Endüstri Bölgesi ile komşu durumdaki TR63 Bölgesi, Türkiye'nin en önemli enerji üretim merkezlerinden biri olarak planlanan bu bölgeden hem yatırım cazibesi hem de enerji üretim merkezi olarak yararlanabilecek konumdadır. Ayrıca Mersin Akkuyu'da inşa edilecek olan Nükleer Güç Santrali, bu santralin inşasına makine, ekipman, malzeme ve lojistik hizmet sağlayacak firmalar açısından önemli bir alan oluşturmaktadır.

Harita 7. Akkuyu Nükleer Santrali, Boru Hatları Bölgesi ve Enerji Bölgesi

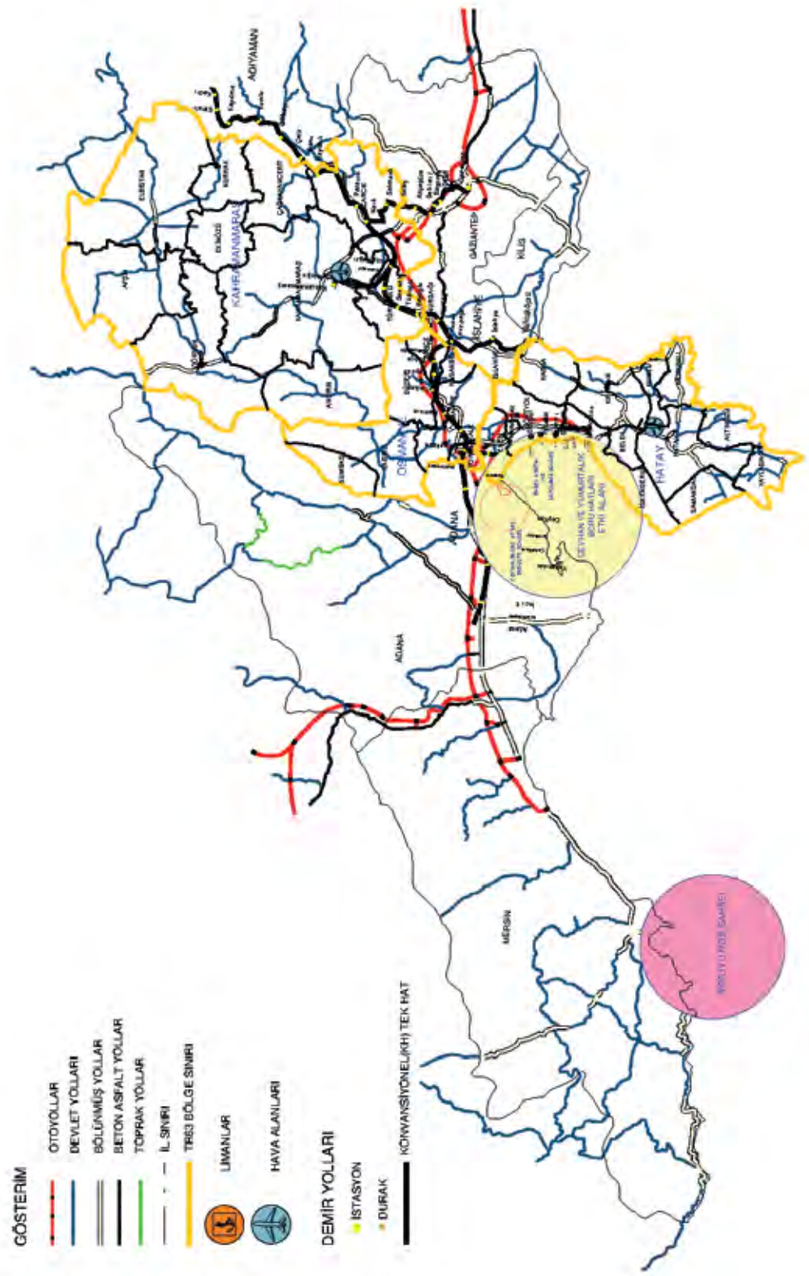

Yumurtalık ve Ceyhan yöresindeki uluslararası enerji koridorları, Ceyhan Enerji İhtisas Endüstri Bölgesi ve Akkuyu Nükleer Güç Santrali, TR63 Bölgesi'ndeki ilgili sanayi ve lojistik işletmeleri bakımından önemli bir potansiyel durumunda olup bu konuda yatırım destek çalışmaları bölge işletmelerinin teknik ve teknolojik kapasitesinin geliştirilmesinde önemli katkılar sağlayabilecektir. Aynı zamanda bu faaliyetler enerji bölgesine yönelik tamamlayıcı veya türev yatırımların TR63 Bölgesi'ne kazandırılmasını da sağlayabilecektir.

Diğer taraftan TR63 Bölgesi'nde mevcut sanayi tesislerinin yanı sıra yeni oluşturulan sanayi alanlarıyla oluşan yatırım ortamının ihtiyacı olan enerjinin karşılanmasında da nükleer santral ve enerji bölgesi yatırımları önem kazanacaktır. TÜİK verilerine göre 2002 ile 2011 yılları arasını kapsayan 10 yıllık zaman diliminde Türkiye'nin toplam elektrik tüketimi %80,77 oranında artış göstermiştir. TR63 Bölgesinin elektrik tüketimi ise Türkiye elektrik tüketiminin 2 katından daha fazla artarak %166,93 olmuştur. Bölgedeki tüm illerin elektrik tüketim artışı, Türkiye'nin

elektrik tüketim artışından fazla olarak gerçekleşmiştir. Bölgedeki en çarpıcı elektrik tüketim artışı Osmaniye ilinde %1092,32 oranında gerçekleşmiş ve 2002 yılına göre elektrik tüketimi 2011 yılında yaklaşık olarak 11 kat artmıştır. Bununla beraber TR63 Bölgesinin son 10 yıllık enerji görünümüne bakıldığında sanayileşmenin getirdiği enerji ihtiyacı ile bölge elektrik tüketiminin ülke içindeki payının % 3,88'den, % 5,73'e çıkarmıştır.

TR63 Bölgesi toplamında ve ayrı ayrı Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illeri bazında kişi başı elektrik tüketimi hem meskenlerde hem de sanayide Türkiye ortalamalarının üzerinde artış göstermektedir.

Enerji üretimine yönelik mevcut yatırım ve potansiyel kaynakların yanı sıra TR63 Bölgesi'nde üretilen enerjinin dağıtımı ve kullanılmasında da altyapı ve bilinçlendirme çalışmaları yapılması gerekmektedir. Sanayi ve mesken kullanımının her ikisinde de Türkiye ortalamalarının üzerinde gelişen bölgede altyapı yetersizliği nedeniyle sık sık kesintiler yaşanmakta ve bu durum sanayi tesislerindeki üretim süreci ile bölgesel yaşam kalitesine olumsuz yansımaktadır.

Enerji üretim ve dağıtım süreçlerindeki özelleştirme çalışmaları ile birlikte bu alanlardaki yatırım kararlarında kamunun etkisi görece azalmış olsa da bu alandaki düzenleyici tedbirler alınması ve yatırımların yapılması önemlidir. Bu duruma yönelik olarak YPK tarafından kabul edilen Elektrik Enerjisi Piyasası ve Arz Güvenliği Strateji Belgesi'nde özelleştirmelerde gelir odaklı bir yaklaşımın sergilenmeyeceği, üretim ve dağıtımda verimliliğin artırılması ve maliyetlerin düşürülmesinin esas alınarak zaruri yatırımların özelleştirme sürecinden bağımsız olarak sürdürüleceği belirtilmiştir.

TR63 Bölgesi'ndeki elektrik dağıtım hizmeti özelleştirilmiştir. Ancak her üç ilde de hızla artan ve görece büyük ölçekli sanayi yatırımları ile meskenlerin enerji tüketimi, özellikle dağıtım ağında sorunlara sebep olmaktadır. Bu sorunların giderilmesi amacıyla dağıtım altyapısına yönelik yatırımların artırılarak devam ettirilmesi önemlidir.

Diğer taraftan enerji kullanımı ile ilgili olarak Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından yürütülmekte olan Enerji Verimliliği (ENVER) uygulamaları ve diğer faaliyetlerle elektrik tüketiminde israfın önlenmesi ve enerjinin verimli kullanımının yaygınlaştırılmasına yönelik eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarına devam edilmesi gerekmektedir.

Harita 8. TR63 Bölgesi Enerji Sektörü Gelişim Haritası

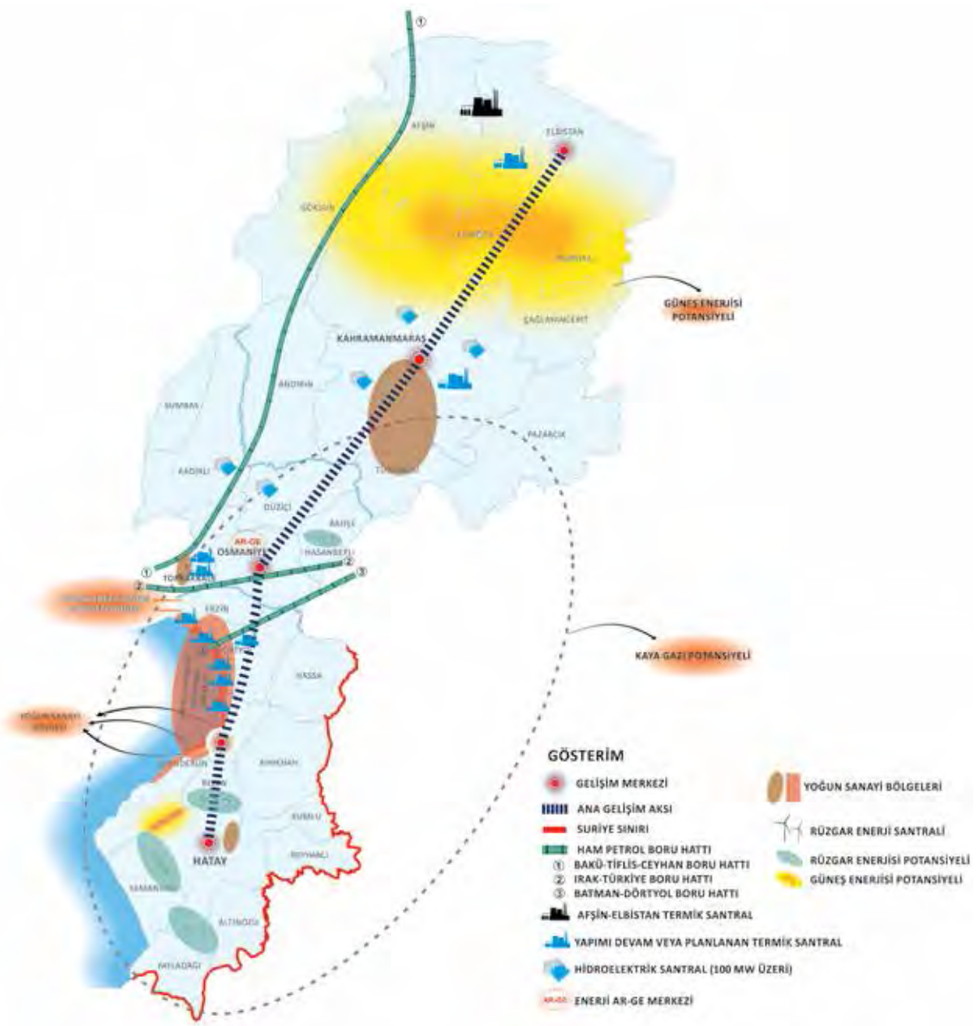

Kaynak: DOĞAKA tarafından hazırlanmıştır.

1.1.1.1. Stratejik Yaklaşım

TEMEL AMAÇ

Yerli ve yenilenebilir kaynakları ile Türkiye'nin en önemli potansiyel enerji merkezlerinden birisi olan TR63 Bölgesi'ni, ulusal ve uluslararası nitelikli yatırım süreçlerine dahil ederek enerji üretim merkezi haline getirmek ve enerjinin etkin kullanımını yaygınlaştırmak.

Öncelik 1. TR63 Bölgesi'nin enerji üretim kapasitesinin artırılması	1.1. Afşin-Elbistan yöresindeki zengin linyit yataklarından enerji elde etmek amacıyla yatırımlara devam edilmesi.
	1.2. Afşin-Elbistan Termik Santralinde verimi yükseltmek, üretim kapasitesini artırmak ve çevre ve insan sağlığına olası olumsuzlukları önlemek amacıyla teknolojik rehabilitasyon yatırımlarına devam edilmesi.
	1.3. Bölge genelinde devam eden hidroelektrik santral projelerinin yeterli ödeneklerle desteklenerek en kısa sürede tamamlanması.
	1.4. Bölgedeki rüzgar ve güneş potansiyelinden enerji üretilmesi amacıyla yatırımların özendirilmesi.
	1.5. OSB'lerin ve KOBİ'lerin yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanarak, ihtiyaç duydukları enerjiyi kendilerinin üretebilmesine yönelik yatırımların desteklenmesi
	1.6. Ulusal ve uluslararası boru hatlarına yakınlığı nedeniyle bu hatlarda taşınan hammadde kaynaklarından TR63 Bölgesi'nde enerji üretimi amacıyla yararlanılmasına yönelik tedbirlerin alınması.
	1.7. Bölgedeki mevcut ve yapımı devam eden atık su ve katı atık depolama tesislerindeki biyokütle ve gaz potansiyellerinden enerji üretimi amacıyla yararlanılmasına yönelik yatırımların özendirilmesi.
Öncelik 2. TR63 Bölgesi'nde enerji üretimine yönelik yatırım ortamının iyileştirilmesi	2.1. TR63 Bölgesi'nde enerji üretimine yönelik yeni yatırımlarının hayata geçirilebilmesi amacıyla yatırım destek faaliyetlerinin etkinleştirilmesi.
	2.2. Güneş ve rüzgar enerjisi ile atık yönetiminden enerji elde etmeye yönelik yatırımlar başta olmak üzere yenilenebilir enerji kaynaklarının üretime kazandırılabilmesine yönelik araştırma, analiz ve fizibilite çalışmaları yapılarak sonuçların yatırımcılarla paylaşılması. Bu çalışmalarda TR63 Bölgesinde yer alan üniversitelerle işbirliğinin öncelikli olarak değerlendirilmesi.
	2.3. Yenilenebilir enerji sistemlerine yönelik olarak üniversite ve özel sektör işbirliğine dayalı Ar-Ge merkezinin kurulması.
	2.4. TR63 Bölgesi'nde yer alan üniversiteler ve ilgili özel sektör kuruluşları ile işbirliği içerisinde, yenilenebilir enerji kaynakları alanı başta olmak üzere enerji sektörüne yönelik nitelikli işgücü yetiştirilmesi amacıyla eğitim ve uygulama programları geliştirilmesi.
	2.5. TR63 Bölgesi'nde enerji lojistiği sektörünün geliştirilmesi amacıyla yatırımcılara yönelik analiz ve bilgilendirme çalışmaları yapılması.
	2.6. Yeni yatırımlara yönelik süreçlerin kolaylaştırılması amacıyla yatırım destek ofislerinin etkin olarak sürece dahil edilmesi.
Öncelik 3. Elektrik iletimi, dağıtımı ve kullanımında verimlilik ve tasarruf artışı sağlanması	3.1. TR63 Bölgesi elektrik iletim ve dağıtım hatlarının modernizasyonuna yönelik yatırımlara artırılarak devam edilmesi.
	3.2. Enerji üretiminde verimliliği, enerji tüketiminde ise tasarrufu artıran yenilikçi üretim ve tüketim sistemlerinin geliştirilmesi ve kullanımının desteklenmesi.
	3.3. ENVER Projesi kapsamında yürütülen eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarının yanı sıra ilgili kurum ve kuruluşlar ile işbirliği içerisinde enerji verimliliği ve tasarrufu konusunda yaygınlaştırma çalışmalarına devam edilmesi.

Öncelik 1. TR63 Bölgesi'nin enerji üretim kapasitesinin artırılması

Açıklama: TR63 Bölgesi mevcut üretim tesisleri, devam eden yatırımlar ve potansiyel yatırım alanları ile enerji üretimi konusunda zengin kaynaklara sahiptir. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı 2010-2014 Stratejisi Belgesi'nde Türkiye'de artan enerji talebinin karşılanmasında yenilenebilir enerji kaynakları ile temiz kömür teknolojilerinin öncelikli olarak değerlendirileceği ifade edilmektedir. Bu durumda, Afşin-Elbistan yöresindeki Türkiye'nin en önemli linyit rezervini değerlendirmek üzere yapılan yatırımların yanı sıra bölge genelinde devam eden hidroelektrik santral yapımları, termik santral ve doğalgaz çevrim santrali yatırımları, Hatay ve Osmaniye illerindeki rüzgar enerjisi santrali yatırımları kısa vadede bölgenin üretim kapasitesini artıracaktır.

Bunun yanı sıra Afşin-Elbistan linyit rezervinin değerlendirilmesi amacıyla devam eden ulusal ve uluslararası nitelikli yatırım arayışları, kamu yatırım programında yer alan hidroelektrik santrallerin tamamlanması, 2023 ulusal hedefleri doğrultusunda ulusal bir politika haline gelen rüzgar ve güneş enerjisinden elektrik üretimi yatırımları TR63 Bölgesi'ni Türkiye'nin en önemli enerji üretim merkezlerinden biri haline getirebilecek niteliktedir. Ayrıca ulusal ve uluslararası boru hatlarına yakınlığı nedeniyle bölgenin bu hatlarda taşınan hammaddeyi de üretime kazandırma potansiyeli bulunmaktadır.

Tedbirler

- **1.1** • Afşin-Elbistan yöresindeki zengin linyit yataklarından enerji elde etmek amacıyla yatırımlara devam edilmesi.
- **1.2** • Afşin-Elbistan Termik Santralinde verimi yükseltmek, üretim kapasitesini artırmak ve çevre ve insan sağlığına olası olumsuzlukları önlemek amacıyla teknolojik rehabilitasyon yatırımlarına devam edilmesi.
- **1.3** • Bölge genelinde devam eden hidroelektrik santral projelerinin yeterli ödeneklerle desteklenerek en kısa sürede tamamlanması.
- **1.4** • Bölgedeki rüzgar ve güneş potansiyelinden enerji üretilmesi amacıyla yatırımların özendirilmesi.
- **1.5** • OSB'lerin ve KOBİ'lerin yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanarak, ihtiyaç duydukları enerjiyi kendilerinin üretebilmesine yönelik yatırımların desteklenmesi
- **1.6** • Ulusal ve uluslararası boru hatlarına yakınlığı nedeniyle bu hatlarda taşınan hammadde kaynaklarından TR63 Bölgesi'nde enerji üretimi amacıyla yararlanılmasına yönelik tedbirlerin alınaması.
- **1.7** • Bölgedeki mevcut ve yapımı devam eden atık su ve katı atık depolama tesislerindeki biyokütle ve gaz potansiyellerinden enerji üretimi amacıyla yararlanılmasına yönelik yatırımların özendirilmesi.

Üst Ölçekli Planlarla İlişkisi

- Birincil enerji kaynakları bazında dengeli bir kaynak çeşitlendirmesine ve orijin ülke farklılaştırmasına gidilecek, üretim sistemi içinde yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarının payı azami ölçüde yükseltilecektir. (10.Kalkınma Planı/2.2.16 Enerji)
- Yerli kömür kaynakları özel sektör eliyle yüksek verimli ve çevre dostu teknolojiler kullanılarak elektrik enerjisine dönüştürülecektir. Afşin-Elbistan havzası linyit rezervleri elektrik üretimi için değerlendirilecektir. Küçük rezervli kömür yataklarının bölgesel enerji üretim tesislerinde değerlendirilmesi sağlanacaktır. (10.Kalkınma Planı/2.2.16 Enerji)
- Enerji Verimliliği Stratejisi etkin bir şekilde uygulanacak ve enerjinin tüm sektörlerde verimli bir şekilde kullanımı sağlanacaktır. Kamu elinde kalması öngörülen termik ve HES'lerin rehabilitasyonları tamamlanacak, elektrikte kayıp-kaçak oranları en alt düzeye indirilecektir. (10. Kalkınma Planı/2.2.16 Enerji)
- Mevcut kamu elektrik üretim santrallerinde yeni teknolojiler kullanarak verimi yükseltmek ve üretim kapasitesini artırmak için yapılan bakım, rehabilitasyon ve modernizasyon çalışmalarının 2014 yılı sonuna kadar tamamlanması sağlanacaktır. (Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı 2010-2014 Stratejik Planı, Amaç 3. Enerji Verimliliğini Artırmak)
- Belirlenen linyit yatakları ve taşkömürü yatakları 2023 yılına kadar elektrik enerjisi üretimi amacıyla değerlendirilmiş olacaktır. (Elektrik Enerjisi Piyasası ve Arz Güvenliği Stratejisi Belgesi / Kaynak Kullanım Hedefleri/Yerli Linyit ve Taşkömürü)
- 2023 yılına kadar teknik ve ekonomik olarak değerlendirilebilecek hidroelektrik potansiyelimizin tamamının elektrik üretiminde kullanılması sağlanacaktır. (Elektrik Enerjisi Piyasası ve Arz Güvenliği Stratejisi Belgesi / Kaynak Kullanım Hedefleri/ Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimindeki Payı/ Hidroelektrik)
- Rüzgar enerjisi kurulu gücünün 2023 yılına kadar 20.000 MW'a çıkarılması hedeflenmektedir. (Elektrik Enerjisi Piyasası ve Arz Güvenliği Stratejisi Belgesi / Kaynak Kullanım Hedefleri/ Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimindeki Payı/ Rüzgar)

Öncelik 2. TR63 Bölgesi'nde enerji üretimine yönelik yatırım ortamının iyileştirilmesi

Açıklama: TR63 Bölgesi'ndeki potansiyel enerji kaynaklarının üretime kazandırılması amacıyla alınmış çok sayıda üretim lisansı bulunmaktadır. Bu lisansların öngörülen sürede yatırıma dönüştürülmesi ve üretime kazandırılması amacıyla yatırımların özendirilmesine yönelik yasal düzenlemeler ve potansiyel yatırım alanlarına yönelik analiz ve fizibilite çalışmaları ile yatırımların teşvik edilmesi önemli görülmektedir. Bu süreçte kalkınma ajansları bünyesinde oluşturulan yatırım destek ofislerinin de sürece katılarak yatırımcılara izin ve ruhsat işlemlerinde destek sağlaması, yatırım ortamının geliştirilmesine destek verecektir.

TR63 Bölgesi ve komşu konumdaki TR62 Bölgesi'nde artan enerji yatırımları, bu yatırımlarla ilgili makine, ekipman ve malzemelerin transferinde lojistik sektörü için bir alan oluşturmaktadır. Termik, doğalgaz çevrim, rüzgar ve güneş enerjisine dayalı yatırımlarda komple tesis, büyük ölçekli ekipman, hammadde ve diğer malzemelerin transferi lojistik sektöründe standart dışı taşıma yöntemleri ile ayrıca bir uzmanlık alanı oluşturmaktadır. Halihazırda lojistik sektöründe belirli ölçüde potansiyeli olan bölgede, enerji yatırımlarına yönelik olarak geliştirilebilecek bu alan yeni bir uzmanlık sahası ve ulusal ve uluslararası ölçekli yatırım fırsatları sunmaktadır.

Tedbirler

2.1	•TR63 Bölgesi'nde enerji üretimine yönelik yeni yatırımlarının hayata geçirilebilmesi amacıyla yatırım destek faaliyetlerinin etkinleştirilmesi.
2.2	•Güneş ve rüzgar enerjisi ile atık yönetiminden enerji elde etmeye yönelik yatırımlar başta olmak üzere yenilenebilir enerji kaynaklarının üretime kazandırılabilmesine yönelik araştırma, analiz ve fizibilite çalışmaları yapılarak sonuçların yatırımcılarla paylaşılması. Bu çalışmalarda TR63 Bölgesinde yer alan üniversitelerle işbirliğinin öncelikli olarak değerlendirilmesi.
2.3	•Yenilenebilir enerji sistemlerine yönelik olarak üniversite ve özel sektör işbirliğine dayalı ar-ge merkezinin kurulması.
2.4	•TR63 Bölgesi'nde yer alan üniversiteler ve ilgili özel sektör kuruluşları ile işbirliği içerisinde, yenilenebilir enerji kaynakları alanı başta olmak üzere enerji sektörüne yönelik nitelikli işgücü yetiştirilmesi amacıyla eğitim ve uygulama programları geliştirilmesi.
2.5	•TR63 Bölgesi'nde enerji lojistiği sektörünün geliştirilmesi amacıyla yatırımcılara yönelik analiz ve bilgilendirme çalışmaları yapılması.
2.6	•Yeni yatırımlara yönelik süreçlerin kolaylaştırılması amacıyla yatırım destek ofislerinin etkin olarak sürece dahil edilmesi.

Üst Ölçekli Planlarla İlişkisi

- Kamu kesiminin düzenleyici ve denetleyici rolü çerçevesinde, bir taraftan rekabetçi piyasanın ve uygun bir yatırım ortamının oluşumu desteklenirken diğer taraftan arz güvenliği yakından takip edilecektir. Kamu kesimi ancak piyasaların arz güvenliğini sağlamada yetersiz kalması halinde yatırımcı olarak piyasanın sağlıklı işleyişine katkı sunacaktır. (10.Kalkınma Planı/2.2.16 Enerji)
- Ekonomik potansiyel oluşturan yenilenebilir enerji kaynaklarına ilişkin olarak, lisans alınan projelerin öngörülen sürede tamamlanması için gerekli tedbirler alınacaktır. (Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı 2010-2014 Stratejik Planı, Amaç 2. Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Enerji Arzı İçimdeki Payını Artırmak)

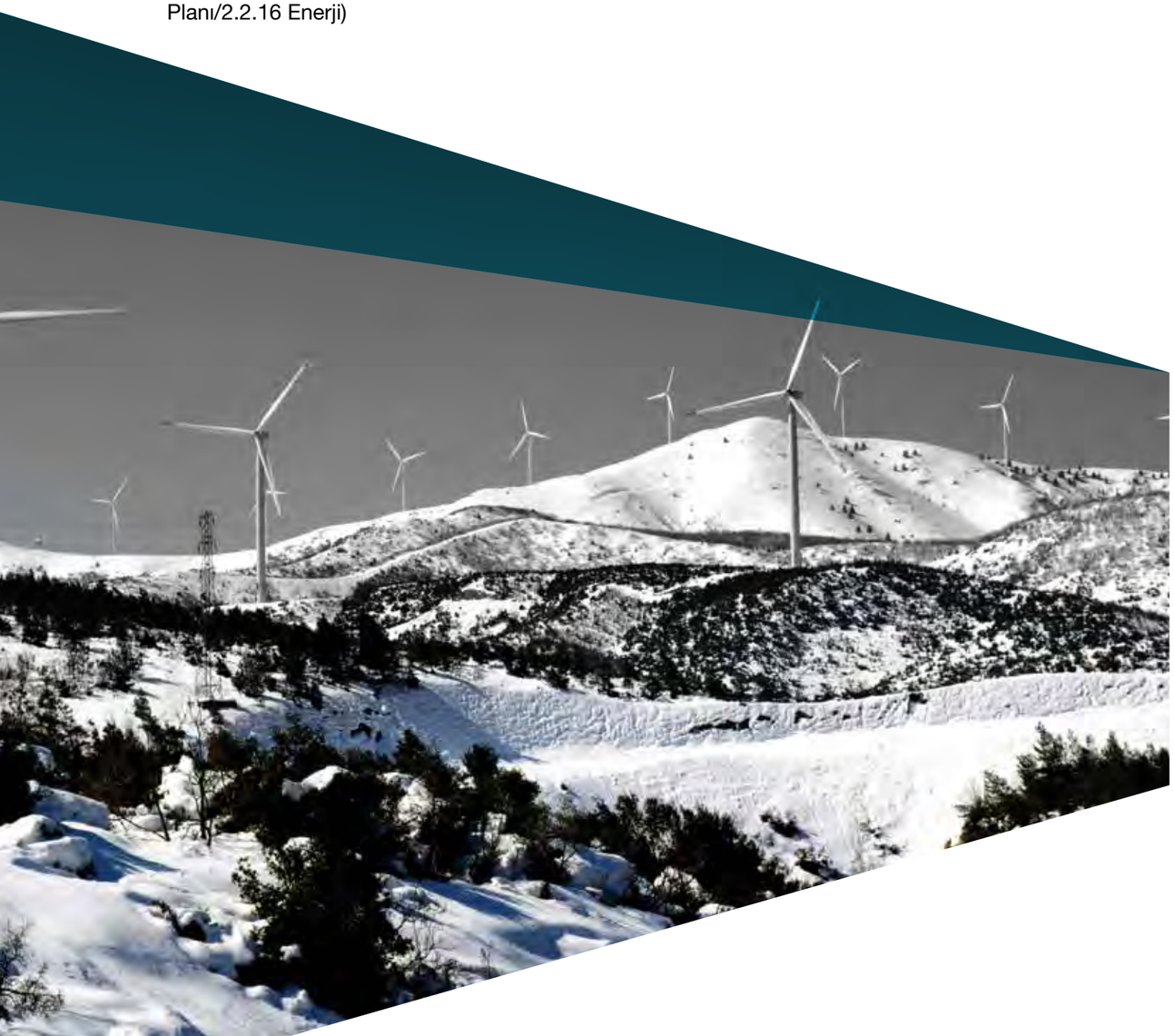

Öncelik 3. Elektrik iletimi, dağıtımı ve kullanımında verimlilik ve tasarruf artışı sağlanması

Açıklama: TR63 Bölgesi genelinde ve ayrı ayrı Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illeri bazında kişi başı elektrik tüketimi Türkiye ortalamasının üzerindedir. Hem sanayi tüketiminde hem de mesken tüketiminde Türkiye ortalamasının üzerinde olan bölgede mevcut dağıtım hattından kaynaklanan enerji kesintileri sanayideki üretim sürecini ve halkın yaşan kalitesini olumsuz etkilemektedir. Bu sorunların en aza indirilmesi amacıyla dağıtım hatlarındaki modernizasyon çalışmalarına devam edilmesi gerekmektedir. Ayrıca, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından yürütülmekte olan ENVER Projesi kapsamındaki eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları, enerji tüketiminde verimliliğin ve tasarrufun artırılması bakımından önemli görülmektedir.

Tedbirler

3.1	•TR63 Bölgesi elektrik iletim ve dağıtım hatlarının modernizasyonuna yönelik yatırımlara artırılarak devam edilmesi.
3.2	•Enerji üretiminde verimliliği enerji tüketiminde ise tasarrufu artıran yenilikçi üretim ve tüketim sistemlerinin geliştirilmesi ve kullanımının desteklenmesi.
3.3	•ENVER Projesi kapsamında yürütülen eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarının yanı sıra ilgili kurum ve kuruluşlar ile işbirliği içerisinde enerji verimliliği ve tasarrufu konusunda yaygınlaştırma çalışmalarına devam edilmesi.

Üst Ölçekli Planlarla İlişkisi

- Enerji Verimliliği Stratejisi etkin bir şekilde uygulanacak ve enerjinin tüm sektörlerde verimli bir şekilde kullanımı sağlanacaktır. Kamu elinde kalması öngörülen termik ve HES'lerin rehabilitasyonları tamamlanacak, elektrikte kayıp-kaçak oranları en alt düzeye indirilecektir. (10. Kalkınma Planı/2.2.16 Enerji)
- Elektrik üretimi, iletimi ve dağıtımında teknik kayıpların asgariye indirilmesi ve dağıtımda kaçak kullanımın engellenmesi sağlanacaktır. (Elektrik Enerjisi Piyasası ve Arz Güvenliği Stratejisi Belgesi / Verimlilik ve Tasarruf)
- "Ulusal Enerji Verimliliği Hareketi" kapsamında sürdürülen bilinçlendirme ve özendirme etkinlikleri kamu, özel ve sivil toplum işbirlikleri ile yaygınlaştırılacaktır. (Enerji Verimliliği Strateji Belgesi 2012-2023, SA-07/ SH-04)
- Sanayi kuruluşlarının verimlilik artırıcı projeleri ve enerji yoğunluğunun düşürülmesine yönelik alacakları tedbirler desteklenecektir. (Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı 2010-2014 Stratejik Planı, Amaç 2. Yenilenebilir Enerji Verimliliğini Artırmak)

1.2. SANAYİDE REKABET GÜCÜNÜN GELİŞTİRİLMESİ

1.2.1. Durum Tespiti Ve Stratejik Analiz

Sürdürülebilir kalkınma, beşeri, sosyal, ekonomik, mekânsal ve kültürel değer ve kaynakların toplu olarak harekete geçirildiği ve tüm bu unsurlardaki gelişmenin sonraki dönemlerde de istikrarlı bir şekilde devamına yönelik altyapının oluşturulduğu bir çerçeveyi ifade etmektedir. Bu çerçeve içerisinde temel dinamiklerden biri olan ekonomik kalkınma ve ekonomik kalkınmanın lokomotifi olan sanayi sektörü, küresel ve bölgesel politikalarda öncelikli bir konuma sahiptir.

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın 2012 yılı verilerine göre, Türkiye'de sanayi siciline kayıtlı işletmelerin % 2,24'ü TR63 Bölgesi'nde yer almaktadır. Mevcut veriler doğrultusunda sanayi siciline kayıtlı işletmelerin bölgesel hâsılaya etkisi üzerine bir yorum yapılamamakla birlikte, 2011 yılı GSKD verilerine göre, sanayi sektörünün TR63 Bölgesi GSKD'i içerisindeki payı % 27,5'dir. Bununla birlikte, 2011 yılından bu yana geçen sürede, yatırımların teşviki ile ilgili düzenlemelerin etkisiyle cazip hale gelen yatırım ortamının ve bölge genelinde artan sanayi yatırımlarının bu oranı daha arttırdığı değerlendirilmektedir. Benzer durum, % 24 olan bölgedeki sanayi istihdamı oranı için de geçerlidir. Sanayi sektörünün istihdam içerisindeki payı, Türkiye ortalamaları ile paralel olmakla birlikte, Hatay ve Kahramanmaraş illerindeki yeni yatırımlar ve Osmaniye ilinin gelişen sanayisi, önümüzdeki dönemde TR63 Bölgesi istihdam yapısı içerisinde sanayi sektörünün payının artacağını göstermektedir.

Tablo 5'te görüldüğü üzere, Gıda Ürünleri İmalatı TR63 bölgesindeki her bir ilin sahip olduğu sanayinin en az ¼'ünü oluşturmaktadır. Bununla beraber, Hatay ilinde İskenderun Demir Çelik fabrikasının 1975 yılından itibaren üretime geçmesi, bölgenin sanayi altyapısını doğrudan etkileyerek, gerek istihdam hacmi, gerekse yarattığı katma değer açısından Hatay ilini imalat sanayinin lokomotifi haline gelmiştir. Demir Çelik ile beraber, Hatay ilinde imalat sanayii, özellikle makine, filtre, tarım araç-gereçleri, ayakkabı-deri işlemeciliği ve mobilya üretiminde gelişmiştir. Kahramanmaraş ilinde ise Gıda Ürünleri İmalatından sonra, Tekstil Ürünleri İmalatı, Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Metal Mutfak Eşyası) bölge sanayisi bakımından öne çıkmaktadır. Türkiye iplik üretiminin %27,4'ünü karşılayan Kahramanmaraş'ta, Tekstil ve Konfeksiyon İmalatının önemi büyüktür. Bu sektör tek başına il işgücünün yarısından fazlasını istihdam etmesinin yanı sıra, il ihracatının %86,3'ünü karşılamaktadır. Osmaniye'de ise, 5084 sayılı Yatırımların ve İstihdamın Teşviki Kanunu ve diğer teşvikler ile organize sanayi bölgesinde özellikle demir çelik ve metal sektörü ile ilgili firmaların yatırım yapması, ilin sanayileşmesinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bunların yanı sıra termik, doğalgaz çevrim, rüzgar enerjisi ve hidroelektrik santralleri ile enerji sektörü de en önemli sektörlerden biri olmaktadır.

Tablo 5. Sanayi Siciline Kayıtlı Firma Sayısına Göre TR63 Bölgesindeki Sektörlerin İllerin Sanayisindeki Ağırlıkları (2013)

Sektör Adı	Hatay	Kahramanmaraş	Osmaniye
Gıda Ürünleri İmalatı	33%	25%	32%
Tekstil Ürünleri İmalatı	5%	24%	8%
Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Makine Teçhizatı Hariç)	4%	13%	8%
Ana Metal Sanayi	7%	5%	7%
Diğer Madencilik ve Taşocakçılığı	5%	6%	7%
Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı	5%	6%	5%
Kauçuk ve Plastik Ürünleri İmalatı	7%	2%	5%
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Ekipman İmalatı	6%	2%	3%
Ağaç ve Mantar Ürünleri İmalatı (Mobilya Hariç)	8%	-	2%
Kimyasalların ve Kimyasal Ürünlerin İmalatı	5%	2%	3%
Giyim Eşyası İmalatı; Kürkün İşlenmesi ve Boyanması	-	5%	2%
Mobilya İmalatı	3%	2%	2%
Kok Kömürü, Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri İmalatı	2%	-	3%
Motorlu Kara Taşıtı, Treyler (Römork) ve Yarı Treyler (Yarı Römork) İmalatı	2%	-	3%
Deri ve İlgili Ürünlerin İmalatı	3%	-	1%
Diğer*	-	4%	-
Kağıt ve Kağıt Ürünlerinin İmalatı	1%	1%	2%
Makine ve Ekipmanların Kurulumu ve Onarımı	2%	-	1%
Dağıtımı	-	1%	1%
Elektrikli Teçhizat İmalatı	-	-	2%
İçecek İmalatı	1%	-	1%
Metal Cevherleri Madenciliği	1%	-	1%
Diğer İmalatlar		1%	-
Diğer Ulaşım Araçlarının İmalatı	-	-	1%
Kayıtlı Medyanın Basılması ve Çoğaltılması	-	1%	-

Kaynak: Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2012

TR63 Bölgesinde mevcut sanayi yapısı ilçeler bazında incelendiğinde, sanayi siciline kayıtlı firma bakımından Hatay ilinde Merkez ilçe[30], İskenderun ve Dörtyol ilçeleri; Osmaniye ilinde, Merkez ilçe, Toprakkale ve Kadirli ilçeleri; Kahramanmaraş ilinde ise, Merkez ilçe ve Türkoğlu ilçesi öne çıkmaktadır. Sanayi siciline kayıtlı firma sayılarında merkez ilçelerde belirgin bir yoğunlaşma görülmekle birlikte, bu firmaların istihdama olan katkıları incelendiğinde, bölgede sanayi siciline kayıtlı firmalardaki istihdamının %45,3'ünün yer aldığı Kahramanmaraş Merkez ilçe, %14,1'inin yer aldığı İskenderun ve %10,9'unun yer aldığı Toprakkale öne çıkmaktadır.

30. 12.11.2012 tarih ve 6360 sayılı On Üç İlde Büyükşehir ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile Hatay'da 4, Kahramanmaraş'ta 2 yeni ilçe kurulmuş olup, sanayi siciline kayıtlı firma verileri 6360 sayılı kanun öncesi idari duruma göre analiz edilmiştir.

Harita 9. TR63 Bölgesi Önemli Sanayi Alanları

Bölge genelinde belirli yörelerde yoğunlaşmış ve bazı sektörlerde rekabetçi yapısı gelişmiş durumda olan sanayi kompozisyonu, sektörel bazda orta ve yüksek teknolojili bir üretim yapısına sahip olsa da, genel olarak düşük ve orta düzey teknolojiye sahiptir. Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanmakta olan Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi taslak metninde, Herfindahl yöntemi kullanılarak yapılan analizde, bu değerlendirmeyi doğrular şekilde, TR63 Bölgesi imalat sektörünün teknolojik yığınlaşmasını düşük ve orta-düşük seviye olarak belirtilmiştir. Benzer şekilde, Türkonfed tarafından yayımlanan analiz çalışmasında da TR63 Bölgesi, orta-düşük teknolojili imalat sanayi sektörlerinin yer aldığı bölgeler arasında gösterilmiştir.

10. Kalkınma Planı'nda yer alan "Türkiye'nin uluslararası rekabet gücünü ve dünya ihracatından aldığı payı artırmak için imalat sanayiinde dönüşümü gerçekleştirerek yüksek katma değerli yapıya geçmek ve yüksek teknoloji sektörlerinin payını artırmak temel amaçtır" vurgusu doğrultusunda, TR63 Bölgesi'nde sanayi sektörü ile ilgili yapılacak çalışmaların en önemli unsurlarından biri, düşük ve orta seviyede bulunan teknolojik düzeyin orta ve yüksek seviyeye yükseltilmesine yönelik tedbirler olacaktır. Teknolojik seviyenin geliştirilmesi sadece üretim bantlarının ve ekipmanlarının yenilenmesi olarak değil, aynı zamanda yenilikçi üretim süreçlerinin ve yeni ürün tasarımlarının da bölge ekonomisine kazandırılacağı yapısal bir gelişme (dönüşüm) olarak değerlendirilecektir.

Ayrıca, bölgedeki mevcut sanayi kompozisyonu yeni sektörlerin eklemlenmesine olanak sağlayacak niteliklere sahiptir. Özellikle ana metal sanayisinde İskenderun-Payas-Osmaniye hattında artan üretim hacmi ve ürün çeşitliliği, bu sektörü temel girdi olarak kullanacak beyaz eşya ve otomotiv sanayi gibi katma değeri ve üretim teknolojisi daha yüksek alanlarda yatırımları gündeme getirmektedir. Benzer şekilde, diğer sektörlerde de farklı yatırım alanlarına konu olabilecek potansiyelin ortaya konulması ve bu potansiyellerin yatırımcılarda farkındalık oluşturması amacıyla araştırma ve fizibilite raporları ile yatırım destek çalışmaları önemli görülmektedir.

Bölgede elde edilen ürünlerin bir başka sektör için girdi teşkil etmesi veya bölgedeki birkaç farklı sektörünün tamamlayıcı olarak başka yatırım konularını tetiklemesi olarak ortaya çıkabilecek bu durum, yeni yatırım alanları ile sanayi sektöründe yapısal dönüşümlere ve yenilikçi üretim süreçleri ile teknolojik gelişmeye katkı sağlayacaktır.

TR63 Bölgesi'ndeki en önemli sektör olan ana metal sanayi, Türkiye'de otomotiv ve tekstil sektörü ile birlikte en fazla ihracat yapan sektör konumundadır. Bu yönü ile uluslararası rekabetin çok yönlü olarak etkilediği sektörde, yüksek enerji ve hammadde maliyetlerine karşı, ürün ihtisaslaşması ve sektörel Ar-Ge çalışmalarının geliştirilmesi, rekabetçiliğin geliştirilmesi bakımından önemlidir.

Bölgenin diğer temel sanayi sektörü tekstil ise, istihdam, dış ticaret ve ulusal sanayi açısından oldukça önemli bir konuma sahiptir. TR63 Bölgesinde Kahramanmaraş ilinde yoğunlaşan tekstil sektörü, Hatay ve Osmaniye illerinde de faaliyet göstermektedir. Yüksek üretim hacmi ile Çin'in var olan uluslararası rekabeti daha da derinleştirmesi ve bu durumun daha da artırdığı girdi maliyetleri ile tüketici

taleplerindeki değişiklikler, TR63 Bölgesi sanayi sektöründe de Ar-Ge ve Ür-Ge çalışmalarının önemini daha kritik bir boyuta taşımıştır.

Benzer şekilde TR63 Bölgesi sanayisinde öne çıkan gıda, metal mutfak eşya, ayakkabıcılık ve mobilyacılık gibi diğer sektörlerde de, yenilikçiliğe dayalı Ar-Ge ve Ür-Ge çalışmaları ve bu gelişmeye paralel olarak üretim süreçlerinde teknolojik seviyenin geliştirilmesi, bölge sanayisinin ulusal ve uluslararası rekabetçiliğinin artırılması için önemli görülmektedir.

TR63 Bölgesi'ni Türkiye'nin iç ve bazı kıyı bölgelerinden ayrıştıran özelliklerden biri olan limanların varlığı ve işlevselliği sanayi sektörünün özellikle dış ticaret kapasitesine katkı sağladığı gibi yeni sektörlerin gelişmesine de fırsatlar sunmaktadır. İskenderun Deniz Ticaret Odası verilerine göre Mersin-İskenderun arası limanlara yıllık ortalama 10.000 civarında gemi yanaşmaktadır. Bu gemilere yönelik bakım, onarım ve havuzlama hizmeti verecek bir sektörün gelişmesi, bölge için önemli bir alan olarak ortaya çıkmaktadır. Bu amaçla içerisinde bakım tersaneleri, geri dönüşüm tesisleri, yat ve iş tekneleri imalat bölgesi, lojistik saha, atık toplam ve ayrıştırma ve gemi yan sanayisine yönelik alanların bulunacağı Denizcilik İhtisas Sanayi Bölgesi projesi geliştirilmiştir. İskenderun Deniz Ticaret Odası ve özel sektör temsilcileri tarafından geliştirilen proje ile İskenderun Körfezi'ne gelen gemiler başta olmak üzere ulusal ve uluslararası çapta hizmet verecek bakım ve onarım sektörünün geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Diğer taraftan söz konusu proje bölgede kurulu ana metal sanayisinin hammaddesi olan hurda ihtiyacını giderilmesine geri dönüşüm tesisleri ile katkı sağlayabilecek niteliktedir. İskenderun Limanı'nın özelleştirilmesi ve İskenderun'da kurulması hedeflenen lojistik merkez yatırımları ile gemi trafiğinin daha da artacağı göz önüne alındığında söz konusu projenin, yeni yatırım alanlarının geliştirilmesi bakımından uygulanabilirliğinin araştırılması önemli görülmektedir.

Sanayi sektörlerinin rekabetçiliğinde, ihracat yönlü dış ticaret faaliyetlerinin etkisi büyüktür. Küresel ölçekte sınır tanımayan ekonomik ilişkiler dünyanın herhangi bir bölgesini pazar haline getirebildiği gibi, potansiyel pazarlar için de dünyanın herhangi bir bölgesinde bulunan işletmeyi rakip yapabilmektedir. Bu amaçla hem sanayi sektörlerinin rekabet gücünün artırılması hem de dış ticaret yeteneklerinin geliştirilmesi birbirini besleyen iki süreç olmaktadır.

2004 yılında 860 milyon ABD Doları civarındaki ihracat kapasitesini 2013 yılında yaklaşık 3 milyar ABD Dolarına yükselten TR63 Bölgesi, bu dönem içerisinde % 241'lik bir artışla aynı dönem içerisinde % 141 artış gösteren Türkiye ortalamasından daha iyi performans göstermiştir. Bu performansın sürdürülebilirliği için üretimde yeni ve yenilikçi süreçlerin geliştirilmesi ve hedef odaklı dış ticaret politikalarının uygulanması gerekmektedir.

10. Kalkınma Planında Türkiye'nin ihracat kapasitesinde yaşanan gelişmelerle birlikte Türkiye'nin dünya ihracatındaki payının arttığı (% 0,7 -2011) belirtilerek, ihracatın artırılmasında sanayi işletmelerinin rekabet güçlerinin artırılmasının yanı sıra ihracat maliyetlerinin (özellikle lojistik) düşürülmesi, pazar çeşitliliğinin artırılması ve finansman olanaklarının geliştirilmesinin önemli görüldüğü belirtilmiştir.

Bu amaçla ulusal politikalar da göz önüne alınarak TR63 Bölgesi'nde ihracatta maliyetleri azaltacak ve kapasiteyi artıracak lojistik yatırımlar ile Hedef Ülke-Hedef Sektör yaklaşımıyla yapılacak pazar araştırmaları önemli görülmektedir.

Rekabetçiliğin geliştirilmesinde benimsenen stratejik yaklaşımlardan biri de kümelenmedir. Ekonomi Bakanlığı tarafından da ulusal bir politika haline getirilen kümelenme çalışmaları, KOBİ İşbirliği ve Kümelenme Projesi ile somut hale gelmiştir. Bu proje kapsamında hazırlanan Kümeler İçin Ortak Rekabet Alanları Stratejisi Raporu'nda ülke genelinde 356 adet küme potansiyeli tespit edilmiştir.

Tespit edilen bu potansiyelin % 70'inden fazlası sanayi sektöründe olup 18 adedi TR63 Bölgesi ile ilişkilendirilmiştir. Bunlar; Hatay ilinde, Mobilyacılık ve Mobilya Aksesuarları, Ayakkabıcılık, İpekçilik, Sağlık Turizmi, Tıbbi ve Aromatik Bitki, Zeytinyağı ve Sofralık Zeytin, Lojistik, Kahramanmaraş ilinde, Tekstil, Kuyumculuk, Süt ve Süt Ürünleri, Kırmızı Biber, Ahşap Oymacılığı, Metal Mutfak Eşya, Osmaniye ilinde ise, Demir Çelik, Yerfıstığı, Bıçakçılık ve Kilimcilik sektörleridir.

Harita 10. Küme ve Potansiyel Küme Alanları

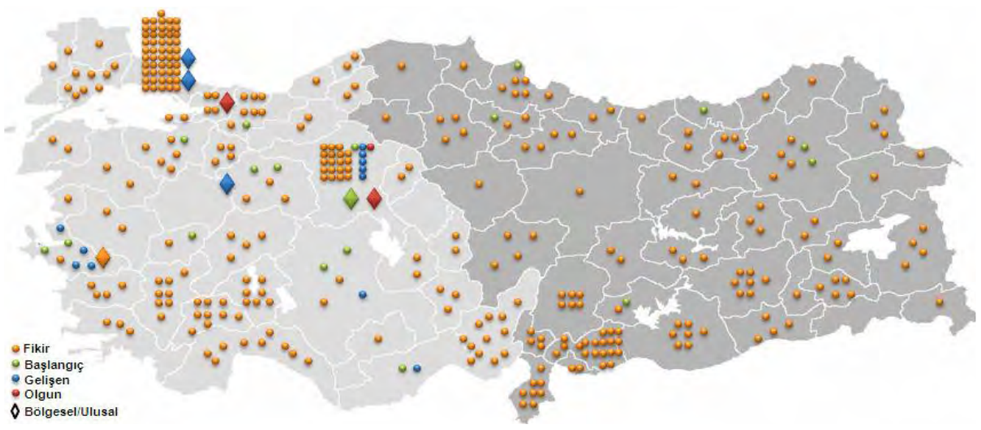

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, 2012, Kümeler için Ortak Rekabet Alanları Stratejisi Raporu

Tamamı fikir aşamasında olan 18 küme potansiyelinden halihazırda üzerinde analiz çalışması yapılan Kahramanmaraş ilindeki metal mutfak eşya sektörünün birincil olarak kümelenme potansiyeline sahip olduğu sonucu elde edilmiştir. Metal mutfak eşya sektörüne yönelik olarak yapılan Beş Güç Analizi, Değer Zinciri Analizi, Tedarik Zinciri Analizi, İşbirliği Seviyesi Analizi, Potansiyel Pazarların Analizi, Sektör İhtiyaç Analizi, Rekabet Analizi gibi çalışmalar neticesinde elde edilen sonuçlara göre, sektör için yeni bir yol haritası çıkarılması açısından bir altlık oluşturulmaktadır. Plan döneminde uygulama safhasına geçecek olan bu çalışmanın ilgili Bakanlıklar, kalkınma ajansı ve diğer tüm kurum/kuruluşlarca desteklenmesi gerekmektedir.

Diğer taraftan bölgedeki kümelenme çalışmaları ile ilgili bir diğer analiz çalışması ise Hatay ilindeki mobilyacılık sektörü ile ilgilidir. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı koordinasyonunda yapılan bu çalışmanın yanı sıra, DOĞAKA koordinasyonunda demir-çelik sektörü ile ilgili bir çalışmanın daha başlatılması planlanmaktadır.

Girdi maliyetleri, nitelikli istihdam, teknolojik gelişme ve pazar ekonomisi bakımından çeşitli avantajları bulunan kümelenme çalışmaları çerçevesinde metal mutfak eşya, mobilyacılık ve demir-çelik sektörleri üzerinde başlatılan analizler, Plan döneminde TR63 Bölgesi'nin öncelikli sanayi stratejileri arasında yer almaktadır.

Bununla birlikte, teknik olarak kümelenme çalışmaları kapsamında ele alınmasa da sektörel ortak kullanım alanlarının yaygınlaştırılması, öncelikli bir sanayi politikası olarak değerlendirilecektir. Özellikle önemli derecede sektörel yoğunlaşmanın olduğu ve bölgenin istihdam, üretim hacmi ile bölgenin dış ticaretinde de yer edinen metal mutfak eşya, ayakkabıcılık ve mobilyacılık sektörlerinde, Ar-Ge, Ür-Ge ve tasarım çalışmalarının yapılabileceği ortak tasarım merkezleri ve laboratuvarların oluşturulması için gerekli çalışmalar yapılacaktır. Ayrıca bölge geneline yayılmış gıda firmalarının ihracat odaklı üretimlerinde kullanılmak üzere test ve analiz laboratuvarlarının yapımı da önemli görülmektedir. Özellikle yaş meyve ve sebze ihracatı ile zeytincilik konusunda rekabetçi bir yapıya sahip bölgede, ihracatta ürün kalitesinin, rekabetçiliğin geliştirilmesine katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir. Söz konusu merkez ve laboratuvarların oluşturulmasında ulusal ve uluslararası fonlara başvurulması planlanmaktadır.

Kümelenme ve ortak kullanım alanları ile benzer bir alan olarak endüstriyel simbiyoz uygulamaları da, TR63 Bölgesi sanayi yapısında dönüşüm sağlayabilecek niteliklere sahiptir. İki veya daha fazla sayıda işletme arasında sektörel olarak ilişki olmamasına ve mekânsal olarak aynı lokasyonda bulunmamasına rağmen, bir sektörün atığının veya yan ürünlerinin, diğer bir sektörün girdisi olarak kullanılıp ürüne dönüştürülmesi olarak tanımlanan endüstriyel simbiyoz, TR62 (Adana, Mersin) ve TRC1 (Gaziantep, Kilis, Adıyaman) bölgelerindeki sanayi yapılanması ile birlikte düşünüldüğünde, bölgede mevcut sektörlerin gelişimi ve yeni sektörlerin oluşumu için önemli bir potansiyel sunmaktadır.

Mevcut firmalar üzerindeki atıklar dahil her türlü varlığın, lojistik imkanların ve uzmanlık birikiminin paylaşılması olarak değerlendirilen endüstriyel simbiyoz, bölgesel kalkınma politikalarını destekleyen bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir. İnovasyon ve sürdürülebilirlik yönü ile AB ülkelerinde de uygulama alanı olan endüstriyel simbiyoz konusunda, Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı ve Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Şirketi arasında 2010 yılında imzalanan bir anlaşma ile "İskenderun Körfezi'nde Endüstriyel Simbiyoz Projesi" başlatılmıştır. Proje kapsamında, endüstriyel simbiyoz uygulamalarının yaygınlaştırılması amacıyla endüstriyel simbiyoz olanaklarının araştırılması, pilot uygulamaların başlatılması, veri tabanı ve iletişim ağının oluşturulması ve daha sonra ulusal bir nitelik kazandırılması hedeflenen uygulama modeli geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu zamana kadar yapılan çalışmalarda demir-çelik, inşaat, çimento, deniz ürünleri, yem sanayi, meyve ve petrol boru hattı gibi alanlarda tespit edilen simbiyotik ilişkiler, bölgede mevcut sanayi tesislerinin ve yeni sektörlerin gelişiminde potansiyeli ortaya koymaktadır. Bu amaçla simbiyotik ilişki tespit edilen alanlarda yatırımcılara yönelik ortak yatırım destek ve bilgilendirme faaliyetlerinin yapılması önemli görülmektedir.

Konu ile ilgili olarak Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı, Çukurova Kalkınma Ajansı ve İpekyolu Kalkınma Ajansı önümüzdeki dönemlere yönelik olarak işbirliği yapmak üzere bir çalışma başlatmıştır. Plan döneminde, proje kapsamında yürütülen çalışmalar ve endüstriyel simbiyoz konusunda diğer kurum ve kuruluşlar ile beraber yapılacak çalışmalar doğrultusunda bir yol haritası çizilecek ve konu öncelikli sanayi politikaları arasında değerlendirilecektir.

Temel olarak belirtilen bu hususların bütünü ile ilgili olarak yatırım destek çalışmalarının geliştirilmesi, özelde Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı, genelde ise tüm ilgili kurum ve kuruluşlar için öncelikli konular arasında yer almaktadır. 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun çerçevesinde kurulan kalkınma ajansları bünyesinde tüm illerde faaliyet gösteren yatırım destek ofisleri, esas olarak yatırım süreçlerinde kolaylaştırıcılığı ve danışmanlığı misyon edinmişlerdir. Kurumsal yapılanma ile ilgili mevzuatın yeni olması ve yatırım destek ofislerinde görev yapan uzman personelin söz konusu süreçlerde yeterli tecrübeyi henüz edinmemiş olması gibi nedenlerle, ilk uygulamalarda sürece etkin olarak dahil edilemeyen yatırım destek ofislerinin, etkinliğini artıracak düzenleme ve uygulamalar plan döneminde öncelik verilecek hususlar arasında yer almaktadır.

TR63 Bölgesi sanayi sektörü ile ilgili olarak plan dönemi için öngörülen yapısal dönüşüm ve teknolojik gelişme, kümelenme analizleri ve uygulama çalışmaları, endüstriyel simbiyoz hedefleri ve yatırımlarda devlet yardımlarına yönelik düzenlemelerle pekişen yatırım ortamı, TR63 Bölgesi'nde yatırım destek faaliyetlerinin önemini daha da artırmaktadır.

Bu amaçla yatırım destek ofislerinin farkındalığını ve etkinliğini artıracak mevzuat ve uygulama düzenlemeleri, ilgili personelin teorik ve pratik süreç eğitimleri, yerel yöneticiler düzeyinde sahiplenmeyi artıracak tedbirler ve kurumsallaşma sürecinin tamamlanması, plan dönemindeki yatırım destek faaliyetlerinin etkinliği için önemli görülmektedir.

Harita 11. TR63 Bölgesi Sanayi Sektörü Gelişim Haritası

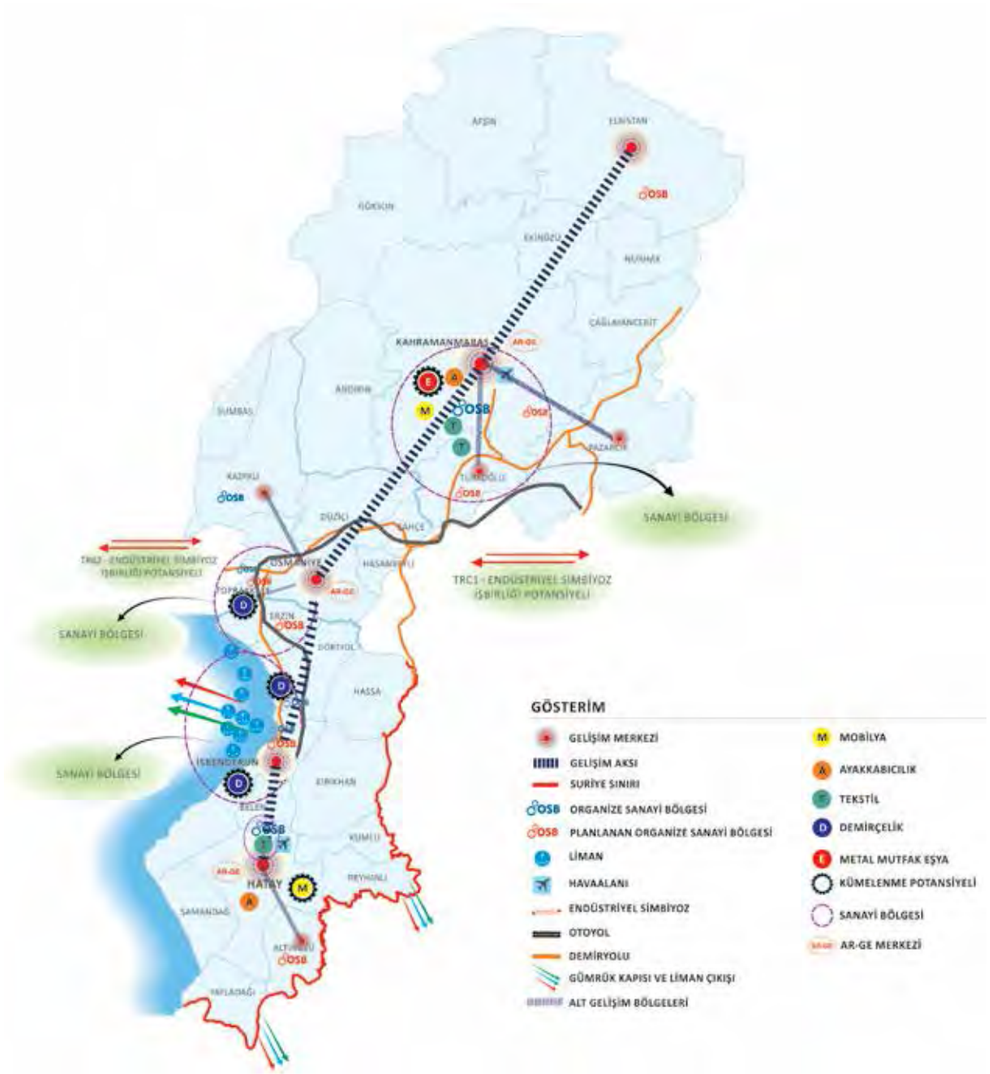

Kaynak: DOĞAKA tarafından hazırlanmıştır.

1.2.1.1. Stratejik Yaklaşım

TEMEL AMAÇ

Mevcut sanayi kuruluşları ve uygun yatırım ortamı ile Türkiye'nin sanayi üretim merkezlerinden biri haline gelmiş olan TR63 Bölgesi'nde, yeni ve yenilikçi yatırımlar ve uluslararası standartlardaki teknolojik altyapının entegrasyonu ile sanayi katma değerini yükseltmek.

Öncelik 1. TR63 Bölgesi sanayi teknolojisinin düşük-orta seviyeden orta-yüksek seviyeye yükseltilmesi	1.1. Ana metal sanayi ve tekstil başta olmak üzere metal mutfak eşya, ayakkabıcılık ve mobilyacılık sektörlerinde ulusal ve uluslararası fonlar etkin olarak kullanılarak Ar-Ge ve Ür-Ge faaliyetlerine zemin olabilecek ortak kullanım alanlarının oluşturulması.
	1.2. Firmaların özgün ürün ve üretim modeli tasarımlarının öncelikli olarak teşvik edilmesi.
	1.3. Firmaların teknoloji yeteneğini üst düzeye çıkaracak Ar-Ge ve katma değer artırıcı modernizasyon yatırımlarının desteklenmesi.
	1.4. Ülkemizin ithalat bağımlılığını azaltmaya yönelik yatırımlar ile firmaların teknolojik yatırımlarına yönelik finansman kaynaklarına erişimine destek sağlanması.
	1.5. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi bünyesinde yer alan Üniversite-Sanayi-Kamu İşbirliği Geliştirme Merkezi'nin etkinliğinin artırılması ve benzeri oluşumların Hatay ve Osmaniye illerinde yer alan üniversitelerde de desteklenmesi.
	1.6. Üniversiteler bünyesinde bölgesel sanayi kuruluşlarının ihtiyaçları doğrultusunda tematik araştırma merkezlerinin kurulması ve etkin kullanımının desteklenmesi.
	1.7. Üretim süreçlerinde teknolojik gelişme kültürünün yaygınlaştırılmasına yönelik bilgilendirme çalışmalarının yapılması.
Öncelik 2. Üretim yeteneğinin geliştirilmesi amacıyla ihtisaslaşmış Organize Sanayi Bölgesi ve Küçük Sanayi Sitesi oluşumlarının yaygınlaştırılması	2.1. Yapımı planlanan Kahramanmaraş Tekstil İhtisas Organize Sanayi Bölgesi, Osmaniye ve Hatay Zeytincilik İhtisas Organize Sanayi Bölgeleri ve Osmaniye ve Hatay Hayvancılık İhtisas Organize Sanayi Bölgeleri ile Osmaniye II. Organize Sanayi Bölgesi'nin yapımlarının tamamlanması.
	2.2. Yapımı devam eden İskenderun II ve Elbistan Organize Sanayi Bölgeleri ile planlanan Türkoğlu ve Pazarcık Organize Sanayi Bölgesi'nin yapımlarının tamamlanması.
	2.3. Hatay ve Kahramanmaraş'ta ayakkabıcılık ve mobilyacılık sektörüne yönelik KSS yatırımlarının tamamlanması.
	2.4. İskenderun Denizcilik İhtisas Sanayi Bölgesi Projesi'nin başlatılması için ilgili kurumlar nezdinde girişimlerin gerçekleştirilmesi.
Öncelik 3. Patent, marka ve coğrafi işaret tescili gibi sınai mülkiyet haklarına ve yeni ürünlerin korunmasına yönelik uygulamaların yaygınlaştırılması	3.1. TR63 Bölgesi'nin rekabetçi sektörleri olan ana metal sanayi ve tekstil başta olmak üzere gıda, metal mutfak eşya, ayakkabıcılık ve mobilyacılık sektörlerinde marka, patent, faydalı model v.s. gibi yenilikçiliğe yönelik faaliyetlerin öncelikli olarak desteklenmesi.
	3.2. Sektörel ortak kullanım alanlarında ve/veya üniversiteler bünyesinde, yeni ve yenilikçi ürün geliştirilmesi amacıyla özel sektör-üniversite işbirliğine yönelik modellerin geliştirilmesi.
	3.3. Firmalarda sınai mülkiyet konusunda bilinçlendirme çalışmalarının yapılması.

TEMEL AMAÇ

Mevcut sanayi kuruluşları ve uygun yatırım ortamı ile Türkiye'nin sanayi üretim merkezlerinden biri haline gelmiş olan TR63 Bölgesi'nde, yeni ve yenilikçi yatırımlar ve uluslararası standartlardaki teknolojik altyapının entegrasyonu ile sanayi katma değerini yükseltmek.

Öncelik 4. TR63 Bölgesi'nde üretim kompozisyonunun endüstriyel simbiyoz uygulamaları ile genişletilmesi	4.1. TR63 Bölgesi'nde sanayi üretim hacmi ve çeşitliliğinin artırılmasında endüstriyel simbiyoz uygulamalarının öncelikli olarak değerlendirilmesi.
	4.2. Komşu Düzey 2 Bölgeler ile yüksek simbiyotik ilişki tespit edilen ana metal sanayi, tekstil, gıda, tarım ürünleri ve ahşap ürünleri alanları başta olmak üzere ilgili sektörlerde uygulama olanaklarına yönelik detaylı analiz çalışmalarının yapılması.
	4.3. Endüstriyel simbiyoz alanında yapılan çalışmaların ilgili yatırımcıların bilgisine sunulacağı veritabanı ve iletişim ağının oluşturulması.
	4.4. Çukurova Kalkınma Ajansı, Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı ve İpekyolu Kalkınma Ajansı işbirliği ile endüstriyel simbiyoz uygulamalarına yönelik ortak mali destek programı tasarımının yapılması ve uygulanması.
Öncelik 5. TR63 Bölgesi'nde kümelenme uygulamalarının başlatılması	5.1. Kahramanmaraş ilinde kurulu metal mutfak eşya sektöründeki kümelenme çalışmalarına öncelik verilmesi ve bu alandaki çalışmalara teknik ve mali destek sağlanması.
	5.2. Hatay ilindeki mobilyacılık sektörü ile ilgili olarak kümelenme çalışmasının başlatılması.
	5.3. İskenderun-Payas-Osmaniye hattında kurulu ana metal sanayi ile ilgili küme analizlerinin yapılması ve uygun görülmesi halinde kümelenme çalışmalarının başlatılması.
	5.4. TR63 Bölgesi'nde küme potansiyeli bulunan alanlarda kümelenme altyapısına yönelik olarak ortak kullanım alanlarının oluşturulması.
	5.5. TR63 Bölgesi'ndeki potansiyel alanlarda küme analizlerin yapılması, bu alanlara yönelik ortak kullanım alanlarının oluşturulması ve nitelikli işgücünün yetiştirilmesi için özel sektör-üniversite işbirliğine dayalı yapılanmaların desteklenmesi.
Öncelik 6. Sanayi sektöründeki firmaların ihracat kapasitelerinin geliştirilmesi	6.1. Yatırım destek ofisleri, TSO'lar, ilgili mesleki organizasyonlar ve özel sektör kuruluşları ile işbirliği içerisinde, ihracat kapasitesini ve ürün-pazar çeşitliliğini artırmayı amaçlayan Hedef Ülke Hedef Sektör Programı'nın uygulanması.
	6.2. Firmaların dış ticaret yeteneklerinin geliştirilmesi ve ihracat faaliyetlerine yeni firmaların kazandırılması amacıyla uygulamalı teknik eğitimlerin yaygınlaştırılması.
	6.3. OSB'ler ve sanayi yoğunluklu bölgelerin lojistik bağlantılarının iyileştirilmesi amacıyla altyapı yatırımlarının önceliklendirilmesi.
Öncelik 7. Yatırım süreçlerinde kolaylaştırıcılık ve danışmanlık hizmetlerinin etkinleştirilmesi	7.1. Kalkınma ajansları bünyesindeki yatırım destek ofislerinin yatırım süreçlerinde etkin olarak yer almasına yönelik tedbirlerin alınması ve yatırım destek ofislerinin yerel yöneticiler tarafından sahiplenilmesi sağlanarak farkındalığının artırılması.
	7.2. Yatırım destek ofislerinde görev yapan uzman personelin yatırım süreçleri ile ilgili kolaylaştırıcılık ve danışmanlık eğitimleri alması ve süreç tecrübesi edinmesi için gerekli tedbirlerin alınması.
	7.3. Yatırımlarda izin ve ruhsat süreçlerindeki bürokratik işlemlerin hızlandırılması amacıyla, ulusal ölçekli veritabanlarına yatırım destek ofislerinin de entegre olması.
	7.4. Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye Yatırım Destek Ofislerinin, Başbakanlık Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı ile sürekli işbirliği içerisinde olması.
	7.5. TR63 Bölgesi yatırım ortamına ilişkin arazi, yatırım süreçleri ve destek unsurları gibi hususları içeren veritabanı ve yayınların hazırlanması.

Öncelik 1. TR63 Bölgesi sanayi teknolojisinin düşük-orta seviyeden orta-yüksek seviyeye yükseltilmesi

Açıklama: TR63 Bölgesi, kurulu sanayi yapısında temel sektörler olarak yer alan ana metal sanayi ve tekstil sektörlerinde, teknolojiye dayalı rekabet yapısı diğer sektörlere göre daha güçlü durumdadır. Ancak, özellikle tekstil sektöründeki uluslararası rekabet ortamı, bu sektörü daha kırılgan hale getirmektedir. Bölgenin dış ticaret ve istihdamında en yüksek değerlere sahip ana metal sanayi ve tekstilde, uluslararası rekabet şartlarını sağlamak amacıyla, girdi ve enerji maliyetlerini azaltamaya ve sektörde belirleyici rol oynamaya yönelik Ar-Ge ve Ür-Ge çalışmaları ve buna paralel olarak teknolojik ilerleme önemli görülmektedir.

Aynı şekilde bölge genelinde yaygın olarak yer alan ve üretim teknolojisi ile ürün katma değeri daha düşük durumdaki gıda sanayinde, Hatay ve Kahramanmaraş illerinde yoğunlaşan ayakkabıcılık sektöründe, Osmaniye ile birlikte her üç ilde de yer alan mobilyacılık sektöründe, daha yüksek teknolojiye dayalı üretim süreçlerinin geliştirilmesi, bu sektörlerin sürdürülebilirlikleri ve dış ticaret rekabetçiliğinin artırılması bakımından kritik öneme sahiptir.

Bu süreçte ilgili özel sektör kuruluşları ile bölgede yer alan üniversitelerin yakın işbirliği içerisinde olacağı işbirliği ortamının geliştirilmesi öncelikli olarak değerlendirilecektir.

Tedbirler

1.1	•Ana metal sanayi ve tekstil başta olmak üzere metal mutfak eşya, ayakkabıcılık ve mobilyacılık sektörlerinde ulusal ve uluslararası fonlar etkin olarak kullanılarak ar-ge ve Ür-Ge faaliyetlerine zemin olabilecek ortak kullanım alanlarının oluşturulması.
1.2	•Firmaların özgün ürün ve üretim modeli tasarımlarının öncelikli olarak teşvik edilmesi.
1.3	•Firmaların teknoloji yeteneğini üst düzeye çıkaracak ar-ge ve katma değer artırıcı modernizasyon yatırımlarının desteklenmesi.
1.4	•Ülkemizin ithalat bağımlılığını azaltmaya yönelik yatırımlar ile firmaların teknolojik yatırımlarına yönelik finansman kaynaklarına erişimine destek sağlanması.
1.5	•Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi bünyesinde yer alan Üniversite-Sanayi-Kamu İşbirliği Geliştirme Merkezi'nin etkinliği nin artırılması ve benzeri oluşumların Hatay ve Osmaniye illerinde yer alan üniversitelerde de desteklenmesi.
1.6	•Üniversiteler bünyesinde bölgesel sanayi kuruluşlarının ihtiyaçları doğrultusunda tematik araştırma merkezlerinin kurulması ve etkin kullanımının desteklenmesi.
1.7	•Üretim süreçlerinde teknolojik gelişme kültürünün yaygınlaştırılmasına yönelik bilgilendirme çalışmalarının yapılması.

Üst Ölçekli Planlarla İlişkisi

- İşletmelerin rekabet öncesi işbirliği, ağ oluşturma, ortak Ar-Ge ve tasarım, ortak tedarik ve pazarlama faaliyetlerinin geliştirilmesi özendirilecektir. (10. Kalkınma Planı, 2.2.11 İmalat Sanayiinde Dönüşüm)
- Tekstil, hazır giyim ve deri sektörlerinin müşteri odaklı, hız ve esnekliği ile üretici özelliklerini geliştiren, tasarım, koleksiyon ve marka yaratabilen, yenilikçi, çevreye duyarlı, pazarlama ve üretim kanallarında etkin olan bir yapıya dönüşümü desteklenecektir. (10. Kalkınma Planı, 2.2.11 İmalat Sanayiinde Dönüşüm)
- Mobilya sanayiinde tasarım becerisi, marka geliştirme, modern üretim tekniklerinin kullanımı, kayıtlı çalışma ve dağıtım kanallarına erişme kabiliyeti artırılacaktır. (10. Kalkınma Planı, 2.2.11 İmalat Sanayiinde Dönüşüm)
- Özel sektör tarafından yürütülen Ar-Ge projelerine verilen destekler artırılarak yenilik kültürünün geliştirilmesi ve Ar-Ge çalışmalarına olan talebin canlandırılması sağlanacaktır. Öncelikli alanlarda teknoloji yeteneğini üst düzeye çıkarmak ve sektör geneline yaygınlaştırmak üzere rekabet öncesi ortak ve kapsamlı Ar-Ge faaliyetleri desteklenecektir. (Türkiye Sanayi Stratejisi Eylem Planı, Firmaların Teknolojik Gelişimi)
- Firmaların ve özellikle KOBİ'lerin verimlilik artırıcı yöntemleri üretim süreçlerinde benimsemeleri teşvik edilecek, Ar-Ge faaliyetlerini ve yenilikçiliği teşvik etmek suretiyle özel sektörün özgün ürünler ve süreçler tasarlaması veya mevcut ürünlerin sürekli olarak iyileştirilmesi desteklenecektir. (Türkiye Sanayi Stratejisi Eylem Planı, Firmaların Teknolojik Gelişimi)
- Üniversitelerde sanayi ihtiyaçlarını ve yerel özellikleri de dikkate alan tematik araştırma merkezlerinin yaygınlaştırılması ve etkin kullanımı sağlanacaktır. (2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı, İhracatta Yenilikçilik ve Ar-Ge'ye Yönelik Yatırım ve Uygulamalar ile İleri Teknolojili Ürün İhracatının Artırılması)

Öncelik 2. Üretim yeteneğinin geliştirilmesi amacıyla ihtisaslaşmış Organize Sanayi Bölgesi ve Küçük Sanayi Sitesi oluşumlarının yaygınlaştırılması

Açıklama: TR63 Bölgesi'nde rekabet gücü yüksek ana metal, tekstil, metal mutfak eşya gibi temel sanayi sektörlerinin yanı sıra zeytincilik ve hayvancılık gibi tarıma dayalı sanayi sektörleri ile ayakkabıcılık ve mobilyacılık gibi rekabet potansiyeli olan sektörler de yer almaktadır. Bu sektörlerde üretken altyapının geliştirilmesi ve Ar-Ge ve yenilikçiliğe yönelik faaliyetlere kurumsal ve mekansal altyapının oluşturulabilmesi amacıyla OSB ve KSS oluşumları önemli görülmektedir. Ayrıca TR63 Bölgesi'nde alt kademe gelişme bölgesi olarak yer alan İskenderun, Elbistan, Pazarcık ve Kadirli ilçelerinde mevcut ve planlanan OSB'lerin geliştirilmesi ve yapımlarının tamamlanması, bölgesel üretim hacmi ve yeteneğinin artırılması için gerekli görülmektedir.

Tedbirler

2.1	•Yapımı planlanan Kahramanmaraş Tekstil İhtisas Organize Sanayi Bölgesi, Osmaniye ve Hatay Zeytincilik İhtisas Organize Sanayi Bölgeleri ve Osmaniye ve Hatay Hayvancılık İhtisas Organize Sanayi Bölgeleri ile Osmaniye II. Organize Sanayi Bölgesi'nin yapımlarının tamamlanması.
2.2	•Yapımı devam eden İskenderun II ve Elbistan Organize Sanayi Bölgeleri ile planlanan Türkoğlu ve Pazarcık Organize Sanayi Bölgesi'nin yapımlarının tamamlanması.
2.3	•Hatay ve Kahramanmaraş'ta ayakkabıcılık ve mobilyacılık sektörüne yönelik KSS yatırımlarının tamamlanması.
2.4	•İskenderun Denizcilik İhtisas Sanayi Bölgesi Projesi'nin başlatılması için ilgili kurumlar nezdinde girişimlerin gerçekleştirilmesi.

Üst Ölçekli Planlarla İlişkisi

- Organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi siteleri başta olmak üzere üretimin mekânsal organizasyonu üretim ve ihracat kapasitesinin artırılmasına dönük olarak etkinleştirilecektir. (10. Kalkınma Planı, 2.3.1 Bölgesel Gelişme ve Bölgesel Rekabet Edebilirlik)
- OSB, TGB, KSS ve Endüstri Bölgeleri uygulamaları geliştirilecek, daha nitelikli hizmet verebilmeleri için kurumsallaşmaları ve etkin bir biçimde yönetilmeleri sağlanacaktır. (10. Kalkınma Planı, 2.2.12 Girişimcilik ve KOBİ'ler)
- Bilgi temelli ekonominin oluşturulması için Ar-ge faaliyetlerinin desteklenmesi, bilgi ve teknoloji üreten kurumlar ile onu kullanan sanayi işletmeleri arasında operasyonel ağlar kurulması, üniversite-sanayi işbirliğinin etkinleştirilmesi sağlanacak, ihtisaslaşmış OSB'ler oluşturulacaktır. (Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi Taslak Metni, Büyüme Odaklarının Uluslararası Rekabet Gücünün Artırılması)

Öncelik 3. Patent, marka ve coğrafi işaret tescili gibi sınai mülkiyet haklarına ve yeni ürünlerin korunmasına yönelik uygulamaların yaygınlaştırılması

Açıklama: Patent, marka, faydalı model ve coğrafi işaret tescili gibi esas itibarıyla sınai mülkiyeti koruyucu niteliği olan hak tanımları, aynı zamanda yeni ve yenilikçi ürün potansiyelini de göstermektedir. Türkiye'de ve TR63 Bölgesi'nde, 2000'li yıllar ile birlikte sınai mülkiyet haklarına ilişkin başvurularda hızlı bir yükselme görülmektedir. Bu durum, konu ile ilgili bilinç düzeyinin artmasından kaynaklandığı gibi, yeni ve yenilikçi ürün geliştirme yeteneğinin gelişmeye başlamasıyla da ilgilidir. 2001 yılında Hatay ilinde 101, Kahramanmaraş ilinde 94 ve Osmaniye ilinde 13 olan marka başvurusu sayısının, 2011 yılında sırasıyla 781, 452 ve 178'e yükselmesi ve benzer şekilde faydalı model ve patent başvurularında da aynı gelişmenin görülmesi, mülkiyet haklarının korunmasına yönelik bir bilinçlenme olarak değerlendirilmekle birlikte, yenilikçi anlayışın da geliştiğine işaret etmektedir.

Bu noktada artan sınai mülkiyet arayışları ile birlikte gelişen yenilikçilik anlayışının, yüksek katma değerli ürünler olarak ekonomiye kazandırılması, bölgesel aktörlerin rekabet gücünün geliştirilmesinde önemli görülmektedir. Bu amaçla, Öncelik 1 kapsamında bölgede yer alan üniversitelerle işbirliği içerisinde oluşturulacak yapılanmalar içerisinde, patent, marka, faydalı model gibi uygulamalarla yeni ve yenilikçi ürünlerin geliştirilmesi önceliklendirilecektir.

Tedbirler

3.1	•TR63 Bölgesi'nin rekabetçi sektörleri olan ana metal sanayi ve tekstil başta olmak üzere gıda, metal mutfak eşya, ayakkabıcılık ve mobilyacılık sektörlerinde marka, patent, faydalı model v.s. gibi yenilikçiliğe yönelik faaliyetlerin öncelikli olarak desteklenmesi.
3.2	•Sektörel ortak kullanım alanlarında ve/veya üniversiteler bünyesinde, yeni ve yenilikçi ürün geliştirilmesi amacıyla özel sektör-üniversite işbirliğine yönelik modellerin geliştirilmesi.
3.3	•Firmalarda sınai mülkiyet konusunda bilinçlendirme çalışmalarının yapılması.

Üst Ölçekli Planlarla İlişkisi

- Fikri hakların ticarileştirilmesi konusunda mevcut mekanizmaların etkinliği artırılacaktır. (10. Kalkınma Planı, 2.2.13 Fikri Mülkiyet Hakları)
- Fikri haklar sistemi konusunda kamuoyunun her düzeyde bilgilendirilmesine yönelik tanıtım ve eğitim faaliyetleriyle toplumsal bilincin artırılması sağlanacaktır. (10. Kalkınma Planı, 2.2.13 Fikri Mülkiyet Hakları)
- Firmalara yönelik olarak patentle koruma, marka yaratma, coğrafi işaret başta olmak üzere sınai mülkiyet hakları konusunda, bilinçlendirme, teşvik sistemi ve yeni ürünlerin korunmasına yönelik çeşitli faaliyetler gerçekleştirilecektir. (Sanayi Stratejisi Belgesi 2011-2014, Firmaların Teknolojik Gelişimi)

Öncelik 4. TR63 Bölgesi'nde üretim kompozisyonunun endüstriyel simbiyoz uygulamaları ile genişletilmesi

Açıklama: TR63 Bölgesi, TR62 (Adana, Mersin) ve TRC1 (Gaziantep, Kilis, Adıyaman) bölgeleri ile birlikte değerlendirildiğine, söz konusu bölge kurulu sanayi kapasitesi ve üretilen ürün çeşitliliği bakımından Türkiye'nin en önemli üretim merkezlerinden birini oluşturmaktadır. Bu bölgede yer alan firmaların nihai ürünleri ve atıkları geniş bir ürün yelpazesi ile yeni yatırım alanları için girdi de oluşturmaktadır. İki veya daha fazla firmanın atıklar dahil her türlü varlığı, lojistik imkanları ve uzmanlık birikiminin paylaşılması olarak tanımlanan endüstriyel simbiyoz uygulamaları ile bölgenin üretim çeşitliliğinin ve buna bağlı olarak üretim hacminin daha da genişletilmesi mümkün görülmektedir.

Bu amaçla Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı, Çukurova Kalkınma Ajansı ve İpekyolu Kalkınma Ajansı işbirliği ile başlatılan çalışmalarda ana metal sanayi, tekstil, gıda, tarım ürünleri ve ahşap ürünlerinde yüksek oranda olmak üzere, 24 farklı alanda simbiyotik ilişki tespit edilmiştir. İlgili kurum ve akademisyenlerce yapılan bilimsel araştırmalarda, bu alanlar arasındaki simbiyotik ilişkiden nasıl yararlanılabileceğine yönelik sonuçlar elde edilmektedir. İskenderun Körfezi'nde yer alan sanayi firmalarına yönelik pilot olarak yürütülmekte olan proje ve ilgili kurumların faaliyetleri ile birlikte bu konudaki farkındalığın ve uygulama alanlarının artırılmasına yönelik çalışmalar, bu bölgedeki sanayi hacminin geliştirilmesi bakımında önemli görülmektedir.

Diğer taraftan özellikle ana metal ve tekstil sanayisindeki yeni yatırımlar ve artan uzmanlık düzeyi, tarıma dayalı sanayide yüksek hammadde potansiyeli, enerji sektöründeki yeni yatırımlar ve potansiyel yatırım alanları ile lojistik olanaklar TR63 Bölgesi'nde yeni sanayi sektörlerinin gelişmesine olanak sağlayacaktır.

Tedbirler

4.1	•TR63 Bölgesi'nde sanayi üretim hacmi ve çeşitliliğinin artırılmasında endüstriyel simbiyoz uygulamalarının öncelikli olarak değerlendirilmesi.
4.2	•Komşu Düzey 2 Bölgeler ile yüksek simbiyotik ilişki tespit edilen ana metal sanayi, tekstil, gıda, tarım ürünleri ve ahşap ürünleri alanları başta olmak üzere ilgili sektörlerde uygulama olanaklarına yönelik detaylı analiz çalışmalarının yapılması.
4.3	•Endüstriyel simbiyoz alanında yapılan çalışmaların ilgili yatırımcıların bilgisine sunulacağı veritabanı ve iletişim ağının oluşturulması.
4.4	•Çukurova Kalkınma Ajansı, Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı ve İpekyolu Kalkınma Ajansı işbirliği ile endüstriyel simbiyoz uygulamalarına yönelik ortak mali destek programı tasarımının yapılması ve uygulanması.

Öncelik 5. TR63 Bölgesi'nde kümelenme uygulamalarının başlatılması

Açıklama: Ekonomi Bakanlığı koordinasyonunda 2012 yılında yürütülen KOBİ İşbirliği ve Kümelenme Projesi kapsamında, TR63 Bölgesi için 18 adet potansiyel küme fikri tespit edilmiştir. Tespit edilen bu alanlardan Kahramanmaraş ilindeki metal mutfak eşya sektörüne yönelik olarak yapılan Beş Güç Analizi, Değer Zinciri Analizi, Tedarik Zinciri Analizi, İşbirliği Seviyesi Analizi, Potansiyel Pazarların Analizi, Sektör İhtiyaç Analizi ve Rekabet Analizi sonuçlarına göre bu sektörde birincil kümelenme potansiyeli olduğu tespit edilmiştir. Plan dönemi içerisinde metal mutfak eşya sektörüne yönelik kümelenme çalışmalarına devam edilecektir. Potansiyel küme alanlarından mobilyacılık sektörü ile ilgili olarak da Hatay ilinde Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı koordinasyonunda bir çalışma yürütülmektedir. Sektörün mevcut yapısı göz önüne alındığında küme potansiyelin belirlenebileceği tahmin edilmekte olup yapılan analizler sonucunda belirlenecek küme yol haritası kapsamındaki çalışmalara plan döneminde devam edilecektir.

Ayrıca DOĞAKA koordinasyonunda ana metal (demir-çelik) sanayii üzerinde kümelenme analizi çalışmaları başlatılmıştır. İskenderun-Payas-Osmaniye hattı üzerinde artan yatırımlarla birlikte üretim hacmi ve çeşitliliği ulusal ölçekte dahi önemli oranlara ulaşan bu sektörde, yapılacak küme analizleri doğrultusunda belirlenecek çalışmalar plan döneminde başlatılacaktır. Belirlenen küme alanları ve Öncelik 4 ile belirtilen endüstriyel simbiyoz çalışmaları ile TR63 Bölgesi'nde faaliyet gösteren sanayi işletmelerinin sektörel bazda ve sektörler arası etkileşiminin ve işbirliğinin geliştirilmesi, en önemli sanayi stratejisi olarak öne çıkmaktadır.

Tedbirler

5.1	•Kahramanmaraş ilinde kurulu metal mutfak eşya sektöründeki kümelenme çalışmalarına öncelik verilmesi ve bu alandaki çalışmalara teknik ve mali destek sağlanması.
5.2	•Hatay ilindeki mobilyacılık sektörü ile ilgili olarak kümelenme çalışmasının başlatılması.
5.3	•İskenderun-Payas-Osmaniye hattında kurulu ana metal sanayi ile ilgili küme analizlerinin yapılması ve uygun görülmesi halinde kümelenme çalışmalarının başlatılması.
5.4	•TR63 Bölgesi'nde küme potansiyeli bulunan alanlarda kümelenme altyapısına yönelik olarak ortak kullanım alanlarının oluşturulması.
5.5	•TR63 Bölgesi'ndeki potansiyel alanlarda küme analizlerin yapılması, bu alanlara yönelik ortak kullanım alanlarının oluşturulması ve nitelikli işgücünün yetiştirilmesi için özel sektör-üniversite işbirliğine dayalı yapılanmaların desteklenmesi.

Üst Ölçekli Planlarla İlişkisi

- KOBİ'lerin hem kendi aralarında hem de büyük işletmeler, üniversiteler ve araştırma merkezleriyle işbirliği halinde daha organize faaliyet göstermeleri ve kümelenmeleri desteklenecektir. (10. Kalkınma Planı, 2.2.12 Girişimcilik ve KOBİ'ler)
- Firmalar arası ortak iş yapabilme kültürünün geliştirilmesi, firmaların işbirliği içinde uluslararası rekabet gücünün artırılmasına yönelik tedbirler uygulamaya konulacaktır. Bu kapsamda, bölge bazında, sürükleyici sektörler liderliğinde ve güçlendirilmiş sosyal ağ yapısı içinde kümelenmelerin desteklenmesi esas alınacaktır. (Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi Taslak Metni, Mekânsal Amaçlar, Büyüme Odaklarının Uluslararası Rekabet Gücünün Artırılması)
- Ulusal ve bölgesel düzeyde uygulanacak kümelenme programları ile mevcut ve potansiyel kümelerin yenilik yapma kapasitesinin geliştirilmesi, bilgiye dayalı ve yüksek katma değerli üretim yapısına geçmeleri amaçlanacaktır. (Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi Taslak Metni, Yatay Amaçlar, Bölgelerin yenilik Kapasitesi ve Rekabet Gücünün Geliştirilmesi)
- Bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması ve bölgelerin rekabet gücü açısından farklılaştırılmış KOBİ politikaları için uygun yatırım ortamı oluşturulacaktır. Bu kapsamda finansman kaynaklarının genişletilmesi ve araçların çeşitlendirilmesine, pazara erişimin kolaylaştırılmasına, sürükleyici sektörler liderliğinde kümelenmelerin desteklenmesine özel önem verilecektir. (Sanayi Stratejisi Belgesi 2011-2014, Bölgesel Kalkınma)
- Kümelenme anlayışı ihracatı artırmada bir araç olarak kullanılacak ve kümlerin uluslararası nitelik kazanmasına yönelik faaliyetler artırılacaktır. (2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı, İhracatçıların Küresel Alanda Rekabetçiliklerinin Artırılması)

Öncelik 6. Sanayi sektöründeki firmaların ihracat kapasitelerinin geliştirilmesi

Türkiye'de ve TR63 Bölgesi'nde son on yılda ihracatta görülen gelişmenin sürdürülebilirliğinde firmaların rekabet gücünün artırılmasının yanı sıra maliyetleri azaltacak lojistik yatırımlar ile hedef odaklı dış ticaret politikalarının uygulanması gerekmektedir. Bu amaçla, ulusal politikalar da göz önüne alınarak TR63 Bölgesi'nde ihracatta maliyetleri azaltacak ve kapasiteyi artıracak lojistik yatırımların önceliklendirilmesi gerekmektedir. Diğer taraftan ihracat kapasitesini ve ürün-pazar çeşitliliğini artırmayı amaçlayan Hedef Ülke-Hedef Sektör yaklaşımıyla yapılacak pazar araştırmaları önemli görülmektedir.

Ayrıca, ihracatta firma sayısının artırılması ve halen ihracat yapmakta olan firmaların kapasitesinin geliştirilmesi amacıyla ihracat işlemlerinde yeterli bilgi ve donanıma sahip insan kaynağının yetiştirilmesi Plan döneminde ele alınacak konular arasındadır.

Tedbirler

6.1	•Yatırım destek ofisleri, TSO'lar, ilgili mesleki organizasyonlar ve özel sektör kuruluşları ile işbirliği içerisinde, ihracat kapasitesini ve ürün-pazar çeşitliliğini artırmayı amaçlayan Hedef Ülke Hedef Sektör Programı'nın uygulanması.
6.2	•Firmaların dış ticaret yeteneklerinin geliştirilmesi ve ihracat faaliyetlerine yeni firmaların kazandırılması amacıyla uygulamalı teknik eğitimlerin yaygınlaştırılması.
6.3	•OSB'ler ve sanayi yoğunluklu bölgelerin lojistik bağlantılarının iyileştirilmesi amacıyla altyapı yatırımlarının önceliklendirilmesi.

Üst Ölçekli Planlarla İlişkisi

- İhracatçıların yeni pazarlara erişmesine yönelik mevcut imkanlar iyileştirilecektir. (10. Kalkınma Planı, 2.2.3 Ödemeler Dengesi)
- Türkiye'nin geleneksel pazarlardaki payını düşürmeden, AB-dışı ülkelere olan mal ve hizmet ihracatını artırmak için gerekli düzenlemeler yapılacaktır. (10. Kalkınma Planı, Ödemeler Dengesi)
- Önemli ticaret merkezlerinden olmaya devam edecek AB'nin ulaştırma ağlarına [Trans Avrupa Ulaştırma Ağı (TEN-T)] bağlantı sağlayacak projeler başta olmak üzere tüm komşu ülkelere ve yeni pazarlara erişimi kolaylaştıracak güzergahlara önem verilecektir.(10. Kalkınma Planı, 2.2.18 Lojistik ve Ulaştırma)
- Türkiye'nin ihracat hedefine ulaşabilmesini teminen, yapılan planlamalar doğrultusunda doğru yer, zaman ve ölçekte liman kapasiteleri hayata geçirilecek, limanların demiryolu ve karayolu bağlantıları tamamlanacaktır. (10. Kalkınma Planı, 2.2.18 Lojistik ve Ulaştırma)

- Tüm sektörlerde hedef pazarlara yönelik ticaret heyeti programları düzenlenecektir. (2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı, Mevcut Pazar Paylarının Artırılması)
- Pazara giriş faaliyetlerinin desteklenmesine sektörel ve yöntemsel çeşitlilik getirilerek, ortak pazarlama faaliyetlerine ağırlık verilecektir. (2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı, Yüksek Büyüme Potansiyeli Olan Hedef Pazarlarda Pazar Payının Artırılması)
- KOBİ'lerin pazarlama ve ihracat kapasitesini artırmaya yönelik destekler verilecek ve etkinlikler sürdürülecektir. Başta KOBİ'ler olmak üzere ihracatçı firmaların kurumsallaşmasına yönelik eğitim ve danışmanlık programlarına destek verilecektir. (2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı, İhracatçı Sayısının ve İhracat Kapasitesinin Artırılması)
- Kalkınma ajansları bünyesinde kurulmuş bulunan yatırım destek ofislerinin ihracatla ilgili konularda kapasitesi geliştirilerek, diğer kurumlarla işbirliği içinde görev yapmaları sağlanacaktır. (2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı, İhracatçıların Kamu-Özel Sektör-STK'lar-Üniversite ile İlişkilerinin Geliştirilmesi)
- İhracat, ithalat, gümrükleme ve sigorta gibi alanlarda yeterli, belgeli ve dil bilen nitelikli işgücü sağlanacaktır. (2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı, Yüksek Verimli ve Nitelikli İnsan Sermayesinin Artırılması)

Öncelik 7. Yatırım süreçlerinde kolaylaştırıcılık ve danışmanlık hizmetlerinin etkinleştirilmesi

Açıklama: TR63 Bölgesi, kurulu sanayi yapısı, lojistik olanakları, yatırımlara yönelik devlet desteklerindeki cazibesi, beşeri kaynak varlığı, uygun iklim ve coğrafi şartları ile yatırımcılar açısından avantaj olarak değerlendirilebilecek çok sayıda özelliğe sahiptir. Sanayi sektörü ile ilgili olarak önceki bölümlerde ele alınan nedenlerle yeni yatırım faaliyetleri için Türkiye'nin cazibe merkezlerinden biri olan bölgede bu sürecin yatırımcılar açısından kolaylaştırıcılığı ve desteklenmesi önemli görülmektedir. TR63 Bölgesi sanayi sektörü ile ilgili olarak, plan dönemi için öngörülen yapısal dönüşüm ve teknolojik gelişme, kümelenme analizleri ve uygulama çalışmaları, endüstriyel simbiyoz hedefleri ve yatırımlarda devlet yardımlarına yönelik düzenlemelerle pekişen yatırım ortamı, TR63 Bölgesi'nde yatırım destek faaliyetlerinin önemini daha da artırmaktadır.

Bu amaçla kurulan ancak sürece etkin olarak dahil edilemeyen yatırım destek ofisleri, plan dönemi ile birlikte daha aktif olarak bu süreçlerde yer alacaktır. Bu amaçla yatırım destek ofislerinin farkındalığını ve etkinliğini artıracak mevzuat ve uygulama düzenlemeleri, ilgili personelin teorik ve pratik süreç eğitimleri, yerel yöneticiler düzeyinde sahiplenmeyi artıracak tedbirler ve kurumsallaşma sürecinin tamamlanması plan dönemindeki yatırım destek faaliyetlerinin etkinliği için önemli görülmektedir.

Bu süreçte ulusal ölçekte hizmet veren Başbakanlık Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı (TYDTA) ile işbirliği, özellikle yabancı yatırımcıların TR63 Bölgesi'ne kazandırılmasında kritik önem sahiptir. Bu amaçla Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye yatırım destek ofislerinin TYDTA ile sürekli işbirliği içerisinde olmasına yönelik tedbirler alınması gerekmektedir.

Ayrıca yatırım süreçlerinde yatırımcılara rehberlik edecek nitelikte yatırım yapılabilir arazi envanteri, yatırım destek unsurları, yatırım izin ve ruhsat süreçlerine ilişkin bilgileri içeren veri tabanı ve yayınların hazırlanması gerekmektedir.

Tedbirler

7.1	•Kalkınma ajansları bünyesindeki yatırım destek ofislerinin yatırım süreçlerinde etkin olarak yer almasına yönelik tedbirlerin alınması ve yatırım destek ofislerinin yerel yöneticiler tarafından sahiplenilmesi sağlanarak farkındalığının artırılması.
7.2	•Yatırım destek ofislerinde görev yapan uzman personelin yatırım süreçleri ile ilgili kolaylaştırıcılık ve danışmanlık eğitimleri alması ve süreç tecrübesi edinmesi için gerekli tedbirlerin alınması.
7.3	•Yatırımlarda izin ve ruhsat süreçlerindeki bürokratik işlemlerin hızlandırılması amacıyla, ulusal ölçekli veritabanlarına yatırım destek ofislerinin de entegre olması.
7.4	•Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye Yatırım Destek Ofislerinin, Başbakanlık Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı ile sürekli işbirliği içerisinde olması.
7.5	•TR63 Bölgesi yatırım ortamına ilişkin arazi, yatırım süreçleri ve destek unsurları gibi hususları içeren veritabanı ve yayınların hazırlanması.

Üst Ölçekli Planlarla İlişkisi

- Kalkınma ajansları aracılığıyla bölgesel potansiyelleri değerlendirmek üzere yerli ve yabancı sermaye yatırımlarından yararlanmaya önem verilecek, ülke genelinde Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansının faaliyetlerini bölgesel bazda tamamlayıcı bir yaklaşım uygulanacaktır. Ayrıca kalkınma ajansları bünyesinde il bazında kurulan yatırım destek ofislerinin bilgilendirme ve yönlendirme desteği sunma kabiliyetleri artırılacaktır. (10. Kalkınma Planı, 2.2.9.2 Özel Kesim Yatırımları)

- İş ortamının iyileştirilmesine yönelik olarak bürokrasinin azaltılması ve işlemlerin hızlandırılması konusundaki çalışmalar sürdürülecektir. (Sanayi Stratejisi Belgesi 2011-2014, Yatırım ve İş Ortamı)

- Kalkınma ajanslarının kurulmasıyla bölgesel potansiyelleri değerlendirmek üzere yabancı sermaye yatırımlarından yararlanmaya önem verilecek, böylece ülke genelinde Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı tarafından yürütülecek tanıtım faaliyetlerine bölgesel bazda tamamlayıcı bir yaklaşım uygulanacaktır. OSB'lerin Tek Durak Ofisleri mantığı çerçevesindeki çalışmaları dikkate alınarak her il bazında kurulacak yatırım destek ofisleri ile özel sektör yatırımcılarının kamu kurum ve kuruluşlarının görev alanına giren izin ve ruhsat işlemleri ile diğer idari iş ve işlemlerini tek elden takip ve koordine edilmesi planlanmaktadır. (Sanayi Stratejisi Belgesi 2011-2014, Yatırım ve İş Ortamı)

1.3. TARIMDA YAPISAL DÖNÜŞÜMÜN SAĞLANMASI VE KIRSAL KALKINMA

1.3.1. Durum Tespiti ve Stratejik Analiz

Sanayileşme ve beraberindeki teknolojik gelişme ile birlikte dünya gündeminde geri planda kalan tarım sektörü, nüfusu hızla artması, iklim değişiklikleri ve besin kaynaklarında oluşmaya başlayan yetersizliklerle yeniden önem kazanmaya başlamıştır. Bu doğrultuda birçok ülke ve uluslararası nitelikli organizasyon mevcut tarım politikalarını eleştirel bir bakış açısıyla yeniden gözden geçirmiş ve sektörün sürdürülebilirliği noktasında yeni politikalar geliştirmeye başlamıştır. Türkiye'de de 10. Kalkınma Planı'nda tarımsal ürün maliyetlerinin düşürülmesi, verimliliğin artırılması, arazi toplulaştırma çalışmaları, moderne sulama tekniklerinin geliştirilmesi ve ilgili mevzuatta düzenlemeler yapılması gibi tedbirler yer almaktadır.

Coğrafi ve iklim şartlarının uygunluğu ve sulama imkanları nedeniyle Türkiye'nin en önemli tarımsal üretim merkezlerinden biri olan TR63 Bölgesi'nde tarım sektörünün gayrisafi katma değere ve istihdama yaptığı katkı Türkiye ortalamalarının üzerindedir. TÜİK'in 2011 GSKD verilerine göre Türkiye'nin toplam gayrisafi katma değeri içerisinde % 9 paya sahip tarım sektörünün TR63 Bölgesi gayrisafi katma değeri içerisindeki payı % 14,4'tür. Benzer şekilde 2012 yılı verilerine göre Türkiye'deki toplam istihdamın % 24,6'sı tarım sektöründe iken TR63 Bölgesi'nde bu oran % 32'dir.

Tarım sektörünün TR63 Bölgesi ekonomisindeki önemi ile ilgili bir diğer gösterge ihracat verilerinden elde edilmektedir. 2013 yılı TÜİK verilerine göre Türkiye toplam ihracatının % 3,7'si tarım ve ormancılık sektöründen sağlanmakta iken TR63 Bölgesi ihracatında tarım ve ormancılık sektörünün payı % 17,6'dır.

Tarım sektörünün bölge ekonomisindeki payı, TR63 Bölgesi ulusal tarım sektörü içerisinde öne çıkarmaktadır. Üretim hacmi ve ürün çeşitliliği bakımından Türkiye'nin en önemli tarımsal üretim merkezlerinden biri olan TR63 Bölgesi, yıllar itibarıyla değişiklikler göstermekle birlikte 10-12 üründe Türkiye toplam üretiminin % 20'den fazlasını, 25-30 üründe de % 10'dan fazlasını karşılamaktadır. 2012 yılı verilerine göre Türkiye toplam bitkisel üretim değerinin % 4,9'u ve hayvansal üretim değerinin % 1'i TR63 Bölgesi'nde üretilmektedir. Türkiye'nin toplamda 137,2 milyar TL olan tarımsal üretim değerinin 4,8 milyar TL'si (% 3,5) TR63 Bölgesi'nde elde edilmektedir.

Türkiye'deki toplam tarım alanlarının % 2,9'u TR63 Bölgesi'nde yer almasına rağmen, Türkiye toplam bitkisel üretim değerinin % 4,9'unu üreten TR63 Bölgesi, kişi başı bitkisel üretim değerinde hem bölge bazında hem de tek tek iller bazında Türkiye ortalamalarından daha yüksek değerlere sahiptir.

Ancak uygun iklim ve coğrafi şartlara ve sulama potansiyeli ile Türkiye ortalamalarının üzerinde tarımsal istihdam oranına sahip olmasına rağmen TR63 Bölgesi kişi başı bitkisel üretim değeri TR61 Bölgesi'nin (Antalya, Isparta, Burdur) yarısından daha az bir değerle Türkiye'deki 26 Düzey 2 bölgesi arasında 11. sırada yer almaktadır.

Bu noktada TR63 Bölgesi'nde yaygın durumdaki geleneksel üretim yöntemlerinin etkisi ortaya çıkmaktadır. Bölgede oldukça geniş bir ürün yelpazesi olmasına rağmen üretimde modern tarım tekniklerinin kullanımı sınırlıdır. Bu durum düşük katma değerli ve standart ürün üretimine neden olmakta ve üretilen tarımsal değer de düşük düzeylerde kalmaktadır.

Uygun arazi yapısı ve iklim koşullarına rağmen seracılığın neredeyse yok denecek kadar az düzeyde olması dikkat çekicidir. Son yıllarda küçük ölçekte de olsa geliştirilmeye başlanılan seracılık faaliyetleri için bölgedeki tarım alanlarının büyük bir kısmı uygun koşullara sahiptir. Bölgenin ürün katma değerinin ve kalitesinin artırılmasında seracılık faaliyetlerinin yaygınlaştırılması önem taşımaktadır.

Benzer şekilde, elde edilen ürünlerin pazarlama yöntemleri de geleneksel düzeyi aşamamış görüntüdedir. 2012 yılı verilerine göre tarım ve ormancılık sektöründe Türkiye toplam ihracatının yaklaşık % 9,1'ini gerçekleştiren TR63 Bölgesi'nde ihracat, katma değeri artıracak paketleme ve işleme yöntemleri son derece sınırlı ya da mütevazi düzeylerde gerçekleştirilmektedir. Bu durum da iş hacmi yüksek olmasına rağmen elde edilen ekonomik faydanın sınırlı kalmasına neden olmaktadır.

Tarımsal pazarlamada lisanslı depoculuk uygulamasının başlatılması pazarlama standartlarının geliştirilmesi ve ürün piyasalarına düzenleme getirilerek üreticilerin fiyat dalgalanmalarından korunması bakımından önemli görülmektedir. Bu amaçla DOĞAKA tarafından 2013 yılında başlatılan analiz çalışması sonuçlarına göre TR63 Bölgesi'nde lisanslı depoculuk faaliyetlerinin başlatılması amaçlanmaktadır.

Pazarlama süreçleri ile ilgili olarak üreticilere ve üretici organizasyonlarına özellikle dış ticaret konusunda rehberlik edecek yapıların oluşturulması, tarımsal ticarete kurumsallık özelliği kazandırılması bakımından önemli görülmektedir. DOĞAKA tarafından hazırlanan Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye İlleri Zeytincilik Sektör Raporu ve Fizibilite Çalışması'nda

zeytin ve zeytinyağı ürünlerinin dış satıma yönelik pazarlamasında öneri olarak sunulan Ortak Pazarlama Ajansları, belirli ölçüde pazar araştırma uzmanlığı ve ürün bilgisi gerektiren dış pazarlara erişimde üretici çiftçi organizasyonları ve firmalara açılım sağlayabilecek niteliktedir. Belirli bir komisyon veya ücret karşılığında hizmet verecek olan bu oluşum, Türkiye'nin 2023 vizyonunda tarım sektörü için hedeflenen 50 milyar ABD Doları ihracat hedefinde, dış pazarlara erişimde en çok karşılaşılan sorun olan kapasite eksikliğini, uzman nitelikli çalışanları ile giderebilecek yapıdadır.

Buna göre tarımsal üretim hacmi ve çeşitliliğinden beklenen ekonomik faydanın sağlanabilmesi amacıyla plan döneminin tarım sektöründeki en önemli önceliklerinden biri, modern tarım yöntemlerinin kullanılarak katma değeri ve verimi yüksek ürün üretimin yaygınlaştırılması ve pazarlama standartlarının geliştirilmesidir.

Bu noktada, hem tarımsal üretiminin ve pazarlamanın katma değeri yüksek yöntemlerle geliştirilmesi hem de yapısal özellikleri itibarıyla tarımsal üretime ve tarıma dayalı sanayiye bağımlılığı yüksek ilçelerde ekonomideki sürdürülebilirliğin sağlanması için, bölgesel, ulusal ve uluslararası nitelikli destek mekanizmalarının sektörle ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Tarıma dayalı yörelerde birincil tarım uygulamalarının dahi ilçe ölçeğinde kurgulanacak programlarla desteklenmesi, bu ilçelerdeki ekonomik yapı için büyük önem arz emektedir.

Buna paralel olarak, tarımsal üretimde markalaşma hem üretim standartlarının hem de pazarlama olanaklarının geliştirilmesinde önemli görülmektedir. TR63 Bölgesi'nde hacim ve çeşitlilik bakımından önemli seviyelerde tarımsal üretim gerçekleştirilirken bölgenin tarımsal ürünlerde marka bilinirliği sınırlı düzeylerdedir. Bölgede yoğun olarak üretimi yapılan ürünlerde Ar-Ge tabanlı tohum, fide ve fidan gelişimine yönelik altyapı tesislerinin kurulması ve bu tesislerde üretici-özel sektör-üniversite işbirliğine dayalı çalışmaların gerçekleştirilmesi ürün markalaşmasına katkı sağlayacaktır. Bu çalışmalarda marka değeri taşıyan ürünler üzerinde Ar-Ge tabanlı çalışmalarla bu ürünlere has tohum, fide ve fidan geliştirilmesi ve üretime kazandırılması kritik öneme sahiptir.

Özellikle coğrafi işaret başvuruları ile bölge adına tescillenen Maraş Biberi ve Osmaniye Yerfıstığı ile coğrafi işaret başvuruları değerlendirme aşamasında olan Hatay Akçay Şeker Portakalı, Hatay Halhalı Zeytini, Hatay Sarı Haşebi Zeytini, Hatay Savrani Zeytini, Hatay Karamani Zeytini ile ilgili olarak başlatılan markalaşma sürecinin desteklenmesi ve bu sürece dahil edilecek diğer ürünlerle bölgesel markalar oluşturulması plan döneminin öncelikleri arasında yer alacaktır.

Bitkisel üretim konusunda TR63 Bölgesi'nin önceliklerinden birisi de arazi toplulaştırma çalışmalarıdır. Türkiye genelinde ulusal bir politika olarak tarım sektörüne ilişkin stratejik planlarda da yer alan tarımsal arazi kullanımı ve arazi toplulaştırma çalışmaları, tarımsal üretimde girdi maliyetlerinin azaltılması, ölçek ekonomisi ile birim başına daha fazla gelir elde edilmesi ve havza bazlı üretim planlamalarında önemli görülmektedir. Bu noktada ulusal ölçekte yapılan çalışmalar TR63 Bölgesi için de temel referans kaynağı olacaktır.

Tarımsal arazilerin bölünmesinin önüne geçmek amacıyla çeşitli alanlarda yasal düzenlemeler yapılabileceği gibi tarımsal üretimde ölçek ekonomisinin maksimum fayda ile kullanılabileceği büyüklükte alanlar için üretim havzalarının belirlenmesi, bu havzalara ilişkin destekleme ve teşvik politikalarının geliştirilmesi, havza bazlı olarak arazi düzenleme ve ürün satışı gibi işlemlere yönelik düzenleyici mekanizmaların geliştirilmesi, havza bazlı üretimlerde sözleşmeli üretim (sözleşmeli çiftçilik) modelinin kullanılması gibi tedbirler de arazi bölünmelerini önleyebilecektir.

Tarımsal arazilerin kullanımında mevcut su kaynaklarından kullanım etkinliğini artırılması, birim alan başına alınan ürün veriminin, ürün çeşitliliğinin ve kalitesinin artırılması bakımından önemlidir. İlgili kuruluşlar tarafından sulama sistemlerinin kurulması için devam eden yatırımların tamamlanması ve üreticilerin modern sulama teknikleri konusunda bilinçlendirilmesi etkin su yönetimi bakımından önemlidir.

Harita 12. TR63 Bölgesi Tarım Alanları

Kaynak: İl Çevre Düzeni Planları doğrultusunda DOĞAKA tarafından üretilmiştir.

Bitkisel üretimdeki üretim hacmi ve ürün çeşitliliğinin karşısında hayvansal üretim değerleri Türkiye ortalamasının altındadır. 2012 yılı verilerine göre 49,3 milyar TL civarındaki Türkiye toplam hayvansal üretim değerinin 486 milyon TL'si (% 1) TR63 Bölgesi'nde üretilmekte olup 160 TL olan kişi başı hayvansal üretim değeri Türkiye ortalamasının (652 TL) ¼'ü kadardır.

Ancak, büyükbaş hayvancılıkta Hatay, küçükbaş hayvancılıkta da Kahramanmaraş ilindeki hayvan varlığı ve hayvansal üretim olanakları son yıllarda özel sektör yatırımlarını uyarmaya başlamıştır. Hatay ilinde et üretimine yönelik yatırımlar ile Altınözü ilçesine kurulması planlanan Hayvancılık İhtisas Organize Sanayi Bölgesi ve Kahramanmaraş ilinde süt ve süt ürünleri üretimine yönelik hayvancılık yatırımları ve Elbistan ilçesindeki hayvan borsası, TR63 Bölgesi'nde hayvancılık sektörünün gelişmesi bakımından önemli görülmektedir.

Ayrıca, Hatay ve Kahramanmaraş illerinde Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu İl Koordinatörlüklerinin hizmet vermeye başlaması ile hayvancılık sektöründe artan yatırım destekleri, bölgedeki yatırım sürecine ivme kazandırmaktadır. Bununla birlikte il ölçeğinde hazırlanan stratejik planlar ve yatırım ortamının etkisi

ile artan yem bitkisi üretimi ve mera ıslah çalışmaları TR63 Bölgesi'ndeki hayvancılık sektörüne hareket getirmektedir.

Buna göre, sektörde et ve süt ürünlerine dayalı entegre yatırımların desteklenmesi, il ölçeğinde hazırlanan stratejik planların etkinliğinin sağlanması, yatırımcıların finansman kaynaklarına erişimlerinin kolaylaştırılması ve yatırımlarda süreç danışmanlığı, bölgede hayvancılık sektörünün gelişmesinde öncelikli olarak değerlendirilecek hususlardır.

Tarımsal üretim ve pazarlama faaliyetlerinin modern yöntemlerle iyileştirilmesi ve entegre tarım yatırımların desteklenmesi sürecinde TR63 Bölgesi'nde geliştirilmesi gereken bir alan da tarımsal örgütlenmedir. TR63 Bölgesi'nde tarımsal örgütlenme düzeyi Türkiye ortalamalarının oldukça altındadır.

Tarım Reformu Genel Müdürlüğü verilerine göre Türkiye'de 760 üretici birliğine 145 Bin 129 üye kayıtlı iken TR63 Bölgesi'nde 21 üretici birliğine 1.793 üye kaydı bulunmaktadır. 2012 yılı TÜİK verilerine göre ise Türkiye'de yaklaşık 4,9 milyon kişi, TR63 Bölgesi'nde ise yaklaşık 210 bin kişi tarım, hayvancılık ve ormancılık sektöründe çalışmaktadır. Bu verilerden hareketle Türkiye genelinde üretici birliklerine kayıtlılık % 3 iken TR63 Bölgesi'nde tarım sektörünün toplam istihdam içerisindeki payı fazla olmasına rağmen üretici birliklerine kayıtlılık % 0,85 düzeyindedir.

Diğer taraftan sulama, tarım kredi ve tarım satış kooperatifleri gibi oluşumlarda daha yüksek sayıda üye kaydı bulunmakla birlikte bu oluşumlar üreticilerin birlikte hareket etme yeteneğini geliştirmekten ziyade yasal zorunluluk ve aidat mekanizmaları nedeniyle beklenen etkiyi oluşturmamaktadır. Üretici birlikleri ise kolektif hareket potansiyeli daha yüksek oluşumlardır. Özellikle Türkiye'nin batı bölgelerinde yaygın olan ve üye üreticilerin de etkin bir şekilde içerisinde yer aldığı üretici birlikleri hem üretimde standartların geliştirilmesinde hem de pazarlama olanaklarının iyileştirilmesinde önemli katkılar sağlamaktadır.

Tarımsal örgütlenmedeki yetersizlikle 10. Kalkınma Planı'nda yer almış ve yetersizliğin yanı sıra aynı işlev ve çalışma konularında farklı türlerdeki örgüt yapılanmasının bu örgütlerin etkinliğini azalttığı ve özellikle pazara erişim konusunda önemli sorunlara yol açtığı ifade edilmiştir. Bu konuda ulusal düzeyde yapılacak mevzuat düzenlemelerinin yanı sıra bölgesel düzeyde ilgili kurumlarla işbirliği içerisinde tarımsal örgütlülüğün etkileri ile ilgili bilinç ve farkındalık düzeyini artıracak eğitimler yapılması ve örnek uygulamaların incelenmesi önemli görülmektedir.

Doğrudan ve sadece tarım sektörü ile ilişkilendirilmemekle beraber, genellikle tarım sektörünün hakim olduğu kırsal bölgeler için gündeme getirilen kırsal kalkınma politikaları da, şehirleşme oranı % 59 (2012) ile Türkiye ortalamalarının (% 77) altında yer alan TR63 Bölgesi için önem arz etmektedir. Bölgede ilçe merkezi olarak tanımlanmakla birlikte, genel yapı itibarıyla kırsal nitelik gösteren ilçeler de bu kapsamda değerlendirildiğinde kırsal kalkınma politikalarının önemi daha da artmaktadır.

Plan döneminde TR63 Bölgesi için geliştirilecek kırsal kalkınma politikaları üç temel yaklaşımla ele alınacaktır. Plan hazırlıkları çerçevesinde TR63 Bölgesi'nde yer alan il merkezleri hariç 26 ilçede yapılan "İlçe Çalıştayları"nda en temel sorunlardan biri olarak ortaya çıkan fiziki ve sosyal altyapı olanaklarının geliştirilmesi ihtiyacı bu yaklaşımlardan ilkini oluşturmaktadır.

Ulusal ölçekte kırsal kalkınma hamlesi olarak başlatılan KÖYDES Projesi ile fiziki altyapının iyileştirilmesinde önemli mesafeler alınmıştır. Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü verilerine göre 2012 yılı itibarıyla Türkiye genelinde asfalt ve beton köy yolu oranı % 44, TR63 Bölgesi'nde ise % 45'tir. Bu oran Hatay ilinde % 62 iken Kahramanmaraş ilinde % 34, Osmaniye ilinde ise % 40'tır.[31] Geriye kalan köy yollarının büyük bir kısmı stabilize olması ulaşım olanaklarını nispeten kolaylaştırsa da, köy yollarının hem ulusal hem de bölgesel bazda yarıdan fazlasının asfalt ve beton niteliğinde olmaması, bu alanda yatırımlara devam edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Gelinen nokta itibarıyla şartların daha iyi seviyelerde olduğu içme suyu erişiminde ise aynı verilere göre Türkiye'de köylerin % 84'ü yeterli sulu ve şebekeli içme suyu olanağına sahiptir. Bu oran Hatay ve Kahramanmaraş illerinde % 92, Osmaniye ilinde ise % 94'tür.[32] Ulusal ve bölgesel bazda yatırımlara devam edilmesi hayati öneme sahip suya erişim olanaklarının iyileştirilmesi bakımından önemli görülmektedir.

Kırsal bölgelerde fiziki altyapı olanakları ile ilgili en önemli eksiklik sosyal donatı yetersizliğidir. Kırsal nitelikli ilçe merkezleri de dahil olmak üzere bölge genelinde çevre düzenlemesi yapılmış dinlenme alanları, belirli ölçüde kapalı mekana sahip sosyal aktivite alanları, temel standartlara sahip spor alanları ve çok amaçlı salon gibi sosyal donatı ihtiyacı bulunmaktadır.

Kalkınma Bakanlığı koordinasyonunda yürütülen SODES ve yerel yönetimlerin kısıtlı imkanlarla gerçekleştirdiği programlar kapsamında aktivite olarak gelişmeler görülmeye başlanmakla birlikte kalıcı altyapı alan ve tesislerinin olmaması bu gelişmeyi sınırlandırmaktadır. Neredeyse tamamen tarımsal faaliyetlerle meşguliyetten dolayı oldukça standart bir yaşam sürmekte olan kırsal bölgelerde sosyal hayatın gelişmesine olanak sağlayacak altyapı yatırımlarının öncelikle mekânsal olmak üzere uygulamaya yönelik olarak da yapılması önemli görülmektedir. Bu noktada özellikle kırsal bölgelerde önemli bir farkındalık kazanan SODES'in fiziki mekanların tesisi yönünde daha işlevsel hale getirilmesi bu sorunun çözümüne katkı sağlayacaktır.

Kırsal kalkınma politikalarındaki ikinci yaklaşım ekonomik çeşitliliğin artırılmasıdır. Büyük ölçüde tarım sektöründen elde edilmekte olan ekonomik gelirlerin, bu sektörün doğası gereği konjonktürel ve mevsimsel etkilerden dolayı istikrarlı bir durum göstermemesi, bu kesimlerin hayat standartlarını da etkilemektedir. Ayrıca tarım bağımlı ekonomik gelir özellikle genç nüfusun kırsal kesimlerden kent merkezlerine doğru göç etmesine neden olmaktadır.

Kırsal kesimlerde tarım dışı ekonomik çeşitliliğin artırılması amacıyla, TR63 Bölgesi illerinde yaygın bir faaliyet olarak görülmekte olan el sanatlarına ekonomik değer kazandırılması, kırsal turizm potansiyelinin harekete geçirilmesi, tarımsal ürünlerin işlenmesi ve paketlenmesi ile ilgili işletmelere yönelik ilk kurulum desteğini de içeren destek programları geliştirilmesi planlanmaktadır. Birincil tarım uygulamalarında ise örtü altı

31. Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye İl Özel İdaresi verileri
32. Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye İl Özel İdaresi verileri

ve organik tarım gibi katma değeri yüksek üretim yöntemlerinin yaygınlaştırılması hedeflenmektedir.

Kırsal kalkınma ile ilgili üçüncü yaklaşım temel hizmet kalitesinin iyileştirilmesidir. Öncelikle eğitim ve sağlık olmak üzere kırsal kesimlerde var olan temel hizmet birimlerinin bina ve personel olarak iyileştirilmesi plan döneminin öncelikleri arasındadır.

Kırsal kalkınma politikalarının uygulama sürecinde temel hizmetlerin ve fiziki ve sosyal altyapının iyileştirilmesinde il ve bölge bazlı politika ve programlar geliştirilmesi hedeflenirken, ekonomik çeşitliliğin artırılmasında daha alt ölçekte uygulama programları geliştirilmesi planlanmaktadır. 2014 yılında Hatay ve Kahramanmaraş illerinin büyükşehir statüsü kazanması ile birlikte klasik köy nüfusu – şehir nüfusu ayrımı niteliğini kaybedecek olduğundan TR63 Bölgesi kentsel ve kırsal nitelikli bölge sınıflaması yapısal ve fonksiyonel özellikler doğrultusunda yapılacak analiz çalışması ile tanımlanacak ve kırsal kalkınmaya yönelik politika ve uygulama programlarında bu analiz esas alınacaktır.

Harita 13. TR63 Bölgesi Tarımsal Gelişim Haritası

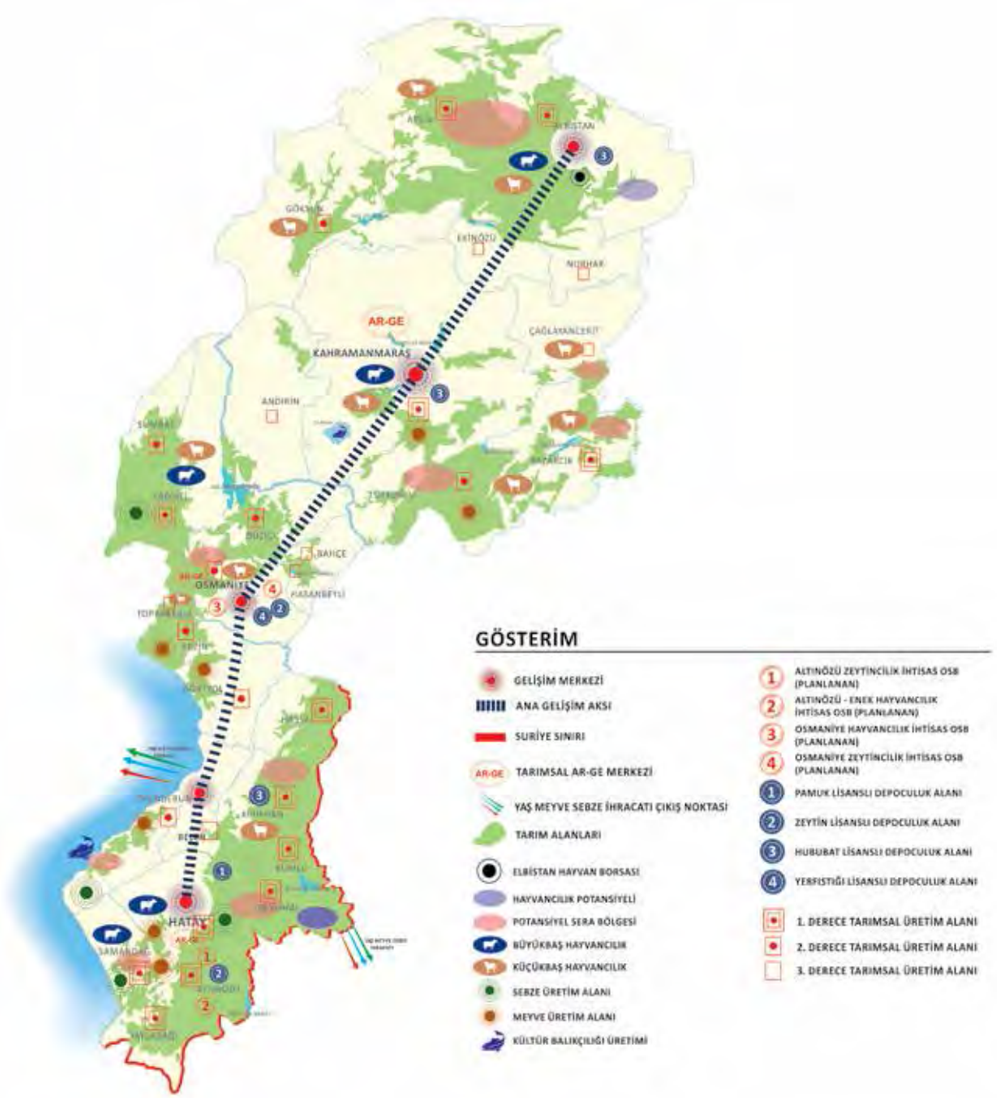

Kaynak: DOĞAKA tarafından hazırlanmıştır

1.3.1.1. Stratejik Yaklaşım

TEMEL AMAÇ

TR63 Bölgesi'nin sahip olduğu tarımsal üretim potansiyelinin modern üretim ve pazarlama yöntemleri ve markalaşma ile katma değerini yükseltmek ve kırsalda ekonomik ve sosyal altyapıyı güçlendirerek yaşam kalitesini artırmak.

Öncelik 1. Üretim ve pazarlama tekniklerinin geliştirilerek TR63 Bölgesi'nin tarımsal üretim değerinin artırılması	1.1. Tarımsal üretimde modern tarım tekniklerinin kullanımına ve yenilikçi üretim süreçlerinin geliştirilmesine yönelik yatırım ve faaliyetlerin öncelikli olarak desteklenmesi.
	1.2. Tarımsal üretimde modern tekniklerin kullanımına yönelik eğitim, bilinçlendirme ve teknik destek çalışmalarına devam edilmesi.
	1.3. Kamu-üniversiteler-özel sektör işbirliği ile bitkisel üretimde verimi ve kaliteyi artıracak ve tarımsal marka değerler oluşturacak tohum, fide ve fidan çalışmalarına yönelik Ar-Ge altyapısının kurulması.
	1.4. Ekonomik yapı itibarıyla tarımsal üretime ve tarıma dayalı sanayiye bağımlılığı yüksek ilçelere yönelik olarak birincil tarım uygulamalarının da dahil edildiği destek programları kurgulanması.
	1.5. TR63 Bölgesi'nde seracılığın, iyi tarım uygulamalarının ve organik tarımın geliştirilmesine yönelik yatırımların teknik ve mali destek programları ile desteklenmesi.
	1.6. Tarımsal ürünlerde özellikle dış satıma yönelik paketleme ve ambalajlama yatırımları desteklenmesi.
	1.7. Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinde de Hatay ilinde olduğu üzere tarımsal dış satım faaliyetleri geliştirilmesi.
	1.8. Tarımsal ürünlerinin dış satımına yönelik olarak üretici ve firmalara rehberlik ve danışmanlık hizmeti verecek kurumsal yapılanmaların (ortak pazarlama ajansları) kurulmasının desteklenmesi.
	1.9. TR63 Bölgesi'nde tahıl, pamuk, zeytin ve yerfıstığı ürünlerinde lisanslı depoculuğun geliştirilmesi.
	1.10. Hatay ilinde pamuk, zeytin, turunçgiller ve kavun, Kahramanmaraş ilinde üzüm, biber, zeytin, kiraz ve ceviz, Osmaniye ilinde yerfıstığı, zeytin, kiraz ve turp ürünlerinde marka oluşturma, coğrafi işaret tescili ve marka değerini artırma çalışmalarının yapılması.
Öncelik 2. Tarımsal arazilerin kullanımında ölçek ekonomisinin hedeflenmesi, sulama altyapısına yönelik yatırımların tamamlanması	2.1. Arazi toplulaştırma çalışmalarına hız verilerek devam edilmesi.
	2.2. TR63 Bölgesi'nde tarımsal arazilerde ölçek ekonomisi sağlamak amacıyla alt bölgeleme çalışmaları ile ürün üretim havzalarının belirlenmesi.
	2.3. TR63 Bölgesi'nde sözleşmeli çiftçilik uygulamasının yaygınlaştırılması.
	2.4. Ulusal yatırım programında bulunan baraj ve sulama sistemlerine yönelik yatırımlardan Amik-Tahtaköprü, Reyhanlı Barajı, Büyük Karaçay, Kartalkaya 2. Merhale, Menzelet 2. Merhale, Aslantaş 3. Merhale ve Mehmetli Barajı projelerinin tamamlanması.
	2.5. Birim araziden daha verimli ve kaliteli ürün elde edilebilmesi için sulama teknikleri konusunda üreticilerin bilinçlendirilmesi çalışmalarına devam edilmesi.

TEMEL AMAÇ

TR63 Bölgesi'nin sahip olduğu tarımsal üretim potansiyelinin modern üretim ve pazarlama yöntemleri ve markalaşma ile katma değerini yükseltmek ve kırsalda ekonomik ve sosyal altyapıyı güçlendirerek yaşam kalitesini artırmak.

Öncelik 3. TR63 Bölgesi'nin hayvancılık sektörü üretim değerinin artırılması	3.1. Hatay ve Osmaniye Hayvancılık İhtisas Organize Sanayi Bölgesi kurulması çalışmalarının tamamlanması.
	3.2. TR63 Bölgesi'nde et ve süt üretimi ile bu ürünlere dayalı diğer ürünlerin üretimine yönelik yatırımlar ve toplu sağım ve bakım merkezleri kurulmasının desteklenmesi.
	3.3. Elbistan ilçesinde yer alan hayvan borsasının modernizasyonun ve Osmaniye ilinde modern hayvan borsasının kurulması için gerekli teknik ve fiziki altyapı çalışmalarının tamamlanması.
	3.4. TR63 Bölgesi'nde yem bitkisi üretimi ve mera ıslah çalışmalarının önceliklendirilmesi.
	3.5. TR63 Bölgesi'nde deniz ve kültür balıkçılığının geliştirilmesi için yatırım destek faaliyetleri ve destek mekanizmalarının geliştirilmesi.
Öncelik 4. Tarımsal örgütlerin etkinliğinin artırılması, tarımsal örgütlülük bilincinin geliştirilmesi	4.1. Tarımsal üretimde ve pazarlamada standartların geliştirilmesine yönelik üretici örgütlülüğünün yaygınlaştırılması.
	4.2. TR63 Bölgesi'nin stratejik tarım ürünlerinden olan narenciye, zeytin, pamuk, kırmızıbiber ve yerfıstığının üretim ve pazarlamasına yönelik tarımsal örgütlerin öncelikli olarak desteklenmesi.
	4.3. TR63 Bölgesi'nde mevcut ve yeni kurulacak üretici örgütleri arasında işbirliğini geliştirecek faaliyetlerin yaygınlaştırılması ve işbirliği platformlarının oluşturulması.
	4.4. Ulusal ve bölgesel destek programlarında üretici örgütlerin etkinliğinin artırılması, yerel nitelikli danışma ve karar alma organlarında üretici örgütlerine yer verilmesi.
Öncelik 5. Gıda üretiminde ve tüketiminde gıda güvenliğinin sağlanmasının esas alınması	5.1. Ürünlerin kalite standartlarına uygun üretimi ve sertifikalandırılmasının sağlanması.
	5.2. Gıda güvenliği konusunda üretici ve tüketicilere bilgilendirme ve eğitim programlarının düzenlenmesi.
	5.3. Üreticiden tüketiciye olan tedarik zincirinin geliştirilmesine yönelik tedbirlerin özendirilmesi.
	5.4. Gıda güvenliğine yönelik Ar-Ge proje ve yatırımları ile altyapı yatırımlarının teknik ve mali destek programları ile desteklenmesi.
Öncelik 6. Kırsalda ekonomik ve sosyal altyapının iyileştirilmesi	6.1. TR63 Bölgesi'nde kentsel ve kırsal nitelikli bölgeler analizinin yapılması.
	6.2. Her bir ilçe veya birkaç ilçeden oluşan alt bölgeler bazında kırsalda ekonomik çeşitliliğin artırılmasına yönelik uygulama programlarının geliştirilmesi.
	6.3. El sanatlarının ekonomik faaliyete dönüştürülmesi, tarıma dayalı küçük ölçekli işletmelerin yaygınlaştırılması, su ürünleri üretiminin katma değerinin artırılması ve ekolojik turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi amacıyla başlangıç desteklemelerine yönelik programların geliştirilmesi.
	6.4. Ulaştırma, içme suyu ve temel hizmet altyapısının iyileştirilmesine yönelik yatırımlara devam edilmesi.
	6.5. Kırsalda sosyal hayatın geliştirilmesine yönelik sosyal donatı yatırımlarının önceliklendirilmesi ve bu yatırımların tesisine yönelik uygulama programlarının geliştirilmesi.
	6.6. Kırsalda beşeri kaynakların gelişimine yönelik tarımsal üretim eğitimleri ve ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesine yönelik eğitimler ile eğitim ve sağlık altyapısının iyileştirilmesine yönelik bilinçlendirme eğitimlerinin artırılması

Öncelik 1. Üretim ve pazarlama tekniklerinin geliştirilerek TR63 Bölgesi'nin tarımsal üretim değerinin artırılması

Açıklama: 2011 yılı verilerine göre Türkiye toplam bitkisel üretim hacminin % 4,5'ini üreten TR63 Bölgesi, bu üretim karşılığında Türkiye toplam bitkisel üretim değerinin % 5,4'ü (2012 yılında % 4,9) kadar pay almaktadır. Üretilen birim ürün başına Türkiye ortalamasının üzerinde katma değer sağlandığı görülmekle birlikte bu durumun, birim ürün başına gelirin daha fazla olduğu meyveciliğin TR63 Bölgesi'nde Türkiye ortalamalarına göre tarımsal faaliyetlerden daha fazla pay almasından kaynaklandığı değerlendirilmektedir. Türkiye toplam bitkisel üretiminde meyvecilik % 12 paya sahipken TR63 Bölgesi'nde bu oran % 22'dir.

Ancak 2012 yılı TÜİK verilerine göre TR63 Bölgesi, 26 Düzey 2 Bölgesi içerisinde kişi başına düşen bitkisel üretim değerine yapılan sıralamada 12. sırada yer almaktadır. TR63 Bölgesi'nde 1.420 TL olan kişi başı bitkisel üretim değeri Türkiye'de ilk sırada yer alan TR61 Bölgesi'nde (Antalya, Isparta, Burdur) 3.371 TL'dir. Benzer iklim ve coğrafi şartları olmasına rağmen TR63 Bölgesi'nde yaygın durumdaki geleneksel üretim ve pazarlama yöntemleri tarımsal faaliyetlerin bölgesel ekonomiye olan katkısını sınırlandırmaktadır.

Üretim ve ticaret hacminde Türkiye ölçeğinde önemli değerlere sahip TR63 Bölgesi'nde tarımsal faaliyetlerin katma değerini artıracak üretim ve pazarlama yöntemleri, 2012 yılında hazırlanan Hatay İli Tarım ve Kırsal Kalkınma Stratejik Eylem Planı ve Kahramanmaraş İli Tarımsal Yatırım ve Üretim Stratejik Planı çalışmalarında da ele alınmış olup Plan döneminin en önemli önceliklerinden birisidir.

Bu çalışmaların tamamlayıcı bir unsuru olarak tarımsal marka değerlerin oluşturulması da bölgenin tarım sektöründen elde edeceği ekonomik faydayı artıracak niteliktedir. Üretim hacmi ve ürün çeşitliliğin yanı sıra kamu- üniversite-özel sektör işbirliği ile oluşturulacak mekânsal ve beşeri Ar-Ge altyapısı, bölgeye has tarımsal ürünlerde tohum, fide ve fidan gelişimine yönelik zemin hazırlaması bakımından önemli görülmektedir.

Tedbirler

1.1	•Tarımsal üretimde modern tarım tekniklerinin kullanımına ve yenilikçi üretim süreçlerinin geliştirilmesine yönelik yatırım ve faaliyetlerin öncelikli olarak desteklenmesi.
1.2	•Tarımsal üretimde modern tekniklerin kullanımına yönelik eğitim, bilinçlendirme ve teknik destek çalışmalarına devam edilmesi.
1.3	•Kamu-üniversiteler-özel sektör işbirliği ile bitkisel üretimde verimi ve kaliteyi artıracak ve tarımsal marka değerler oluşturacak tohum, fide ve fidan çalışmalarına yönelik Ar-Ge altyapısının kurulması.
1.4	•Ekonomik yapı itibarıyla tarımsal üretime ve tarıma dayalı sanayiye bağımlılığı yüksek ilçelere yönelik olarak birincil tarım uygulamalarının da dahil edildiği destek programları kurgulanması.
1.5	•TR63 Bölgesi'nde seracılığın, iyi tarım uygulamalarının ve organik tarımın geliştirilmesine yönelik yatırımların teknik ve mali destek programları ile desteklenmesi.
1.6	•Tarımsal ürünlerde özellikle dış satıma yönelik paketleme ve ambalajlama yatırımları desteklenmesi.
1.7	•Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinde de Hatay ilinde olduğu üzere tarımsal dış satım faaliyetleri geliştirilmesi.
1.8	•Tarımsal ürünlerinin dış satımına yönelik olarak üretici ve firmalara rehberlik ve danışmanlık hizmeti verecek kurumsal yapılanmaların (ortak pazarlama ajansları) kurulmasının desteklenmesi.
1.9	•TR63 Bölgesi'nde tahıl, pamuk, zeytin ve yerfıstığı ürünlerinde lisanslı depoculuğun geliştirilmesi.
1.10	•Hatay ilinde pamuk, zeytin, turunçgiller ve kavun, Kahramanmaraş ilinde üzüm, biber, zeytin, kiraz ve ceviz, Osmaniye ilinde yerfıstığı, zeytin, kiraz ve turp ürünlerinde marka oluşturma, coğrafi işaret tescili ve marka değerini artırma çalışmalarının yapılması.

Üst Ölçekli Planlarla İlişkisi

- Tarımsal ürün ihraç pazarları geliştirilecek, talebe uygun nitelik ve nicelikteki ürünlerin ihracatı amacıyla, üretim aşamasını dikkate alan destek programları uygulanacaktır. (10. Kalkınma Planı, 2.2.15 Tarım ve Gıda)
- Ürünlerin rekabet gücünü ve tüketimini artırmak üzere markalaşma ve üretim periyodunu genişletici tedbirlerin alınması (Tarım Stratejik Planı 2013-2017, Tarımsal Üretim Kaynaklarını Koruyarak Kaliteli Tarım Ürünlerine Erişilebilirliği ve Gıda Güvenliğini Sağlamak)
- Tarımsal ürün piyasalarını düzenleme mekanizmalarının kurulması, lisanslı depoculuk hizmetlerinin yaygınlaştırılması (Tarım Stratejik Planı 2013-2017, Tarımsal Üretim Kaynaklarını Koruyarak Kaliteli Tarım Ürünlerine Erişilebilirliği ve Gıda Güvenliğini Sağlamak)
- Katma değeri yüksek ve sanayinin ihtiyacı olan ürünlerin geliştirilmesi, çeşitlendirilmesi ve üretiminin teşvik edilmesi (Tarım Stratejik Planı 2013-2017, Tarımsal Üretim Kaynaklarını Koruyarak Kaliteli Tarım Ürünlerine Erişilebilirliği ve Gıda Güvenliğini Sağlamak)
- Geleneksel ürünlerin katma değeri yüksek ürünler haline getirilmesinin teşvik edilmesi (Tarım Stratejik Planı 2013-2017, Tarımsal Üretim Kaynaklarını Koruyarak Kaliteli Tarım Ürünlerine Erişilebilirliği ve Gıda Güvenliğini Sağlamak)
- Ürünlerin rekabet gücünü ve tüketimini artırmak üzere pazar araştırmaları yapılması, markalaşma ve üretim periyodunu genişletici tedbirlerin alınması, reklam ve tanıtım amaçlı faaliyetlerin desteklenmesi (Tarım Stratejik Planı 2013-2017, Tarımsal Üretim Kaynaklarını Koruyarak Kaliteli Tarım Ürünlerine Erişilebilirliği ve Gıda Güvenliğini Sağlamak)
- Markalaşma ve coğrafi işaret çalışmalarına öncelik verilmesi (Tarım Stratejik Planı 2013-2017, Tarımsal ve Sosyal Altyapı İmkanlarını Geliştirmek, Kırsal Kalkınma ve Refahı Sağlayarak Kırsal Alanların Cazibesini Artırmak)

Öncelik 2. Tarımsal arazilerin kullanımında ölçek ekonomisinin hedeflenmesi, sulama altyapısına yönelik yatırımların tamamlanması

Açıklama: Türkiye genelinde ulusal bir politika olarak tarım sektörüne ilişkin stratejik planlarda da yer alan tarımsal arazi kullanımı ve arazi toplulaştırma çalışmaları, tarımsal üretimde girdi maliyetlerinin azaltılması, ölçek ekonomisi ile birim başına daha fazla gelir elde edilmesi ve havza bazlı üretim planlamalarında önemli görülmektedir. Bu noktada ulusal ölçekte yapılan çalışmalar TR63 Bölgesi için de temel referans kaynağı olacaktır.

Tarımsal arazilerin bölünmesinin azaltılması amacıyla çeşitli yasal düzenlemeler yapılabileceği gibi bölgesel bazda da çeşitli tedbirler alınacaktır. Bu amaçla, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından Türkiye genelinde yapılan havza çalışması TR63 Bölgesi'nde daha alt ölçekli olarak yapılacak ve belirlenen üretim havzalarında üretime yönelik arazi düzenleme, üretimde yenilikçi süreçlerin uygulanması ve ürün pazarlama gibi işlemlerde ortak hareket kabiliyeti sağlanacaktır. Bu havzalarda sözleşmeli çiftçilik modeli ile arazi bölünmeleri de en alt seviyeye indirilecektir.

Tarımsal üretimde su kaynaklarından kullanım etkinliğinin artırılması, birim alan başına alınan ürün veriminin, ürün çeşitliliğinin ve kalitesinin artırılması bakımından önemlidir. İlgili kuruluşlar tarafından sulama sistemlerinin kurulması için devam eden yatırımların tamamlanması ve üreticilerin modern sulama teknikleri konusunda bilinçlendirilmesi etkin su yönetimi bakımından önemlidir.

Tedbirler

2.1	•Arazi toplulaştırma çalışmalarına hız verilerek devam edilmesi.
2.2	•TR63 Bölgesi'nde tarımsal arazilerde ölçek ekonomisi sağlamak amacıyla alt bölgeleme çalışmaları ile ürün üretim havzalarının belirlenmesi.
2.3	•TR63 Bölgesi'nde sözleşmeli çiftçilik uygulamasının yaygınlaştırılması.
2.4	•Ulusal yatırım programında bulunan baraj ve sulama sistemlerine yönelik yatırımlardan Amik-Tahtaköprü, Reyhanlı Barajı, Büyük Karaçay, Kartalkaya 2. Merhale, Menzelet 2. Merhale, Aslantaş 3. Merhale ve Mehmetli Barajı projelerinin tamamlanması.
2.5	•Birim araziden daha verimli ve kaliteli ürün elde edilebilmesi için sulama teknikleri konusunda üreticilerin bilinçlendirilmesi çalışmalarına devam edilmesi.

Üst Ölçekli Planlarla İlişkisi

- Çok sayıda ve dağınık yapıdaki parsellerden oluşan tarım işletmelerinde bütünlüğün sağlanması, arazi parçalanmasının önüne geçilmesi ve iyi işleyen bir tarım arazisi piyasasının tesis edilmesine yönelik hukuki ve kurumsal düzenlemeler yapılacaktır. (10. Kalkınma Planı, 2.2.15 Tarım ve Gıda)
- Sulama ve ulaştırmaya ilişkin olanlar başta olmak üzere arazi toplulaştırma faaliyetlerinde ilgili kamu kurumları arasında koordinasyon sağlanacak, tarla içi geliştirme hizmetleri etkinleştirilerek sulama oranı artırılacaktır. Mevcut su iletim ve dağıtım tesislerinde toprak kanallar ile klasik sistemler yenilenerek kapalı sisteme geçiş hızlandırılacak ve tarla içi sulamalarda modern sulama yöntemleri yaygınlaştırılacaktır. (10. Kalkınma Planı, 2.2.15 Tarım ve Gıda)
- Arazi toplulaştırma çalışmalarının hızlandırılması ve tarım arazilerinin bölünmesini önlemek amacıyla tedbirlerin alınması (Tarım Stratejik Planı 2013-2017, Tarımsal Üretim Kaynaklarını Koruyarak Kaliteli Tarım Ürünlerine Erişilebilirliği ve Gıda Güvenliğini Sağlamak)
- Tarımsal üretimde verimliliği artırmak için sulama altyapısının geliştirilmesi, modern sulama yöntemlerinin yaygınlaştırılması (Tarım Stratejik Planı, Tarımsal ve Sosyal Altyapı İmkanlarını Geliştirmek, Kırsal Kalkınma ve Refahı Sağlayarak Kırsal Alanların Cazibesini Artırmak)

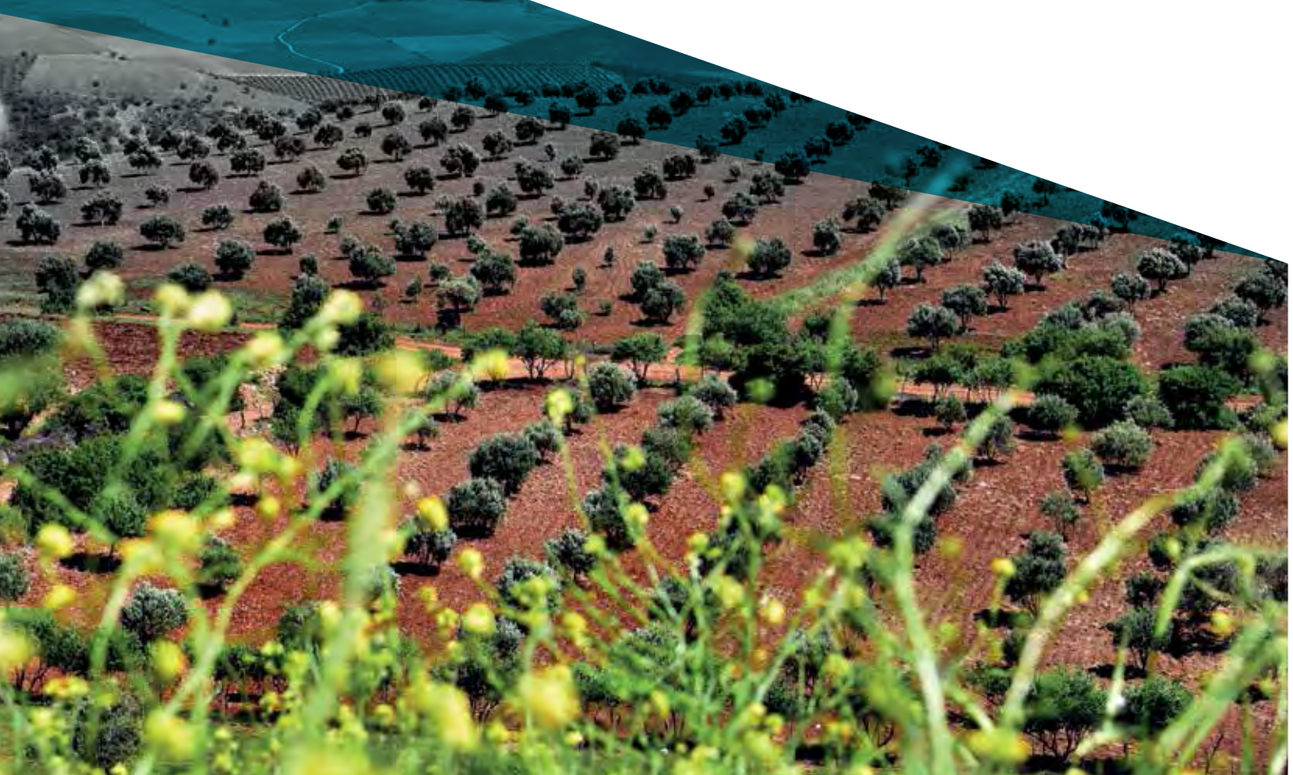

Öncelik 3. TR63 Bölgesi'nin hayvancılık sektörü üretim değerinin artırılması

Açıklama: TR63 Bölgesi'nin Türkiye ortalamalarının altında yer alan hayvansal üretim değerleri son yıllarda Hatay ve Kahramanmaraş'ta artan yatırımlarla ortalamalara yaklaşma eğilimindedir. Hatay ilinde et ve et ürünlerine yönelik büyükbaş hayvancılık yatırımları, Kahramanmaraş ilinde ise süt ve sür ürünlerine yönelik küçükbaş hayvan yatırımları öne çıkmakta olup Ayrıca Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinde kurulu hayvan borsası da bölgede canlı hayvan ticaretinde rol oynamaktadır. Diğer taraftan Hatay ili sahil şeridi boyunca deniz balıkçılığı ve Kahramanmaraş ilindeki içsu kültür balıkçılığı ekonomik faaliyetler bakımından önemli değerlere ulaşmaktadır. Hatay ili Altınözü ilçesine kurulması planlanan Hayvancılık İhtisas Organize Sanayi Bölgesi çalışmaları, Kahramanmaraş ilinde dondurmacılık sektörünün de etkisi ile gelişen süt ve süt ürünleri üretimine yönelik hayvancılık yatırımları, Elbistan ilçesindeki hayvan borsasının modernizasyonu ve Osmaniye ilinde modern hayvan borsasının kurulması, sektörün temel girdisi yem bitkisi üretimi ile mera ıslah çalışmaları TR63 Bölgesi'ndeki hayvancılık sektörünün öncelikleri arasında yer almaktadır. Ayrıca yatırımcıların finansman kaynaklarına erişimlerinin kolaylaştırılması ve yatırımlarda süreç danışmanlığı, bölgede hayvancılık sektörünün gelişmesinde öncelikli olarak değerlendirilecek hususlardır.

Tedbirler

3.1	•Hatay ve Osmaniye Hayvancılık İhtisas Organize Sanayi Bölgesi kurulması çalışmalarının tamamlanması.
3.2	•TR63 Bölgesi'nde et ve süt üretimi ile bu ürünlere dayalı diğer ürünlerin üretimine yönelik yatırımlar ve toplu sağım ve bakım merkezleri kurulmasının desteklenmesi.
3.3	•Elbistan ilçesinde yer alan hayvan borsasının modernizasyonun ve Osmaniye ilinde modern hayvan borsasının kurulması için gerekli teknik ve fiziki altyapı çalışmalarının tamamlanması.
3.4	•TR63 Bölgesi'nde yem bitkisi üretimi ve mera ıslah çalışmalarının önceliklendirilmesi.
3.5	•TR63 Bölgesi'nde deniz ve kültür balıkçılığının geliştirilmesi için yatırım destek faaliyetleri ve destek mekanizmalarının geliştirilmesi.

Üst Ölçekli Planlarla İlişkisi

- Hayvancılıkta etçi tip sığır ve koyun yetiştiriciliğinin geliştirilmesine ağırlık verilecek, bölgesel programların uygulanmasına devam edilecektir. (10. Kalkınma Planı, 2.2.15 Tarım ve Gıda)
- Çayır ve mera alanlarının tespit, tahdit, tasnif ve ıslah çalışmaları hızlandırılarak daha etkin ve verimli kullanımı sağlanacak, yem bitkisi ihtiyacı üretim ve ürün çeşitliliğindeki artışla karşılanacaktır. (10. Kalkınma Planı, 2.2.15 Tarım ve Gıda)
- Balıkçılıkta kaynak yönetimi bilimsel verilere dayalı ve etkin bir biçimde gerçekleştirilecek, idari kapasite güçlendirilecektir. Su ürünleri yetiştiriciliğinde, çevresel sürdürülebilirlik gözetilecek, ürün çeşitliliği ve markalaşma ile uluslararası pazarlarda rekabet edebilirliğin artırılması sağlanacaktır. (10. Kalkınma Planı, 2.2.15 Tarım ve Gıda)
- Organize tarım ve hayvancılık bölgelerinin kurulması (Tarım Stratejik Planı 2013-2017, Tarımsal ve Sosyal Altyapı İmkanlarını Geliştirmek, Kırsal Kalkınma ve Refahı Sağlayarak Kırsal Alanların Cazibesini Artırmak)
- Hayvancılık işletmelerinin kapasitesinin artırılmasının teşvik edilmesi (Tarım Stratejik Planı 2013-2017, Tarımsal Üretim Kaynaklarını Koruyarak Kaliteli Tarım Ürünlerine Erişilebilirliği ve Gıda Güvenliğini Sağlamak)
- Küçükbaş hayvancılığın yaygınlaştırılmasının teşvik edilmesi (Tarım Stratejik Planı 2013-2017, Tarımsal Üretim Kaynaklarını Koruyarak Kaliteli Tarım Ürünlerine Erişilebilirliği ve Gıda Güvenliğini Sağlamak)

Öncelik 4. Tarımsal örgütlerin etkinliği artırılması, tarımsal örgütlülük bilincinin geliştirilmesi

Açıklama: Tarımsal örgütlülük düzeyi ve bilinci Türkiye standartlarının altında olan TR63 Bölgesi'nde, tarımsal organizasyonlar genellikle zorunlu üyelik ve aidat mekanizmaları ile yürütülmeye çalışılan ve tarımsal üretim üzerindeki etkinliği sınırlı ölçülerde kalan yapılar şeklindedir. Genellikle sulama, tarım kredi ve tarım satış kooperatifleri gibi birlikte hareket etme yeteneğini geliştirmekten ziyade yasal zorunluluk ve aidat mekanizmaları nedeniyle bir araya gelen üreticilerden oluşan bu yapılar, üretim standartlarının ve pazarlama olanaklarının geliştirilmesi gibi faydalardan uzaktır.

TR63 Bölgesi'nde özellikle Türkiye'nin batı bölgelerinde yaygın olan ve üye üreticilerin de etkin bir şekilde içerisinde yer aldığı üretici birlikleri tarzında üretimde standartların geliştirilmesine ve pazarlama olanaklarının iyileştirilmesine önemli katkılar sağlayan mekanizmaların geliştirilmesi ve bu mekanizmalar arasında işbirliği platformlarının oluşturulması plan döneminin öncelikleri arasındadır.

Ulusal düzeyde yapılacak mevzuat düzenlemelerinin yanı sıra bölgesel düzeyde ilgili kurumlarla işbirliği içerisinde, tarımsal örgütlülüğün etkileri ile ilgili bilinç ve farkındalık düzeyini artıracak eğitimler yapılması, başarılı örnek uygulamaların bölgeye kazandırılması önemli görülmektedir.

Tedbirler

4.1	•Tarımsal üretimde ve pazarlamada standartların geliştirilmesine yönelik üretici örgütlülüğünün yaygınlaştırılması.
4.2	•TR63 Bölgesi'nin stratejik tarım ürünlerinden olan narenciye, zeytin, pamuk, kırmızıbiber ve yerfıstığının üretim ve pazarlamasına yönelik tarımsal örgütlerin öncelikli olarak desteklenmesi.
4.3	•TR63 Bölgesi'nde mevcut ve yeni kurulacak üretici örgütleri arasında işbirliğini geliştirecek faaliyetlerin yaygınlaştırılması ve işbirliği platformlarının oluşturulması.
4.4	•Ulusal ve bölgesel destek programlarında üretici örgütlerin etkinliğinin artırılması, yerel nitelikli danışma ve karar alma organlarında üretici örgütlerine yer verilmesi.

Üst Ölçekli Planlarla ilişkisi

- Tarımsal pazarlarda üretici örgütlerinin rollerinin güçlendirilmesi ve geliştirilmesi için üretici gruplarının kurulmasının desteklenmesi (Tarım Stratejik Planı 2013-2017, Tarımsal ve Sosyal Altyapı İmkanlarını Geliştirmek, Kırsal Kalkınma ve Refahı Sağlayarak Kırsal Alanların Cazibesini Artırmak)
- Yereldeki üretici örgütleri arasında işbirliğinin artırılması (Tarım Stratejik Planı 2013-2017, Tarımsal ve Sosyal Altyapı İmkanlarını Geliştirmek, Kırsal Kalkınma ve Refahı Sağlayarak Kırsal Alanların Cazibesini Artırmak)
- Desteklemelerin yereldeki üretici örgütleri kanalıyla verilmesi (Tarım Stratejik Planı 2013-2017, Tarımsal ve Sosyal Altyapı İmkanlarını Geliştirmek, Kırsal Kalkınma ve Refahı Sağlayarak Kırsal Alanların Cazibesini Artırmak)

Öncelik 5. Gıda üretiminde ve tüketiminde gıda güvenliğinin sağlanmasının esas alınması

Açıklama: TR63 Bölgesi'ndeki yoğun yaş meyve ve sebze üretimi ve bölge geneline yayılmış işlenmiş gıda üretimi işletmeleri nedeniyle gıda güvenliği hususu hem insan sağlığı hem de tarımsal ekonomideki istikrar açısından büyük önem arz etmektedir. 10. Kalkınma Planı'nda, sektörel stratejilerde ve AB üyelik müzakerelerinde tarım sektörünün en önemli alanlarından biri olan gıda güvenliği konusunda, birincil tarımsal üretimde ve gıda işletmelerinde üreticiden tüketiciye kadar tüm aşamalarda güvenilir gıda üretimin yaygınlaştırılması önemle vurgulanmaktadır.

Bu amaçla tarımsal üreticiler, sanayiciler, gıda işletmelerinde çalışanlar ve nihai tüketiciler olmak üzere tedarik zincirindeki tüm kesimlere yönelik bilgilendirme ve eğitim çalışmaları, tarımsal üretimde ve gıda işlenmesinde üretim altyapısının modernizasyonuna yönelik çalışmalar ve sertifikasyon yatırımları tarım sektörünün öncelikli konuları arasında olacaktır.

Tedbirler

5.1	•Ürünlerin kalite standartlarına uygun üretimi ve sertifikalandırılmasının sağlanması.
5.2	•Gıda güvenliği konusunda üretici ve tüketicilere bilgilendirme ve eğitim programlarının düzenlenmesi.
5.3	•Üreticiden tüketiciye olan tedarik zincirinin geliştirilmesine yönelik tedbirlerin özendirilmesi.
5.4	•Gıda güvenliğine yönelik Ar-Ge proje ve yatırımları ile altyapı yatırımlarının teknik ve mali destek programları ile desteklenmesi.

Üst Ölçekli Planlarla ilişkisi

- Gıda güvenliğini teminen ürün piyasalarında ve çiftçi gelirlerinde istikrar gözetilerek etkin stok yönetimi, üretim, pazarlama ve tüketim zincirinde kayıpların azaltılması, piyasaların düzenlenmesine ilişkin idari ve teknik kapasitenin güçlendirilmesi ve dış ticaret araçlarının etkin kullanılması sağlanacaktır. Üretici örgütlerinin pazara erişimi kolaylaştırılacaktır (10. Kalkınma Planı, 2.2.15 Tarım ve Gıda)
- Tarım ve gıda işletmelerinin güvenilir üretim için hijyen mevzuatına uyum süreci, modernizasyon yatırımlarıyla hızlandırılacak ve bu amaçla söz konusu işletmelerin finansman ihtiyacına yönelik kaynak ve mekanizmalar çeşitlendirilecektir (10. Kalkınma Planı, 2.2.15 Tarım ve Gıda)

- Tarımsal üretim kaynaklarını koruyarak kaliteli tarım erişilebilirliği ve gıda güvenliğini sağlamak (Tarım Stratejik Planı 2013-2017, Tarımsal Üretim ve Arz Güvenliği)
- Üretimden tüketime kadar, uluslararası standartlara uygun gıda güvenilirliğini sağlamak. (Tarım Stratejik Planı 2013-2017, Tarımsal Üretim ve Arz Güvenliği)

Öncelik 6. Kırsalda ekonomik ve sosyal altyapının iyileştirilmesi

Açıklama: Ulusal ölçekte ekonomik ve sosyal nitelikli hemen tüm stratejilerde ortak konulardan biri olan kırsal kalkınma, alt ölçekli bölgesel planlarda da temel müdahale alanlarından birisi olmaktadır. 2012 Yılı ADNKS verilerine göre şehirleşme oranı % 59 ile Türkiye ortalamalarının (% 77) altında yer alan TR63 Bölgesi'nde ilçe merkezi olarak tanımlanmakla birlikte, genel yapı itibarıyla kırsal nitelik gösteren ilçeler de göz önüne alındığında kırsal kalkınma politikalarının önemi daha da artmaktadır.

Plan döneminde TR63 Bölgesi için geliştirilecek kırsal kalkınma politikaları; fiziki ve sosyal altyapı olanaklarının geliştirilmesi, kırsalda ekonomik çeşitliliğin artırılması ve temel hizmet kalitesinin iyileştirilmesi olmak üzere üç temel yaklaşımla ele alınacaktır.

Kırsal kalkınma politikalarının uygulama sürecinde temel hizmetlerin ve fiziki ve sosyal altyapının iyileştirilmesinde il ve bölge bazlı politika ve programlar geliştirilmesi hedeflenirken, ekonomik çeşitliliğin artırılmasında daha alt ölçekte uygulama programları geliştirilmesi planlanmaktadır. 2014 yılında Hatay ve Kahramanmaraş illerinin büyükşehir statüsü kazanması ile birlikte klasik köy nüfusu – şehir nüfusu ayrımı niteliğini kaybedecek olduğundan, TR63 Bölgesi kentsel ve kırsal nitelikli bölge sınıflaması yapısal ve fonksiyonel özellikler doğrultusunda yapılacak analiz çalışması ile tanımlanacak ve kırsal kalkınmaya yönelik politika ve uygulama programlarında bu analiz rehber alınacaktır.

Tedbirler

6.1	•TR63 Bölgesi'nde kentsel ve kırsal nitelikli bölgeler analizinin yapılması.
6.2	•Her bir ilçe veya birkaç ilçeden oluşan alt bölgeler bazında kırsalda ekonomik çeşitliliğin artırılmasına yönelik uygulama programlarının geliştirilmesi.
6.3	•El sanatlarının ekonomik faaliyete dönüştürülmesi, tarıma dayalı küçük ölçekli işletmelerin yaygınlaştırılması, su ürünleri üretiminin katma değerinin artırılması ve ekolojik turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi amacıyla başlangıç desteklemelerine yönelik programların geliştirilmesi.
6.4	•Ulaştırma, içme suyu ve temel hizmet altyapısının iyileştirilmesine yönelik yatırımlara devam edilmesi.
6.5	•Kırsalda sosyal hayatın geliştirilmesine yönelik sosyal donatı yatırımlarının önceliklendirilmesi ve bu yatırımların tesisine yönelik uygulama programlarının geliştirilmesi.
6.6	•Kırsalda beşeri kaynakların gelişimine yönelik tarımsal üretim eğitimleri ve ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesine yönelik eğitimler ile eğitim ve sağlık altyapısının iyileştirilmesine yönelik bilinçlendirme eğitimlerinin artırılması.

Üst Ölçekli Planlarla İlişkisi

- Düşük gelirli bölgelerde ekonomik faaliyet kolları çeşitlendirilecek, KOBİ ve mikro işletmeler geliştirilecek, tarımsal verimlilik artırılacak, kentsel ve kırsal alanda yaşam kalitesi iyileştirilecek, beşeri ve sosyal sermaye güçlendirilecektir. Bu bölgelerin ulusal pazarla ve diğer bölgelerle bütünleşme düzeyi yükseltilecek; eğitim, sağlık, iletişim ve yerel yönetim hizmetlerinin sunum kalitesi ve erişilebilirliği artırılacaktır. (10. Kalkınma Planı, 2.3.1 Bölgesel Gelişme ve Bölgesel Rekabet Edebilirlik)

- Kırsal ekonominin üretim ve istihdam yapısı turizm, ticaret, gıda sanayi, küçük ölçekli üretim gibi tarım dışı ekonomik faaliyetlerle çeşitlendirilecektir. (10. Kalkınma Planı, Kırsal Kalkınma)

- Kırsal alanların ihtiyaçları doğrultusunda eğitim ve yayım faaliyetlerinin geliştirilmesi (Tarım Stratejik Planı 2013-2017, Tarımsal ve Sosyal Altyapı İmkanlarını Geliştirmek, Kırsal Kalkınma ve Refahı Sağlayarak Kırsal Alanların Cazibesini Artırmak)

- Kırsalda Agro-Eko turizmin yaygınlaştırılması (Tarım Stratejik Planı 2013-2017, Tarımsal ve Sosyal Altyapı İmkanlarını Geliştirmek, Kırsal Kalkınma ve Refahı Sağlayarak Kırsal Alanların Cazibesini Artırmak)

- Kırsalda altyapı eksikliklerinin giderilmesi ve mevcut altyapının modernizasyonu (Tarım Stratejik Planı 2013-2017, Tarımsal ve Sosyal Altyapı İmkanlarını Geliştirmek, Kırsal Kalkınma ve Refahı Sağlayarak Kırsal Alanların Cazibesini Artırmak)

1.4. LOJİSTİK SEKTÖRÜNÜN GELİŞTİRİLMESİ

1.4.1. Durum Tespiti Ve Stratejik Analiz

Küresel ölçekte ekonomik ve sosyal dinamiklerdeki hızlı değişimler, bilgi ve teknoloji alanındaki gelişmeler, dünya üzerinde ekonomik ve sosyal ilişkilerde mesafe kavramını engel olmaktan çıkarmıştır. Ticaretin giderek serbestleşmesine paralel olarak rekabetin artması ve küresel ve bölgesel ölçekte organizasyonların ağırlık kazanmasıyla taşıma mesafelerinin uzaması, hız unsurunu öne çıkarmıştır. Bu durum, hammadde ve işlenmiş ürünlerin alıcılara düşük maliyetle ve zamanında ulaştırılmasının önemini artırmış ve kombine taşımacılık sistemlerinin kullanımını yaygınlaştırmıştır.

TOBB tarafından yayımlanan Türkiye Ulaştırma ve Lojistik Meclisi Sektör Raporu'nda Dünya Ticaret Örgütü verilerine göre dünya genelinde ulaştırma hizmetlerinin toplam hizmetler sektöründen %30 pay aldığı ve 2009 yılında 6 Trilyon ABD Doları tutarında bir pazara sahip sektörün 2015 yılında 10-12 Trilyon ABD Dolarlık bir pazara ulaşmasının beklendiği belirtilmektedir.[33] Aynı yayında, Dünya Bankası tarafından gümrük ve sınır kapısı işlemleri, lojistik altyapı, uluslararası taşıma olanakları, lojistik operasyonların kalitesi, ürünlerin izlenebilirliği ve zamanında teslimat ölçütlerine göre ülkelerin performanslarının değerlendirildiği ve 2010 yılında Almanya (4,11), Singapur (4,09), İsveç (4,08), Hollanda (4,07), Lüksemburg (3,98) ve İsviçre (3,97) en etkin ilk on ülke arasında yer alırken Türkiye (3,22), 155 ülke arasından 39. sırada yer aldığı ifade edilmiştir.[34] Aynı çalışmanın 2014 yılı Mart ayında yayımlanan yeni raporunda Türkiye'nin bu sıralamada 30. sıraya yükseldiği belirtilmektedir.[35] Türkiye'nin jeostratejik konumu ve sahip olduğu ulaşım olanakları lojistik sektörünün gelişmesi için önemli potansiyel arz etmektedir. Küresel mal ve hizmet

33. Türkiye Ulaştırma ve Lojistik Meclisi Sektör Raporu, TOBB,2011
34. TOBB,2011
35. The World Bank, Logistics Performance Index Report 2014

hareketlerinin rotaları değerlendirildiğinde Avrupa, Asya, Afrika ve Orta Doğu'nun geçiş koridoru üzerinde yer alan ve lojistik sektöründe en önemli avantajlardan biri olan deniz ulaşımında geniş olanaklara sahip olan Türkiye, sektördeki küresel gelişmelerden en çok ekonomik fayda sağlayacak ülkeler arasında yer almaktadır.

Avrupa Birliği'nin TEN-T adı ile çok modlu ulaşım ağı geliştirme politikası çerçevesinde, bu politikanın Türkiye uzantısı uygulamalarına yönelik olarak hazırlanan "Türkiye'nin Ulaştırma Altyapısı İhtiyaç Değerlendirmesi Sonuç Raporu"nda, Türkiye'de intermodal taşımacılığın geliştirilmesi için önemli potansiyel alanlar bulunduğu belirtilerek karayolu, havayolu, denizyolu ve demiryolu taşımacılığının TEN-T kriterlerine uygun olarak düzenlenmesine yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Raporda, "Coğrafi konumu itibarıyla Türkiye, Karadeniz, Asya, Orta Doğu, Avrupa ve Akdeniz ülkeleri arasında mükemmel bağlantı olanakları sunmaktadır. Bu nedenle, Türkiye'nin uluslararası ulaştırmada önemli rol üstlenmesine, doğu-batı ve kuzey-güney akslarında uluslararası çok modlu ulaştırma ağı için etkin koridorlar oluşturmasına, Türkiye üzerinden Akdeniz'e Avrupa-Asya ulaştırma bağlantılarının geliştirilmesine yönelik olarak ulaştırma altyapısının iyileştirilmesi yolunda hamleler gerçekleştirilmelidir."[36] ifadesine yer verilerek çok modlu ulusal ağın gelişiminde modlararası dengeli gelişime daha çok odaklanması gerektiği belirtilmiştir.

Türkiye'nin lojistik olanakları ulusal ölçekli stratejik belgelerde de yer almıştır. Ulaştırma Bakanlığı 2009-2013 Stratejik Planı'nda; başta havayolu ve denizyolu sektörleri olmak üzere, hizmet sektörlerinde yüksek katma değerli lojistik faaliyetlere destek verilmesinin ve böylece Türkiye'nin çeşitli hizmet alanlarında lojistik merkezi haline gelmesinin; ulaştırmanın yanı sıra, istihdama ve ülke ekonomisine sağlayacağı katkı göz önüne alınarak limanlar kombine taşımacılık yapılabilen birer lojistik merkezi haline getirilmesinin önemi vurgulanmıştır.

2011-2014 Sanayi Strateji Belgesi'nde ise sanayinin rekabet gücünün artırılmasında girdi tedariki yapan altyapı sektörlerinden olan lojistik sektöründe farklı taşımacılık modlarının geliştirilmesi ve etkin kullanımının önemi belirtilerek uluslararası alanda sanayinin rekabet gücünün geliştirilmesinin sadece üretim gücüne değil imalatla ilgili olmayan lojistik gibi destekleyici faaliyetlere bağlı hale geldiği ifade edilmiştir. Aynı belgede sanayide katma değeri yüksek ürünlere geçiş stratejisi olarak lojistik sektörü gibi katma değeri artırıcı faaliyetlerin geliştirilmesi hususuna yer verilmiş ve lojistik sektörünün etkinliğinin artırılmasının sanayi stratejisinde önemli bir yeri olduğu belirtilmiştir. Belgede, sanayide rekabet gücünün artırılmasına yönelik olarak; ulaştırma ve lojistik sektörlerinin, firmaların rekabet gücüne katkısını azami düzeye çıkarabilmek amacıyla, farklı taşımacılık türlerinin en etkili oldukları yerlerde organize ve planlı bir şekilde kullanılmasına yönelik politikaların uygulanması ve Türkiye'nin coğrafi konumunun sunduğu fırsatları değerlendirmek için özellikle Avrupa ve Asya arasındaki geçişlerde kritik bir işlev üstlenebilecek, AB ve diğer bölgelerin lojistik sistemlerine Türkiye'nin entegre olmasını sağlayacak politikaların hayata geçirilmesi öngörülmüştür.

36. Türkiye'nin Ulaştırma Altyapısı İhtiyaç Değerlendirmesi Sonuç Raporu, TINA Türkiye Ortak Girişimi,2007

Benzer şekilde 2023 vizyonu ile hazırlanan Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı'nda da coğrafi avantajlar ve alternatifli ulaşım olanaklarının yeterince etkin değerlendirilemediği belirtilerek, uluslararası rekabetçiliğin geliştirilmesi amacıyla lojistik altyapısının iyileştirilmesine yönelik stratejiler geliştirilmiş, limanların, büyük fabrikaların ve OSB'lerin birbirleriyle olan bağlantılarının iyileştirilmesi ve limanların lojistik üs haline getirilmesi hedeflenmiştir.

Lojistik sektörünün geliştirilmesi ile ilgili en güncel strateji belgesi olan 10. Kalkınma Planı'nda ulusal ölçekte Lojistik Master Plan çalışmasının yapılacağı ve kurulacak lojistik merkezlerin yer seçiminde rehber niteliği olacak bu çalışma ile ulaştırma koridor haritalarının çıkarılacağı belirtilmiştir. Lojistik altyapısı gelişmiş ülkelerin ticaret faaliyetlerinde daha etkili ve verimli olduğu ifade edilen Kalkınma Planı'nda kombine taşımacılık uygulamalarının geliştirilerek demiryolu ve denizyolu paylarının artırılması, kalitenin ve güvenliğin yükseltilmesi ve ulaştırma planlamasında koridor yaklaşımına geçilmesi esas alınmıştır.

2014-2018 yılları arasında lojistik sektörüne ilişkin hedef göstergelere de yer verilen Kalkınma Planı'nda, karayolu yük taşımacılığında % 4,9, demiryolu taşımacılığında % 18 ve denizyolu yükleme boşaltma kapasitesinde % 8 yıllık ortalama artış öngörülmüştür. Bu verilerden, yük taşımacılığında % 87 olan karayolu payının, lojistik sektöründeki gelişme ve yatırım hedefleri ile birlikte demiryolu ve denizyolu lehine azaltılmasının hedeflendiği görülmektedir.

Türkiye'nin lojistik potansiyeli ülkede üretilen ekonomik değer verilerine de yansımıştır. TÜİK tarafından yayımlanan 2013 Yılı verilerine göre 1,6 trilyon TL olan Türkiye GSYH'sının 216,4 milyar TL'si (%13,8) ulaşım, depolama ve haberleşme sektöründen sağlanmıştır.

Şekil 10. Ulaştırma, Depolama ve Haberleşme Sektörü Gelişme Hızı

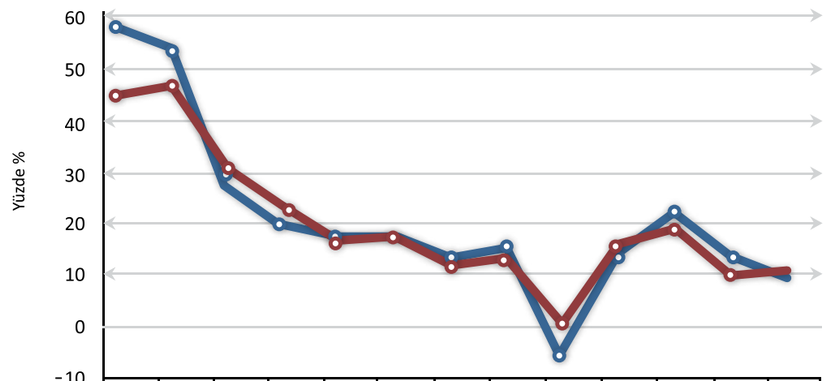

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ulaştırma, Depolama ve Haberleşme Sektörü	57.5	53.4	28.4	20.8	17.2	16.9	12.9	14.8	-5.7	13.5	21.6	13.0	9.0
Türkiye Gayri Safi Yurtiçi Hasılı	44.1	45.9	29.8	22.9	16.1	16.9	11.2	12.7	0.2	15.4	18.1	9.2	10.2

Kaynak: TÜİK, Ulusal Hesaplar,2014

1998 yılında 7,7 milyar TL üretim değerine sahip sektör, 1998-2013 döneminde üretim değerini yaklaşık 28 kat artırarak toplam ekonomi içerisindeki payını da % 11'den % 13,8'e yükseltmiştir. Ulaştırma, depolama ve haberleşme sektörü, toplam GSYH içerisinde %15,4 pay alan imalat sektöründen sonra en yüksek paya sahip ikinci sektör konumundadır.

Şekil 11'de yer alan verilerde de görüldüğü üzere ulaştırma, depolama ve haberleşme sektörü son 14 yıllık süreçte Türkiye ortalamalarının üzerinde bir gelişme performansı göstermiştir. Sektörün gelişme performansında aynı dönemde haberleşme alanında yaşanan hızlı büyümenin etkisi olsa da ulaştırma alanında yaşanan gelişmeler de sektördeki büyümeye katkı sağlamıştır. 2011-2014 Sanayi Strateji Belgesi'ne göre Türkiye'de lojistik sektörünün son yıllardaki yıllık büyüme ortalaması % 15, sektörün Türkiye GSMH içerisindeki payı % 4'tür.[37] Türkiye'nin uluslararası alanda sahip olduğu lojistik avantajların benzeri, ulusal ve uluslararası ölçekte TR63 Bölgesi için de geçerlidir. Türkiye'nin kuzey-güney ve doğu-batı ekseninde kesişen bölge konumundaki TR63 Bölgesi, ekonomik ve sosyal açıdan farklı bölgelerin geçiş bölgesidir. Karayolu, denizyolu, demiryolu ve havayolu altyapısı ile tüm ulaşım modlarında hizmet olanağına sahip bölge, liman ve gümrük kapıları ile uluslararası taşımacılıkta da gelişme potansiyeline sahiptir.

Uluslararası Ana Trafik Arterleri Oluşturulması Deklarasyonu (AGR) hükümlerine göre belirlenen uluslararası karayolu ağı içerisinde Türkiye Güneydoğu Avrupa uzantısında yer almaktadır.

Harita 14. Türkiye'deki E-Yollar (Uluslararası Yol Ağı)

Kaynak: Karayolları Genel Müdürlüğü

37. Sanayi Strateji Belgesi 2010-2014, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2010

Bu ağın Ankara ve Konya üzerinden gelen iki güzergahı, Niğde-Ulukışla'da birleşerek Adana ili üzerinden TR63 Bölgesi'nde tek güzergah olarak gelmekte ve Osmaniye-Toprakkale'de tekrar iki güzergaha ayrılarak Gaziantep üzerinden Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu bölgelerine ve Irak'a, Hatay üzerinden ise Suriye'ye ulaşmaktadır. Bu özelliği ile TR63 Bölgesi Avrupa ve Türkiye'nin batı bölgelerini, Orta Doğu ve Türkiye'nin doğu ve güneydoğu bölgelerine bağlayan karayolu ağı üzerinde stratejik bir konuma sahiptir. 1990'lı yıllarda hizmete giren otoyol ağı ile birlikte karayolu standartları gelişmeye başlayan bölge, uluslararası yol ağı üzerinde yüksek standartlara sahiptir. Toplam 195 km otoyol ağının olduğu bölgede, 808 km olan toplam devlet yolu ağının 555 km'si (% 69) bölünmüş yol standartlarındadır. TR63 Bölgesi'nde 100 km^2'ye 8,6 km yol ağı düşmekte olup bölgenin karayolu ağı yoğunluğu Türkiye ortalamasının (8,2 km/100km^2) üzerindedir.

Harita 15. TR63 Bölgesi Limanları

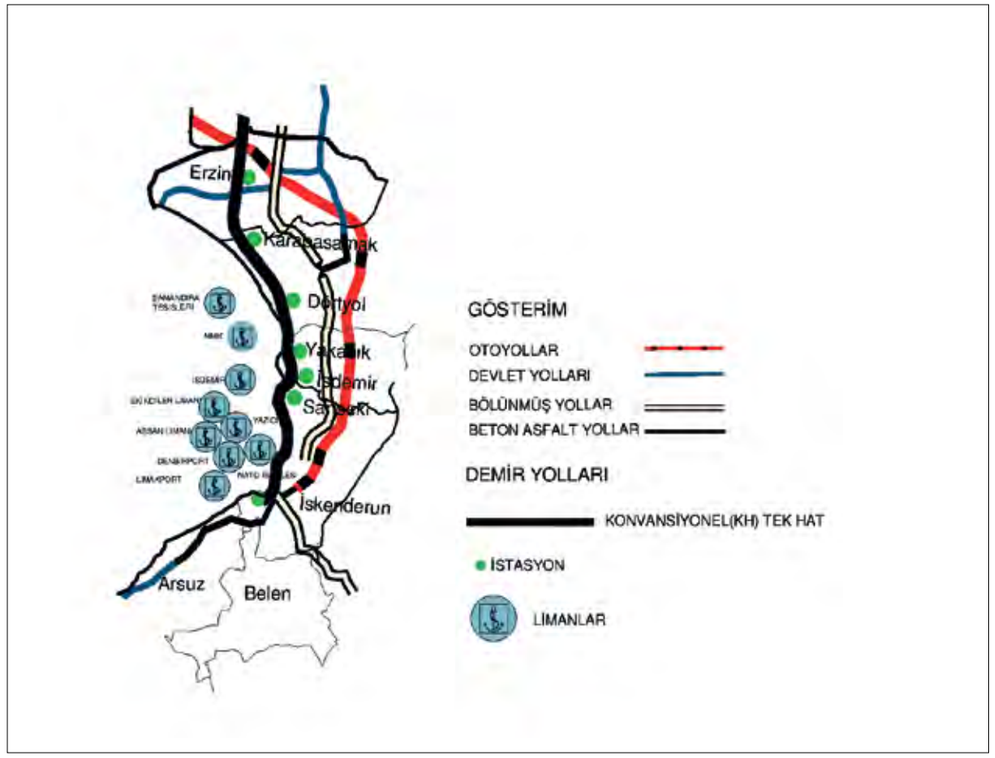

Kaynak: DOĞAKA tarafından hazırlanmıştır.

Bölgede Hatay iline bağlı İskenderun ve Dörtyol ilçelerinde yer alan 10 adet liman bulunmaktadır. 2012 yılında özelleştirilen ve Türkiye'de demiryolu bağlantısı bulunan 7 büyük limandan birisi olan İskenderun Limanı (özelleştirme sonrasında Limak Port), bölgenin en büyük limanıdır. Özelleştirme ile birlikte lojistik amaçlı yatırımların hız kazandığı liman, Doğu Akdeniz Bölgesi ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri için önemli bir çıkış noktasıdır. Mersin Limanı'na yakın bir konumda olsa da maliyet avantajları bakımından doğu ve güneydoğu bölgeler için daha cazip durumda olan İskenderun Limanı, sanayinin hızla geliştiği bu bölgelerdeki üretimin sevkiyatında önemli rol oynayabilecektir. Kamu yatırım programına alınan Hassa-Dörtyol Yol Yapım Projesi tamamlandığında, İskenderun Limanı'na ulaşım doğu ve güneydoğu bölgeler açısından daha da cazip hale gelecektir. Yatırım teşvik politikaları ile yatırım cazibesi artırılan bu bölgeler ile birlikte Doğu Akdeniz'de var olan sanayi kapasitesi göz önüne alındığında İskenderun'un lojistik önemi daha artmaktadır.

TR63 Bölgesi illerinin her üçünde de demiryolu bağlantısı bulunmaktadır. Karayolu ağı ile benzer şekilde Adana üzerinden gelen demiryolu Osmaniye-Toprakkale'de iki güzergaha ayrılmakta ve doğuda Gaziantep ve Kahramanmaraş üzerinden doğu ve güneydoğu bölgelere, güneyde ise İskenderun'a uzanmaktadır. TR63 Bölgesi'nin demiryolu altyapısı göz önüne alındığında, Türkiye'de ulaştırma sektöründe ve 10. Kalkınma Planı ile öncelikli politika olarak belirlenen taşımacılıkta demiryolunun payının artırılması stratejisi, bölgenin lojistik yeteneğini artıracak niteliktedir.

Harita 16. TR63 Bölgesi Demiryolu Ağı

Kaynak: DOĞAKA tarafından hazırlanmıştır.

Diğer taraftan TR63 Bölgesi'nde; İskenderun-Dörtyol-Osmaniye hattında kurulu başta ana metal olmak üzere sanayi kuruluşları, Osmaniye'de hızlı bir büyüme sürecinde olan Organize Sanayi Bölgesi, Kahramanmaraş'ta tekstil ve metal mutfak eşya kuruluşlarının iç ve dış ticarete yönelik üretimleri, ulaşım altyapısını en verimli şekilde kullanmayı önemli hale getirmektedir.

Ayrıca, TR63 Bölgesi'ne komşu TRC1 (Gaziantep, Kilis, Adıyaman) Bölgesi ve TRB1 Bölgesi'nin (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli) özellikle deniz aşırı ticari ilişkileri bakımından TR63 Bölgesi'ndeki liman faaliyetleri lojistik avantaj sağlamaktadır. Bu iki bölge dışında Güneydoğu Anadolu illeri ve Doğu Anadolu'nun güney illerinde yeni teşvik yasası ile hareketlenen yatırımların üretime geçmesi ile birlikte TR63 Bölgesi liman faaliyetleri bu bölgelere de hizmet verecek konumda olacaktır. TR63 Bölgesinin doğu ve batı ulaşım koridorları arasında yer almasından kaynaklanan ulusal jeopolitik konumu, Avrupa'yı Ortadoğu'ya bağlaması sebebiyle uluslararası bir niteliğe de bürünmektedir.

TR63 Bölgesi ile birlikte TR62, TRC1, TRC2 ve TRC3 bölgelerinin konumu, üretim hacmi ve ulaşım altyapısı birlikte değerlendirildiğinde lojistik gelişim potansiyeli öne çıkmaktadır. Bu doğrultuda bölgenin yüksek lojistik potansiyelinin değerlendirilmesi amacıyla kademelere göre lojistik ana merkez ve alt merkezlerin kurulması hedeflenmektedir. Buna göre konumu ve ulaşım altyapısı nedeniyle Mersin ve İskenderun bu bölge için ana lojistik merkezler olarak belirlenmiş ve bu noktalarda lojistik köy yatırımlarının tamamlanması önceliklendirilmiştir. Bölge içerisindeki tüm diğer iller bu iki ana merkez ile entegre edilecektir. Bu entegrasyonun alt merkezleri olarak Adana, Gaziantep ve Diyarbakır 2. Kademe, diğer iller ise 3. kademe alt merkezler olarak bu yapı içerisinde yer alacaktır.

Harita 17. Lojistik Gelişim Haritası

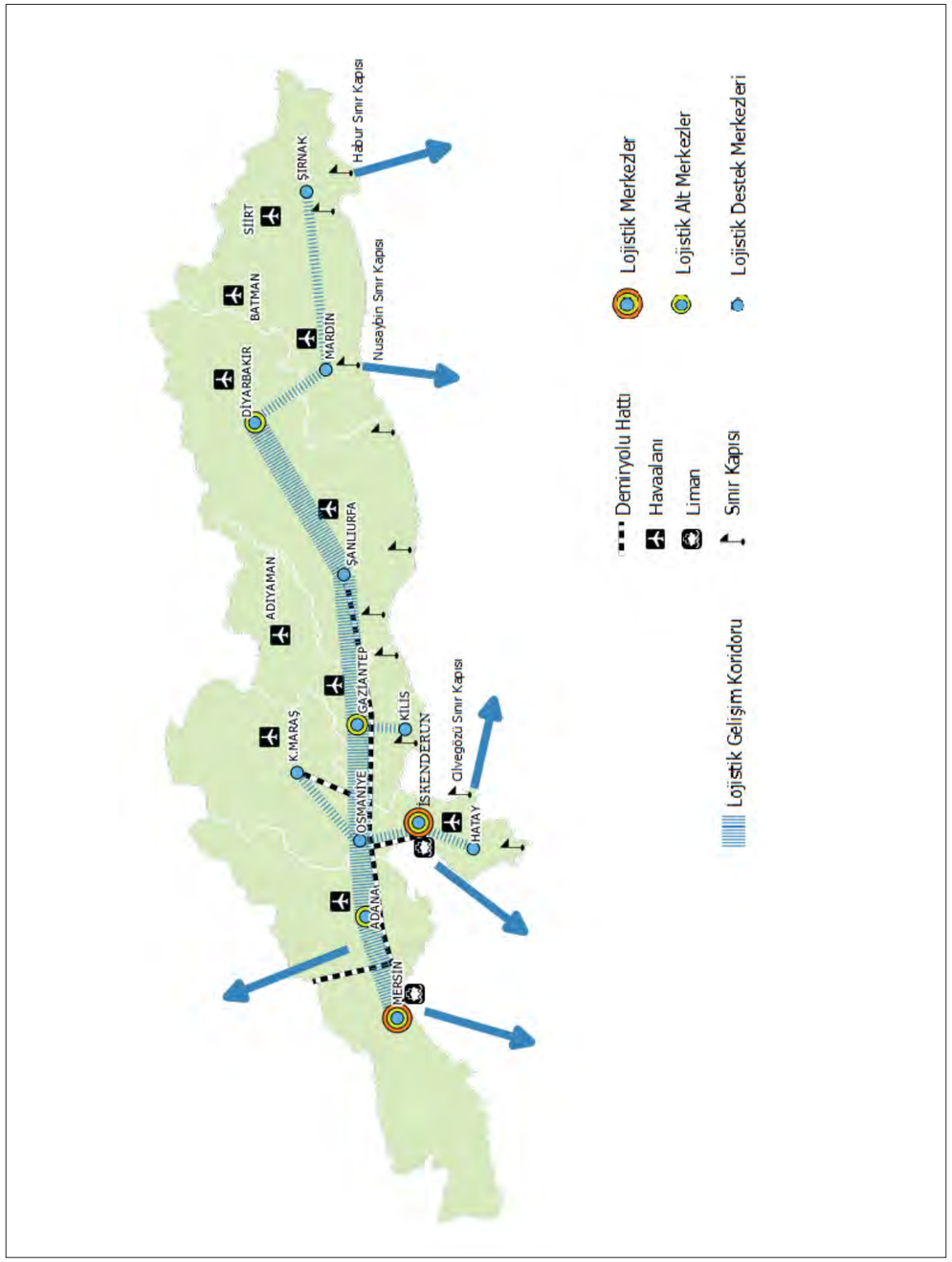

Kaynak: DOĞAKA tarafından hazırlanmıştır.

Bu temel çerçeve doğrultusunda ana merkezler öncelikli olmak üzere ulaşım altyapılarının iyileştirilmesi, sınır kapılarının modernizasyonu, bilgi ve iletişim altyapısı ile insan kaynaklarının geliştirilmesi sektörel öncelikler olarak belirlenmiştir. Ayrıca, bölgesel ana merkezlerden biri olarak belirlenen İskenderun Lojistik Merkezi için kamu yatırım programına alınan Hassa-Dörtyol Tünel Projesi stratejik önem taşımaktadır. Bu yatırım ile birlikte tüm güneydoğu ve doğu bölgelerin bir kısmı için İskenderun lojistik bölgesine ulaşım süre ve maliyet açısından daha cazip hale gelecektir. Bu bakımdan bu projenin tamamlanması İskenderun Lojistik Merkezi için önem taşımaktadır.

Bölgenin coğrafi konumu, kurulu sanayi yapısı, çevre bölgelerle ilişkileri ve ulaşım olanakları doğrultusunda, Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanan İskenderun Lojistik Köyü ile Antakya ve Osmaniye Lojistik Destek Merkezleri Master Planı'nda, TR63 Bölgesi'nin lojistik altyapısı tüm yönleri ile ele alınmıştır. TR63 Bölgesi'nde lojistik köy ve lojistik destek merkezi yatırımlarına yönelik olanakların değerlendirildiği çalışmada;

- İskenderun-Dörtyol bölgesinde taşımacılık sektöründe kapasiteye sahip limanların olması,
- İskenderun Limanı'nın özelleştirilmesi ile birlikte lojistik altyapısına yönelik yatırımların artması,
- Limanların demiryolu ve karayolu bağlantıları ile çok modlu taşımacılık sisteminin geliştirilmesine uygun olması,
- TR63 Bölgesi'nin kuzey-güney ve doğu-batı bölgeler arasında geçiş noktası olması ve Avrupa-Orta Doğu-Uzak Doğu lojistiğini sağlayabilecek konumda olması,
- TR63 Bölgesi kurulu sanayi yapısının lojistik sektörüne yatırım potansiyeli sunması,
- TR63 Bölgesi dış ticaret hacminin gelişen bir görünüm arz etmesi,
- Doğu ve güneydoğu bölgelerin geniş bir hinterland sunması,
- Türkiye'nin diğer bölgelerine göre liman maliyetlerinin düşük olması,

gibi nedenlerle, İskenderun merkezli lojistik köy kurulması ve bu lojistik köy ile entegre Hatay ve Osmaniye il merkezlerinde birer lojistik destek merkezi oluşturulmasına uygun yatırım ortamının olduğu sonucu elde edilmiştir. Master Plan tamamlandıktan sonra özel sektör tarafından yatırım kararı alınan ve Osmaniye Organize Sanayi Bölgesi'ne yaklaşık 10-12 km. mesafede olan yeni liman yapımı, Osmaniye ilinin lojistik cazibesini daha da artırmıştır.

Hazırlanan master planda öngörülen İskenderun Lojistik Köyü ve Antakya ve Osmaniye Lojistik Destek Merkezlerine ilave olarak, TCDD yatırım programında yer alan Kahramanmaraş Türkoğlu Lojistik Merkezi'nin de bu oluşum içerisine entegre edilmesi önemli görülmektedir.

TR63 Bölgesi'nde kara taşımacılığı konusunda ulusal ve uluslararası nitelikte bir kapasite olması ile birlikte, lojistik sektörünün sadece taşımacılıkla sınırlı bir alan olmaması nedeniyle, bu alanda geliştirilecek yatırımlara süreç desteği ve bu yatırımlara yönelik nitelik işgücü eğitimleri plan döneminde ele alınacak konulardır.

Ayrıca, TR63 Bölgesi'nin dış ticaret ve lojistik kapasitesinin geliştirilmesi amacıyla Hatay ilinde bulunan Reyhanlı-Cilvegözü ve Yayladağı Gümrük Kapılarının modernizasyonu önemli görülmektedir. Gümrük kapılarında yapılacak yatırımlarla fiziki ve teknolojik altyapının iyileştirilmesi ve gümrük işlemlerinin hızlandırılması, işlemlerde süreyi kısaltarak dış ticaret ve lojistik sürecinde etkinliği sağlayacaktır.

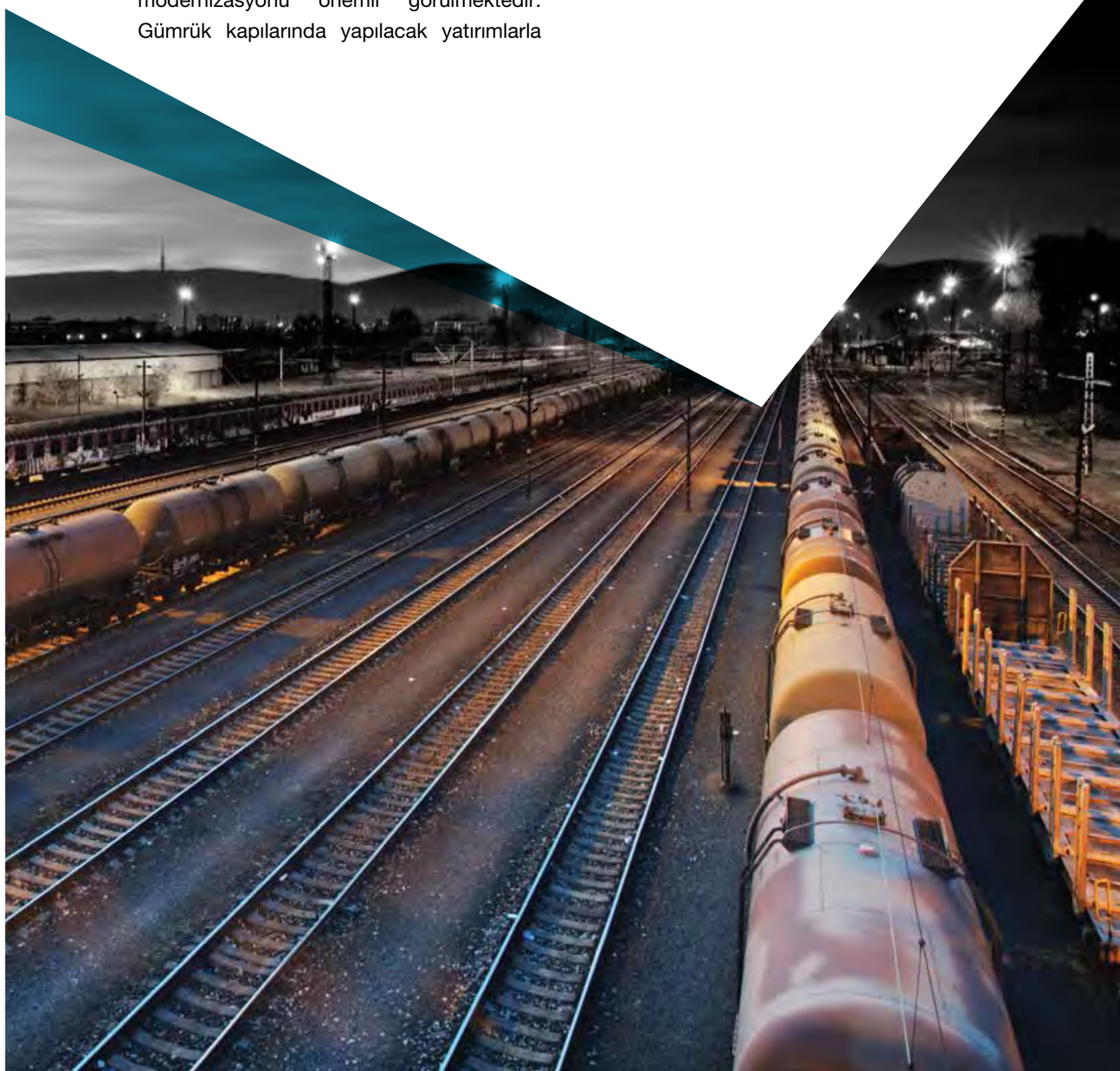

Harita 18. TR63 Bölgesi Lojistik Sektörü Gelişim Haritası

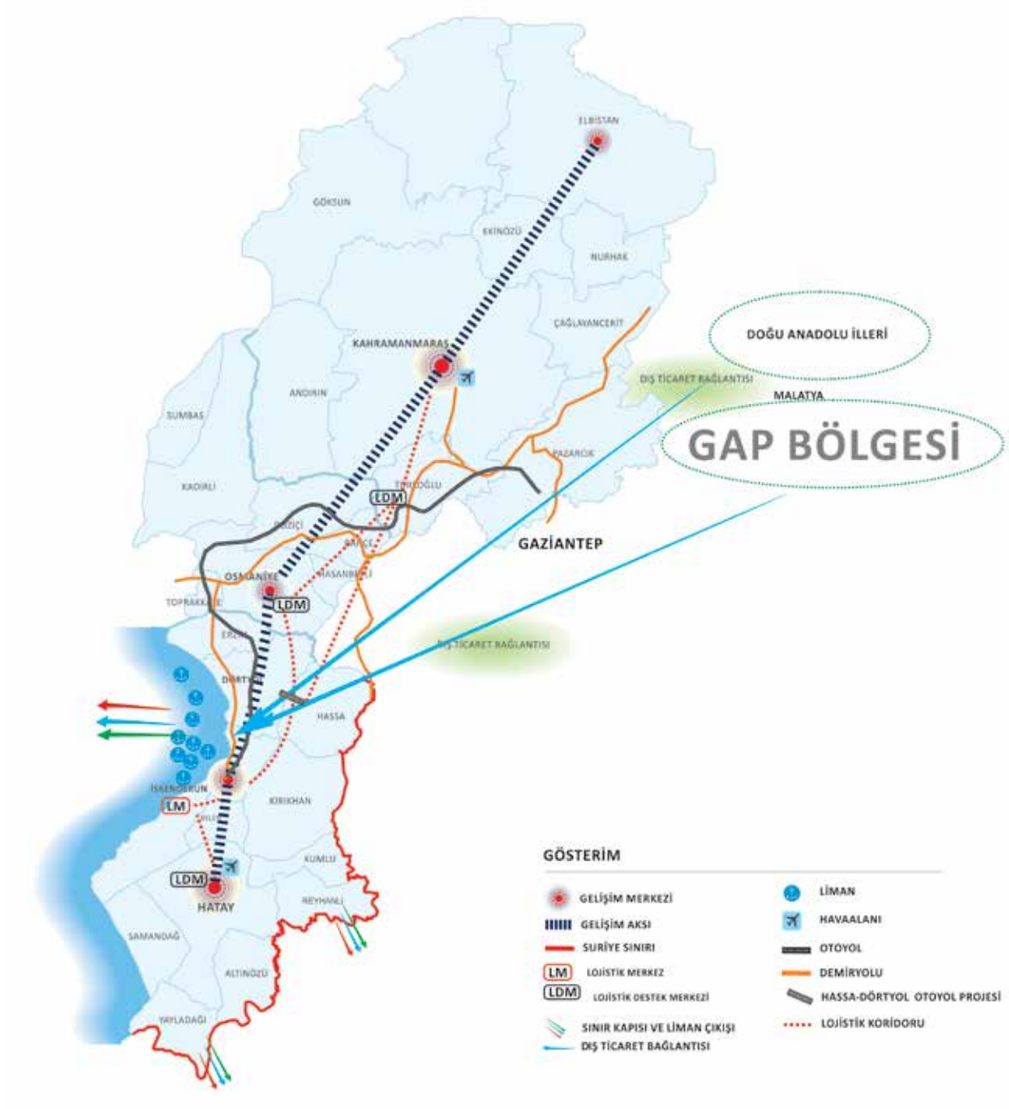

Kaynak: DOĞAKA tarafından hazırlanmıştır.

1.4.1.1. Stratejik Yaklaşım

TEMEL AMAÇ

Jeostratejik konumu, çok modlu ulaşım olanakları, yüksek üretim kapasitesine sahip sanayi yapısı ve geniş hinterlandı ile TR63 Bölgesi'nde lojistik sektörünün geliştirilmesi ve bölgenin rekabet gücünün artırılması.

Öncelik 1. İskenderun Lojistik Köyü ile Antakya ve Osmaniye Destek Merkezlerinin kurulması ve Türkoğlu Lojistik Merkezi ile entegrasyonlarının sağlanması	1.1. İskenderun Lojistik Köy yatırımının gerçekleştirilmesi.
	1.2. Antakya ve Osmaniye Lojistik Destek Merkezleri yatırımlarının gerçekleştirilmesi.
	1.3. Türkoğlu Lojistik Merkezi'nin tamamlanması ve İskenderun Lojistik Köyü ile entegrasyonunun sağlanması.
Öncelik 2. Organize Sanayi Bölgeleri ve büyük işletmelerin ulaşım altyapısının iyileştirilmesi	2.1. İskenderun-Osmaniye-Türkoğlu demiryolu bağlantısı standartlarının, lojistik altyapısına uygun olarak geliştirilmesi.
	2.2. Elbistan-Kahramanmaraş yolunun bölünmüş yol standartlarına yükseltilmesi.
	2.3. Güneydoğu ve doğu bölgelerin İskenderun'a ulaşım süre ve maliyetlerini azaltacak Hassa-Dörtyol Projesi'nin tamamlanmasına öncelik verilmesi.
	2.4. Osmaniye Organize Sanayi Bölgesi'nin deniz bağlantısı için karayolu ve demiryolu projelerinin yatırım programına alınması.
Öncelik 3. Gümrük kapılarının etkinliğinin artırılması	3.1. Cilvegözü ve Yayladağı Gümrük Kapılarının fiziki altyapısının iyileştirilmesi.
	3.2. Cilvegözü ve Yayladağı Gümrük Kapılarının teknolojik altyapısının geliştirilmesi ve gümrük işlem süresi kısaltılması.
Öncelik 4. Lojistik ve gümrük işlemlerinde insan kaynağı potansiyelinin geliştirilmesi	4.1. Plan dönemi içerisinde lojistik programlarının münferit lisans programı haline getirilmesi.
	4.2. Kalkınma ajansları, Gümrük Müdürlükleri, İş Kurumu İl Müdürlükleri, Üniversiteler ve ilgili özel sektör kuruluşları ile işbirliği içerisinde lojistik sektörüne işgücü yetiştirme programlarının düzenlenmesi.
	4.3. İlgili program ve eğitimleri tamamlayan kişilerin sektör tecrübelerinin artırılması amacıyla Uluslararası Taşımacılık ve Lojistik Hizmet Üretenleri Derneği (UTİKAD) ve Uluslararası Nakliyeciler Derneği (UND) gibi derneklerle işbirliği içerisinde staj programlarının geliştirilmesi.

Öncelik 1. İskenderun Lojistik Köyü ile Antakya ve Osmaniye Destek Merkezlerinin kurulması ve Türkoğlu Lojistik Merkezi ile entegrasyonun sağlanması

Açıklama: Türkiye'nin uluslararası alanda sahip olduğu lojistik avantajları, benzer şekilde ulusal ve uluslararası ölçekte TR63 Bölgesi için de geçerlidir. Türkiye'nin kuzey-güney ve doğu-batı ekseninde kavşak noktası konumundaki TR63 Bölgesi, ekonomik ve sosyal açıdan farklı bölgelerin geçiş bölgesidir. Karayolu, denizyolu, demiryolu ve havayolu altyapısı ile tüm ulaşım modlarında hizmet olanağına sahip bölge, liman ve gümrük kapıları ile uluslararası taşımacılıkta da gelişme potansiyeline sahiptir. Bölgede İskenderun, konumu ve geniş hinterlandı, yüksek kapasiteli liman olanakları, demiryolu ve otoyol bağlantıları ve kurulu sanayi yapısı ile lojistik sektörünün merkezi olabilecek niteliklere sahiptir. İskenderun Lojistik Köyü ile Antakya ve Osmaniye Lojistik Destek Merkezleri Master Planı ile ortaya konulan stratejiler çerçevesinde İskenderun'da lojistik köy yatırımı ile bu yatırıma entegre Antakya ve Osmaniye Lojistik Destek Merkezlerinin kurulması ve kamu yatırım programında bulunan Türkoğlu Lojistik Merkezinin de bu oluşuma entegrasyonunun sağlanması, plan döneminin en önemli öncelikleri arasındadır.

Tedbirler

1.1	•İskenderun Lojistik Köy yatırımının gerçekleştirilmesi.
1.2	•Antakya ve Osmaniye Lojistik Destek Merkezleri yatırımlarının gerçekleştirilmesi.
1.3	•Türkoğlu Lojistik Merkezi'nin tamamlanması ve İskenderun Lojistik Köyü ile entegrasyonunun sağlanması.

Üst Ölçekli Planlarla İlişkisi

- Lojistik merkezlerin ülke genelinde planlanması ve yatırımlarında; bölgesel potansiyel ve ihtiyaçlar dikkate alınacak, kombine taşımacılık bağlantılarının yapılmasına özen gösterilecek, kullanıcıların gereksinimleri gözetilerek, tüm lojistik hizmet sağlayıcılarının eşit şartlarda yararlanacağı kamu-özel işletim modelinin etkin bir şekilde kullanılması sağlanacaktır. (10. Kalkınma Planı, 2.2.18 Lojistik ve Ulaştırma)
- Limanların geri sahasında demiryolu aktarım terminalleri veya karada konteynır terminalleri kurularak, demiryolu taşımacılık anlayışından lojistik taşımacılık anlayışına geçilecektir. (Sanayi Strateji Belgesi 2011-2014, Altyapı Sektörleri)

- Dış ticareti kolaylaştırıcı politikalar oluşturmak amacı kapsamında; lojistik yapıların kurulmasını ve mevcutların iyileştirilmesini sağlayacak politikalar oluşturulacaktır. (Sanayi Strateji Belgesi 2011-2014, Altyapı Sektörleri)
- Limanları lojistik üs haline getirmek amacıyla geri sahalarında demiryolu aktarım terminalleri veya karada konteyner terminalleri kurulacaktır. (2023 İhracat Stratejisi ve Eylem Planı, Uluslararası Rekabetçiliğin Artırılmasına Yönelik Lojistik Altyapısının Güçlendirilmesi)

Öncelik 2. Organize Sanayi Bölgeleri ve büyük işletmelerin ulaşım altyapısının iyileştirilmesi

Açıklama: TR63 Bölgesi bölgesel karayolu ağı yoğunluğu bakımından Türkiye ortalamalarının üzerinde bir değere sahiptir. Bununla birlikte özellikle Organize Sanayi Bölgeleri'nde yoğunlaşan yatırımlarla birlikte artan sanayi kapasitesinin ulaşım altyapısının iyileştirilmesi ve lojistik olanakların geliştirilmesi bölgesel rekabet gücünün artırılması bakımından önemli görülmektedir.

Bu amaçla; lojistik köy ve merkez yatırımları öngörülen İskenderun Limanı, İskenderun, Payas ve Osmaniye Organize Sanayi Bölgeleri ve Türkoğlu Lojistik Merkezi'nin demiryolu altyapısının iyileştirilmesi, Afşin ve Elbistan'ı Kahramanmaraş merkezine bağlayan karayolunun bölünmüş yol standartlarına yükseltilmesi, yatırım programına alınan Hassa-Dörtyol karayolunun yeterli ödeneklerle desteklenerek en kısa sürede tamamlanması öncelikli görülmektedir.

Ayrıca, üretim kapasitesi hızla artan Osmaniye Organize Sanayi Bölgesi'nin, yeni tahsis edilmesi planlanan alan ile birlikte üretim kapasitesi ve dış ticaret hacminin daha da artıracak olması nedeniyle, Osmaniye OSB'nin en yakın noktada deniz bağlantısının sağlanması amacıyla özel sektör tarafından liman yatırımına başlanmıştır. Bu yatırıma paralel olarak, Osmaniye OSB ile liman arasında karayolu ve demiryolu bağlantısını sağlayacak yatırımın da başlatılması önemli görülmektedir.

Tedbirler

2.1	•İskenderun-Osmaniye-Türkoğlu demiryolu bağlantısı standartlarının, lojistik altyapısına uygun olarak geliştirilmesi.
2.2	•Elbistan-Kahramanmaraş yolunun bölünmüş yol standartlarına yükseltilmesi.
2.3	•Güneydoğu ve doğu bölgelerin İskenderun'a ulaşım süre ve maliyetlerini azaltacak Hassa-Dörtyol Projesi'nin tamamlanmasına öncelik verilmesi.
2.4	•Osmaniye Organize Sanayi Bölgesi'nin deniz bağlantısı için karayolu ve demiryolu projelerinin yatırım programına alınması.

Üst Ölçekli Planlarla İlişkisi

- Organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi siteleri başta olmak üzere üretimin mekânsal organizasyonu üretim ve ihracat kapasitesinin artırılmasına dönük olarak etkinleştirilecektir. (10. Kalkınma Planı, 2.3.2 Mekansal Gelişme ve Planlama)
- Organize sanayi bölgelerine, büyük fabrikalara ve limanlara özel sektör katkısı ile bağlantı hatları yapılacaktır. (2023 İhracat Stratejisi ve Eylem Planı, Uluslararası Rekabetçiliğin Artırılmasına Yönelik Lojistik Altyapısının Güçlendirilmesi)

Öncelik 3. Gümrük kapılarının etkinliğinin artırılması

Açıklama: TR63 Bölgesi'nin Orta Doğu'ya çıkış kapıları olan Cilvegözü ve Yayladağı gümrük kapılarının fiziki ve teknolojik altyapının iyileştirilmesi ve gümrük işlemlerinin hızlandırılması, işlemlerde süreyi kısaltarak dış ticaret ve lojistik sürecinde etkinliği sağlayacaktır.

Tedbirler

3.1	•Cilvegözü ve Yayladağı gümrük kapılarının fiziki altyapısının iyileştirilmesi.
3.2	•Cilvegözü ve Yayladağı gümrük kapılarının teknolojik altyapısının geliştirilmesi ve gümrük işlem süresi kısaltılması.

Üst Ölçekli Planlarla İlişkisi

- Dış ticaretteki gelişmelere paralel olarak gümrüklerin fiziki altyapısı iyileştirilecek, bilgi teknolojilerinin kullanımı ve tek pencere uygulaması yaygınlaştırılacak, gümrük işlemleri hızlandırılacak ve yaygınlaştırılacaktır. (10. Kalkınma Planı Metni, 2.2.18 Lojistik ve Ulaştırma)

Öncelik 4. Lojistik ve gümrük işlemlerinde insan kaynağı potansiyeli geliştirilmesi

Açıklama: Bölgenin lojistik sektöründeki fiziki olanaklarının iyileştirilmesi ve lojistik sektörünün bir ekonomik faaliyet olarak bölgede geliştirilmesine katkı sağlamak amacıyla sektördeki insan kaynağı potansiyelinin de geliştirilmesi amacıyla ilgili kurumların işbirliğinin sağlanması gerekmektedir. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi bünyesinde bulunan Lojistik Programlarının, plan döneminde kurulması hedeflenen lojistik köy ve destek merkezlerine nitelikli işgücü yetiştirecek şekilde yeniden düzenlenmesi ve kamu-üniversite-özel sektör işbirliği ile nitelikli işgücü yetiştirme program ve stajlarının geliştirilmesi önemli görülmektedir. Ayrıca söz konusu yatırımların hayata geçmesi ile birlikte MYO'lar bünyesinde program düzeyinde yer alan lojistik eğitimlerinin, münferit lisans programı haline getirilmesi bu alanda daha nitelikli işgücünün yetiştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Tedbirler

4.1	•Plan dönemi içerisinde lojistik programlarının münferit lisans programı haline getirilmesi.
4.2	•Kalkınma ajansları, Gümrük Müdürlükleri, İş Kurumu İl Müdürlükleri, Üniversiteler ve ilgili özel sektör kuruluşları ile işbirliği içerisinde lojistik sektörüne işgücü yetiştirme programlarının düzenlenmesi.
4.3	•İlgili program ve eğitimleri tamamlayan kişilerin sektör tecrübelerinin artırılması amacıyla Uluslararası Taşımacılık ve Lojistik Hizmet Üretenleri Derneği (UTİKAD) ve Uluslararası Nakliyeciler Derneği (UND) gibi derneklerle işbirliği içerisinde staj programlarının geliştirilmesi.

1.5. TURİZM POTANSİYELİNİN EKONOMİYE KAZANDIRILMASI

1.5.1. Durum Tespiti Ve Stratejik Analiz

Ekonomik faaliyetler içerisinde ülkeden ülkeye değişen ağırlıkta bir yapı ile hizmet sektörü içerisinde önemli bir yeri olan turizm, uluslararası alanda en dinamik sektörler arasında yer almaktadır. Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) verilerine göre 2012 yılında, yıllık % 4 büyüme ile 1 Trilyon 75 milyar ABD Dolarlık bir ekonomik değere ulaşan turizm sektöründe, dünya genelindeki toplam turist sayısı da 1 milyar 35 milyon kişi olmuştur. Amerika, Asya-Pasifik ve Afrika ülkelerinde ortalamanın üzerinde büyüme gösteren sektör Avrupa'da daha vasat bir büyüme ve Orta Doğu'da ise daralma yaşamıştır.[38]

Aynı verilere göre, 128 milyar ABD Dolarlık turizm geliri ile Amerika Birleşik Devletleri'nin ilk sırada yer aldığı ülkeler sırlamasında İspanya, Fransa, Çin ve İtalya dünyadaki ilk beş ülkeyi oluştururken, Türkiye 25,7 milyar ABD Dolarlık turizm geliri ile 12. sırada yer almıştır.[39]

Sektörde 2020 yılında hem turist sayısında hem de hizmet katma değerinde artış ile 2 Trilyon ABD Dolarlık bir kapasiteye ulaşılması öngörülmektedir. Yoğun ve artan bir rekabete sahne olan uluslararası turizm piyasalarında, rekabetçilik yetenekleri kazanabilmek için coğrafi ve doğal zenginliklere ve kültürel mirasın çekiciliğine yaslanmak, ülkeler açısından gerekli fakat yeterli olmayan bir yaklaşımdır. Uluslararası talep yapısının incelenmesi, kamu ve

38. http://media.unwto.org/en/press-release/2013-05-15/international-tourism-receipts-grew-4-2012
39. http://dtxtq4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/2_international_tourism_receipts_us_billion.pdf

özel sektör kuruluşları arasında gerekli işbirliğinin sağlanması, insan kaynakları ve girişim gücünün takviye edilmesi, yönetim, iş modelleri ve girişimcilikte yeniliğin teşviki ve entegre turizm politikalarının devreye sokulması önemlidir.[40] Türkiye, coğrafi konumu, zengin çeşitliliği ile doğal güzellikleri, insanlık tarihinin ilk dönemlerine dayanan kültürel mirası, doğal kaynakları ve beşeri potansiyeli ile turizm sektörünün birçok alanında alternatif gelişme olanaklarına sahiptir. Özellikle 1990'lı yıllara birlikte turizm yatırımlarına yönelik devlet yardımlarının da etkisi ile hızla büyüyen sektörün 2000 yılında 7,6 milyar ABD Doları olan ekonomik değeri, 2013 yılında 32,3 milyar ABD Dolarına yükselmiştir. Benzer şekilde 2000 yılında 10,4 milyon olan yurtdışından gelen turist sayısı 2013 yılında 39,2 milyon kişi olmuştur.

Dünya Turizm Örgütü ve Dünya Bankası'nın uluslararası turizm hareketlerine ilişkin verileri doğrultusunda 2000 yılında İtalya'da turist başına 667 ABD Doları olan gelir 2011 yılında 932 ABD Dolarına, Amerika Birleşik Devletleri'nde 2000 yılında 1.617 ABD Dolarından 2011 yılında 1.849 ABD Dolarına, Çin'de 518 ABD Dolarından 842 ABD Dolarına yükselmiştir. Aynı dönemde Türkiye'de turist başına turizm geliri ise 728 ABD Dolarından 808 ABD Dolarına yükselmiştir. Bu verilerden de anlaşılacağı üzere turizm sektöründe çeşitli alternatifleri olmasına rağmen Türkiye'nin turizm katma değeri neredeyse hiç artış göstermemektedir. Benzer verilere 10. Kalkınma Planında da yer verilmiş ve 2007-2012 yılları arasında turist sayısının yıllık ortalama % 8,2 artmasına rağmen, turizm gelirlerindeki artışın % 7,9 olduğu belirtilerek, sektörde nitelikli işgücü, tesisleşme ve hizmet kalitesi ile uluslararası marka haline gelinmesi ve daha üst gelir gruplarına yönelik olarak turizm ürün ve hizmetlerinin çeşitlendirilmesinin önemli olduğu vurgulanmıştır.

Planda, dünyadaki turizm eğilimlerinin, bireylerin eğitim ve refah seviyesinin atması ile birlikte daha seçici hale geleceği, turist tercihlerinin kutuplaşacağı, yenilik ve çeşitlilik talebinin artmaya devam edeceği öngörüsünden hareketle Türkiye'nin mevcut tarih, doğa ve kültür varlığını; sağlık turizmi, kongre turizmi, kış turizmi, kruvaziyer turizmi ve kültür turizmi ile bütünleştirerek sektörü geliştirme potansiyeli olduğu ifade edilmiştir. Sağlık turizmine ise ayrıca yer verilerek plan döneminde kaplıca, SPA ve benzeri imkanların sağlık turizmin geliştirilmesinde değerlendirileceği belirtilmiştir.

Türkiye turizm sektörünün 2023 vizyonunu "Sürdürülebilir turizm yaklaşımı benimsenerek istihdamın artırılmasında ve bölgesel gelişmede turizmin öncü bir sektör konumuna ulaştırılması ve Türkiye'nin 2023 yılına kadar uluslararası pazarda turist sayısı ve turizm geliri bakımından ilk beş ülke arasında önemli bir varış noktası ve uluslararası bir marka haline getirilmesinin sağlanması" olarak belirleyen Türkiye Turizm Stratejisi 2023 belgesi, bu vizyona yönelik olarak alternatif turizm kaynakları ile markalaşan turizm bölgelerinin oluşturulmasını, farklı turizm hizmetlerini bir arada sunan turizm kentlerinin oluşturulmasını ve turist profili odaklı turizm ürünü oluşturulmasını ana hedefleri arasında göstermiştir.

Her iki stratejik belgenin de temel yaklaşımı, turizm sektöründeki bileşenlerin her birinde standartların yükseltilip, hizmet çeşitliliğinin de sağlanması ve turizmde

40. Hatay İl Turizm Stratejisi ve Eylem Planı, Hatay Valiliği, 2012

markalaşma ile dünya turizm sektöründen alınan payın artırılmasıdır.

Ulusal ölçekli bu temel yaklaşıma yönelik hedeflerin gerçekleştirilmesine katkı sağlayacak alternatif turizm kaynakları olan TR63 Bölgesi'nde, turizm sektörü, hem ulusal ekonomiye katkı sağlaması hem de bölgesel kalkınmada kaynak çeşitliliği oluşturması bakımından önemli görülmektedir. TR63 Bölge Planı 2010-2013 strateji metninde, TR63 Bölgesi'nin ekonomik ve sosyal kalkınmasında öncelikli 5 gelişme ekseninden biri olarak değerlendirilen sektörün sahip olduğu kaynak ve potansiyeller ile bunların ekonomiye kazandırılmasına yönelik stratejilerin geliştirildiği Turizm Master Planları il ölçeğinde hazırlanmıştır.

Bu çalışmalarda Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinin turizm sektöründe sahip olduğu değerler tür ve mekan bazında incelenmiş, ulusal öncelik ve stratejiler doğrultusunda bu değerlerin bölgesel kalkınmaya olan katkıları incelenmiştir. TR63 Bölge Planında (2014-2023) Turizm sektörü öncelikleri ve tedbirler belirlenirken söz konusu turizm mastır planları ve İskenderun Körfezi Kıyı Alanları Bütünsel Planlama ve Yönetim Projesi Raporu göz önünde bulundurulmuştur.

TR63 Bölgesi'nin en önemli turizm kaynaklarından biri termal turizm potansiyelidir. Bölgede Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinin her üçünde de yer alan termal kaynaklar, belli ölçüde turizm faaliyetlerine konu olmakla birlikte, Hatay ilinde yer alan beş yıldızlı otel dışında genellikle bölge içindeki ve yakın çevredeki illerden gelen yerli turistlere hizmet vermektedir. Hatay ilinde Merkez ilçeye bağlı Alaaddin Köyü'ndeki termal kaynak, Reyhanlı Hamamat Kaplıcası, Erzin Kaplıcası ve Kisecik Köyü Şifalı Suyu, Kahramanmaraş ilinde Ilıca Kaplıcası ve Ekinözü İçmeleri, Osmaniye ilinde ise Haruniye Kaplıcası ve Kokar Kaplıcası bölgenin termal kaynak zenginliğini ortaya koymaktadır.

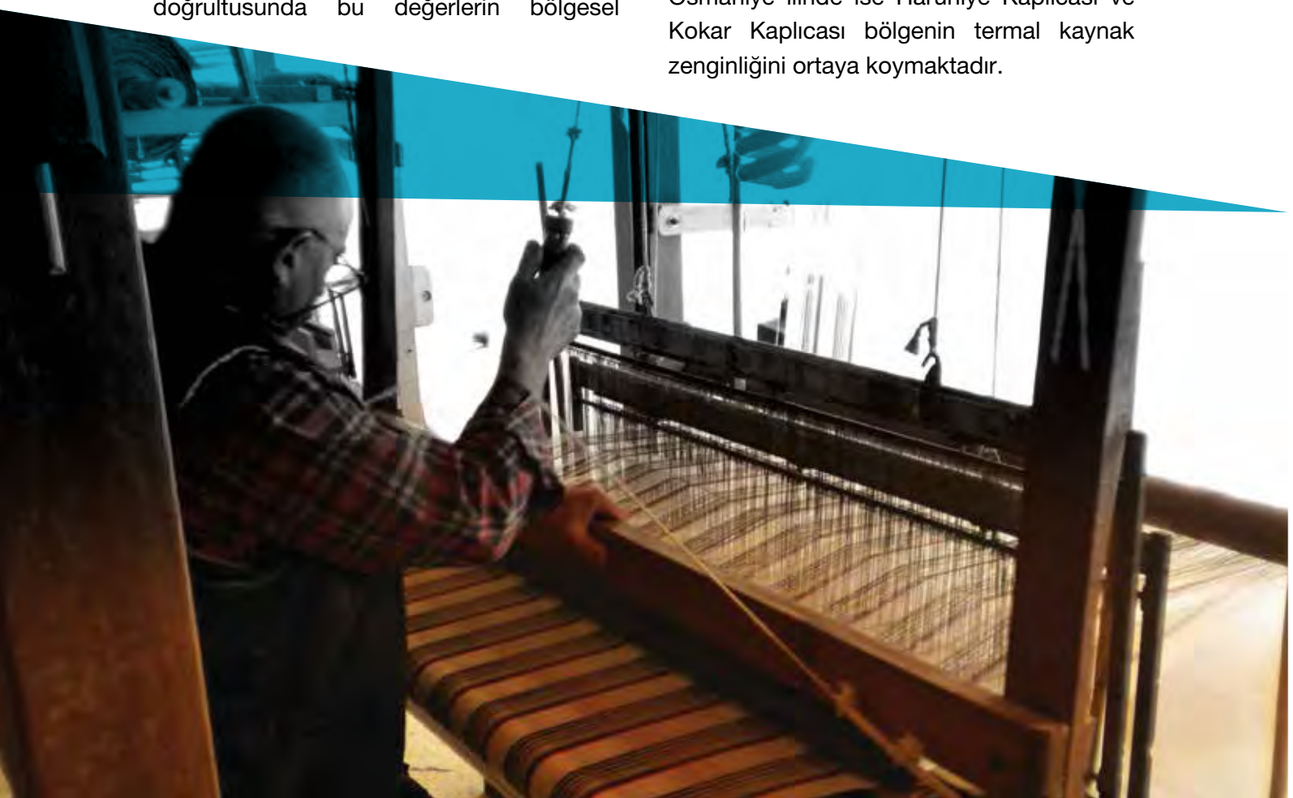

Üzerinde yerli ve yabancı turistlere hizmet veren beş yıldızlı bir otelin bulunduğu Alaaddin Köyü termal kaynağının 1 litre suda 29,317 mg mineral ve 1,5 mg iyodür değeri ile bu özelliklere sahip Türkiye'deki tek termal su olduğu bilinmektedir. Ayrıca, İl Özel İdaresine ait bir otelin bulunduğu Hamamat Kaplıcası yüksek kükürt oranı nedeniyle, Belediye, İl Özel İdaresi ve özel sektöre ait işletmelerin bulunduğu Ilıca Kaplıcası'nın da su kalitesi ile Türkiye'deki 25 özel noktadan biri olarak değerlendirilmesi, Osmaniye Haruniye Kaplıcası ise yüksek florür değeri ve radyoaktif özelliği ile termal turizmde özel bir konuma sahiptir.

Belirli ölçüde tesisleşmenin sağlandığı termal kaynaklar ile doğa ile bütünleşik konumdaki kaplıcaları aynı zamanda geriatri turizmine yönelik yatırım olanakları da sunan TR63 Bölgesi'nde bu olanakları ekonomiye kazandıracak politikaların hayata geçirilmesi önemli görülmektedir.

Ayrıca, Hatay ilinin Suriye başta olmak üzere Orta Doğu ülkeleriyle olan yakın ilişkileri, söz konusu ülke vatandaşlarına yönelik medikal turizmin geliştirilmesine fırsatlar sunmaktadır. Mustafa Kemal Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi ve kamu yatırım programında bulunan 750 yatak kapasiteli hastane yatırımı, Hatay ilinin medikal turizm kapasitesine katkı sağlayacak niteliktedir.

Termal kaynakları ve medikal turizm potansiyeli ile TR63 Bölgesi'nin, 10. Kalkınma Planında plan döneminin öncelikli politikaları arasında yer alacağı ifade edilen sağlık turizminin gelişim bölgelerinden biri olmasının önemli olduğu değerlendirilmektedir.

TR63 Bölgesi inanç turizmindeki değerleri ile çeşitli dinlerin ortak noktası olması bakımından önem arz etmektedir. Hatay ilinde dünyanın ilk kilisesi olarak kabul edilen St. Pierre Kilisesi ile birlikte St. Simon Stilit Manastırı, Barlaam Manastırı, Anadolu'nun ilk camii Habib-i Neccar Camii, Musa Ağacı, Hızır Makamı, Ortodoks, Protestan, Katolik kiliseleri ve havraları ile Kahramanmaraş ilindeki Eshab-ı Kehf Külliyesi inanç turizmine konu olan önemli değerlerdir.

Bu değerlere yönelik altyapı çalışmalarının tamamlanması ve ulusal ve uluslararası nitelikteki tur programlarında yer almalarına yönelik tedbirlerin geliştirilmesi bölgedeki turizm çeşitliliğinin artırılmasına katkı sağlayacaktır.

Tarihin en eski dönemlerinden bu yana yerleşim yeri vasfını korumuş olan TR63 Bölgesi zengin tarihi ve kültürel mirası ile tarih ve kültür turizminin geliştirilmesine de olanaklar sunmaktadır. Bölgenin neredeyse tamamına yayılmış tarihi ve kültürel değerlerden Hatay ilindeki Titus Tüneli, Beşikli Mağara, İssos Harabeleri, Sokullu Mehmet Paşa Külliyesi, tarihi Kurtuluş Caddesi, Kahramanmaraş ilindeki Taş Medrese ve tarihi çarşılar, Osmaniye ilindeki Karatepe-Aslantaş Açık Hava Müzesi ve Kastabala Antik Kenti en önemlileri olarak sıralanmaktadır. Hatay ve Kahramanmaraş ilindeki mozaikler, mozaikleri ile ünlü Hatay Arkeoloji Müzesi turizmde değerlendirilmesi gereken gelişme alanlarıdır. Ayrıca Osmaniye ilinde yoğun olmak üzere bölgeye dağılmış tarihin çeşitli dönemlerine ait kaleler, tematik bir turizm alanının geliştirilmesine olanak sağlamaktadır.

Bölgenin farkındalık oluşturan bir diğer özelliği kendine has kültürü ile mutfak turizminin (gastronomi turizmi) geliştirilmesine uygun çeşitliliğin olmasıdır. Özellikle Hatay mutfağı ile halihazırda oluşmaya başlayan turizm hareketliliği teknik destek çalışmaları ile kapasitesi artırılacak niteliktedir.

Toros ve Amanos Dağları, doğal su kaynakları ve yayları ile zengin ekolojik kaynaklara sahip TR63 Bölgesi Aslantaş ve Menzelet Barajları ile su sporlarının geliştirilmesi, İskenderun, Arsuz ve Samandağ sahilleri ise dalış turizminin geliştirilmesi açısından uygun alanlara sahiptir. Toros ve Amanos Dağlarının doğa sporları ve yaylacılık faaliyetlerine yönelik zengin potansiyeli, turizm çeşitliliğini artıracak niteliktedir.

Türkiye Turizm Stratejisi 2023 belgesinde alternatif turizm alanları arasında değerlendirilen kruvaziyer turizmi için Hatay ili Samandağ ilçesi potansiyel turizm bölgesi olarak gösterilmiştir. Uluslararası turizm hareketliliğinde sektör içerisindeki payı artan bir trend içerisinde olan kruvaziyer turizmi için Samandağ ilçesinde liman yatırımı yapılması planlanmaktadır.

Bu kaynakların yanı sıra turizm çeşitliliğin artırılması amacıyla teknik ve mali destek programları, kırsal kalkınma programları, insan kaynaklarının geliştirilmesine yönelik eğitimler ve yatırım destek faaliyetleri plan döneminde ele alınacak konulardır.

Turizm çeşitlendirilmesi politikalarının, özellikle doğa turizmi ve tarih-kültür turizminin geliştirilmesi alanlarında kırsal kalkınma politikaları ile entegre edilmesi, kırsal nitelikli bölgelerde ekonomik çeşitliliğin artırılması açısından önemli görülmektedir. Plan döneminde bu amaçla uygulama programları geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Turizm sektörü aynı zamanda TR63 Bölgesi ile birlikte yakın çevrede yer alan diğer Düzey 2 Bölgeleri arasında geniş işbirliği olanakların olduğu bir alandır. Son yıllarda dünyada ve Türkiye'de önemi ve ekonomik değeri hızla artan alternatif turizm türlerinden inanç turizmi, kültür turizmi, sağlık turizmi, gastronomi turizmi ve eko turizm alanlarında zengin kaynaklara sahip bu alanda turizm gelişim koridorlarının oluşturulması hedeflenmektedir.

Bölge genelinde tarihin en eski dönemlerinden bu yana çeşitli medeniyetlerden kalan zengin tarihi miras, kültür turizmi gelişim koridorlarının oluşturulmasına alternatifli olanaklar sunmaktadır. Mersin ilinden başlayarak Şırnak iline kadar uzanan bölgede kültür turizmine yönelik tematik yaklaşımlara ve coğrafi yakınlıklara göre çeşitli tur rotaları oluşturulabilecektir. Bu amaçla plan dönemi içerisinde kalkınma ajansları koordinasyonunda ve ilgili kurum/ kuruluşların iştiraki ile alternatif kültür turizmi rotaları oluşturulması ve bu rotalara yönelik promosyon çalışmaları yapılması hedeflenmektedir.

Harita 19. Turizm Gelişim Bölgeleri

Kaynak: DOĞAKA tarafından hazırlanmıştır.

Hatay, Şanlıurfa ve Mardin illerinin öne çıktığı inanç turizmi; Mersin ve Kahramanmaraş'taki değerleri ile birlikte bölgenin en önemli tematik turizm alanlarından biridir. İnanç turizmi konusunda, bölgesel değerleri içerisine alan ve konaklama seçenekleri olan Yukarı Mezopotamya İnanç Turizmi Rotası'nın oluşturularak, ulusal ve uluslararası platformlarda tanıtım ve promosyon çalışmalarının yapılması önemli görülmektedir. Ayrıca, her yıl geleneksel olarak ulusal ve/veya uluslararası nitelikli festivallerin düzenlenmesi bu koridorun farkındalığının artırılmasına katkı sağlayacaktır. Bu organizasyonun, her yıl farklı bir ilde, turizm rotasında yer alan turizm değerinin olduğu yörede yapılması hedeflenmektedir.

Bölgesel işbirliklerine dayalı turizm gelişim alanlarından birisi de gastronomidir. İşbirliği alanı içerisinde yer alan illerdeki zengin mutfak kültürü, son yıllarda değeri artan gastronomi turizminin gelişmesine olanak sağlamaktadır. TR63 Bölgesi içerisinde Hatay ilinde halihazırda gastronomi turizmine yönelik günübirlik veya kısa süreli hareketlilikler görülmekte ve havayolu ulaşım imkanları sayesinde Ankara ve İstanbul'dan bu amaçla Hatay'ı ziyaret edenlerin olduğu bilinmektedir. Gelişmekte olan bu alanın profesyonel yöntemlerle turizme kazandırılması amacıyla il ölçeğinde çeşitli çalışmalar yapılmakla birlikte, inanç turizmine benzer bir şekilde tematik turizm programları ile ele alınması da önemli görülmektedir. Bu amaçla, Mersin-Diyarbakır hattında yer alan illerden oluşan Yukarı Mezopotamya Gastronomi Koridoru oluşturulması ve bu koridorun tanıtım ve promosyonuna yönelik çalışmalar yapılması hedeflenmektedir.

Ayrıca TR63 Bölgesi'ndeki termal kaynaklar ve TR62 ve TRC1 Bölgelerinde Adana ve Gaziantep illerinde yoğunlaşan medikal sağlık hizmetleri ile bu bölgeler özellikle Orta Doğu merkezli sağlık turizm hizmetlerinin geliştirilmesine uygun alanlara sahiptir.

Harita 20. TR63 Bölgesi Turizm Sektörü Gelişim Haritası

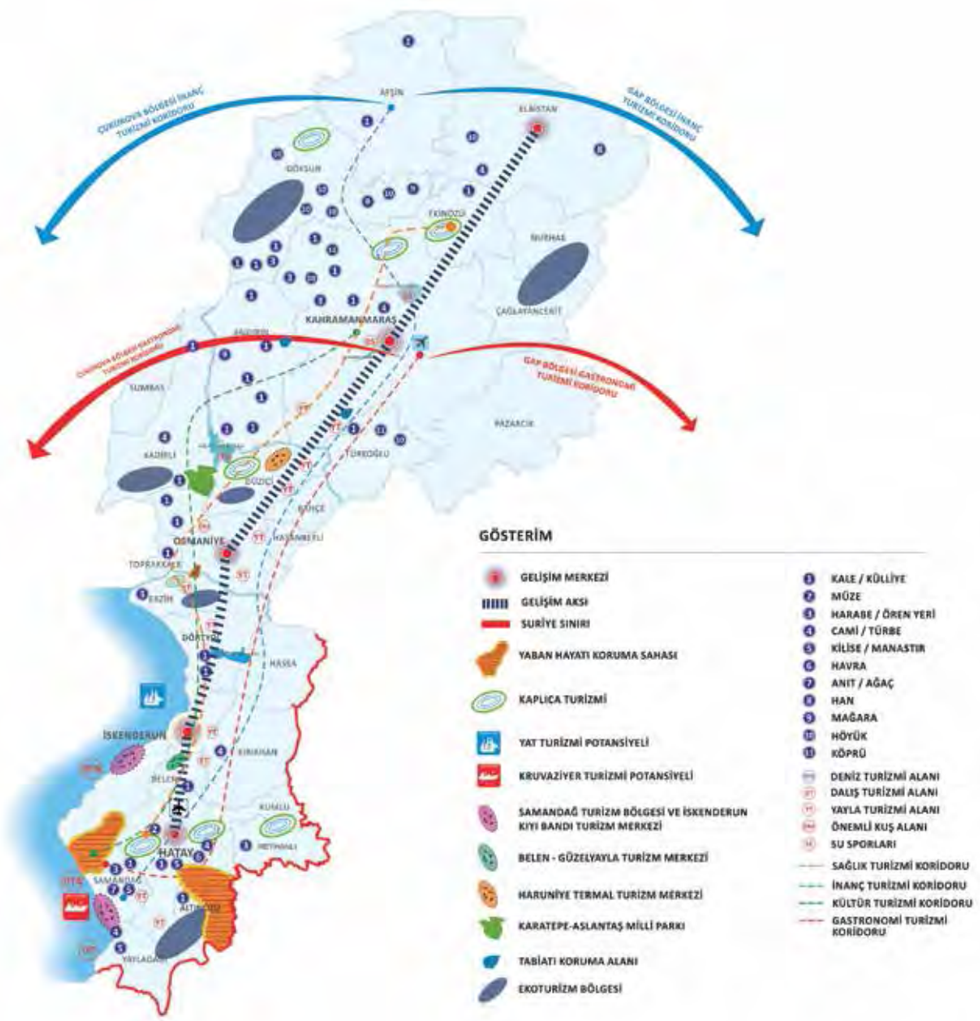

Kaynak: DOĞAKA tarafından hazırlanmıştır.

1.5.1.1. Stratejik Yaklaşım

TEMEL AMAÇ

TR63 Bölgesinin alternatif turizm kaynakları ile sağlık, inanç, kültür ve gastronomi turizminde markalaşmasını sağlamak ve doğa ve kruvaziyer turizmi ile bölgenin turizm potansiyelini geliştirmek.

Öncelik 1. TR63 Bölgesi'nin termal turizm kaynakları ile sağlık turizminde marka haline getirilmesi	1.1. TR63 Bölgesi'nin 10. Kalkınma Planında önceliklendirilen sağlık turizminde gelişim bölgelerinden biri olması.
	1.2. Reyhanlı Hamamat, Ilıca ve Haruniye Kaplıcalarının özel sektör yatırımları ile termal turizme yönelik geliştirilmesi.
	1.3. Erzin, Ekinözü ve Kokar Kaplıcalarının altyapılarının öncelikle iç turizme yönelik olarak geliştirilmesi.
	1.4. Hatay ilinde özel sektörün sağlık alanındaki yatırımlarının Orta Doğu ülkelerine de hizmet verecek şekilde özendirilmesi.
Öncelik 2. TR63 Bölgesi'nin inanç ve kültür turizmi altyapısının iyileştirilmesi	2.1. TR63 Bölgesi'nde inanç ve kültür turizmi destinasyonunda yer alan değerlerin turizm altyapısı çalışmalarının önceliklendirilmesi ve bu değelerin gelişimine katkı sağlayacak özel sektör yatırımlarının desteklenmesi.
	2.2. TR63 Bölgesi ile komşu ve yakın konumdaki TR62, TRC1, TRC2 ve TRC3 bölgeleri ile Mersin – Adana – Hatay – Kahramanmaraş – Gaziantep – Şanlıurfa - Mardin ve Diyarbakır rotasında Yukarı Mezopotamya İnanç Turizmi Koridoru'nun oluşturulması.
	2.3. Kültür turizmine yönelik olarak tematik (müze turizmi, kale turizmi) turizm rotalarının oluşturulması.
	2.4. İnanç ve kültür turizmi rotasında yer alan değerlerin turizm altyapısının iyileştirilmesinde ulusal ve uluslararası nitelikli fonların kullanımına yönelik projelerin geliştirilmesi.
	2.5. Ulusal ve uluslararası nitelikli turizm fuarlarında inanç ve kültür turizmi rotalarına yönelik promosyon çalışmaları ile farkındalığı artırıcı etkinliklerin yapılması.
Öncelik 3. TR63 Bölgesi'nde gastronomi turizminin geliştirilmesi	3.1. Hatay ilinde gastronomi turizmi potansiyelinin geliştirilmesi için ulusal ve uluslararası sertifikasyon vb. çalışmalara teknik destek sağlanması.
	3.2. Mersin – Adana – Hatay – Kahramanmaraş – Gaziantep – Şanlıurfa - Mardin ve Diyarbakır rotasında Yukarı Mezopotamya Gastronomi Turizmi Koridoru'nun oluşturulması ve promosyon çalışmalarının yapılması.
	3.3. Doğu Akdeniz ve Güneydoğu illeri ile işbirliği içerisinde her yıl ayrı bir ilde düzenlenecek şekilde gastronomi etkinliklerinin organize edilmesi.
Öncelik 4. TR63 Bölgesi'nde alternatif turizm çeşitliliğinin kırsal kalkınma politikaları ile entegre bir şekilde geliştirilmesi	4.1. Hatay ilinde Erzin, Dörtyol, Altınözü, Samandağ ve Yayladağı ilçelerinde, Kahramanmaraş ili Nurhak, Ekinözü, Çağlayancerit, Afşin ve Göksun ilçeleri, Osmaniye ilinde Kadirli, Bahçe, Düziçi ve Hasanbeyli ilçelerinde doğa ve kırsal turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi.
	4.2. Turizm sektöründe sunulan ürün ve hizmetlerin çeşitlendirilmesi ve kırsal alanlarda, yörenin baskın özellikleri doğrultusunda tematik turizm alanlarının (turizm/kültür köyleri/alanları) oluşturulması.
	4.3. Kırsalda ekonomik çeşitliliğin artırılması amacıyla el sanatları faaliyetleri ile turizm politikalarının entegrasyonuna yönelik uygulama programlarının geliştirilmesi.
Öncelik 5. Deniz ve doğal su kaynaklarının turizm sektöründeki payının artırılması	5.1. Arsuz, Samandağ ve Yayladağı kıyılarının dalış turizmi ile sörf ve yelken sporlarında destinasyon haline getirilmesi.
	5.2. Aslantaş, Kılavuzlu ve Menzelet Barajları ile Ceyhan Nehri'nin off-road, rafting ve kano sporlarının yapıldığı destinasyonlar içerisine eklemlendirilmesi.
	5.3. Samandağ ilçesinin kruvaziyer turizminde varış noktası olarak belirlenmesi için fiziki altyapı yatırımlarının tamamlanması ve promosyon çalışmalarının yapılması

Öncelik 1. TR63 Bölgesi'nin termal turizm kaynakları ile sağlık turizminde marka haline getirilmesi

Açıklama: Hatay ilindeki Merkez ilçeye bağlı Alaaddin Köyü'ndeki termal kaynak, Reyhanlı Hamamat Kaplıcası, Erzin Kaplıcası ve Kisecik Köyü Şifalı Suyu, Kahramanmaraş ilindeki Ilıca Kaplıcası ve Ekinözü İçmeleri, Osmaniye ilindeki Haruniye Kaplıcası ve Kokar Kaplıcası ise termal turizmde önemli bir potansiyel arz eden TR63 Bölgesinde yerli ve yabancı turistlere hizmet verecek tesislerin geliştirilmesi gerekmektedir.

Diğer taraftan, Hatay ilinin Suriye başta olmak üzere Orta Doğu ülkeleriyle olan yakın ilişkileri, bu bölgeye yönelik medikal turizmin geliştirilmesine fırsatlar sunmaktadır. Bu amaçla 10. Kalkınma Planında yer alan ulusal ölçekli tedbirlerin TR63 Bölgesi'nde de uygulanması önemli görülmektedir.

Tedbirler

- **1.1** •TR63 Bölgesi'nin 10. Kalkınma Planında önceliklendirilen sağlık turizminde gelişim bölgelerinden biri olması.
- **1.2** •Reyhanlı Hamamat, Ilıca ve Haruniye Kaplıcalarının özel sektör yatırımları ile termal turizme yönelik geliştirilmesi.
- **1.3** •Erzin, Ekinözü ve Kokar Kaplıcalarının altyapılarının öncelikle iç turizme yönelik olarak geliştirilmesi.
- **1.4** •Hatay ilinde özel sektörün sağlık alanındaki yatırımlarının Orta Doğu ülkelerine de hizmet verecek şekilde özendirilmesi.

Üst Ölçekli Planlarla İlişkisi

- Sağlık turizmi başta olmak üzere, kongre turizmi, kış turizmi, kruvaziyer turizmi, golf turizmi ve kültür turizmine ilişkin altyapı eksiklikleri tamamlanarak pazarın çeşitlendirilmesi sağlanacak ve alternatif turizm türlerinin gelişimi desteklenecektir. (10.Kalkınma Planı Metni, 2.2.20 Turizm)

Öncelik 2. TR63 Bölgesi'nin inanç ve kültür turizmi altyapısının iyileştirilmesi

Açıklama: TR63 Bölgesi İslamiyet, Hristiyanlık ve Musevilik gibi semavi dinlere ait değerleri ile dinlerin ortak buluşma noktası konumundadır. Hatay ilinde St. Pierre Kilisesi, St. Simon Stilit Manastırı, Barlaam Manastırı, Habib-i Neccar Camii, Musa Ağacı, Hızır Makamı, Ortodoks, Protestan, Katolik kiliseleri ve havraları ve Kahramanmaraş ilindeki Eshab-ı Kehf Külliyesi'nin gerekli altyapı ve çevre düzenlemesi çalışmaları ile ulusal ve uluslararası nitelikli tur programlarında yer almalarına yönelik tedbirlerin geliştirilmesi bölgedeki turizm çeşitliliğinin artırılmasına katkı sağlayacaktır.

İnanç turizminin geliştirilmesi için TR62, TRC1, TRC2 ve TRC3 bölgeleri ile işbirliği yapılması ve ortak turizm destinasyonlarının belirlenmesi, bu alanda cazibenin artırılması ve faaliyet çeşitliliği bakımından önemli görülmektedir. Bu amaçla inanç turizmi altyapısının iyileştirilmesine yönelik finansal olanakların harekete geçirilmesi için bu bölgelerle ortak programlar geliştirilecektir.

Diğer taraftan bölge geneline dağılmış tarihi ve kültürel değerlerden Hatay ilindeki Titus Tüneli, Beşikli Mağara, İssos Harabeleri, Sokullu Mehmet Paşa Külliyesi, tarihi Kurtuluş Caddesi, Kahramanmaraş ilindeki Taş Medrese ve tarihi çarşılar, Osmaniye ilindeki Karatepe-Aslantaş Açık Hava Müzesi ve Kastabala Antik Kenti ile Hatay ve Kahramanmaraş ilindeki mozaikler ve mozaikleri ile ünlü Hatay Arkeoloji Müzesi turizmde değerlendirilmesi gereken gelişme alanlarıdır. Ayrıca Osmaniye ilinde yoğun olmak üzere bölgeye dağılmış tarihin çeşitli dönemlerine ait kaleler, tematik bir turizm alanının geliştirilmesine olanak sağlamaktadır.

Tedbirler

2.1	•TR63 Bölgesi'nde inanç ve kültür turizmi destinasyonunda yer alan değerlerin turizm altyapısı çalışmalarının önceliklendirilmesi ve bu değelerin gelişimine katkı sağlayacak özel sektör yatırımlarının desteklenmesi.
2.2	•TR63 Bölgesi ile komşu ve yakın konumdaki TR62, TRC1, TRC2 ve TRC3 bölgeleri ile Mersin – Adana – Hatay – Kahramanmaraş – Gaziantep – Şanlıurfa - Mardin ve Diyarbakır rotasında Yukarı Mezopotamya İnanç Turizmi Koridoru'nun oluşturulması.
2.3	•Kültür turizmine yönelik olarak tematik (müze turizmi, kale turizmi) turizm rotalarının oluşturulması.
2.4	•İnanç ve kültür turizmi rotasında yer alan değerlerin turizm altyapısının iyileştirilmesinde ulusal ve uluslararası nitelikli fonların kullanımına yönelik projelerin geliştirilmesi.
2.5	•Ulusal ve uluslararası nitelikli turizm fuarlarında inanç ve kültür turizmi rotalarına yönelik promosyon çalışmaları ile farkındalığı artırıcı etkinliklerin yapılması.

Üst Ölçekli Planlarla İlişkisi

- Sağlık turizmi başta olmak üzere, kongre turizmi, kış turizmi, kruvaziyer turizmi, golf turizmi ve kültür turizmine ilişkin altyapı eksiklikleri tamamlanarak pazarın çeşitlendirilmesi sağlanacak ve alternatif turizm türlerinin gelişimi desteklenecektir. (10.Kalkınma Planı Metni, 2.2.20 Turizm)
- Kent içinde ve çevresinde tarihi, kültürel ve arkeolojik değer taşıyan yapı ve ören yerleri ile yapı kalıntılarının kentsel değerleri zenginleştirmek amacıyla kazı ve restorasyon çalışmaları yapılacaktır. (Türkiye Turizm Stratejisi 2023, Kentsel Ölçekte Markalaşma)
- Kültür temalı marka kentlerde (aralarında Hatay'ın bulunduğu 15 il); kültürel varlıklar tespit edilerek önceliklerine göre restore edilecek ve kültürel varlıklara uygun işlevler kazandırılacak, bu illere yönelik özel bütçeleme çalışmaları yapılacak ve yerel fonlar geliştirilecek, bu ilerdeki altyapı ve üstyapı eksiklikleri giderilecek, konaklama kapasiteleri geliştirilecektir. (Türkiye Turizm Stratejisi 2023, Kentsel Ölçekte Markalaşma)

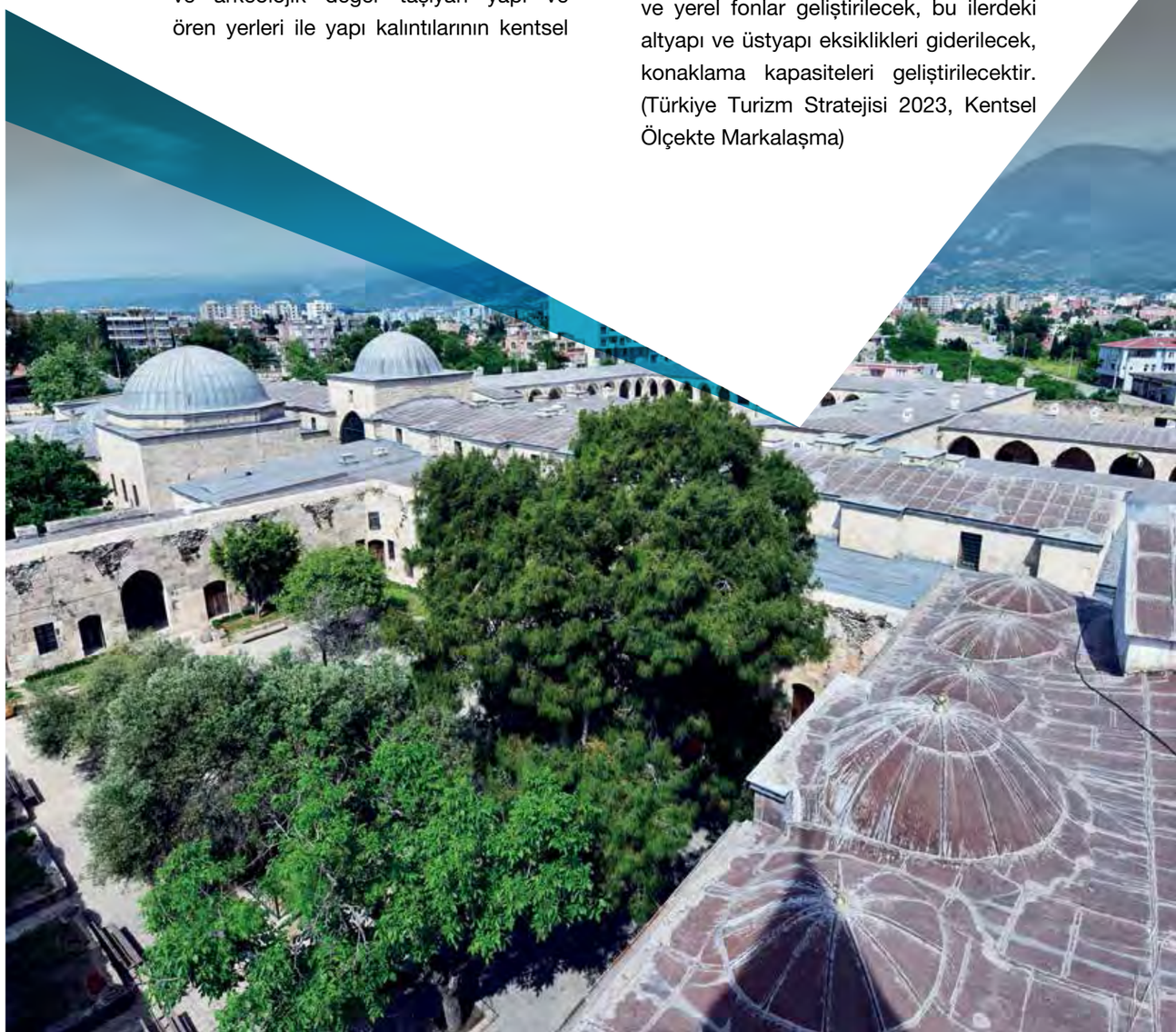

Öncelik 3. TR63 Bölgesi'nde gastronomi turizminin geliştirilmesi

Açıklama: TR63 Bölgesi'nin farkındalık oluşturan bir özelliği olan mutfak kültürü özellikle Hatay ilinde turizm faaliyeti haline gelmeye başlamıştır. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından belirlenen kriterler çerçevesinde bugüne kadar dünyada 4 kente verilen "dünya gastronomi şehri" ünvanını almak için gerekli hazırlıkları yaparak başvurusunu tamamlayan Hatay ili, bu ünvanın alınması ile birlikte ulusal ölçekteki potansiyelini uluslararası platforma da taşıyacaktır. Hatay merkezli olarak gelişmeye başlayan gastronomi turizminin teknik destek çalışmaları ile yaygınlaştırılması önemli görülmektedir.

Tedbirler

3.1	•Hatay ilinde gastronomi turizmi potansiyelinin geliştirilmesi için ulusal ve uluslararası sertifikasyon vb. çalışmalara teknik destek sağlanması.
3.2	•Mersin – Adana – Hatay – Kahramanmaraş – Gaziantep – Şanlıurfa - Mardin ve Diyarbakır rotasında Yukarı Mezopotamya Gastronomi Turizmi Koridoru'nun oluşturulması ve promosyon çalışmalarının yapılması.
3.3	•Doğu Akdeniz ve Güneydoğu illeri ile işbirliği içerisinde her yıl ayrı bir ilde düzenlenecek şekilde gastronomi etkinliklerinin organize edilmesi.

Öncelik 4. TR63 Bölgesi'nde alternatif turizm çeşitliliği kırsal kalkınma politikaları ile entegre bir şekilde geliştirilmesi

Açıklama: Toros ve Amanos Dağlarının doğa sporları ve yaylacılık faaliyetlerine yönelik zengin potansiyeli, turizm çeşitliliğini artıracak niteliktedir. Özellikle Kahramanmaraş ilinde Toros Dağlarının yer aldığı kuzey bölgeleri, Osmaniye ve Hatay illerinin Amanos Dağları çeperinde yer alan bölgeleri doğa sporları ve yaylacılık faaliyetlerinin geliştirilmesine geniş olanaklar sunmaktadır. Halen yerel düzeyde yoğun olarak görülmekte olan yaylacılık faaliyetlerinin turizm sektörüne kazandırılması için altyapı belirli ölçüde sağlanmış durumdadır.

Özellikle kırsal kesimlerin ekonomik çeşitliliğin artırılmasında ve bu bölgelerin ekonomik ve sosyal kalkınmasına katkı sağlanmasında uygulanacak politikalarda, kırsal turizm faaliyetleri öncelikli konular arasında yer alacaktır. Bölge genelinde kırsal yörelerde ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesinde potansiyel bir alan olan el sanatları da turizm ve kırsal kalkınma entegrasyonunda değerlendirilecektir.

Tedbirler

4.1	•Hatay ilinde Erzin, Dörtyol, Altınözü, Samandağ ve Yayladağı ilçelerinde, Kahramanmaraş ili Nurhak, Ekinözü, Çağlayancerit, Afşin ve Göksun ilçeleri, Osmaniye ilinde Kadirli, Bahçe, Düziçi ve Hasanbeyli ilçelerinde doğa ve kırsal turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi.
4.2	•Turizm sektöründe sunulan ürün ve hizmetlerin çeşitlendirilmesi ve kırsal alanlarda, yörenin baskın özellikleri doğrultusunda tematik turizm alanlarının (turizm/kültür köyleri/alanları) oluşturulması.
4.3	•Kırsalda ekonomik çeşitliliğin artırılması amacıyla el sanatları faaliyetleri ile turizm politikalarının entegrasyonuna yönelik uygulama programlarının geliştirilmesi.

Üst Ölçekli Planlarla İlişkisi

- Kırsal ekonominin üretim ve istihdam yapısı turizm, ticaret, gıda sanayi, küçük ölçekli üretim gibi tarım dışı ekonomik faaliyetlerle çeşitlendirilecektir. (10. Kalkınma Planı, 2.3.6 Kırsal Kalkınma)
- Yerel halk; turistik ürün, hediyelik eşya yapımı, servis, kalite ve işletmelerin yönetimi konusunda eğitilecektir. (Türkiye Turizm Stratejisi 2023, Eko-Turizm ve Yayla Turizmi)
- Kırsal Ekonominin Çeşitlendirilmesi (Kırsal Kalkınma Planı 2010-2013)

Öncelik 5. Deniz ve doğal su kaynaklarının turizm sektöründeki payının artırılması

Açıklama: TR63 Bölgesi'nde Hatay ilinin Akdeniz'de toplam 163 km kıyı uzunluğu bulunmaktadır. İskenderun- Erzin arasındaki kıyı kesiminde sanayi yoğunlaşması görülmekle birlikte Arsuz ve Samandağ kıyıları, klasik kıyı turizminin yanı sıra dalış turizmi ve su sporlarının gelişilmesine uygun özelliklere sahiptir.

Ayrıca Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinde bulunan Aslantaş, Kılavuzlu ve Menzelet Barajları, off-road, kano vb. sporların ve Ceyhan ırmağı rafting sporunun yapılabilmesine uygun şartlar sunmaktadır. Ayrıca Türkiye Turizm Stratejisi 2023 belgesinde alternatif turizm alanları arasında değerlendirilen kruvaziyer turizmi için Hatay ili Samandağ ilçesi potansiyel turizm bölgesi olarak gösterilmiştir. Uluslararası turizm hareketliliğinde sektör içerisindeki payı artan bir trend içerisinde olan kruvaziyer turizmi için Samandağ ilçesinde liman yatırımı yapılması planlanmaktadır.

Tedbirler

5.1	•Arsuz, Samandağ ve Yayladağı kıyılarının dalış turizmi ile sörf ve yelken sporlarında destinasyon haline getirilmesi.
5.2	•Aslantaş, Kılavuzlu ve Menzelet Barajları ile Ceyhan Nehri'nin off-road, rafting ve kano sporlarının yapıldığı destinasyonlar içerisine eklemlendirilmesi.
5.3	•Samandağ ilçesinin kruvaziyer turizminde varış noktası olarak belirlenmesi için fiziki altyapı yatırımlarının tamamlanması ve promosyon çalışmalarının yapılması.

Üst Ölçekli Planlarla İlişkisi

- Sağlık turizmi başta olmak üzere, kongre turizmi, kış turizmi, kruvaziyer turizmi, golf turizmi ve kültür turizmine ilişkin altyapı eksiklikleri tamamlanarak pazarın çeşitlendirilmesi sağlanacak ve alternatif turizm türlerinin gelişimi desteklenecektir. (10. Kalkınma Planı, 2.2.20 Turizm)
- Turizm türleri bütüncül bir şekilde ele alınarak "Varış Noktası Yönetimi" kapsamında yeni projeler hayata geçirilecektir. (10. Kalkınma Planı, 2.2.20 Turizm)
- Deniz turizminin geliştirilmesi için kruvaziyer limanlara özel önem verilecektir. Bu çerçevede (içerisinde Samandağ'ın da bulunduğu) 11 alanda kruvaziyer limanı fizibilite ve uygulama projeleri gerçekleştirilecektir. (Türkiye Turizm Stratejisi 2023, Ulaşım ve Altyapının Güçlendirilmesi)
- Ülkemizin sahip olduğu turizm olanaklarının çeşitlendirilmesi ve turizmden elde edilen gelirin artırılması için yat limanlarına özel önem verilecektir. Bu çerçevede (içerisinde Samandağ'ın da bulunduğu) 9 alanda yat limanı fizibilite ve uygulama projeleri gerçekleştirilecektir. (Türkiye Turizm Stratejisi 2023, Ulaşım ve Altyapının Güçlendirilmesi)

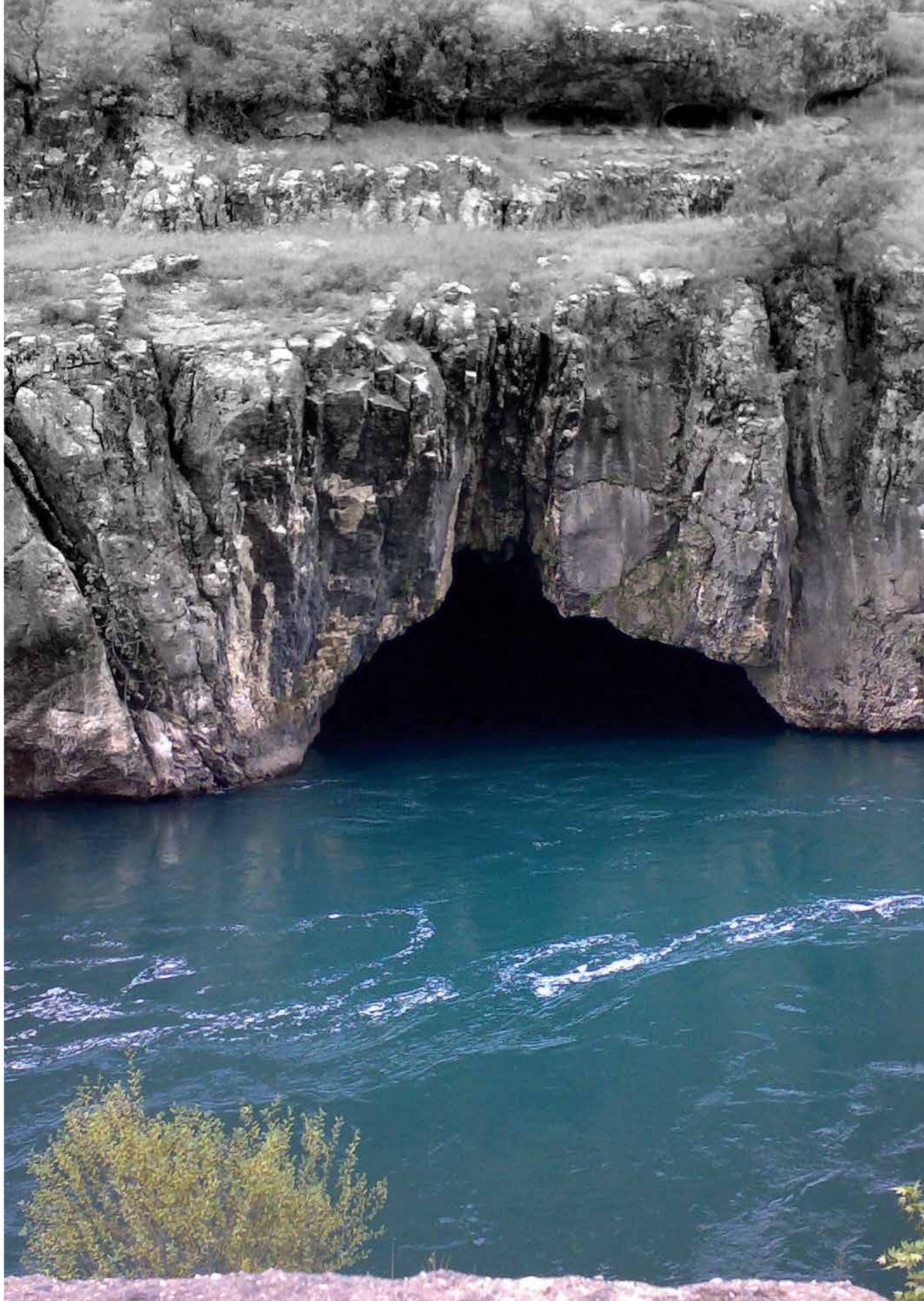

1.6. KENTSEL ALTYAPININ İYİLEŞTİRİLMESİ

1.6.1. Durum Tespiti Ve Stratejik Analiz

Türkiye'nin 2007-2012 dönemi arasındaki nüfusu % 7,1 oranında artarken nüfusu 20.000 ve üzeri yerleşimler itibarıyla şehir nüfusu artışı bunun iki katı olmuştur. Böylece nüfusu 20.000 ve üzeri alanlar kent olarak kabul edildiğinde Türkiye'nin kentleşme oranı 2007'de % 67,5'ten 2012'de % 72,3'e yükselmiştir.[41] 10. Kalkınma Planında 2018 yılına kadar kentleşme oranının % 76,4 olacağı tahmin edilmektedir. Artan kentleşme ile birlikte kentlerin mekansal stratejileri, imar planları, altyapı hizmetleri, ortak kullanım alanları gibi kentsel gelişimin stratejilerinin önemi de artmıştır. Konu ile ilgili olarak ulusal ölçekte çeşitli Bakanlıkların yetki alanlarının düzenlenmesi ve ulusal nitelikli stratejik planların hazırlanması şeklinde çalışmalar yapılmaktadır.

Artan nüfus ve şehirleşme nedeniyle altyapı hizmetlerine olan talep ile gelir ve bilinç düzeyindeki artış ile birlikte yükselen yaşam kalitesi beklentileri, altyapı hizmetlerinde de kalite beklentisini yükseltmektedir. 10.Kalkınma Planında içme ve kullanma suyu şebekesiyle hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranının % 99'u ulaştığı, kullanılan içme ve kullanma suyunun % 52'sinin arıtıldığı ifade edilirken içme suyu ve kullanma suyunun kalitesinin iyileştirilmesinin önemi vurgulanmıştır.

Aynı şekilde kanalizasyon hizmeti verilen belediye nüfusunun, toplam belediye nüfusuna oranının % 88, atık su arıtma hizmeti verilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı ise % 62 olduğu belirtilmiştir. Katı atık alanında ise düzenli depolama alanlarından yararlanan nüfus oranında hızlı bir iyileşme olduğu ve bu hizmetten yararlanan nüfusun oranının % 60'a ulaştığı ifade edilmiş ancak geri dönüşüm sisteminde etkinliğin sağlanamadığı belirtilmiştir.

Kentsel altyapı ile ilgili olarak kent içi ulaşım sistemlerinin iyileştirilmesine yönelik düzenlemelerin gerektiğine de dikkati çeken Planda, nüfusun sağlıklı ve güvenilir içeme ve kullanma suyuna erişiminin ve her türlü atığın insan sağlığı ve çevreye etkilerinin en aza indirilerek etkin yönetiminin sağlanması

41. 10.Kalkınma Planı Metni, www.tbmm.gov.tr,2013

ile daha maliyet etkin ve sürdürülebilir ulaşım altyapısının kurulmasının temel amaç olduğu ifade edilmiştir.

Genel olarak içme ve kullanma suyu, kanalizasyon, katı atık yönetimi ve ulaşım yaklaşımı ile ele alınan kent altyapısı, TR63 Bölgesi'nde de öncelikli müdahale alanlarından birisidir. 2012 ADNKS sonuçlarına göre şehirleşme oranı Türkiye'de % 77,28 iken TR63 Bölgesi'nde % 58,61 olarak tespit edilmiştir. Özellikle Hatay ilinde il ve ilçe merkezi etrafında ve bu merkezlere bitişik konumda yer alan çok sayıda beldenin TÜİK sınıflamasında kırsal nüfus olarak tanımlanmasından dolayı şehirleşme oranının düşük olduğu TR63 Bölgesi'nde il merkezleri ve görece gelişmiş diğer ilçe merkezlerine doğru bir kentleşme eğilimi bulunmaktadır. 2011-2013 yılları arasında ADNKS sonuçlarına göre TR63 Bölgesi'nde genel nüfus artışı, Türkiye ortalamasının altında iken Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinin merkez ilçelerinde nüfus artışı, Türkiye ortalamasının üzerinde gerçekleşmiştir. İl merkezleri dışında kalan diğer ilçelerde ise sadece 6 ilçenin nüfusu Türkiye ortalamasının üzerinde artış göstermiştir.

Bu veriler, il merkezleri baskın olmak üzere belirli ilçelere yönelik bölge içi göç eğilimi olduğunu göstermekte ve kentsel altyapı politikalarında bu merkezlere öncelik verilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

2012 yılı TÜİK verilerine göre, içme suyu kullanımında şebeke ile hizmet verilen nüfusun toplam belediye nüfusu içerisindeki oranı Türkiye ortalaması civarında olup TR63 Bölgesi genelinde % 98'dir. Bu oran Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinde % 99 Hatay ilinde % 98'dir. Osmaniye ilinin nüfusunun diğer illerden az olması ve halihazırda şebekeli su kullanım oranının yüksek olması, bu ilde standartların korunması dışında ilave bir politika ihtiyacını gerektirmezken, yeni büyükşehir statüsü ile hizmet alanlarında kapsam ve yapısal anlamda önemli bir değişim olan Kahramanmaraş ve Hatay illerinde, 2014 sonrasına yönelik stratejilerin geliştirilmesi gerekmektedir. Özellikle Hatay ilinde, halen Türkiye ortalamalarında olan içme ve kullanma suyu standartlarının, yeni alanların da hizmet kapsamına alınması ile birlikte öncelikli bir politika alanı oluşturması beklenmektedir.

Tablo 6. Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (%)

İl / Bölge	İçme Ve Kullanma Suyu Şebekesi	İçme Ve Kullanma Suyu Arıtma Tesisi	Kanalizasyon Şebekesi	Atıksu Arıtma Tesisi
Hatay	98%	1%	74%	32%
K.Maraş	99%	0%	84%	0%
Osmaniye	99%	0%	85%	48%
TR63	98%	0%	80%	24%
Türkiye	98%	56%	92%	68%

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu), Çevre İstatistikleri, 2012

Aynı verilere göre, Belediye sınırları içerisinde kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye sınırları içerisindeki toplam nüfusa oranı Türkiye genelinde % 92 iken, bu oran Hatay ilinde % 74, Kahramanmaraş ilinde % 84 ve Osmaniye ilinde % 85 olup TR63 Bölgesi geneli için % 80'dir. Bölge ve iller bazında Türkiye ortalamasının altında yer alan TR63 Bölgesi'nde kanalizasyon arıtma

tesislerinde yararlanma oranı ise daha da alt seviyelerdedir. 2012 yılı verilerine göre Türkiye'de % 68 olan arıtma tesisi hizmetinden yararlanma oranı TR63 Bölgesi'nde % 24'tür.

Atık yönetimi de TR63 Bölgesi'nin öncelikli altyapı politikalarından biri olmak durumundadır. 2012 yılı verilerine göre Türkiye genelinde kişi başı günlük atık miktarı 1.12 kg olarak hesaplanmış olup bu değer TR63 Bölgesi'nde 0,84 kg'dır. Hem Türkiye'de hem de TR63 Bölgesi'nde nüfusun neredeyse tamamı belediye atık hizmetlerinden yararlanmakta olup düzenli depolama hizmetinden yararlanma oranı TR63 Bölgesi'nde oldukça düşük düzeylerdedir.

2012 yılı TÜİK verilerine göre atıkların bertaraf yöntemine göre yapılan değerlendirmede, Türkiye'deki katı atıkların % 60'ının düzenli depolama tesislerinde bertaraf edildiği, TR63 Bölgesi'nde ise bu oranın % 23 olduğu tespit edilmiştir. TÜİK verilerine göre Hatay ilinde katı atıkların % 60'ı belediye çöplüğünde, % 30'u ise düzenli depolama tesisinde bertaraf edilmektedir. Kahramanmaraş katı atık depolama tesisi 2013 yılında hizmete alınmış olup Osmaniye katı atık depolama tesisinde ise yapım çalışmaları devam etmektedir.

Tablo 7. Bertaraf Yöntemine Göre Atık Miktarı (%)

İl / Bölge	Belediye Çöplüğü	Başka Belediye Çöplüğü	Düzenli Depolama	Açıkta Yakma	Dereye ve Göle Dökme	Gömme	Diğer
Hatay	43,30%	9,76%	46,09%	0,85%	0,00%	0,00%	0,00%
K.Maraş	96,13%	3,76%	0,00%	0,00%	0,11%	0,00%	0,00%
Osmaniye	93,06%	6,60%	0,00%	0,35%	0,00%	0,00%	0,00%
TR63	69,21%	7,20%	23,07%	0,48%	0,04%	0,00%	0,00%
Türkiye	33,42%	1,82%	62,99%	0,43%	0,14%	0,38%	0,82%

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu), Çevre İstatistikleri, 2012

Çevre sağlığı ve atıkların yeniden ekonomiye kazandırılması bakımından büyük önem taşıyan katı atık yönetimi TR63 Bölgesi'nin plan dönemindeki en önemli öncelikleri arasındadır. İnsan ve çevre sağlığı açısından düzenli bertaraf yöntemlerinin geliştirilmesinin önemi olduğu kadar, Girdi Tedarik Stratejisi ve Eylem Planı 2013-2015 belgesinde önceliklendirilen geri dönüşüm sektörünün geliştirilmesinde de atık yönetiminin düzenli olarak sağlanması önemli görülmektedir.

Kentsel altyapı konusunda TR63 Bölgesi'nde ele alınması gereken bir diğer alan kent içi ulaşım altyapısının iyileştirilmesidir. Özellikle Hatay ve Kahramanmaraş illerinin büyükşehir statüsüne alınması ve Osmaniye il merkezi ile birlikte bu merkezlere olan kentleşme eğiliminin daha da artması kent içi mobilizasyona yönelik altyapıların iyileştirilmesini gerektirmektedir.

Bu amaçla, kent içi ulaşım sistemlerinin birbirine entegre olacak şekilde geliştirilmesine yönelik politikalar ile Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye il merkezlerinde hafif raylı sistemin geliştirilmesi için ilk yatırımların ilgili kurumların yatırım programına alınması önemli görülmektedir.

1.derecede deprem bölgesi içerisinde yer alan yerleşim yerlerinin bulunduğu TR63 Bölgesi için, olası bir depremin yol açabileceği zararların en aza indirilmesine yönelik tedbirler de kentsel altyapının iyileştirilmesinde önemli görülmektedir.

Harita 21. TR63 Bölgesi Deprem Haritası

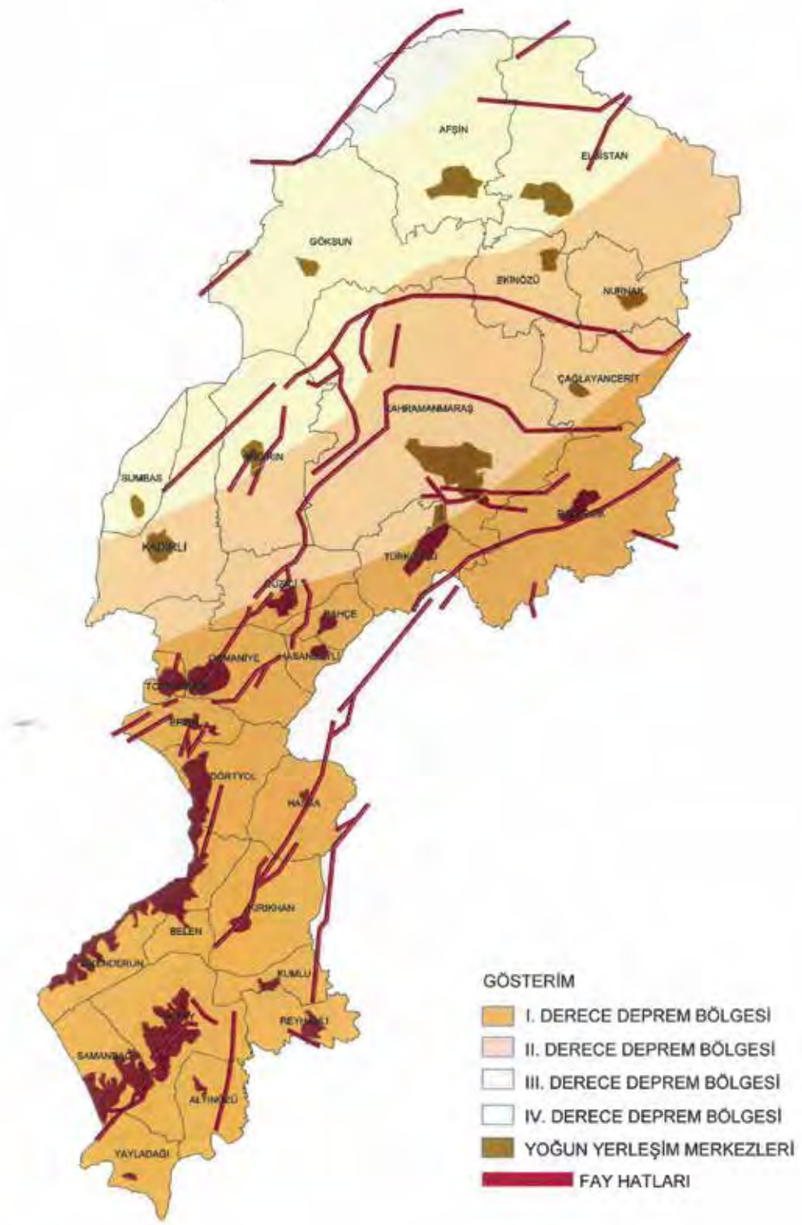

Kaynak: İl Çevre Düzeni Planları doğrultusunda DOĞAKA tarafından hazırlanmıştır.

Özellikle Kahramanmaraş Merkez ilçenin güneydoğusu, Pazarcık ve Türkoğlu ilçelerinden başlayan ve Osmaniye'nin Bahçe, Hasanbeyli, Merkez ilçe ve Toprakkale ilçelerinden geçerek Hatay ilinin tamamını içerisine alan 1.derece deprem bölgesi içerisinde yer alan yerleşim bölgeleri bu tedbirlerin alınmasında öncelikli alanlardır.

İl Çevre Düzeni Planları ve Fay Hatları Haritasında yer alan yerleşim yerleri ve fay hatları lokasyonlarına göre hazırlanan haritaya göre 1.derede deprem bölgesi içerisinde yer alan Pazarcık, Düziçi, Osmaniye Merkez, Toprakkale, Erzin, Dörtyol, Hassa, Kırıkhan, Hatay Merkez, Reyhanlı ve Samandağ ilçelerinde fay hatları kent merkezlerinde ya da kent merkezlerine çok yakın konumdadır. Ayrıca İskenderun-Dörtyol-Osmaniye hattında yer alan büyük sanayi işletmeleri ve yeni inşa edilmekte olan enerji üretim tesisleri deprem bölgesi içerisinde yer almaktadır.

Kentsel altyapı ile ilgili ulusal bir politika haline getirilen bir diğer husus da kentsel dönüşüm çalışmalarıdır. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı koordinasyonunda yürütülen çalışmalarda kentsel yerleşimin yoğun olduğu alanların rehabilitasyonu öncelikli olarak ele alınması ve bu çalışmaların ilgili kurumların iştiraki ile hazırlanacak planlı bir strateji çerçevesinde yürütülmesi gerekmektedir. Özellikle gecekondu niteliği baskın ve 1.derece deprem bölgesi alanların rehabilitasyonu için gerekli yasal izin ve prosedürlerin tamamlanmasının öncelikli olarak ele alınması önemlidir.

İl ve ilçe merkezlerinin tamamı kent merkezi olarak kabul edilmekle, hatta büyükşehir statüsü içerisinde Hatay ve Kahramanmaraş illerinde kentsel alan kavramının teoride tüm il sınırlarını içerisine alacak olması ile birlikte, TR63 Bölgesi'nde geliştirilecek kentsel altyapının iyileştirilmesine yönelik politikalarda, Plan dönemi içerisinde yapılacak kentsel ve kırsal nitelikli yerleşimlere yönelik analiz rehber alınacaktır. Bu analiz doğrultusunda kentsel niteliği baskın alanlar söz konusu politikalar için önceliklendirilecek ve plan dönemindeki süreçte diğer alanlara da yaygınlaştırılacaktır.

Plan dönemi için önemli görülen bu yatırımlar, finansal açıdan büyük maliyetleri yatırımlardır. Bu amaçla yerel yönetimlerin söz konusu yatırımlarının finansmanı için, ulusal nitelikli SUKAP programının yanı sıra ilgili kurumlarla işbirliği içerisinde uluslararası kredi ve hibe mekanizmaları için de projeler hazırlaması önemli görülmektedir.

1.6.2. Stratejik Yaklaşım

TEMEL AMAÇ

TR63 Bölgesi'nde modern kentleşme standartlarına yönelik temel altyapı yatırımlarının tamamlanarak yaşam kalitesinin yükseltilmesi.

Öncelik 1. TR63 Bölgesi'nde kanalizasyon hizmeti ve atık arıtma hizmeti verilen nüfus oranının Türkiye ortalamalarına yükseltilmesi	1.1. Kanalizasyon ve atık su arıtma altyapısı kademeli olarak yaygınlaştırılacak ve il merkezleri ve nüfusu 50.000 ve üzeri ilçe merkezlerinde belediye nüfusunun tamamına kanalizasyon ve atık su arıtma hizmeti verecek altyapı tesislerinin öncelikli olarak tamamlanması.
	1.2. İlgili belediyelerce kanalizasyon ve atık su arıtma yatırımlarının yıllık yatırım programlarında önceliklendirilmesi.
	1.3. Kanalizasyon ve atık su arıtma yatırımlarının finansmanı için ilgili kurumlarla işbirliği içerisinde SUKAP ile uluslararası kredi ve hibe programlarına yönelik projelerin hazırlanması.
Öncelik 2. Katı atıkların bertarafına yönelik düzenli depolama alanlarının yapılması ve katı atık yönetiminde geri dönüşüm sistemlerinin yaygınlaştırılması	2.1. İl merkezleri öncelikli olarak kapsam içerisinde olmak üzere Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinde katı atık yönetimi sistemlerinin tamamlanması ve aynı sistemin bölge geneline kademeli olarak yaygınlaştırılması.
	2.2. Katı atıkların kaynağında ayrıştırılması ve sağlıklı bir geri dönüşüm sisteminin kurulması.
	2.3. Katı atık yönetimi sistemlerinin kurulmasında AB fonları ile Dünya Bankası finansman imkanlarının kullanılması için ilgili kuruluşların koordinasyon ve işbirliğinin sağlanması.
Öncelik 3. Ulusal stratejilerle paralel olarak kentsel dönüşüm çalışmalarının önceliklendirilmesi	3.1. Kentsel dönüşüm uygulamaları ile ilgili olarak Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illeri ölçeğinde kentsel dönüşüm uygulama planlarının hazırlanması.
	3.2. Kentsel dönüşüm çalışmalarında, ulusal öncelikler ile birlikte plan döneminde hazırlanacak olan kentsel dönüşüm uygulama planlarındaki önceliklerinin esas alınması.
	3.3. Kentsel yaşam kalitesinin arttırılması amacına yönelik olarak çevre düzeni planları kararları doğrultusunda alt ölçekli uygulama planlarının hazırlanması.
	3.4. Kentsel dönüşüm çalışmalarının önceliklendirildiği deprem riski yüksek ilçelerde mikro bölgeleme çalışmalarının tamamlanması ve kentsel planlamalarda depremselliğin göz önünde tutulması
Öncelik 4. Kent içi ulaşım sistemlerinin birbirleri ile entegre bir şekilde geliştirilmesi	4.1. Kent içi mobilizasyonu daha etkin hale getirmek amacıyla kent içi ulaşım sistemlerinin entegrasyonunun sağlanması.
	4.2. Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye il merkezlerinde hafif raylı ulaşım sisteminin geliştirilmesine yönelik mekânsal planlama, teknik altyapı ve fizibilite etütlerine ilişkin yatırımların ilgili kurumlarca çalışma programlarına alınması.

Öncelik 1. TR63 Bölgesi'nde kanalizasyon hizmeti ve atık arıtma hizmeti verilen nüfus oranının Türkiye ortalamalarına yükseltilmesi

Açıklama: TÜİK verilerine göre Türkiye ortalaması % 92 olan kanalizasyon hizmetinden yararlanan belediye nüfusu oranı, TR63 Bölgesi'nde ortalama % 80 iken Hatay ilinde % 74, Kahramanmaraş ilinde % 82 ve Osmaniye ilinde % 85 olup hem bölge hem de iller bazında Türkiye ortalamasının altındadır. Diğer taraftan atık su arıtma tesisi hizmetinden yararlanan belediye nüfusu oranı ise çok daha düşük düzeylerdedir. Türkiye genelinde % 68 olan atık su arıtma hizmetinden yararlanma oranı TR63 Bölgesi'nde % 24'tür.

Bu noktada kentsel altyapının temel hizmetlerinden olan kanalizasyon hizmeti ve atık su arıtma hizmetinin özellikle Hatay ve Kahramanmaraş illerinde büyükşehir statüsü de göz önüne alınarak önceliklendirilmesi gerekmektedir.

Tedbirler

1.1	•Kanalizasyon ve atık su arıtma altyapısı kademeli olarak yaygınlaştırılacak ve il merkezleri ve nüfusu 50.000 ve üzeri ilçe merkezlerinde belediye nüfusunun tamamına kanalizasyon ve atık su arıtma hizmeti verecek altyapı tesislerinin öncelikli olarak tamamlanması.
1.2	•İlgili belediyelerce kanalizasyon ve atık su arıtma yatırımlarının yıllık yatırım programlarında önceliklendirilmesi.
1.3	•Kanalizasyon ve atık su arıtma yatırımlarının finansmanı için ilgili kurumlarla işbirliği içerisinde SUKAP ile uluslararası kredi ve hibe programlarına yönelik projelerin hazırlanması.

Üst Ölçekli Planlarla İlişkisi

- Kamu yatırımlarında, Kamu Özel İşbirliği (KÖİ) modeliyle yürütülenler dâhil, eğitim, sağlık, içme suyu ve kanalizasyon, bilim-teknoloji, ulaştırma ve sulama sektörlerine öncelik verilecektir. (10. Kalkınma Planı, 2.2.9.1 Kamu Yatırımları)
- Su, atık su, katı atık gibi çevre korumaya yönelik altyapı tesisleri tamamlanacaktır. (Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi Taslak Metni, Mekansal Amaçlar, Bölgesel Büyüme Odaklarıyla Düşük Gelirli Yörelerde Kalkınmanın Tetiklenmesi)

Öncelik 2. Katı atıkların bertarafına yönelik düzenli depolama alanlarının yapılması ve katı atık yönetiminde geri dönüşüm sistemlerinin yaygınlaştırılması

Açıklama: Türkiye'deki katı atıkların % 60'ı düzenli depolama tesislerinde bertaraf edildiği katı atık yönetiminde TR63 Bölgesi, % 23 düzenli depolama oranı ile Türkiye ortalamalarının oldukça gerisindedir. Hatay ve Kahramanmaraş merkezi ve çevre belediyelerine hizmet veren depolama tesisleri ile yapılmakta olan düzenli depolama hizmetinin yaygınlaştırılması hem çevre ve insan sağlığı bakımından hem de ekonomik bir değer olarak yükselmekte olan geri dönüşüm sistemlerinin kurulması bakımından önemlidir.

Günlük kişi başı 0,84 kg katı atık miktarı ile Türkiye ortalamasından (1,12 kg) daha az atığın üretildiği TR63 Bölgesi'nde belediye nüfusunun neredeyse tamamı belediyelerin atık hizmetinden yararlanmakla birlikte, bu nüfusun % 77'si bu atıkların sağlıklı ve yeniden ekonomik değer elde edilmesine yönelik bertarafı hizmetlerinden yararlanamamaktadır.

Bölgede il merkezlerinin öncelikli olarak yer aldığı katı atık yönetim sistemlerinin kurulması, plan döneminin öncelikli altyapı politikaları arasında yer almaktadır.

Tedbirler

2.1	•İl merkezleri öncelikli olarak kapsam içerisinde olmak üzere Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinde katı atık yönetimi sistemlerinin tamamlanması ve aynı sistemin bölge geneline kademeli olarak yaygınlaştırılması.
2.2	•Katı atıkların kaynağında ayrıştırılması ve sağlıklı bir geri dönüşüm sisteminin kurulması.
2.3	•Katı atık yönetimi sistemlerinin kurulmasında AB fonları ile Dünya Bankası finansman imkanlarının kullanılması için ilgili kuruluşların koordinasyon ve işbirliğinin sağlanması.

Üst Ölçekli Planlarla İlişkisi

- Şehirlerde kanalizasyon ve atık su arıtma altyapısı geliştirilecek, bu altyapıların havzalara göre belirlenen deşarj standartlarını karşılayacak şekilde çalıştırılmaları sağlanacak, arıtılan atık suların yeniden kullanımı özendirilecektir. (10. Kalkınma Planı, 2.3.4 Kentsel Altyapı)
- Katı atık yönetimi etkinleştirilerek atık azaltma, kaynakta ayrıştırma, toplama, taşıma, geri kazanım ve bertaraf safhaları teknik ve mali yönden bir bütün olarak geliştirilecek; bilinçlendirmenin ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesine öncelik verilecektir. Geri dönüştürülen malzemelerin üretimde kullanılması özendirilecektir. (10. Kalkınma Planı, 2.3.4 Kentsel Altyapı)
- Ulusal Geri Dönüşüm Stratejisi oluşturulacaktır. (Girdi Tedarik Stratejisi ve Eylem Planı 2013-2015, Geri Dönüşüm Sektörünün Geliştirilmesi)

Öncelik 3. Ulusal stratejilerle paralel olarak kentsel dönüşüm çalışmalarının önceliklendirilmesi

Açıklama: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı koordinasyonunda yürütülen çalışmalarda kentsel yerleşimin yoğun olduğu alanların rehabilitasyonunun öncelikli olarak ele alınması ve bu çalışmaların ilgili kurumların iştiraki ile hazırlanacak planlı bir strateji çerçevesinde yürütülmesi gerekmektedir. Özellikle gecekondu niteliği baskın ve 1.derece deprem bölgesi alanların rehabilitasyonu için gerekli yasal izin ve prosedürlerin tamamlanmasının öncelikli olarak ele alınması önemli görülmektedir.

Tedbirler

3.1	•Kentsel dönüşüm uygulamaları ile ilgili olarak Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illeri ölçeğinde kentsel dönüşüm uygulama planlarının hazırlanması.
3.2	•Kentsel dönüşüm çalışmalarında, ulusal öncelikler ile birlikte plan döneminde hazırlanacak olan kentsel dönüşüm uygulama planlarındaki önceliklerinin esas alınması.
3.3	•Kentsel yaşam kalitesinin arttırılması amacına yönelik olarak çevre düzeni planları kararları doğrultusunda alt ölçekli uygulama planlarının hazırlanması.
3.4	•Kentsel dönüşüm çalışmalarının önceliklendirildiği deprem riski yüksek ilçelerde mikro bölgeleme çalışmalarının tamamlanması ve kentsel planlamalarda depremselliğin göz önünde tutulması

Üst Ölçekli Planlarla İlişkisi

- Kentsel dönüşümde ideal alan büyüklüğü ve bütünlüğü gözetilecek, planlama araçlarından en üst düzeyde yararlanılması sağlanacak, plan ve projelerin niteliklerini, önceliklendirme, hazırlama, uygulama, izleme, değerlendirme, denetim ve yönetişim süreçlerini tanımlayan usul ve esaslar geliştirilecektir. (10. Kalkınma Planı, 2.3.3 Kentsel Dönüşüm ve Konut)
- Öncelikli afet riskli alanlarda kentsel dönüşüm, planlama ve kentsel tasarım projeleri yapılacaktır. (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Stratejik Planı 2013-2017, Sağlıklı, Güvenli ve Mekan Kalitesi Yüksek Yerleşmeleri Oluşturmak)
- Yüksek afet riskli alanlar öncelikli olmak üzere afet risklerinin belirlenmesine yönelik mikro bölgeleme çalışmaları tamamlanacak ve imar planlaması süreçlerinde afet riskleri dikkate alınacaktır. (10. Kalkınma Planı, 2.3.9 Afet Yönetimi)

Öncelik 4. Kent içi ulaşım sistemlerinin birbiri ile entegre bir şekilde geliştirilmesi

Açıklama: Özellikle Hatay ve Kahramanmaraş illerinin büyükşehir statüsüne alınması ve Osmaniye il merkezi ile birlikte bu merkezlere olan kentleşme eğiliminin artması, artan nüfusun kent içi mobilizasyonuna yönelik altyapıların iyileştirilmesini gerektirmektedir. Bu amaçla, kent içi ulaşım sistemlerinin birbirine entegre olacak şekilde geliştirilmesine yönelik politikalar ile Hatay ve Kahramanmaraş il merkezlerinde hafif raylı sistemin geliştirilmesi için ilk yatırımların ilgili kurumların yatırım programına alınması önemli görülmektedir.

Tedbirler

4.1	•Kent içi mobilizasyonu daha etkin hale getirmek amacıyla kent içi ulaşım sistemlerinin entegrasyonunun sağlanması.
4.2	•Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye il merkezlerinde hafif raylı ulaşım sisteminin geliştirilmesine yönelik mekânsal planlama, teknik altyapı ve fizibilite etütlerine ilişkin yatırımların ilgili kurumlarca çalışma programlarına alınması.

Üst Ölçekli Planlarla İlişkisi

- Kentiçi ulaşımda kurumlar arası koordinasyon geliştirilecek, daha etkin planlama ve yönetim sağlanacak, kentiçi ulaşım altyapısının diğer altyapılarla entegrasyonu güçlendirilecektir.(10. Kalkınma Planı, 2.3.4 Kentsel Altyapı)

1.7. SOSYAL ALTYAPININ İYİLEŞTİRİLMESİ

1.7.1. Durum Tespiti ve Stratejik Analiz

Sosyal alan salt ekonomik faaliyetler dışında kalan oldukça geniş bir alanı kapsamakla birlikte ekonomik faaliyetler dahi tamamen sosyal hayattan bağımsız değildir. Sadece az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde değil gelişmiş ülkelerde dahi çeşitli açılardan müdahalelere gereksinim duyulan sosyal altyapının geliştirilmesinde, gelir ya da ekonomik refahın ölçüsüne göre müdahale alanları da değişmektedir. Hatta aynı bölge içerisinde yer almakla birlikte kentsel ve kırsal nitelikli alanlar için farklı politika gereksinimleri ortaya çıkabilmekte, Türkiye'nin az gelişmiş bölgelerinde eğitim ve sağlık gibi temel hizmetlerin altyapı çalışmalarının yapılması öncelikli olabildiği gibi gelişmiş bölgelerde merkez çeperlerinde kalan yörelerde de aynı öncelikler söz konusu olabilmektedir.

TR63 Bölgesi'nde sosyal altyapının iyileştirilmesi ile ilgili bu bölümde ulusal politikalar da göz önüne alınarak öncelikli müdahale alanları ele alınmıştır. Buna göre TR63 Bölgesi'nde sosyal altyapının iyileştirilmesine yönelik olarak stratejiler; okul öncesi eğitimin ve mesleki eğitimin geliştirilmesi, sağlık altyapısının geliştirilmesi, özellikle az gelişmiş ilçelerin sosyal faaliyet altyapısının iyileştirilmesi ve sivil toplum kuruluşlarının kapasitelerinin geliştirilmesi olarak önceliklendirilmiştir.

Okul öncesi dönem olarak tanımlanan 0-6 yaş aralığının, büyüme ve gelişmenin en hızlı olduğu dönem olmasının da etkisiyle ulusal bir politika haline gelen okul öncesi eğitimin geliştirilmesinde Türkiye ölçeğinde hızlı bir iyileşme görülmektedir. Ancak 2013/2014 Eğitim ve Öğretim yılına ait TÜİK verilerine göre % 44 seviyesindeki okullaşma oranı ile Türkiye, Avrupa Birliği ülkelerinde görülen %

85-90 okullaşma oranının gerisindedir. Bu hususla ilgili olarak 10. Kalkınma Planı'nda okul öncesi eğitimde okullaşma oranının düşük olduğundan bahisle, okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılmasına yönelik ihtiyacın devam ettiği ifade edilmiştir.

2013/2014 Eğitim ve Öğretim Yılı verilerine göre TR63 Bölgesi'nde okul öncesi eğitimde 5 yaş okullaşma oranları ise Hatay ilinde % 55, Kahramanmaraş ilinde % 42 ve Osmaniye ilinde % 53 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye genelinde olduğu üzere 2007 yılından sonra yükselmeye başlayan okullaşma oranı TR63 Bölgesi'nde de AB ortalamalarının gerisindedir.

Okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması amacıyla bağımsız anaokulu ve bağımsız anasınıfı yapımlarına devam edilmesi ve okul öncesi eğitim konusunda toplumsal farkındalığı artırıcı faaliyetlere özellikle kent merkezleri çeperinde kalan dezavantajlı bölgeler ile kırsal bölgelerde ağırlık verilmesi önemli görülmektedir. Ayrıca özel sektörün bu alandaki yatırımlarının özendirilmesi altyapı olanaklarının geliştirilmesine katkı sağlayabilecektir.

Eğitim konusunda bir diğer müdahale alanı mesleki eğitimin bölgedeki kurulu sanayi yapısına uygun olarak geliştirilmesidir. İskenderun-Dörtyol-Osmaniye hattında kurulu ana metal sanayi, Kahramanmaraş ilinde tekstil ve metal mutfak eşya sektörlerinin rekabetçi üstünlüklerinin geliştirilmesi ve Hatay ilinde ayakkabıcılık ve mobilyacılık, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinde gıda sanayinin rekabet gücünün artırılmasında nitelikli işgücünün önemi büyüktür. Ayrıca bölgede hızla artan enerji yatırımları ile lojistik ve turizm sektörlerindeki gelişme potansiyeli bu alanlarda nitelikli işgücü arzına stratejik bir misyon yüklemektedir. Ayrıca nitelikli işgücünün sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla iş sağlığı ve güvenliğinin iyileştirilmesi de önem taşımaktadır.

2013/2014 Eğitim ve Öğretim yılı TÜİK verilerine göre Türkiye'de derslik başına düşen öğrenci sayısının 29 olduğu mesleki eğitimde, bu sayı Hatay ilinde 42, Kahramanmaraş ilinde 27 ve Osmaniye ilinde 38'dir. Türkiye ortalamalarının üzerinde olan derslik başına düşen öğrenci sayısının, ortalamalara yaklaştırılabilmesi için Hatay ve Osmaniye illeri öncelikli olmak üzere altyapı yatırımlarına devam edilmesi gerekmektedir. Ayrıca bölgede kurulu ve gelişim potansiyeli olan sektörlerle uyumlu mesleki eğitim programlarının geliştirilebilmesi amacıyla, Mesleki Yeterlik Kurumu tarafından belirlenen meslek standartları doğrultusunda, Milli Eğitim Müdürlükleri, Üniversiteler, İş Kurumu İl Müdürlükleri ve ilgili sivil toplum kuruluşları ve özel sektör kuruluşları ile işbirliği platformları oluşturulması önemli görülmektedir.

Mesleki eğitimde teorik eğitim ve uygulama bütünlüğünün sağlanması ve işgücünün niteliğinin artırılası amacıyla teorik eğitim sonrasında uygulamalı eğitim ve staj programlarına ağırlık verilmesi kritik öneme sahiptir. Bu amaçla özel sektör ve ilgili sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içerisinde etkin staj programlarının uygulanması önemli görülmektedir.

Temel hizmetler kapsamında yer alan sağlık hizmetlerinde de TR63 Bölgesi verileri Türkiye ortalamalarının gerisindedir. 2011 yılı OECD verilerine göre yüz bin kişiye düşen hekim sayısı Avusturya'da 478, İspanya'da 410, Almanya'da 373 ve Norveç'te 407 iken

Türkiye'de 169'dur. 2011 yılı TÜİK verilerine göre yüz bin kişiye düşen hekim sayısı Hatay ilinde 116, Kahramanmaraş ilinde 116 ve Osmaniye ilinde 124 ile Türkiye ortalamasının altında kalmıştır.

Benzer şekilde OECD tarafından Avrupa ülkeleri için hazırlanan sağlık raporunda yer alan verilere göre on bin kişiye düşen yatak sayısı Almanya'da 83, Avusturya'da 76, İspanya'da 32 ve Norveç'te 33 iken Türkiye'de 25'tir.[43] 2011 yılı TÜİK verilerine göre TR63 Bölgesi'nde ise on bin kişiye düşen hastane yatak sayısı Hatay ilinde 17, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinde 18'dir.[44]

Sağlık personeli ve hastane yatak kapasitesi gibi sektörün iki temel göstergesinde Türkiye ortalamalarının gerisinde yer alan TR63 Bölgesi'nde sektörün fiziki olanaklarının ve insan kaynaklarının geliştirilmesi gerekmektedir.

TR63 Bölgesi'nde il merkezleri dışında sosyal faaliyetlerin gerçekleştirilmesine yönelik fiziki altyapı gereksinimi önemli boyutlardadır. Plan hazırlık sürecinde yapılan ilçe çalıştaylarında, tüm ilçelerde sorun olarak ele alınan temel konulardan birisi sosyal alan eksikliği olmuştur. İlçelerin ekonomik ve sosyal niteliklerine göre değişen mekan türlerinde ihtiyaç olarak belirtilen fiziki altyapı talebi, bazı ilçelerde en basit düzeyde dinlenme parkı düzeyinde iken bazı ilçelerde müzik odaları, çocuk oyun alanları, tiyatro ve sinema salonları şeklinde spesifik öneriler şeklinde olmuştur.

Bölgede il merkezlerinde yoğunlaşan sosyal aktivitelerin, ilçelere doğru yaygınlığın sağlanması amacıyla sosyal altyapının geliştirilmesine yönelik programların uygulanması, yerel yönetimlerin bu alana yönelik yatırımlarını desteklenmesi ve sosyal hayatın geliştirilmesine yönelik bir program olan SODES'in fiziki altyapı desteğini de içerecek şekilde genişletilmesi bu sorunun giderilmesine katkı sağlayacaktır. Özellikle ekonomik gelirin sınırlı olduğu ilçelerde, beşeri kaynakların gelişmesine de katkı sağlayacak şekilde sosyal hayatın daha aktif hale getirilmesine yönelik altyapı olanaklarının sağlanması önemli görülmektedir.

Ayrıca bölge genelindeki dinamik bir sivil toplum yapısının toplumsal hayat üzerinde etkinliğinin artırılması amacıyla bölge genelindeki sivil toplum kuruluşlarının kurumsal altyapısının, insan kaynağı ve teknolojiye erişim başta olmak üzere iyileştirilmesi, bu kuruluşlarda nitelikli istihdamın özendirilmesi ve çeşitli destek programlarına yönelik proje geliştirme faaliyetlerinin desteklenmesi gerekmektedir.

43. Health At A Glance Europe 2012, OECD
44. 2012 yılı verilerine göre yaptığımız hesaplamalarda on bin kişiye düşen yatak sayısı Hatay ilinde 17, Kahramanmaraş ilinde 28 ve Osmaniye ilinde 19'dur.

1.7.2. Stratejik Yaklaşım

TEMEL AMAÇ

TR63 Bölgesinde ekonomik gelişme ile birlikte sosyal altyapı olanaklarının iyileştirilmesi ve böylece beşeri kaynakların geliştirilmesine katkı sağlanması.

Öncelik 1. Okul öncesi eğitim altyapısının iyileştirilmesi ve farkındalığının artırılması	1.1. Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinde okul öncesi eğitim altyapısını iyileştirme yatırımlarına devam edilmesi.
	1.2. Özel sektörün okul öncesi eğitim yatırımlarının özendirilmesi.
	1.3. Öncelikle kırsal bölgeler ve kent merkezlerinde yer alan dezavantajlı bölgeler olmak üzere okul öncesi eğitimde toplumsal farkındalığı artırıcı faaliyetlerin gerçekleştirilmesi
Öncelik 2. TR63 Bölgesi'nde kurulu sanayi yapısı ve potansiyel gelişme alanları başta olmak üzere nitelikli işgücünün temini için mesleki eğitimin işlevselliğinin artırılması	2.1. TR63 Bölgesi'nin mesleki eğitim altyapısının iyileştirilmesine yönelik yatırımlara devam edilmesi.
	2.2. OSB yönetimleri, özel sektör kuruluşları ve ilgili kamu kurumları işbirliği ve il istihdam kurulları marifeti ile bölgede kurulu sanayi yapısına uygun aktif işgücü eğitimi ve staj programları geliştirilmesi.
	2.3. Bölgede kurulu sanayi yapısına yönelik ulusal meslek standartları ve iş sağlığı ve güvenliği konusunda farkındalığın artırılması ve mesleki eğitimlerde bu standartların esas alınması.
	2.4. Mesleki eğitim kuruluşlarının ulusal meslek standartları konusunda akreditasyon yatırımlarının desteklenmesi.
	2.5. İl bazında hazırlanan işgücü piyasası analizi raporlarında yer alan mesleki eğitim programlarının öncelikli olarak desteklenmesi.
Öncelik 3. Sağlık hizmetlerinde fiziki altyapı ve insan kaynakları kapasitesinin iyileştirilmesi	3.1. TR63 Bölgesi sağlık hizmetlerinde fiziksel mekan ve insan kaynaklarının kapasitesinin artırılması.
	3.2. Hatay ilinin medikal sağlık turizmi potansiyeli de göz önüne alınarak, yapımına başlanılan 750 yataklı hastane inşaatının en kısa sürede tamamlanması.
Öncelik 4. İlçelerin sosyal faaliyet altyapısının iyileştirilmesi	4.1. TR63 Bölgesi'nde sosyal faaliyetlere yönelik fiziki altyapının iyileştirilmesi amacıyla tematik destek programlarının geliştirilmesi.
	4.2. Yerel yönetimlerin sosyal altyapıya yönelik projelerinin desteklenmesi.
	4.3. SODES'te ilçelerin sosyal faaliyet kapasitesini geliştirecek projelerin önceliklendirilmesi.
Öncelik 5. Sivil toplum kuruluşlarının kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi ve etkinliklerinin artırılması	5.1. Toplumsal sorunların çözümüne ve dezavantajlı grupların temsil edilmesine yönelik sivil toplum kuruluşlarının sayısının ve işlevselliklerinin artırılmasının teşvik edilmesi.
	5.2. Destek programları ve proje uygulamaları ile sivil toplum kuruluşlarına yönelik farkındalığın ve sivil toplum kuruluşlarının etkinlik yeteneğinin artırılması.
	5.3. Sivil toplum kuruluşlarının insan kaynağı kapasitelerinin geliştirilmesi ve teknoloji kullanımına yönelik faaliyetlerinin önceliklendirilmesi.
	5.4. Kırsal bölgelerde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının öncelikli olarak desteklenmesi.

Öncelik 1. Okul öncesi eğitim altyapısının iyileştirilmesi ve farkındalığının artırılması

Açıklama: Okul öncesi eğitim verilerinde Türkiye ölçeğinde hızlı bir iyileşme görülmekle birlikte Türkiye genelinde % 44, Hatay ilinde % 53, Kahramanmaraş ilinde % 42 ve Osmaniye ilinde % 55 olan okullaşma oranı, Avrupa Birliği ülkelerinde % 85-90 olan okullaşma oranının gerisindedir.

Okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması amacıyla bağımsız anaokulu ve bağımsız anasınıfı yapımlarına devam edilmesi ve okul öncesi eğitim konusunda toplumsal farkındalığı artırıcı faaliyetlere özellikle kent merkezleri çeperinde kalan dezavantajlı bölgeler ile kırsal bölgelerde ağırlık verilmesi önemli görülmektedir. Ayrıca özel sektörün bu alandaki yatırımlarının özendirilmesi altyapı olanaklarının geliştirilmesine katkı sağlayabilecektir.

Tedbirler

1.1	•Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinde okul öncesi eğitim altyapısını iyileştirme yatırımlarına devam edilmesi.
1.2	•Özel sektörün okul öncesi eğitim yatırımlarının özendirilmesi.
1.3	•Öncelikle kırsal bölgeler ve kent merkezlerinde yer alan dezavantajlı bölgeler olmak üzere okul öncesi eğitimde toplumsal farkındalığı artırıcı faaliyetlerin gerçekleştirilmesi

Üst Ölçekli Planlarla İlişkisi

- Öğrencilerin sosyal, zihinsel, duygusal ve fiziksel gelişimine katkı sağlayan okul öncesi eğitim, imkânları kısıtlı hane ve bölgelerin erişimini destekleyecek şekilde yaygınlaştırılacaktır. (10. Kalkınma Planı, 2.1.1 Eğitim)
- Okul Öncesi eğitimde net okullaşma oranını dezavantajlı çocukları gözeterek plan dönemi sonunda % 70'in üzerine çıkarmak. (Milli Eğitim Bakanlığı 2010-2014 Stratejik Planı, Okul Öncesi Eğitim)
- Plan dönemi sonuna kadar okul öncesi eğitimi çeşitlendirmek ve bu alanda toplumsal farkındalığı artırmak. (Milli Eğitim Bakanlığı 2010-2014 Stratejik Planı, Okul Öncesi Eğitim)

Öncelik 2. TR63 Bölgesi'nde kurulu sanayi yapısı ve potansiyel gelişme alanları başta olmak üzere nitelikli işgücünün temini için mesleki eğitimin işlevselliğinin artırılması

Açıklama: TR63 Bölgesi'nde İskenderun-Dörtyol-Osmaniye hattında kurulu ana metal sanayi, Kahramanmaraş ilinde tekstil ve metal mutfak eşya sektörleri Hatay ilinde ayakkabıcılık ve mobilyacılık, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinde gıda sanayinin rekabet gücünün artırılması ve enerji yatırımları ile lojistik ve turizm sektörlerindeki gelişme potansiyeli, bu alanlarda nitelikli işgücü arzına stratejik bir misyon yüklemektedir.

Halen Türkiye ortalamasının üzerinde olan derslik başına düşen öğrenci sayısının, ortalamaya yaklaştırılabilmesi için Hatay ve Osmaniye illeri öncelikli olmak üzere altyapı yatırımları ile nitelikli işgücü arzı için bölgede kurulu ve gelişim potansiyeli olan sektörlerle uyumlu mesleki eğitim programlarının etkin staj uygulamaları ile birlikte geliştirilmesi önemli görülmektedir.

Tedbirler

2.1	•TR63 Bölgesi'nin mesleki eğitim altyapısının iyileştirilmesine yönelik yatırımlara devam edilmesi.
2.2	•OSB yönetimleri, özel sektör kuruluşları ve ilgili kamu kurumları işbirliği ve il istihdam kurulları marifeti ile bölgede kurulu sanayi yapısına uygun aktif işgücü eğitimi ve staj programları geliştirilmesi.
2.3	•Bölgede kurulu sanayi yapısına yönelik ulusal meslek standartları ve iş sağlığı ve güvenliği konusunda farkındalığın artırılması ve mesleki eğitimlerde bu standartların esas alınması.
2.4	•Mesleki eğitim kuruluşlarının ulusal meslek standartları konusunda akreditasyon yatırımlarının desteklenmesi.
2.5	•İl bazında hazırlanan işgücü piyasası analizi raporlarında yer alan mesleki eğitim programlarının öncelikli olarak desteklenmesi.

Üst Ölçekli Planlarla İlişkisi

- Eğitim sistemi ile işgücü piyasası arasındaki uyum; hayat boyu öğrenme perspektifinden hareketle iş yaşamının gerektirdiği beceri ve yetkinliklerin kazandırılması, girişimcilik kültürünün benimsenmesi, mesleki ve teknik eğitimde okul-işletme ilişkisinin orta ve uzun vadeli sektör projeksiyonlarını dikkate alacak biçimde güçlendirilmesi yoluyla artırılacaktır. (10. Kalkınma Planı, 2.1.1 Eğitim)

- Ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyindeki mesleki ve teknik eğitimde, program bütünlüğü temin edilecek ve nitelikli işgücünün yetiştirilmesinde uygulamalı eğitime ağırlık verilecektir. (10. Kalkınma Planı, 2.1.1 Eğitim)
- Sektörlerle işbirliği içerisinde, ihtiyaç duyulan niteliklere sahip iş gücünü yetiştirmek ve mezunları istihdama hazırlamak. (Milli Eğitim Bakanlığı 2010-2014 Stratejik Planı, Ortaöğretim)
- Toplumda mesleki teknik eğitim farkındalığı oluşturarak meslekî ve teknik eğitimi daha fazla tercih edilir hâle getirmek. (Milli Eğitim Bakanlığı 2010-2014 Stratejik Planı, Ortaöğretim)

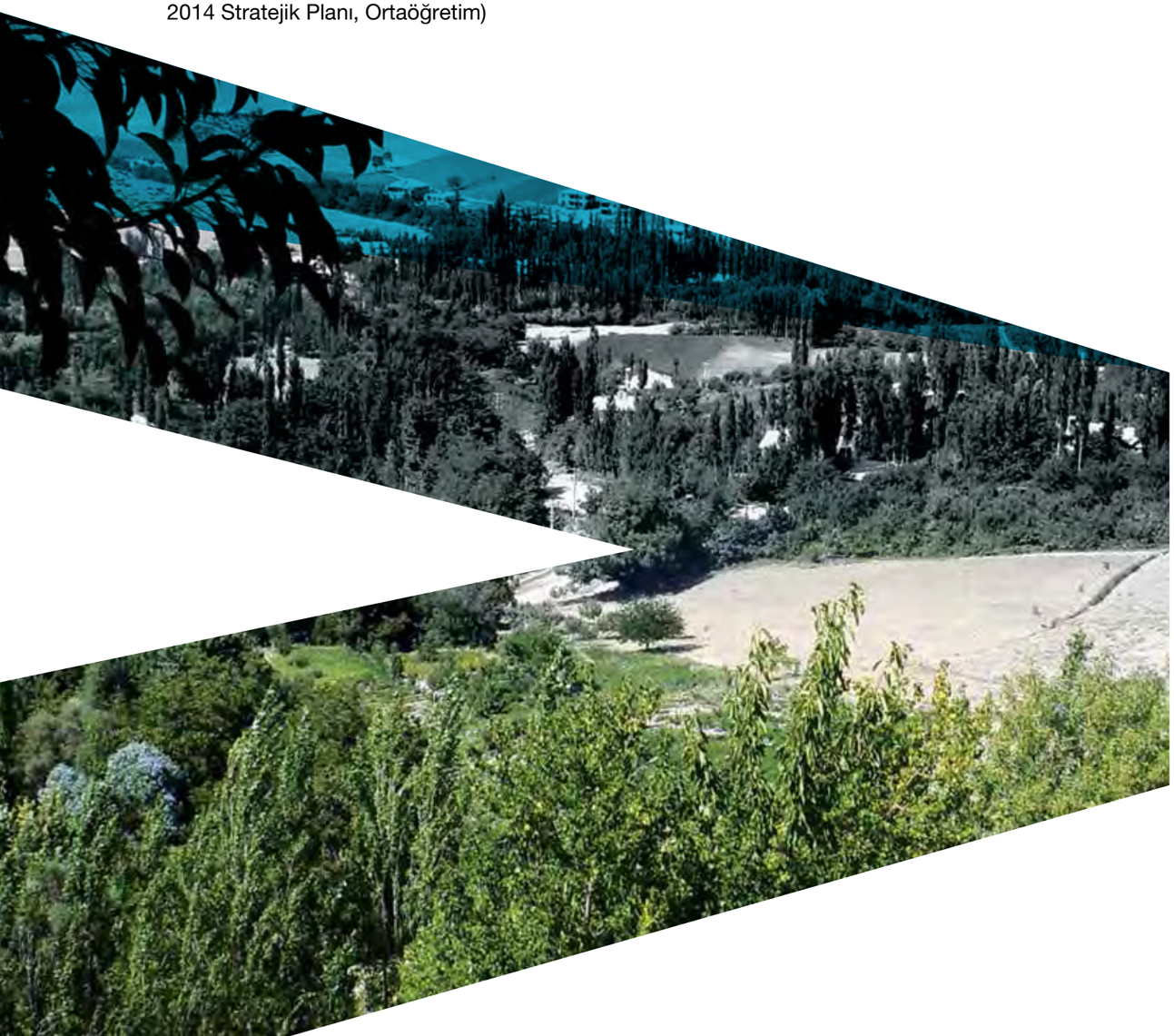

Öncelik 3. Sağlık hizmetlerinde fiziki altyapı ve insan kaynakları kapasitesinin iyileştirilmesi

Açıklama: TR63 Bölgesi sağlık hizmetleri verilerinde Türkiye ortalamalarının gerisinde yer aldığı gibi OECD ve AB ortalamalarının da oldukça altındadır. 2011 yılı verilerine göre yüz bin kişiye düşen hekim sayısı Türkiye'de 169 iken Hatay ilinde 116, Kahramanmaraş ilinde 116 ve Osmaniye ilinde 124'tür. 2011 Yılı TÜİK verilerine göre Türkiye'de 25 olan on bin kişiye düşen hastane yatak sayısı, Hatay ilinde 17, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinde 18'dir.

Sağlık personeli ve hastane yatak kapasitesi gibi sektörün iki temel göstergesinde Türkiye ortalamalarının gerisinde yer alan TR63 Bölgesi'nde sektörün fiziki olanaklarının ve insan kaynaklarının geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, Hatay ilinin Orta Doğu ülkelerine yönelik sağlık hizmetlerinde varış noktası olabilme potansiyeli göz önüne alınarak, sağlık altyapısının iyileştirilmesi sağlık turizmi bakımından da önemli görülmektedir.

Tedbirler

3.1	•TR63 Bölgesi sağlık hizmetlerinde fiziksel mekan ve insan kaynaklarının kapasitesinin artırılması.
3.2	•Hatay ilinin medikal sağlık turizmi potansiyeli de göz önüne alınarak, yapımına başlanılan 750 yataklı hastane inşaatının en kısa sürede tamamlanması.

Üst Ölçekli Planlarla İlişkisi

- Kamu yatırımlarında, KÖİ modeliyle yürütülenler dâhil, eğitim, sağlık, içme suyu ve kanalizasyon, bilim-teknoloji, ulaştırma ve sulama sektörlerine öncelik verilecektir. (10. Kalkınma Planı, 2.2.9.1 Kamu Yatırımları)

Öncelik 4. İlçelerin sosyal faaliyet altyapısının iyileştirilmesi

Açıklama: TR63 Bölgesi'nde il merkezleri dışında sosyal faaliyetlerin gerçekleştirilmesine yönelik fiziki altyapı gereksinimi önemli boyutlardadır. Bölgede il merkezlerinde yoğunlaşan sosyal aktivitelerin, ilçelere doğru yaygınlaştırılması ve özellikle ekonomik gelirin sınırlı olduğu ilçelerde, beşeri kaynakların gelişmesine de katkı sağlayacak şekilde sosyal hayatın daha aktif hale getirilmesine yönelik altyapı olanaklarının sağlanması önemli görülmektedir.

Tedbirler

4.1	•TR63 Bölgesi'nde sosyal faaliyetlere yönelik fiziki altyapının iyileştirilmesi amacıyla tematik destek programlarının geliştirilmesi.
4.2	•Yerel yönetimlerin sosyal altyapıya yönelik projelerinin desteklenmesi.
4.3	•SODES'te ilçelerin sosyal faaliyet kapasitesini geliştirecek projelerin önceliklendirilmesi.

Üst Ölçekli Planlarla İlişkisi

- Köylerdeki nüfus yoğunluğunun düşmesi nedeniyle yaşlı ve engelli bireylerin, ekonomik ve sosyal hayata katılımı ile bakım ve diğer sosyal hizmetlere erişimini kolaylaştırmak amacıyla yerel düzeyde kamunun hizmet sunum kapasitesi güçlendirilecek ve yenilikçi modeller geliştirilecektir. (10. Kalkınma Planı, 2.3.6 Kırsal Kalkınma)

Öncelik 5. Sivil toplum kuruluşlarının kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi ve etkinliklerinin artırılması

Açıklama: TR63 Bölgesi'nde Hatay ilinde daha yaygın olmak üzere, bölge genelinde faaliyet göstermekte olan sivil toplum kuruluşları büyük ölçüde kurumsal kapasite ve beşeri kaynak yetersizliği ile maddi olanaksızlıklar nedeniyle toplumsal hayatta yeterince etkin olamamaktadırlar. Mesleki, dini, sportif, toplumsal statü, sosyal yardımlaşma ve eğitim gibi çeşitli alan ve amaçlara yönelik faaliyetlerini sürdürmekte olan sivil toplum kuruluşlarının toplumsal hayata olan katkılarının daha üst seviyelere çıkarılabilmesi amacıyla kurumsal kapasitelerinin güçlendirilmesi, insan kaynaklarının geliştirilmesi ve sivil toplum kuruluşlarına yönelik toplumsal farkındalığın artırılması taşımaktadır.

Tedbirler

5.1	•Toplumsal sorunların çözümüne ve dezavantajlı grupların temsil edilmesine yönelik sivil toplum kuruluşlarının sayısının ve işlevselliklerinin artırılmasının teşvik edilmesi.
5.2	•Destek programları ve proje uygulamaları ile sivil toplum kuruluşlarına yönelik toplumsal farkındalığın ve sivil toplum kuruluşlarının etkinlik yeteneğinin artırılması.
5.3	•Sivil toplum kuruluşlarının insan kaynağı kapasitelerinin geliştirilmesi ve teknoloji kullanımına yönelik faaliyetlerinin önceliklendirilmesi.
5.4	•Kırsal bölgelerde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının öncelikli olarak desteklenmesi.

Ölçekli Planlarla İlişkisi

- STK'ların kurumsal kapasitelerini güçlendirmek, sürdürülebilirliklerini ve hesap verebilirliklerini sağlamak amacıyla kapsayıcı yasal ve kurumsal düzenleme yapılacaktır. (10. Kalkınma Planı, 2.1.6 Sivil Toplum Kuruluşları)

1.8. MEKANSAL POLİTİKALAR

1.8.1. TR63 Alt Bölgelerinin Oluşturulması

TR63 Bölgesi Alt Bölgeleme Analizi; Temel Bileşenler Analizi, K-Ortalamalar Kümeleme Analizi ve Fonksiyonel İlişki Analizi sonuçları doğrultusunda yapılmıştır. Alt bölgelemede kullanılan tüm analizler 6360 sayılı kanun öncesi idari duruma göre yapılmış olup bu kanunla yeni kurulan 6 ilçe analizlere dahil edilememiştir. Ancak alt bölgelere ilişkin detaylı incelemelerde yeni kurulan ilçelerin sosyoekonomik özellikleri dikkate alınmıştır.

Alt bölgeleme analizi ile TR63 Bölgesi genelinde 5 ana gelişim merkezi, 5 alt gelişim merkezi, 5 ikinci düzey alt gelişim merkezi ve 14 az gelişmiş merkez ortaya çıkmıştır.

❖ **Ana Gelişim Merkezleri**

Ana gelişim merkezleri olarak belirlenen Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye il merkezleri ile İskenderun ve Elbistan ilçeleri Temel Bileşenler Analizine göre endeks değeri en yüksek 5 ilçedir. Bu merkezler bölgede yenilikçilik, iş kurma olanakları ve nitelikli işgücü gibi fırsatlara sahiptir. Ana Gelişim Merkezleri, fonksiyonel ilişki analizine göre ekonomik ve sosyal sektörlerde çevresinde yer alan ilçelerin ihtiyaçlarını karşılamakta ve bu anlamda çekim merkezi konumundadırlar.

Şekil 11. TR63 Bölgesi İlçelerinin Gelişim Düzeyleri

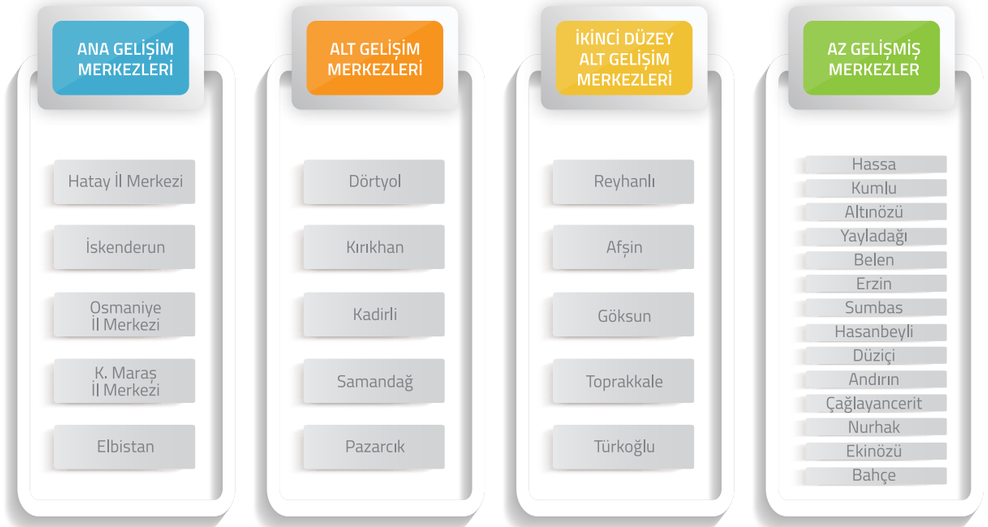

❖ **Alt Gelişim Merkezleri**

Alt Gelişim Merkezleri olarak belirlenen Dörtyol, Kırıkhan, Kadirli, Samandağ ve Pazarcık ilçeleri Temel Bileşenler Analizinde yer alan demografi, eğitim, sağlık ve ekonomi alanlarında yer alan göstergelere göre orta üstü değerlere sahip ilçelerdir. Bununla birlikte bu 5 ilçe K-Ortalamalar Kümeleme Analizine göre de aynı grupta yer almaktadır.

❖ **İkinci Düzey Alt Gelişim Merkezleri**

Temel Bileşenler Analizi, K-Ortalamalar Kümeleme Analizi ve Fonksiyonel İlişki Analizine göre Reyhanlı, Afşin, Göksun, Toprakkale ve Türkoğlu alt gelişim merkezleri olma niteliği taşımamakla birlikte belirli gelişme düzeyi ve potansiyeli bulunan ilçeler olup bu yönüyle az gelişmiş merkezlerden ayrılan ilçe merkezleridir. Bu ilçelerden Toprakkale ve Türkoğlu, il merkezine yakınlığı nedeniyle, mevcut gelişiminde il merkezlerinin cazibesinden olumsuz etkilenmiş olsa da, il merkezlerinin gelişme alanı olmaları nedeniyle önümüzdeki dönemde bu durumdan olumlu olarak yararlanma potansiyeline sahiptirler.

❖ **Az Gelişmiş Merkezler**

Az gelişmiş merkezler olarak belirlenen 14 ilçenin, Temel Bileşenler Analizine göre endeks değeri düşük olup ekonomileri büyük ölçüde tarıma dayalıdır. Hassa, Kumlu, Altınözü, Yayladağı, Belen, Erzin, Sumbas, Hasanbeyli, Bahçe, Düziçi, Andırın, Çağlayancerit, Nurhak ve Ekinözü ilçelerinden oluşan bu grup, ekonomik ve sosyal sektörlerdeki ihtiyaçlarının önemli bir kısmını diğer merkezlerden karşılamaktadır.

1.8.2. TR63 Bölgesi Alt Bölgeleri

K-Ortalamalar Kümeleme Analizinde yapılan ilçe sınıflandırması, Temel Bileşenler Analizi ile belirlenen ilçelerin sosyoekonomik gelişmişlik sıralaması ve Fonksiyonel İlişki Analizinde ortaya çıkan ilçeler arası sosyoekonomik ilişkiler sonucunda TR63 Bölgesinde 8 alt bölge belirlenmiştir.

İlk alt bölge Hatay il merkezi, Altınözü, Samandağ ve Yayladağı ilçelerinden oluşmaktadır. Samandağ ilçesi alt gelişim merkezi olması ve cazibe merkezi olma kapasitesine sahip olmasına rağmen yakın çevresinde alt bölge oluşturacak bir ilçe bulunmamakta ve Hatay il merkezinden sonra en yakın ilçe olan Yayladağı ile arasında çok fazla sosyal ve ekonomik ilişki bulunmamaktadır. Hatay il merkezine en yakın ilçe olan Altınözü ile sınır kapısına sahip olan Yayladağı ilçeleri de sosyal ve ekonomik ilişkilerinde Hatay il merkezi ile etkileşim içindedir. Söz konusu 3 ilçenin birbirleri ile neredeyse yok denecek kadar az sosyal ve ekonomik ilişkisi olmasına rağmen Hatay il merkezine bağlılıkları ve etkileşimleri ortak noktaları olup aynı alt bölge içerisinde yer almaktadırlar.

İkinci alt bölge İskenderun, Belen ve Dörtyol ilçelerinden oluşmaktadır. Türkiye'deki birçok il merkezinden daha fazla nüfusa, sosyal ve ekonomik anlamda daha büyük gelişmişlik düzeyine sahip İskenderun, çevresinde yer alan ilçeler için önemli bir merkezdir. Belen ile arasındaki 11 km'lik mesafe, ikamet, eğitim, ticaret, günlük alışveriş, sağlık vb. konularda bu ilçe tarafından tercih edilmesine sebep olmaktadır. Dörtyol sınırları içerisinde yer alan ve 6360 sayılı Kanun ile ilçe statüsü kazanan Payas ile İskenderun arasındaki mesafe yakın olmakla birlikte ekonomisi büyük ölçüde aynı sektöre (demir-çelik endüstrisi) dayanmaktadır. Osmaniye ili merkezi ile İskenderun arasında yer alan Dörtyol ilçesi Temel Bileşenler Analizi sonucu ortaya çıkan ekonomik, demografik, sağlık ve eğitim endeks değerlerine göre bir alt bölge olma niteliği taşırken İskenderun'un yüksek cazibe merkezi olma kapasitesi sebebiyle bu ilçenin merkez olduğu alt bölge içerisinde yer almaktadır.

Harita 22. TR63 Bölgesi Alt Bölgeleri

Kaynak: DOĞAKA tarafından hazırlanmıştır.

Üçüncü alt bölge Osmaniye, Bahçe, Düziçi, Erzin, Hasanbeyli ve Toprakkale ilçelerinden oluşmaktadır. Osmaniye'nin kuzeyinde kalan Düziçi, Hasanbeyli ve Bahçe ilçelerinin ekonomisi büyük ölçüde birincil tarım faaliyetlerine dayanmakta; ekonomik ve sosyal sektörlerde Osmaniye il merkezi ile etkileşim içerisindedirler. Küçük bir ilçe olan Toprakkale, yakın konumunun etkisiyle, eğitim, sağlık, ikamet ve günlük sosyo-ekonomik faaliyetlerde Osmaniye il merkezi ile etkileşim içerisindedir. Hatay iline bağlı ilçeler arasında merkeze en uzak mesafedeki (117 km) Erzin ilçesi ile Osmaniye il merkezi arasındaki mesafe 18 km'dir. Erzin sosyal ve ekonomik sektörlerde Dörtyol ve İskenderun ile de etkileşim halinde olmasına rağmen Osmaniye il merkezi bu ilçe tarafından coğrafi yakınlığının da etkisiyle daha fazla tercih edilmektedir.

Dördüncü alt bölge Kahramanmaraş il merkezi, Göksun ve Türkoğlu ilçelerinden oluşmaktadır. Kahramanmaraş ile Elbistan alt bölgeleri arasında kalan Göksun sosyal ve ekonomik ihtiyaçların karşılanmasında Kahramanmaraş il merkezini tercih etmekte ve bu fonksiyonel ilişkinin de etkisiyle Kahramanmaraş il merkezli alt bölgede yer almaktadır. Kahramanmaraş il merkezine en yakın ilçe olan ve Kahramanmaraş il merkezinin sanayisinin genişleme alanında yer alan Türkoğlu ilçesine önemli tekstil yatırımları yapılmıştır. Bununla birlikte ilçe sınırları içerisinde kurulacak olan OSB ile birlikte il ekonomisinde daha fazla rol oynayacaktır.

Beşinci alt bölge Elbistan, Afşin, Ekinözü ve Nurhak ilçelerinden oluşmaktadır. Kahramanmaraş il merkezinin kuzeyinde yer alan bölge, aynı zamanda il merkezine en uzak ilçelerin yer aldığı bölgedir. Elbistan ilçesi, görece gelişmiş sanayisi, eğitim, sağlık ve sosyal alanlardaki imkanları ile cazibe merkezi niteliği taşımakta ve çevresindeki ilçeler tarafından ticaret, günlük alışveriş, bankacılık, ikamet, eğitim hizmetleri, kamu hizmetleri, sağlık hizmetleri, sosyal hizmetler gibi birçok alanda tercih edilmektedir.

Altıncı alt bölge Kırıkhan, Hassa, Kumlu ve Reyhanlı ilçelerinden oluşmaktadır. Kırıkhan özellikle Hassa ve Kumlu tarafından sağlık, eğitim, sosyal faaliyetler, ticaret, günlük alışveriş ve bankacılık gibi alanlarda tercih edilmektedir. Kırıkhan ilçesi, Reyhanlı ilçesi ile K-Ortalama Analizinde aynı grupta yer almasına rağmen, İlçelerin Sosyal ve Ekonomik İlişkilerinin Fonksiyonel Analizine göre daha merkezi konumda ve çevre ilçelerle daha fazla etkileşim içinde olması ve Temel Bileşenler Analizine göre sosyoekonomik açıdan daha gelişmiş olması sebebiyle Alt Bölgenin merkezi olarak öne çıkmaktadır.

Yedinci alt bölge Osmaniye ilçesine bağlı Kadirli ve Sumbas ilçeleri ile Kahramanmaraş iline bağlı Andırın ilçesinden oluşmaktadır. Kadirli ilçesi Sumbas tarafından eğitim, sağlık, kamu hizmetleri, bankacılık, ticaret gibi sosyal ve ekonomik sektörlerin karşılanmasında tercih edilmektedir. Andırın ilçesi de günlük alışveriş, bankacılık, ticaret, ikamet ve sosyal faaliyetler gibi hizmetlerin karşılanmasında Kadirli ilçesini tercih etmektedir. Temel Bileşenler Analizine göre daha üst sırada yer alan ve alt bölge nüfusunun yaklaşık % 70'ine sahip Kadirli ilçesinde OSB bulunmakta olup, bunun yanı sıra tarıma dayalı sanayi sektörü gelişmiştir. Bu özelliklere sahip olması Kadirli ilçesini alt bölgenin merkezi haline getirmektedir.

Son alt bölge Pazarcık ve Çağlayancerit ilçelerinden oluşmaktadır. Çağlayancerit ilçesi ticaret, günlük alışveriş, bankacılık, eğitim, ikamet gibi sosyal ve ekonomik hizmetlerin karşılanmasında Pazarcık ilçesini tercih etmektedir. TR63 Bölgesi meyve alanlarının % 15'ine sahip olan alt bölgenin ekonomisi tarıma dayanmaktadır. Temel Bileşenler Analizine göre daha üst sırada yer alan, alt bölge nüfusunun % 74'üne sahip olan ve ilçe sınırları içerisinde OSB kurulması planlanan Pazarcık, alt bölgenin merkezi konumundadır.

1.8.2.1. Hatay İl Merkezi, Samandağ, Altınözü, Yayladağı Alt Bölgesi

Hatay il merkezi, Samandağ, Altınözü ve Yayladağı ilçelerinden oluşan ve TR63 Bölgesi toplam nüfusunun % 22,4'üne sahip alt bölgenin nüfus yoğunluğu, TR63 Bölge ortalamasının üzerindedir. 6360 sayılı kanun ile büyükşehir statüsüne kavuşan Hatay il merkezi Antakya ve Defne olmak üzere iki ilçeye ayrılmıştır.

Sanayi, tarım ve turizm sektörleri alt bölge ekonomisinde önemli bir yer tutmaktadır. Gıda imalatı, ayakkabıcılık ve mobilyacılık faaliyetlerinin önemli yer tuttuğu alt bölgede, ticaret ve sanayi odalarına kayıtlı toplam 4.767 firmanın 4.230 adedi il merkezinde, 136 adedi Altınözü ilçesinde, 348 adedi Samandağ ilçesinde ve 53 adedi Yayladağı ilçesinde faaliyet göstermektedir. Bu veri ile benzer şekilde alt bölgede sanayi siciline kayıtlı firmaların da büyük bir bölümü il merkezinde yer almaktadır.

TR63 Bölgesi tarım alanlarının yaklaşık % 16'sının bulunduğu alt bölgede zeytin, mısır, buğday, domatesi ve pamuk en çok üretilen tarım ürünleridir. Hatay il merkezi ve Altınözü ilçelerinde zeytinyağı üretim tesisleri önemli bir ekonomik faaliyet alanı olarak önem taşımaktadır.

Turizm, alt bölge ekonomisinin bir diğer önemli sektörüdür. Mozaik Müzesi, Habib-i Neccar Camii, St Pierre Kilisesi, Harbiye Şelaleleri gibi turistik pek çok tarihi eser ve tabiat varlıklarının bulunduğu alt bölge özellikle Ortadoğulu turistler için önemli bir cazibe merkezidir.

Alt bölgenin merkezi, aynı zamanda TR63 Bölge Planı (2014-2023) ana gelişim aksında yer alan Hatay il merkezidir. İl merkezi ekonomik ve sosyal sektörler ve etkileşimler bakımından alt bölgede yer alan diğer ilçeler için cazibe merkezidir. Samandağ ilçesi Temel Bileşenler Analizinde Altınözü ve Yayladağı ilçelerine göre daha yüksek endeks değerine sahip olmasına rağmen baskın bir merkez olan Hatay il merkezine yakın olması, coğrafi olarak yakın olarak Yayladağı ilçesi ile arasında ekonomik ve sosyal sektörler açısından önemli bir ilişki olmaması gibi etkenlerle ayrı bir alt bölge merkezi olarak tercih edilmemiş ve Hatay il merkezinin yer aldığı alt bölge içerisinde değerlendirilmiştir.

Harita 23. Hatay İl Merkezi, Samandağ, Yayladağı, Altınözü Alt Bölgesi

Kaynak: DOĞAKA

Hatay il merkezinde kurulu sanayi tesisleri, orta ve düşük teknolojili yapıları ile teknolojik altyapının iyileştirilmesi, katma değeri yüksek markalı ürünlerin üretilmesi ve nitelikli istihdamın geliştirilmesi gibi önemli müdahalelere gereksinim duymaktadır. Bu konuda, mali ve teknik destek mekanizmalarının ve eğitim programlarının bu öncelik çerçevesinde uygulanması önemlidir. Alt bölgede yer alan tek OSB olan Antakya OSB'de yer alan firmalar başta tarıma dayalı sanayi olmak üzere plastik sanayi ve makine imalatı gibi sektörlerde faaliyet göstermekte ve OSB'de yaklaşık 2.000 kişi istihdam edilmektedir.

TR63 Bölgesi sebze ve meyve üretiminde payı yüksek olan alt bölgede, tarım sektörü mevcut ekonomiye ve istihdama katkısının yanı sıra gelecek politikaları açısından da önem taşımaktadır. Altınözü ilçesinde yer alan ve düşük kapasite ve teknoloji kullanımına sahip zeytinyağı üretim tesislerinin teknoloji seviyelerinin yükseltilmesi, kalite standartlarının sağlanması ve tanıtımının yapılması sektörün pazar payını artıracaktır. Bu noktada Altınözü ilçesinde kurulması planlanan Zeytin ve Hayvancılık İhtisas OSB yatırımlarının tamamlanması önemli görülmektedir. Samandağ ilçesinde tarım üretimi özellikle sebze ve meyve üretiminde ihtisaslaşmıştır. Bu ilçede üretilen sebze ve meyveciliğin geliştirilmesi ve ürün katma değerinin artırılması için seracılığın geliştirilmesine yönelik tedbirlerin alınması gerekmektedir. Yayladağı ilçesi geçmişte uzun yıllar geçim kaynağı olan tütün üretiminin kısıtlanmasıyla birlikte çilek, erik gibi getirisi daha yüksek ürünlerin üretimine başlamıştır. Ancak geleneksel üretim yöntemlerini benimseyen ve ekonomisi büyük ölçüde birincil tarım uygulamalarına dayanan ilçeye tarım sektöründe danışmanlık ve birincil tarım desteğinin sağlanması önem taşımaktadır. Ayrıca tarım ürünlerinin pazarlaması başta olmak üzere, mobilyacılık ve ayakkabıcılık sektörlerinde de ortak pazarlama platformlarının oluşturulmasının alt bölge ekonomisine katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Tarih, kültür ve inanç, termal turizm ve yayla turizmi varlıkları; deniz turizmi alanları ve gastronomi turizmi bakımından zengin kaynaklara sahip olan alt bölge, iç turizmin yanı sıra akrabalık bağlarının ve sınır kapıları bulunmasının da olumlu etkileriyle Ortadoğu ülkeleri için önemli bir cazibe merkezidir. Dalış turizmi, kruvaziyer turizmi, sörf ve yelken turizmi gibi alternatif turizm faaliyetlerine yönelik alt yapı çalışmalarının ve promosyon çalışmalarının yapılması alt bölge turizmine katma değer sağlayacak önemli fırsatlardır.

Sanayi, tarım ve turizm sektörlerinde birikime sahip alt bölge enerji ve lojistik sektörlerinde önemli bir gelişim potansiyeli taşımaktadır. Türkiye ortalamasının üzerinde rüzgar potansiyeline sahip olan Samandağ ve Hatay il merkezi rüzgar enerjisinin cazibe merkezi olup etkin tanıtım/pazarlama stratejileri ile halihazırda 115 MW olan kapasitesini yatırımlarla artırabilecek niteliktedir. DOĞAKA tarafından hazırlanan Lojistik Mastır Planında Antakya'da öngörülen Lojistik Destek Merkezi'nin kurulması ve Yayladağı sınır kapısının fiziki alt yapısının iyileştirilmesi ile gümrük işlemlerinin hızlandırılması Türkiye çapında etkinliğe sahip tır filosu bulunan alt bölgenin dış ticaretine katkı sağlayacaktır.

TR63 Bölge Planının gelişme eksenlerinin tamamına yönelik kaynak ve potansiyellere sahip alt bölge, kendi içerisinde ayrışmalar göstermektedir. Alt bölgenin merkezi konumundaki Hatay il merkezinde Antakya ve Defne olarak iki yeni ilçe kurulmuştur. Antakya ilçesi, alt bölgenin baskın merkezi konumuyla tüm gelişme eksenleri ile doğrudan ilintili durumdadır. Defne ilçesinde ise tarım ve turizm sektörlerine yönelik tedbirler önemli görülmektedir. Alt bölgenin diğer ilçelerinden Samandağ ilçesinde enerji, tarım ve turizm, Altınözü ilçesinde sanayi ve tarım ve Yayladağı ilçesinde birincil tarım uygulamaları dahil tarım sektörüne yönelik öncelik ve tedbirlerin önemli olduğu değerlendirilmektedir.

1.8.2.2. Kırıkhan, Hassa, Kumlu, Reyhanlı Alt Bölgesi

Kırıkhan, Reyhanlı, Hassa ve Kumlu ilçelerinden oluşan ve TR63 Bölgesi toplam nüfusunun % 8,6'sına sahip bu alt bölgenin nüfus yoğunluğu TR63 Bölgesi ortalamasıyla paralellik göstermektedir. TR63 Bölgesi tarım alanlarının % 13,1'ine sahip olan Alt bölgenin ekonomisi büyük ölçüde tarıma dayanmakta olup sınırlı kapasitede de olsa tarıma dayalı gıda sanayide ekonomik faaliyetlerde rol oynamaktadır.

Alt bölge, Hatay il merkezi, İskenderun, Osmaniye merkez veya Kahramanmaraş il merkezi gibi baskın bir alt bölge merkezine sahip değildir. Ancak Kırıkhan ilçesinin, Alt bölge içinde en fazla nüfusa ve nüfus artış hızına, SGK'ya kayıtlı en fazla çalışana, ticaret ve sanayi ddalarına kayıtlı en fazla üyeye sahip olması, sağlık, eğitim gibi altyapı olanakları en gelişmiş ilçe olması gibi göstergeler, ilçeyi bu alt bölgenin merkezi olarak öne çıkarmaktadır. Hassa ve Kumlu ilçeleri ticari faaliyetler, bankacılık, kamu hizmetleri, sosyal faaliyetler ve sağlık hizmetlerinin karşılanması bakımından kendilerine yeterliliği sağlayamadıkları noktada Kırıkhan ilçesini tercih etmektedir. Kırıkhan ilçesi, Reyhanlı ilçesi ile K-Ortalama Analizinde aynı grupta yer almasına rağmen, İlçelerin Sosyal ve Ekonomik İlişkilerinin Fonksiyonel Analizine göre daha merkezi konumda ve çevre ilçelerle daha fazla etkileşim içinde olması ve Temel Bileşenler Analizine göre sosyo-ekonomik açıdan daha gelişmiş olması sebebiyle Alt Bölgenin merkezi olarak öne çıkmaktadır. Kırıkhan tarıma dayalı sanayisi, toplam nüfusu, sağlık altyapısı gibi göstergelerle bir taraftan ana gelişim merkezlerini besleyebilecek nitelikte bir alt gelişim merkezi iken, diğer taraftan Hassa ve Kumlu gibi az gelişmiş merkezler için cazibe merkezi oluşturma kapasitesine sahiptir.

Alt bölgede tarım arazileri büyük parçalar halindedir ve Hatay ilinde yer alan 200 dekar ve üzeri tarım arazilerinin % 76'sı bu bölgede yer almaktadır. Hatay ilindeki alt bölgeler arasında en fazla tarım alanına sahip alt bölgede üzüm, zeytin, kuru soğan ve havuç üretimi öne çıkmaktadır. Uygun coğrafi yapısı ve iklim şartları nedeniyle seracılığın geliştirilmesinde önemli fırsatlara sahip alt bölgede özellikle Kumlu ve Hassa ilçelerinde birincil tarım uygulamalarının da desteklenmesi bu ilçelerin ekonomik yapıları itibarıyla gerekli görülmektedir. Tarım sektörü bakımından bir diğer yatırım potansiyeli lisanslı depoculuk alanındadır. DOĞAKA tarafından yapılan analizlerde alt bölgenin hububat ve pamuk lisanslı depoculuğunda yatırıma uygun olduğu belirtilmektedir.

Alt bölgenin hakim sektörünün ve başlıca geçim kaynağının tarım ve tarıma dayalı sanayi olmasına rağmen, Reyhanlı ilçesinin sınır ilçesi olması burada sınır ticaretinin ve taşımacılık sektörlerinin gelişmesine sebep olmuştur. En fazla sanayi siciline kayıtlı firmanın Kırıkhan ilçesinde olduğu Alt Bölgede, çırçır fabrikaları ve zeytinyağı üretim tesisleri dışında gelişmiş sanayi bulunmamaktadır. Bununla birlikte, Reyhanlı ilçesinde çırçır fabrikalarının yanı sıra ithalat-ihracat ve taşımacılık firmaları ön plana çıkmaktadır. OSB bulunmayan alt bölgede, Kırıkhan Küçük Sanayi Sitesi'nde 200 işletmede, 475 kişi istihdam edilmektedir. Bölgede termal su potansiyeli bulunmakta ve Reyhanlı Hamamat Tesisleri hizmet vermektedir.

Harita 24. Kırıkhan, Kumlu, Reyhanlı, Hassa Alt Bölgesi

Kaynak: DOĞAKA

Ulaştırma ve Haberleşme Bakanlığı yatırım programlamasında yer alan Dörtyol-Hassa Tünel Projesi, alt bölgenin ekonomik ve sosyal gelişimine önemli katkılar sağlayabilecek niteliktedir. Tünel projesi ile GAP Bölgesi ve doğu illerinin İskenderun Limanına erişim altyapısının iyileştirilmesi hedeflenmekle birlikte aynı zamanda Hassa ilçesi ve çevresinin yatırım cazibesi artmaktadır. Bu potansiyele yönelik olarak yatırım alanları araştırma ve fizibilite çalışmaları bu alt bölge için önemli görülmektedir. Hatay ve İskenderun gibi iki baskın gelişme merkezindeki arazi arzındaki kısıtlar ve bu alt bölgedeki ulaşım altyapısına yönelik yatırımlar göz önüne alındığında Kırıkhan, Reyhanlı, Hassa, Kumlu Alt Bölgesi, ana gelişim aksından bağımsız, ikinci düzey alt gelişim bölgesi olarak ön plana çıkmaktadır.

Bölge Planında ana gelişim merkezi olarak ifade edilen 5 kent merkezi dışında tüm kent merkezlerinde önemli bir eksiklik olarak sosyal alan yetersizliği, bu alt bölgede de sosyal gelişmişliğin önündeki en büyük engellerdendir. Özellikle Hassa ve Kumlu gibi tamamen kırsal nitelik gösteren ilçelerde bu ihtiyaç önemli boyutlardadır.

Genel olarak tarım sektörünün hakim olduğu alt bölgede, dağınık ve küçük ölçekli olarak yer alan tarıma dayalı sanayi işletmeleri ve Reyhanlı'daki Cilvegözü Sınır Kapısı'nın etkisi ile ekonomik yapıda önem arz eden ticari faaliyetler, öncelikle Suriye olmak üzere Orta Doğu'daki siyasi belirsizliklerden olumsuz etkilenmiştir. Bu durum, halen alt bölge ekonomisi için bu olumsuzluğu korumakla birlikte siyasi belirsizliklerin giderilmesi başta ticaret ve işgücü olmak üzere alt bölge ekonomisi için önemli fırsatları da beraberinde getirecektir.

Bölge Planında tarım sektörüne yönelik geliştirilen öncelik ve tedbirlerin oldukça önemli olduğu alt bölgede, plan dönemi içerisinde sanayi ve lojistik sektörlerinin de gelişim göstereceği değerlendirilmektedir. Alt bölge merkezi konumundaki Kırıkhan ilçesinde tarım ve tarıma dayalı sanayi sektörü, Reyhanlı ilçesinde tarım ve lojistik sektörüne yönelik tedbirler önemlidir. Sosyoekonomik yapısı tamamen tarım sektörüne dayalı Hassa ve Kumlu ilçelerinde tarım sektörü ile birlikte plan dönemine yönelik yatırım çalışmalarından dolayı Hassa ilçesinde sanayi ve lojistik sektörlerine yönelik önceliklerin önemli olduğu değerlendirilmektedir.

1.8.2.3. İskenderun, Belen, Dörtyol Alt Bölgesi

İskenderun, Belen ve Dörtyol ilçelerinden oluşan ve TR63 Bölgesi toplam nüfusunun % 16,5'ine sahip alt bölgenin nüfus yoğunluğu TR63 Bölge ortalamasının üzerindedir. Sanayi, tarım, ticaret ve turizm alt bölge ekonomisinde birincil önem taşırken enerji ve lojistik potansiyeli olan ve gelişen sektörlerdir. Alt bölgede İskenderun sınırları içerisinde yer alan Arsuz ve Dörtyol sınırları içerisinde yer alan Payas, 6360 sayılı kanun ile birlikte yeni ilçeler olarak kurulmuştur.

Alt bölge, TR63 Bölgesi'ndeki en baskın gelişim bölgelerinden biridir. Ana metal sanayi başta olmak üzere, ana metal sanayine bağlı alt sektörlerin ve filtre sanayisinin ağırlıklı olduğu sanayi yapısı, karayolu, demiryolu ve denizyolu olanaklarına sahip çok modlu ulaşım altyapısı ve lojistik olanaklarının yanı sıra tarım ve turizm sektörlerindeki potansiyeli ve enerji üretimine yönelik yatırımlar ile çok yönlü gelişme olanağına sahiptir.

Demir-çelik sektörü ağırlıklı sanayi yapısının yanı sıra Dörtyol ve Arsuz'daki turunçgil ve sebze üretimine dayalı tarımsal faaliyetler ve Arsuz'da yoğunlaşan turizm faaliyetleri alt bölge ekonomisinde önemli etkiye sahiptir. Alt bölgede birçok tarih, kültür ve inanç turizmi varlıkları bulunmakla birlikte, Belen ilçesi yayla turizmi, Arsuz ilçesi de deniz turizmi açısından önemli bir varış noktasıdır. Arsuz, otelleri, pansiyonları ve yazlık siteleri ile başta İskenderun ve Antakya ilçeleri olmak üzere hem il içi hem de yurtiçi turizm için önem taşımaktadır.

Harita 25. İskenderun, Belen, Dörtyol Alt Bölgesi

Kaynak: DOĞAKA

Alt bölgenin merkezi, TR63 Bölge Planına (2014-2023) göre Ana Gelişim Aksında yer alan İskenderun ilçesidir. Temel Bileşenler Analizinde Belen ve Dörtyol ilçelerinden daha üst sırada yer alan İskenderun ilçesi, aynı zamanda ekonomik ve sosyal sektörlerde bu ilçelerin hizmet talebini de karşılamaktadır. Özellikle Belen ilçesi tüm yönleri ile İskenderun ile etkileşim içerisindedir.

Alt bölgede, özel sektör tarafından işletilen Limakport Limanı ağırlıklı olarak yapılan lojistik yatırımları ve diğer ulaşım modlarına ilişkin gelişmiş altyapı olanakları, bu sektörün çok modlu taşımacılık olarak gelişimine uygun yatırım fırsatları sunmaktadır. DOĞAKA tarafından hazırlanan Lojistik Mastır Planı ile de İskenderun'da Lojistik Köy yatırımına yönelik altyapının yeterli olduğu belirtilmiştir.

Ayrıca, özel sektör tarafından yapılan analizlerde, içerisinde deniz vasıtası geri dönüşüm tesisleri, tamir bakım tersaneleri, mega yat imalat bölgesi, iş tekneleri imalat bölgesi, endüstriyel liman, lojistik köy ile entegre olarak ro-ro rıhtımı ve lojistik saha, deniz endüstrisi ihtisas alanı, gemilerden atık toplama ve ayrıştırma tesisi ve enerji santrali bölümlerinin yer aldığı Denizcilik İhtisas Sanayi Bölgesi yatırımı için İskenderun ilçesinin uygun olduğu tespit edilmiştir. Plan döneminde, alt bölgedeki mevcut sanayi yapısına lojistik entegrasyonu sağlayacak lojistik köy yatırımı ve yeni bir uzmanlık alanı olarak Denizcilik İhtisas Sanayi Bölgesi yatırımı öncelikli olarak değerlendirilecek alanlar arasında yer almaktadır.

Bunların yanı sıra Belen ve Arsuz'daki tarımsal üretimin modern üretim yöntemleri ile katma değerinin artırılmasına ve deniz turizminin yansıra alternatif turizm türlerinin geliştirilmesine yönelik yatırım ve faaliyetlerin desteklenmesi mevcut ekonomik yapının iyileştirilmesinde önemli görülmektedir.

Plan döneminin ana gelişme ekseni üzerinde yer alan alt bölge, planda yer alan tüm gelişme eksenlerine yönelik kaynak ve potansiyellere sahip olmakla birlikte bu durum alt bölge içerisindeki ilçelere göre değişiklik göstermektedir. Alt bölgenin baskın merkezi konumundaki İskenderun ilçesinde enerji, sanayi, lojistik ve turizm sektörlerine sektör tedbirler önemli görülmekte olup İskenderun'a bağlı belde iken ilçe statüsü kazanan Arsuz'da turizm ve tarım sektörlerine yönelik tedbirler önem kazanmaktadır. Alt bölgenin diğer ilçeleri olan Dörtyol ve Payas ilçelerinde ise enerji ve sanayi sektörleri temel gelişim alanları olarak değerlendirilmekte ve ayrıca Dörtyol'da tarım ve turizm sektörlerine yönelik tedbirler de önemli görülmektedir.

1.8.2.4. Osmaniye, Toprakkale, Düziçi, Erzin, Bahçe, Hasanbeyli Alt Bölgesi

Osmaniye il merkezi, Toprakkale, Düziçi, Erzin, Bahçe ve Hasanbeyli ilçelerinden oluşan ve TR63 Bölgesi toplam nüfusunun % 13,2'sine sahip bu alt bölgenin nüfus yoğunluğu, TR63 Bölgesi ortalamasının üzerindedir. Alt bölgenin merkezi, TR63 Bölge Planına (2014-2023) göre Ana Gelişim Ekseninde yer alan Osmaniye il merkezidir. Bahçe, Erzin, Düziçi, Hasanbeyli ve Toprakkale ilçeleri bankacılık, kamu hizmetleri, sağlık hizmetleri, günlük alışveriş gibi sosyal ve ekonomik hizmetlerin karşılanması bakımından kendilerine yetemedikleri noktada ihtiyaçlarını Osmaniye il merkezinden karşılamaktadırlar. Hatay ilinin bir ilçesi olan Erzin; hizmetlerin karşılanmasında İskenderun ve Dörtyol ilçelerini de tercih etmekle birlikte coğrafi yakınlığın da etkisiyle en çok Osmaniye il merkezi ile etkileşim halinde olduğundan bu alt bölge içerisinde yer almıştır. Toprakkale ilçesi Osmaniye ilinin sanayisinin konuşlandığı ilçe olması bakımından alt bölge merkezinin genişleme alanı içerisinde yer almaktadır. Nüfusu, sağlık, eğitim gibi alanlardaki gelişmiş altyapısı, sosyal ve ekonomik sektörlerde sunduğu fırsatlar Osmaniye il merkezini bölgenin alt merkezi haline getirmiştir.

Toprakkale ilçesi sınırları içinde bulunan ve 11 bin kişinin çalıştığı Osmaniye Organize Sanayi Bölgesi ve Osmaniye il merkezinde dağınık halde bulunan tarıma dayalı sanayi işletmeleri dışında alt bölgenin diğer ilçelerinde ekonomi büyük ölçüde tarıma dayalıdır.

Harita 26. Osmaniye, Toprakkale, Düziçi, Erzin, Bahçe, Hasanbeyli Alt Bölgesi

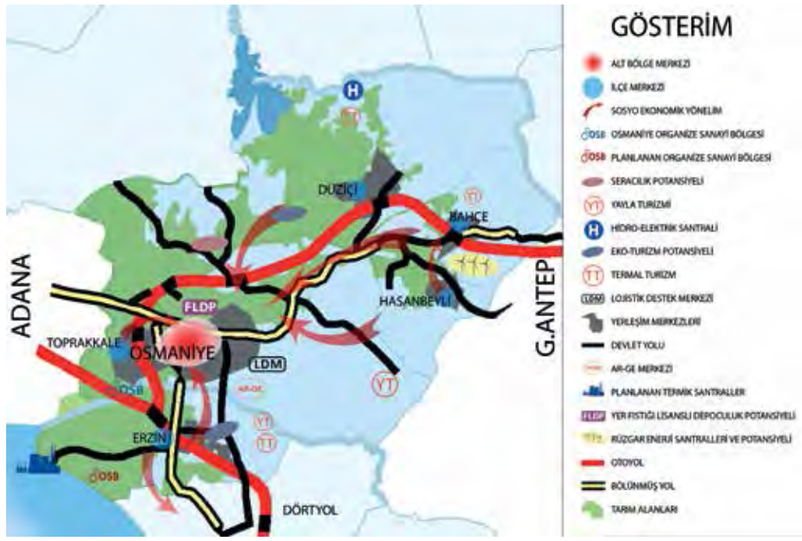

Kaynak: DOĞAKA

Ticaret ve Sanayi Odalarına kayıtlı üye firmaların büyük bir bölümünün Osmaniye il merkezinden olduğu alt bölgede başta demir-çelik olmak üzere imalat sanayi gelişmektedir. 5084 sayılı kanun çerçevesinde yatırımlara yapılan devlet yardımları ile Osmaniye OSB'de önemli ölçüde sanayi yatırımı yapılmış ve özellikle ana metal sanayi yatırımlarında İskenderun-Payas bölgesi ile entegre olan yeni yatırımlar, İskenderun-Payas-Osmaniye hattını, Türkiye'nin demir-çelikte üretim gücü en yüksek bölgesi haline getirmiştir. Demir-çelik sektörü öncülüğünde gelişen yatırım ortamı ve buna bağlı dış ticaret faaliyetleri Osmaniye il merkezindeki ekonomik yapıyı büyük bir hızla tarım sektöründen sanayi sektörüne doğru kaydırmaya başlamıştır. Plan döneminde de özellikle ihtisaslaşmış sanayi bölgeleri yatırımları bu alt bölge için öncelikli politikalardan biri olacaktır.

Sanayi sektörünün yanı sıra yerfıstığı, zeytin, turunçgiller, buğday ve mısır üretiminin önemli rol oynadığı tarım sektörü, Osmaniye il merkezi dışında diğer merkezler için temel ekonomik faaliyet niteliğindedir. Bu ilçelerde genellikle küçük ve dağınık durumda bulunan tarıma dayalı sanayi işletmelerinin yanı sıra katma değeri yüksek ürün üretimine yönelik birincil tarımsal faaliyetlerin desteklenmesi ekonomik sürdürülebilirlik için önemli görülmektedir. Osmaniye il merkezinde ise yer fıstığı ve zeytine dayalı lisanslı depoculuk yatırımları, alt bölge için yeni bir yatırım alanı olarak değerlendirilmektedir.

Ayrıca, coğrafi konumu ve ulaşım modlarındaki altyapı olanakları doğrultusunda Osmaniye il merkezi ve Toprakkale ilçesi lojistik sektörünün gelişimine yönelik uygun yatırım fırsatları sunmaktadır. DOĞAKA tarafından hazırlanan Lojistik Mastır Planında Osmaniye il merkezinde kurulması öngörülen Lojistik Destek Merkezinin; OSB ile ulaşım alt yapısı ve gümrük ofisi ile birlikte tamamlanarak faaliyete geçirilmesi alt bölgenin dış ticaretinin gelişmesinde önemli bir rol oynayacaktır.

Diğer taraftan yenilebilir enerji yatırımlarına yönelik rüzgar, güneş ve katı atık potansiyeli, kültür turizmine yönelik tarihi ve kültürel miras, Bahçe ve Hasanbeyli ilçelerinde öne çıkan eko-turizm potansiyeli, Düziçi ilçesinde yer alan Haruniye termal turizm merkezi ve Erzin ilçesindeki termal kaynaklar özellikle Osmaniye il merkezi dışındaki diğer ilçelerin ekonomik ve sosyal kalkınmasına yönelik politikalarda öne çıkan önemli müdahale alanlarıdır.

Plan döneminin ana gelişme ekseni üzerinde yer alan alt bölge, tüm gelişme eksenlerine yönelik kaynak ve potansiyellere sahiptir. Bununla birlikte alt bölge içerisinde sektörel ve tematik anlamda öncelikler farklılaşmaktadır. Baskın bir şekilde alt bölge merkezi konumundaki Osmaniye il merkezinde sanayi, tarım ve lojistik sektörlerine yönelik tedbirler önemli görülmekte aynı zamanda turizm sektöründe de gelişme alanlarının olduğu değerlendirilmektedir. Toprakkale ilçesi, Osmaniye il merkezinin genişleme alanı konumunda olup Osmaniye OSB bu ilçe sınırlarında olduğundan dolayı sanayi sektörüne, ulaşım altyapısı nedeniyle de lojistik sektörüne yönelik tedbirler Toprakkale ilçesi için önemlidir. Ancak ilçe ekonomisi temel olarak tarım sektörüne bağımlıdır. Sınırlı sayıda sanayi tesisini bulunduğu Bahçe ilçesi ile birlikte Erzin, Düziçi ve Hasanbeyli ilçelerinde tarım sektörüne yönelik öncelik ve tedbirlerin sosyoekonomik kalkınmada oldukça önemli olduğu değerlendirilmektedir.

1.8.2.5. Kadirli, Sumbas, Andırın Alt Bölgesi

Kadirli, Sumbas ve Andırın ilçelerinden oluşan ve TR63 Bölgesi toplam nüfusunun % 5,6'sına sahip bu alt bölgenin nüfus yoğunluğu TR63 Bölge ortalamasının altında kalmaktadır. Alt bölgenin merkezi, en fazla nüfusa, SGK'ya kayıtlı en fazla çalışana, Ticaret ve Sanayi Odalarına kayıtlı en fazla üyeye, görece gelişmiş sağlık ve eğitim olanaklarına sahip Kadirli ilçesidir. Temel Bileşenler Analizine göre alt bölgenin sosyoekonomik açıdan en gelişmiş ilçesi olan Kadirli, İlçelerin Sosyal ve Ekonomik İlişkilerinin Fonksiyonel Analizine göre de daha merkezi konumda ve çevre ilçelerle daha fazla etkileşim içerisindedir. Sumbas ve Andırın ilçeleri ticari faaliyetler, bankacılık, kamu hizmetleri, sosyal faaliyetler ve sağlık hizmetlerinin karşılanması bakımından kendilerine yeterliliği sağlayamadıkları noktada Kadirli alt gelişim merkezini tercih etmektedir. Kadirli, Adana metropol alanına yakınlığından dolayı genel itibarıyla Adana ile sosyoekonomik fonksiyonel ilişkilerde de bulunmaktadır. Andırın ilçesi ise Kahramanmaraş ilinin bir ilçesi olmasına rağmen fonksiyonel ilişki analizine göre sosyo-ekonomik açıdan Kadirli ilçesi ile daha fazla etkileşim içerisindedir.

Alt bölgede genel itibarıyla hakim sektör tarım ve hayvancılıktır. Ancak Kadirli ilçesi alt bölge içerisinde ekonomik çeşitliliği ve sanayi gelişimiyle diğer ilçelere göre daha iyi durumdadır. Kadirli OSB'de 39 parselde 21 firma üretim yapmakta ve bu firmalarda toplam 681 kişi istihdam edilmektedir. Alt bölgede sanayi siciline kayıtlı 38 firma bulunup, bunların 4 adedi Andırın, 3 adedi Sumbas ve 31 adedi de Kadirli ilçesinde bulunmaktadır. Bu veriler doğrultusunda tarım ve hayvancılığın hakim sektör olmasına rağmen, sanayi sektöründe de gelişim potansiyeli bulunan Kadirli ilçesi, alt bölge merkezi olduğu gibi aynı zamanda alt gelişme merkezleri özelliklerine de sahiptir. Andırın ve Sumbas ilçelerinin ekonomisi neredeyse tamamen birincil düzeydeki tarımsal faaliyetlere dayalıdır.

Harita 27. Kadirli, Sumbas, Andırın Alt Bölgesi

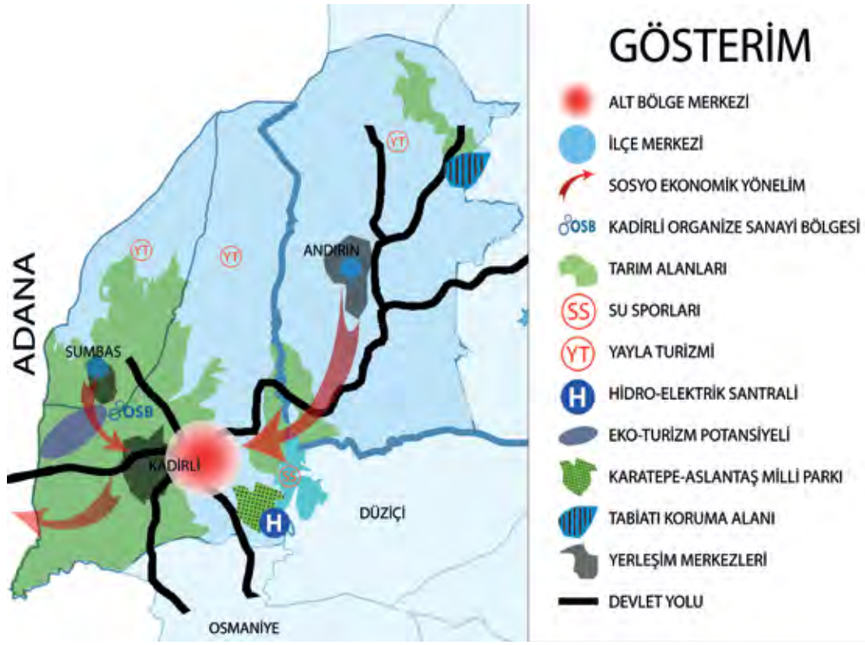

Kaynak: DOĞAKA

Alt bölge ekonomisinde tarım ve sınırlı düzeyde de olsa sanayi sektörünün katkısının yanı sıra alternatif turizm potansiyeli de ekonomik ve sosyal kalkınmaya katkı sağlayacak niteliktedir. Alt bölgede yer alan Karatepe-Aslantaş Milli Parkı, Açık Hava Müzesi, Aslantaş Barajı, Kastabala Antik Kenti, dağınık halde bulunan kaleler ve yaylaları ile doğa ve kültür turizmi ile su sporlarının geliştirilmesine yönelik kaynaklar alt bölgedeki ekonomik çeşitliliği artıracak potansiyele sahiptir.

TR63 Bölgesi'nde tarım sektörünün temel ekonomik faaliyet olduğu bölgelerden biri olan bu alt bölgede, alt bölge merkezi konumundaki Kadirli ilçesinde sınırlı düzeyde de olsa sanayi sektörüne yönelik öncelikler değerlendirilmelidir. Bunun dışında Sumbas ve Andırın ilçeleri birincil tarımsal üretime yönelik tedbirlerin de dahil olmak üzere tarım sektörüne yönelik önceliklerin önemli olduğu ilçelerdir.

1.8.2.6. Pazarcık, Çağlayancerit Alt Bölgesi

Pazarcık ve Çağlayancerit ilçelerinden oluşan ve TR63 Bölgesi toplam nüfusunun % 3,2'sine sahip bu alt bölgenin nüfus yoğunluğu TR63 Bölge ortalamasının altında kalmaktadır. TR63 Bölgesi tarım alanlarının % 8'ine sahip olan alt bölgenin ekonomisinde tarım öncelikli sektör olmakla birlikte Pazarcık'ta kurulu sanayi tesisleri de önemli rol oynamaktadır.

Harita 28. Pazarcık, Çağlayancerit Alt Bölgesi

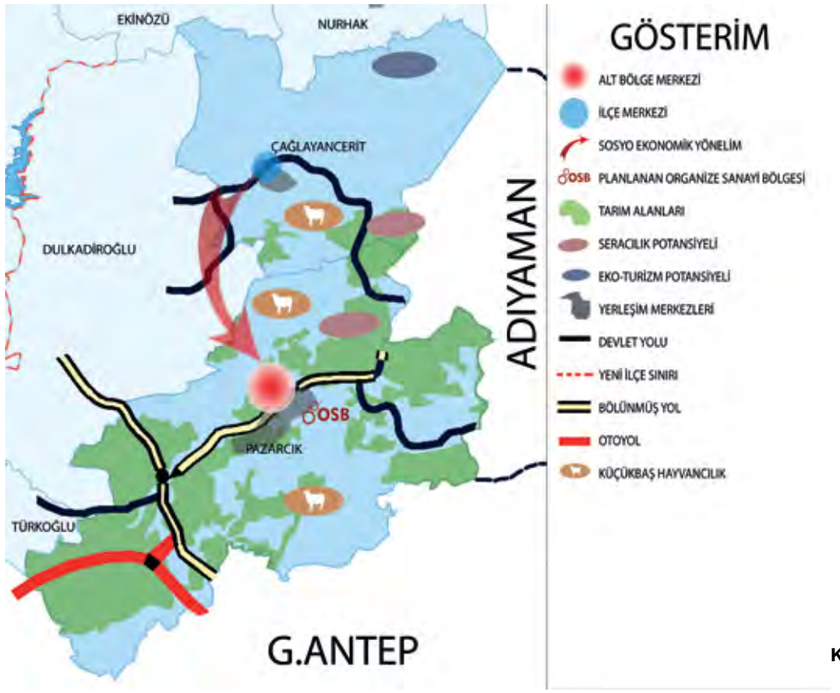

Kaynak: DOĞAKA

Alt bölge, il merkezi gibi baskın bir ana gelişim merkezine sahip olmamasına rağmen Pazarcık ilçesi, alt bölge içinde yüksek nüfus artış hızı, görece gelişmiş eğitim ve altyapı göstergeleri ile bir taraftan Ana Gelişim Merkezlerini besleyebilecek nitelikte bir alt bölge merkezi olup, diğer taraftan Çağlayancerit ilçesi için cazibe merkezi oluşturma kapasitesine sahiptir.

TR63 Bölgesi tarım alanlarının % 8,6'sına sahip alt bölgede tarım alanlarının büyük bir bölümü Pazarcık ilçesinde yer almaktadır. Alt bölge, Kahramanmaraş, Göksun, Türkoğlu alt bölgesi ile birlikte Kahramanmaraş ilinde en fazla meyvecilik yapılan alt bölge olup, en çok üretilen ürünler üzüm, buğday ve mısırdır. TR63 Bölgesinde en yoğun küçükbaş hayvancılık bu alt bölgede yapılmaktadır. Benzer şekilde Çağlayancerit ilçesinde de ekonomi büyük ölçüde birincil tarım faaliyetlerine dayalıdır.

Pazarcık ilçesinde ticaret ve sanayi odasına kayıtlı 910 firma bulunurken Çağlayancerit ilçesinde sadece 63 adet firma bulunmaktadır. Pazarcık ilçesi alt bölge merkezi olması, mevcut sanayi kuruluşları ve planlanan OSB ile alt gelişme merkezi olma özelliğini taşımaktadır.

Tarım ve sanayinin yanı sıra özellikle Çağlayancerit ilçesinde ekonomik çeşitliliğe katkı sağlayacak doğa turizmi faaliyetlerinin geliştirilmesi için uygun yatırım alanları bulunmaktadır.

Bölge Planı gelişme eksenlerinden tarım sektörünün baskın olduğu bu alt bölgede Pazarcık ilçesinde kurulu sanayi işletmeleri ve planlanan OSB nedeniyle sanayi sektörüne yönelik öncelikler de öne çıkmaktadır. Çağlayancerit ilçesinde ise birincil tarım uygulamaları dahil tarım sektörüne yönelik tedbirler ile kırsal turizmin geliştirilmesine yönelik tedbirler önemli görülmektedir.

1.8.2.7. Kahramanmaraş İl Merkezi, Göksun, Türkoğlu Alt Bölgesi

Kahramanmaraş İl Merkezi, Göksun ve Türkoğlu ilçelerinden oluşan ve TR63 Bölgesi toplam nüfusunun % 22'sine sahip bu alt bölgenin nüfus yoğunluğu TR63 Bölgesi ortalaması ile paralellik göstermektedir. Temel Bileşenler Analizinde ilk sıralarda yer alan ve ana gelişim merkezlerinden biri olan Kahramanmaraş il merkezi, ekonomik ve sosyal yapısı itibarıyla baskın bir şekilde alt bölgenin merkezi konumundadır. Türkoğlu, yakın konumunun da etkisiyle sosyal ve ekonomik sektörlerde Kahramanmaraş il merkezi ile daha fazla etkileşim içerisinde iken bu ilişki Göksun ilçesi ile il merkezi arasında daha sınırlı düzeydedir.

Alt bölgede bulunan sanayi siciline kayıtlı firmaların büyük bir bölümü Kahramanmaraş il merkezinde olup, bu firmalar ilin ihracat ve istihdam rakamlarında önemli bir rol oynamaktadır. Alt bölge tekstil ve metal mutfak eşya sektöründe ulusal ve uluslararası alanda markalaşmış ürünlere sahiptir. Kahramanmaraş ilinden İSO 500 Listesine giren firmaların tamamı Kahramanmaraş il merkezinde ve tekstil sektöründe yer almaktadır. Kahramanmaraş il merkezinde bulunan OSB faaliyet gösterirken, yine il merkezinde Tekstil İhtisas OSB ve Türkoğlu ilçesinde OSB kurulması çalışmaları devam etmektedir. Türkoğlu ilçesi ile Kahramanmaraş il merkezi

arasında kurulacak olan OSB, hâlihazırda yoğun sanayisi bulunan bölgeyi ekonomik ve işgücü açısından daha da önemli bir cazibe merkezi haline getirecektir. Göksun ilçesinin ekonomisi ise büyük ölçüde birincil tarım faaliyetlerine dayanmaktadır.

Harita 29. Kahramanmaraş İl Merkezi, Türkoğlu, Göksun Alt Bölgesi

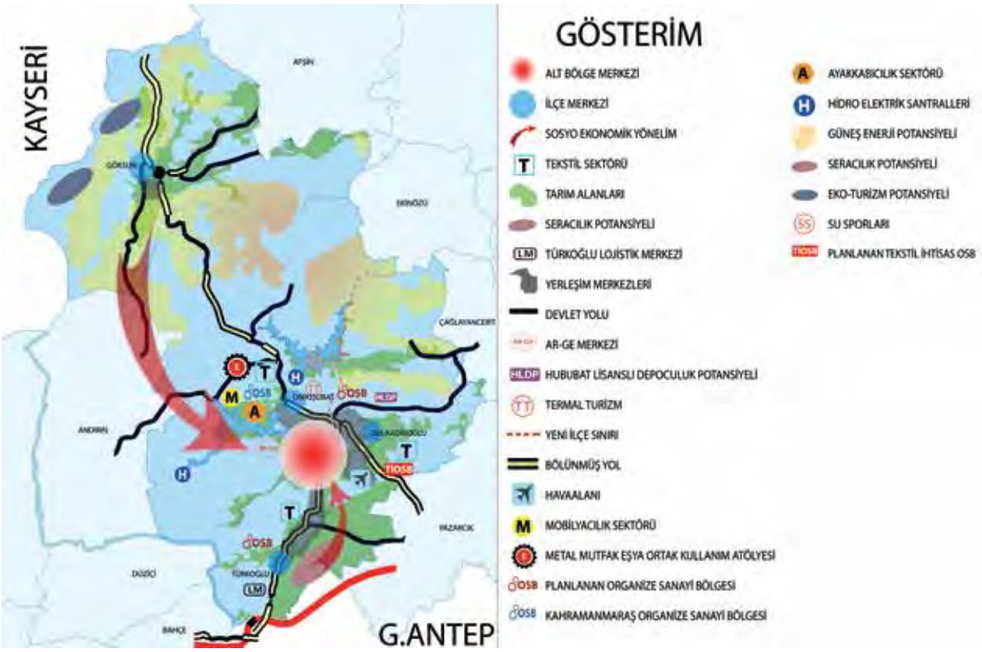

Kaynak: DOĞAKA

TR63 Bölgesi tarım alanlarının % 17'sine sahip alt bölgede tarımsal faaliyetler de ekonomik yapı içerisinde önemli bir konuma sahiptir. Kahramanmaraş biberi ve Göksun elması ulusal ölçekte de markalaşmış ürünlerdir. Bunun yanı sıra alternatif turizm faaliyetleri alt bölge için önemli bir potansiyeldir. Özellikle il merkezindeki tarihi ve kültürel miras, Germanicia Antik Kenti ve gastronomi turizmine yönelik değerler turizm sektörünün gelişimine olanak sağlamaktadır.

Alt bölgede kurulu sanayi yapısının teknolojik altyapısının geliştirilmesi, sektörel ortak kullanım ve Ar-Ge merkezlerinin kurulması, tarımsal üretimin modern yöntemlerle entegrasyonu ve turizm potansiyelinin altyapı ve promosyon çalışmaları ile ekonomiye kazandırılması önemli görülmektedir. Ekonomisi büyük ölçüde tarıma dayanan Göksun ilçesinde ise birincil tarım faaliyetlerinin desteklenmesi ve tarımsal sanayiye geçişin teşvik edilmesi gerekmektedir.

Bölge Planı ana gelişim ekseni üzerinde bulunan alt bölge, gelişme eksenlerinin tamamına yönelik kaynak ve potansiyellere sahiptir. Alt bölgenin ve TR63 Bölgesi'nin baskın merkezlerinden biri olan Kahramanmaraş il merkezinde Dulkadiroğlu ve Onikişubat olarak iki yeni ilçe kurulmuş olup her iki ilçe de bu baskın karakteri korumaktadır. İl merkezine yakınlığı nedeniyle merkezin genişleme bölgesi konumundaki Türkoğlu ilçesinde tarım ve sanayi sektörlerine yönelik tedbirler önemli olmakla birlikte bu ilçede artan sanayi yatırımlarının plan dönemi içerisinde sanayi sektörünü daha baskın hale getireceği değerlendirilmektedir. Ayrıca bu ilçenin coğrafi konumu ve ulaşım altyapısı lojistik sektörünü de bir gelişme alanı olarak ortaya çıkarmakta olup halen kamu yatırım programında bulunan lojistik merkez yapımı, lojistik sektörüne yönelik tedbirleri de öne çıkarmaktadır. Göksun ilçesinde ise tarım sektörüne yönelik tedbirler öncelikli olmakta ve tarıma dayalı sanayi ile kırsal turizmin geliştirilmesine yönelik tedbirlerin uygulanabileceği değerlendirilmektedir.

1.8.2.8. Elbistan, Afşin, Ekinözü, Nurhak Alt Bölgesi

Elbistan, Afşin, Ekinözü ve Nurhak ilçelerinden oluşan ve TR63 Bölgesi nüfusunun % 8,2'sine sahip bu alt bölgenin nüfus yoğunluğu TR63 Bölgesi ortalamasının oldukça altındadır. Elbistan ilçesi nüfus, SGK'ya kayıtlı çalışan işçi sayısı, ticaret ve sanayi odalarına kayıtlı firma sayısı, sağlık, eğitim, konaklama gibi altyapı olanakları ile alt bölgenin merkezi ve aynı zamanda ana gelişim merkezi konumundadır. Afşin, Ekinözü ve Nurhak ilçeleri ticaret, günlük alışveriş, bankacılık, ikamet, eğitim, sağlık, sosyal faaliyetler ve kamu hizmetlerinin karşılanması açısından Elbistan ilçesini tercih etmektedir.

Elbistan ilçesi, mevcut durumu ve önümüzdeki dönemler için planlanan termik santral ve OSB yatırımları ile TR63 Bölgesinde ana gelişim merkezlerinden biri olarak değerlendirilmektedir.

TR63 Bölgesinde en fazla tarım alanına sahip alt bölgenin ekonomisi genel olarak tarıma ve hayvancılığa dayanmakla birlikte Afşin-Elbistan Termik Santrali ve santrale dayalı yan sanayi işletmelerinin varlığı sanayi sektörünü de alt bölgede önemli bir aktör haline getirmiştir.

Alt bölge, Türkiye'nin en önemli enerji üretim merkezlerinden biridir. Afşin ve Elbistan ilçelerindeki zengin linyit yatakları üzerinde kurulu termik santrallerin yanı sıra uluslararası nitelikli yeni yatırım arayışları, alt bölgedeki enerji üretim potansiyelini daha da artıracaktır. Bunun yanı sıra alt bölgedeki rüzgar ve güneş enerjisi potansiyeli, bu bölgenin enerji merkezi konumunu güçlendirmektedir.

Harita 30. Elbistan, Afşin, Ekinözü, Nurhak Alt Bölgesi

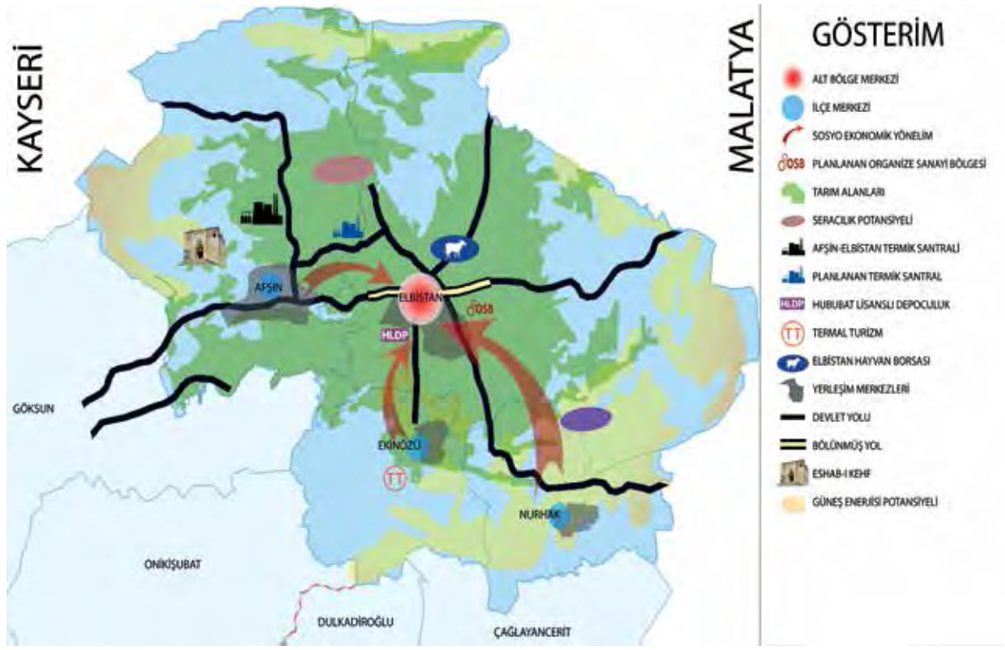

Kaynak: DOĞAKA

Elbistan ile Afşin ilçelerinin ekonomik yapısında önemli rolü olan termik santral faaliyetlerinin yanı sıra Nurhak ve Ekinözü ilçelerinin ekonomisi tamamen tarıma dayalı olmakla birlikte Afşin ve Elbistan ilçelerinde de tarımsal faaliyetlerin önemi büyüktür. Özellikle Nurhak ve Ekinözü'nde ekonomik sürdürülebilirlik açısından birincil tarım faaliyetlerinin geliştirilmesi önemlidir. Ayrıca Elbistan ilçesindeki hayvan borsasının modern yöntemlerle yapılması ve hububat lisanslı depoculuk çalışmaları plan döneminin öncelikleri arasında yer alacaktır. Ayrıca Afşin'de yer alan Eshab-ı Kehf Külliyesi ve alt bölgenin doğal kaynakları alternatif turizmin geliştirilmesi için önemli potansiyeller olarak değerlendirilmektedir.

Bölge Planının ana gelişme ekseni içerisinde yer alan Elbistan ilçesinin yer aldığı bu alt bölgede enerji ve tarım sektörüne yönelik tedbirler daha önceliklidir. Alt bölge merkezi konumundaki Elbistan'da enerji, sanayi ve tarım sektörlerine yönelik tedbirler önemli görülmekte iken Afşin, Nurhak ve Ekinözü ilçelerinde birincil tarım uygulamaları ile birlikte tarım sektörüne yönelik tedbirler temel önceliklerdir. Ayrıca Afşin inanç turizmi, Elbistan, Ekinözü ve Nurhak'ta kırsal turizminin geliştirilmesine yönelik tedbirlerin uygulanabileceği değerlendirilmektedir.

1.8.3. TR63 Bölgesi Alt Bölge Stratejileri

TR63 Bölgesi'nin bölgesel gelişme stratejilerine dayalı TR63 Bölge Planı 2014-2023 strateji metninde, bölgesel gelişmedeki ana gelişme eksenleri, öncelikler ve tedbirler bölgesel gelişme stratejileri içerisinde bir bütün olarak yer almıştır. Alt bölge stratejilerinde ise Bölge Planı'nın gelişme ksenleri bölümünde yer alan öncelik ve tedbirler, bu öncelik ve tedbirlerle ilişkilendirilecek mekanlarla birlikte değerlendirilecektir.

Buna göre, bu bölümde gelişme eksenleri içerisinde yer alan enerji, sanayi, tarım, lojistik ve turizm sektörleri ve kentsel ve sosyal altyapıya yönelik öncelik ve tedbirler alt bölgeler bazında ele alınacak ve her bir alt bölge için bu alanlara yönelik temel müdahale biçimleri belirtilecektir.

Alt bölge stratejilerinin şematik anlatımı; Alt Bölge Analizi çalışmasına esas olan Temel Bileşenler Analizi, K-ortalama Kümeleme Analizi ve Fonksiyonel İlişki Analizi sonuçları doğrultusunda elde edilen Alt Bölgelerde, merkezler arasındaki gelişim ve etkileşim düzeylerinin ve merkezlerin ekonomik

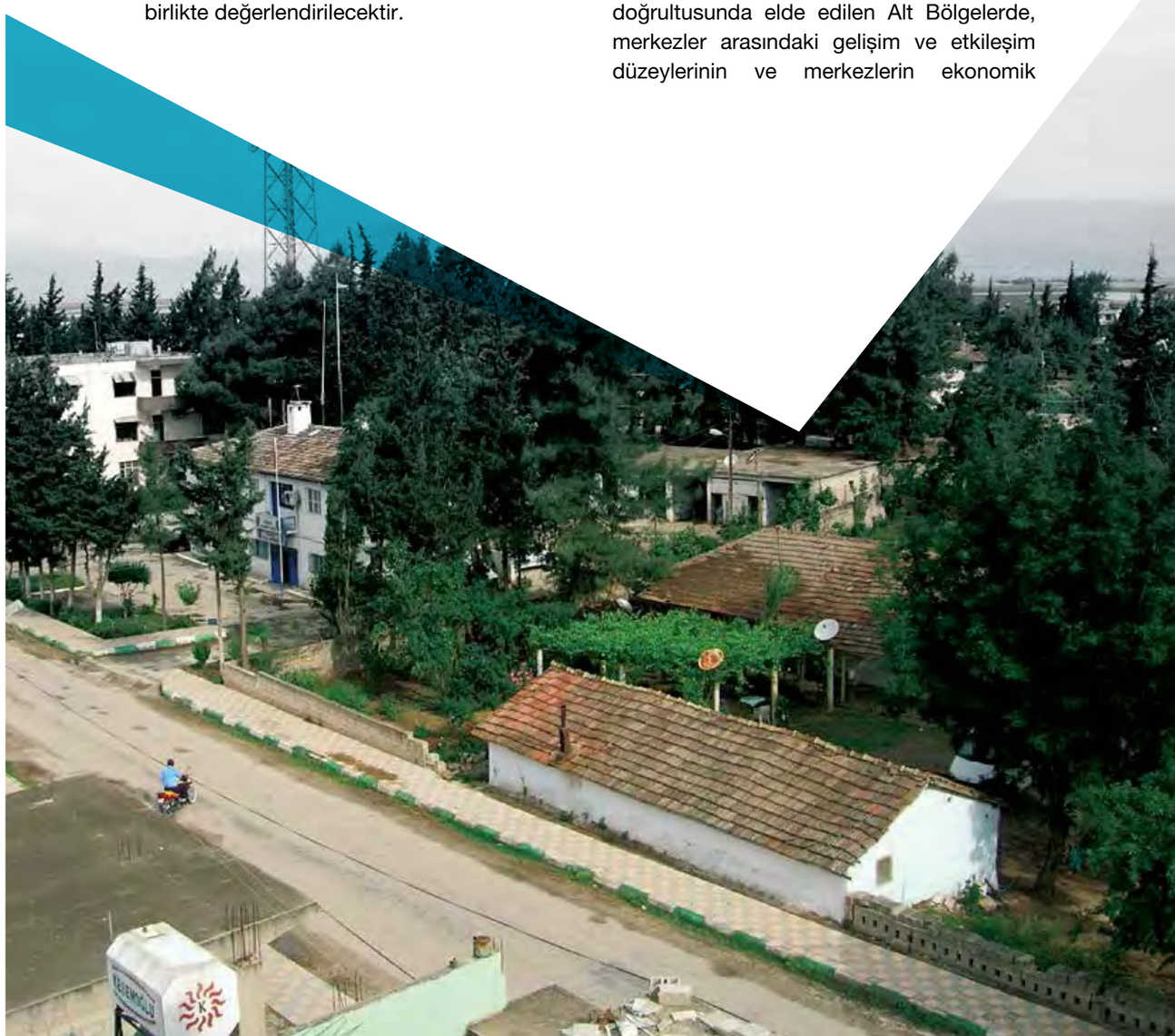

yapısında öne çıkan sektörlerin birlikte yer aldığı TR63 Bölgesi Alt Bölgeleri haritası ile sağlanacaktır.

TR63 Bölge Planı 2014-2023 strateji metninde gelişme eksenleri arasında yer alan enerji sektöründe, TR63 Bölgesi geneline yayılmış termik santral ve yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı öncelik ve tedbirler yer almaktadır. Türkiye'nin en önemli linyit rezervlerinin bulunduğu Afşin ve Elbistan yöresi ile İskenderun-Dörtyol-Erzin hattının üretim kapasitesi bakımından öne çıktığı TR63 Bölgesi'nde bölge genelinde üretim potansiyeli bulunmakla birlikte, rüzgar enerji potansiyelinde Samandağ, Yayladağı, Belen, İskenderun, Bahçe, Çağlayancerit, Afşin ve Elbistan ilçeleri, güneş enerjisi potansiyelinde Nurhak, Ekinözü, Elbistan, Afşin, Göksun, Samandağ ilçeleri, biyokütleden enerji üretiminde ise katı atık yönetim tesisi yatırımları devam eden il merkezleri daha yüksek potansiyel arz etmektedir.

Bununla birlikte sanayileşmenin yoğun olduğu Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye il merkezleri ile İskenderun-Dörtyol hattı ve yeni OSB yatırımları ile sanayi sektörünün ağırlık kazanacağı Elbistan, Altınözü, Toprakkale ve Türkoğlu ilçelerinde öz tüketime dayalı enerji üretimi yatırımlarının gelişeceği değerlendirilmektedir.

Bu genel çerçeve içerisinde, bölgede enerji konusunda öne çıkan alt bölgeler olmakla birlikte, Plan dönemi içerisinde herhangi bir alt bölge ile ilişkilendirilmeden TR63 Bölgesi genelinde enerji üretimine yönelik bağımsız yatırımlar ile öz tüketime yönelik yatırımlar, araştırma ve fizibilite çalışmaları ve mali ve teknik destek mekanizmaları ile teşvik edilecektir. Güneş enerjisi başta olmak üzere yenilebilir enerji kaynaklarına yönelik yatırımlar öncelikli olarak değerlendirilecektir.

Bölgesel gelişme eksenleri arasında yer alan sanayi sektöründe ise kurulu sanayi yapısının rekabet gücünün geliştirilmesine, sürdürülebilirliğinin sağlanmasına ve ekonomik çeşitliliğin sağlanması amacıyla sanayinin yaygınlaştırılmasına yönelik üç farklı yaklaşım benimsenmiştir.

Bölge Planın ana gelişme ekseni üzerinde yer alan ve bölgesel sanayi üretimi hacminin önemli bir kısmını barındıran Hatay il merkezi (Antakya OSB dahil), İskenderun-Dörtyol hattı, Osmaniye il merkezi (Osmaniye OSB dahil), Kahramanmaraş İl merkezi ve Elbistan'da mevcut sanayi işletmelerinin ulusal ve uluslararası ölçekte rekabet gücünü geliştirilmesine yönelik tedbirler önceliklendirilecektir. Bu bölgelerden; Hatay il merkezinde gıda sanayi, ayakkabıcılık ve mobilyacılık, İskenderun-Dörtyol hattında ana metal sanayi, Osmaniye il merkezinde gıda ve ana metal sanayi, Kahramanmaraş il merkezinde gıda sanayi, tekstil ve metal mutfak eşya sektörlerinin teknolojik altyapılarının iyileştirilmesi, beşeri kaynaklarının geliştirilmesi, kümelenme stratejilerinin tamamlanması ve uygulanması, ortak kullanım ve Ar-Ge merkezlerinin tamamlanması Plan döneminin temel tedbirleri olacaktır.

Ana gelişim merkezlerinin yanı sıra genellikle tarıma dayalı sanayi işletmelerinde oluşan belirli ölçüde sanayi hacmine sahip Kırıkhan, Samandağ, Dörtyol, Kadirli ve Pazarcık ilçelerinde mevcut yapının geliştirilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasına yönelik teknolojik ilerleme, kapasite artırımı, beşeri kaynakların geliştirilmesi ve pazarlama standartlarının geliştirilmesine yönelik tedbirler alınacaktır. Alt gelişim merkezi olarak nitelendirilen bu ilçeler ana gelişim merkezlerine alternatif olarak diğer az gelişmiş ilçeler için bir cazibe merkezi konumundadır. Bu noktada bu bölgelerdeki ekonomik ve sosyal gelişme politikaları, bölge içi gelişmişlik farklarının azaltılması bakımından da önemlidir.

Ana ve alt gelişim merkezlerinin dışında kalan tüm ilçelerde, var olan sınırlı sayıdaki sanayi tesislerinin kapasitelerinin artırılması ve daha da öncelikli olarak bu ilçelerde ekonomik çeşitliliğin artırılması ve kırsal kalkınmaya katkı sağlanması bakımından başlangıç yatırımlarının da dahil olduğu destek programları ve yatırım danışmanlığına yönelik her türlü teknik destek uygulamaları gerçekleştirilecektir. Belirli ölçüdeki kapasiteleri nedeniyle İkinci Düzey Alt Gelişim Bölgesi olarak nitelendirilen Reyhanlı, Toprakkale, Türkoğlu, Göksun ve Afşin ilçelerinin yanı sıra, az gelişmiş ilçeler konumundaki Yayladağı, Altınözü, Kumlu, Hassa, Erzin, Sumbas, Hasanbeyli, Düziçi, Bahçe, Andırın, Çağlayancerit, Nurhak ve Ekinözü ilçeleri bu kapsamda değerlendirilecek ilçelerdir. Bu ilçelerden Altınözü, Bahçe ve Türkoğlu ilçeleri mevcut sanayi kapasitesi ile diğer az gelişmiş ilçelerden ayrışmaktadır. Bu noktada, ana ve alt gelişme merkezlerine yönelik belirtilen rekabet gücünün geliştirilmesine yönelik tedbirler bu ilçeler için de uygulanabilecektir.

Harita 31. TR63 Bölgesi Alt Bölgeleme Analizi

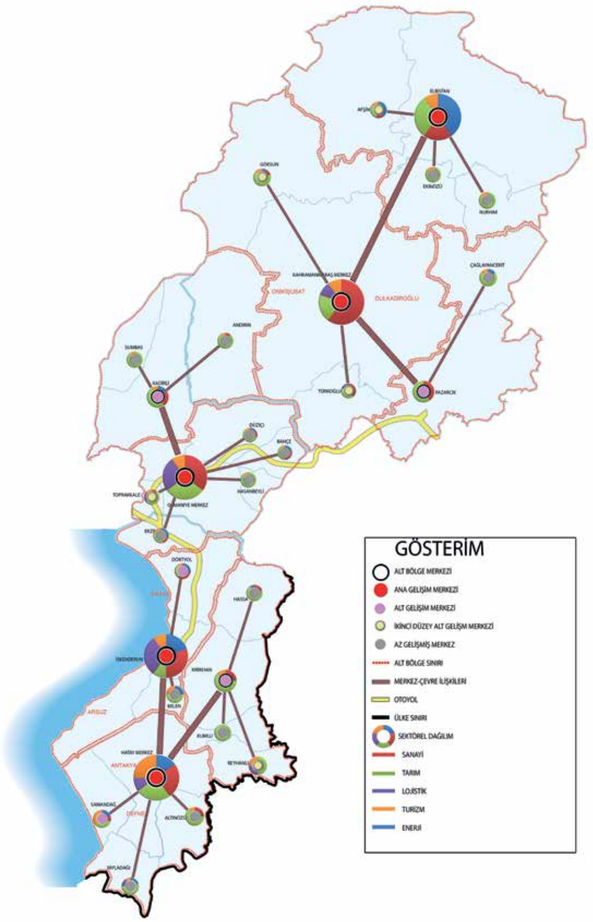

Kaynak: DOĞAKA

TR63 Bölge Planı 2014-2023 Stratejileri

Eksenler		Öncelikler
ENERJİ ÜRETİM KAPASİTESİNİN ARTIRILMASI	GE1Ö1	TR63 Bölgesi'nin enerji üretim kapasitesinin artırılması
	GE1Ö2	TR63 Bölgesi'nde enerji üretimine yönelik yatırım ortamının iyileştirilmesi
	GE1Ö3	Elektrik iletimi, dağıtımı ve kullanımında verimlilik ve tasarruf artışı sağlanması
SANAYİDE REKABET GÜCÜNÜN GELİŞTİRİLMESİ	GE2Ö1	TR63 Bölgesi sanayi teknolojisinin düşük-orta seviyeden orta-yüksek seviyeye yükseltilmesi
	GE2Ö2	Üretim yeteneğinin geliştirilmesi amacıyla ihtisaslaşmış Organize Sanayi Bölgesi ve Küçük Sanayi Sitesi oluşumlarının yaygınlaştırılması
	GE2Ö3	Patent, marka ve coğrafi işaret gibi sınai mülkiyet haklarına ve yeni ürünlerin korunmasına yönelik uygulamaların yaygınlaştırılması
	GE2Ö4	TR63 Bölgesi'nde üretim kompozisyonunun endüstriyel simbiyoz uygulamaları ile genişletilmesi
	GE2Ö5	TR63 Bölgesi'nde kümelenme uygulamalarının başlatılması
	GE2Ö6	Sanayi sektöründeki firmaların ihracat kapasitelerinin geliştirilmesi
	GE2Ö7	Yatırım süreçlerinde kolaylaştırıcılık ve danışmanlık hizmetlerinin etkinleştirilmesi
TARIMDA YAPISAL DÖNÜŞÜMÜN SAĞLANMASI VE KIRSAL KALKINMA	GE3Ö1	Üretim ve pazarlama tekniklerinin geliştirilerek TR63 Bölgesi'nin tarımsal üretim değerinin artırılması
	GE3Ö2	Tarımsal arazilerin kullanımında ölçek ekonomisinin hedeflenmesi, sulama altyapısına yönelik yatırımların tamamlanması
	GE3Ö3	TR63 Bölgesi'nin hayvancılık sektörü üretim değerinin artırılması
	GE3Ö4	Tarımsal örgütlerin etkinliğinin artırılması, tarımsal örgütlülük bilincinin geliştirilmesi
	GE3Ö5	Gıda üretiminde ve tüketiminde gıda güvenliğinin sağlanmasının esas alınması
	GE3Ö6	Kırsalda ekonomik ve sosyal altyapının iyileştirilmesi
LOJİSTİK SEKTÖRÜNÜN GELİŞTİRİLMESİ	GE4Ö1	İskenderun Lojistik Köyü ile Antakya ve Osmaniye Destek Merkezlerinin kurulması ve Türkoğlu Lojistik Merkezi ile entegrasyonlarının sağlanması
	GE4Ö2	Organize Sanayi Bölgeleri ve büyük işletmelerin ulaşım altyapısının iyileştirilmesi
	GE4Ö3	Gümrük kapılarının etkinliğinin artırılması
	GE4Ö4	Lojistik ve gümrük işlemlerinde insan kaynağı potansiyelinin geliştirilmesi
TURİZM POTANSİYELİNİN EKONOMİYE KAZANDIRILMASI	GE5Ö1	TR63 Bölgesi'nin termal turizm kaynakları ile sağlık turizminde marka haline getirilmesi
	GE5Ö2	TR63 Bölgesi'nin inanç ve kültür turizmi altyapısının iyileştirilmesi
	GE5Ö3	TR63 Bölgesi'nde gastronomi turizminin geliştirilmesi
	GE5Ö4	TR63 Bölgesi'nde alternatif turizm çeşitliliğinin kırsal kalkınma politikaları ile entegre bir şekilde geliştirilmesi
	GE5Ö5	Deniz ve doğal su kaynaklarının turizm sektöründeki payının artırılması
KENTSEL ALTYAPININ İYİLEŞTİRİLMESİ	GE6Ö1	TR63 Bölgesi'nde kanalizasyon hizmeti ve atık arıtma hizmeti verilen nüfus oranının Türkiye ortalamalarına yükseltilmesi
	GE6Ö2	Katı atıkların bertarafına yönelik düzenli depolama alanlarının yapılması ve katı atık yönetiminde geri dönüşüm sistemlerinin yaygınlaştırılması
	GE6Ö3	Ulusal stratejilerle paralel olarak kentsel dönüşüm çalışmalarının önceliklendirilmesi
	GE6Ö4	Kent içi ulaşım sistemlerinin birbirleri ile entegre bir şekilde geliştirilmesi
SOSYAL ALTYAPININ İYİLEŞTİRİLMESİ	GE7Ö1	Okul öncesi eğitim altyapısının iyileştirilmesi ve farkındalığının artırılması
	GE7Ö2	TR63 Bölgesi'nde kurulu sanayi yapısı ve potansiyel gelişme alanları başta olmak üzere nitelikli işgücünün temini için mesleki eğitimin işlevselliğinin artırılması
	GE7Ö3	Sağlık hizmetlerinde fiziki altyapı ve insan kaynakları kapasitesinin iyileştirilmesi
	GE7Ö4	İlçelerin sosyal faaliyet altyapısının iyileştirilmesi
	GE7Ö5	Sivil toplum kuruluşlarının kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi ve etkinliklerinin artırılması

İlçelerin Öncelikler Matrisi

Defne	GE1Ö3	GE2Ö3	GE2Ö7	GE3Ö1	GE3Ö2	GE3Ö3	GE3Ö4	GE3Ö5	GE3Ö6	GE6Ö1	GE6Ö2	GE7Ö1	GE7Ö2	GE7Ö3	GE7Ö4	GE7Ö5													
Hassa	GE1Ö3	GE2Ö3	GE2Ö7	GE3Ö1	GE3Ö2	GE3Ö3	GE3Ö4	GE3Ö5	GE3Ö6	GE6Ö1	GE6Ö2	GE7Ö1	GE7Ö2	GE7Ö3	GE7Ö4	GE7Ö5													
Kumlu	GE1Ö3	GE2Ö3	GE2Ö7	GE3Ö1	GE3Ö2	GE3Ö3	GE3Ö4	GE3Ö5	GE3Ö6	GE6Ö1	GE6Ö2	GE7Ö1	GE7Ö2	GE7Ö3	GE7Ö4	GE7Ö5													
Andırın	GE1Ö3	GE2Ö3	GE2Ö7	GE3Ö1	GE3Ö2	GE3Ö3	GE3Ö4	GE3Ö5	GE3Ö6	GE5Ö4	GE6Ö1	GE6Ö2	GE7Ö1	GE7Ö2	GE7Ö3	GE7Ö4	GE7Ö5												
Arsuz	GE1Ö3	GE2Ö3	GE2Ö7	GE3Ö1	GE3Ö2	GE3Ö3	GE3Ö4	GE3Ö5	GE3Ö6	GE5Ö5	GE6Ö1	GE6Ö2	GE7Ö1	GE7Ö2	GE7Ö3	GE7Ö4	GE7Ö5												
Göksun	GE1Ö3	GE2Ö3	GE2Ö7	GE3Ö1	GE3Ö2	GE3Ö3	GE3Ö4	GE3Ö5	GE3Ö6	GE5Ö4	GE6Ö1	GE6Ö2	GE7Ö1	GE7Ö2	GE7Ö3	GE7Ö4	GE7Ö5												
Hasanbeyli	GE1Ö3	GE2Ö3	GE2Ö7	GE3Ö1	GE3Ö2	GE3Ö3	GE3Ö4	GE3Ö5	GE3Ö6	GE5Ö4	GE6Ö1	GE6Ö2	GE7Ö1	GE7Ö2	GE7Ö3	GE7Ö4	GE7Ö5												
Kırıkhan	GE1Ö3	GE2Ö2	GE2Ö3	GE2Ö7	GE3Ö1	GE3Ö2	GE3Ö3	GE3Ö4	GE3Ö5	GE3Ö6	GE6Ö1	GE6Ö2	GE7Ö1	GE7Ö2	GE7Ö3	GE7Ö4	GE7Ö5												
Nurhak	GE1Ö3	GE2Ö3	GE2Ö7	GE3Ö1	GE3Ö2	GE3Ö3	GE3Ö4	GE3Ö5	GE3Ö6	GE5Ö4	GE6Ö1	GE6Ö2	GE7Ö1	GE7Ö2	GE7Ö3	GE7Ö4	GE7Ö5												
Sumbas	GE1Ö3	GE2Ö3	GE2Ö7	GE3Ö1	GE3Ö2	GE3Ö3	GE3Ö4	GE3Ö5	GE3Ö6	GE5Ö4	GE6Ö1	GE6Ö2	GE7Ö1	GE7Ö2	GE7Ö3	GE7Ö4	GE7Ö5												
Toprakkale	GE1Ö3	GE2Ö3	GE2Ö7	GE3Ö1	GE3Ö2	GE3Ö3	GE3Ö4	GE3Ö5	GE3Ö6	GE4Ö2	GE6Ö1	GE6Ö2	GE7Ö1	GE7Ö2	GE7Ö3	GE7Ö4	GE7Ö5												
Belen	GE1Ö1	GE1Ö2	GE1Ö3	GE2Ö3	GE2Ö7	GE3Ö1	GE3Ö2	GE3Ö3	GE3Ö4	GE3Ö5	GE3Ö6	GE6Ö1	GE6Ö2	GE7Ö1	GE7Ö2	GE7Ö3	GE7Ö4	GE7Ö5											
Çağlayancerit	GE1Ö1	GE1Ö3	GE2Ö3	GE2Ö7	GE3Ö1	GE3Ö2	GE3Ö3	GE3Ö4	GE3Ö5	GE3Ö6	GE5Ö4	GE6Ö1	GE6Ö2	GE7Ö1	GE7Ö2	GE7Ö3	GE7Ö4	GE7Ö5											
Ekinözü	GE1Ö3	GE2Ö3	GE2Ö7	GE3Ö1	GE3Ö2	GE3Ö3	GE3Ö4	GE3Ö5	GE3Ö6	GE5Ö1	GE5Ö4	GE6Ö1	GE6Ö2	GE7Ö1	GE7Ö2	GE7Ö3	GE7Ö4	GE7Ö5											
Pazarcık	GE1Ö3	GE2Ö2	GE2Ö3	GE2Ö7	GE3Ö1	GE3Ö2	GE3Ö3	GE3Ö4	GE3Ö5	GE3Ö6	GE4Ö2	GE6Ö1	GE6Ö2	GE7Ö1	GE7Ö2	GE7Ö3	GE7Ö4	GE7Ö5											
Altınözü	GE1Ö3	GE2Ö2	GE2Ö3	GE2Ö7	GE3Ö1	GE3Ö2	GE3Ö3	GE3Ö4	GE3Ö5	GE3Ö6	GE4Ö2	GE5Ö4	GE6Ö1	GE6Ö2	GE7Ö1	GE7Ö2	GE7Ö3	GE7Ö4	GE7Ö5										
Bahçe	GE1Ö1	GE1Ö2	GE1Ö3	GE2Ö3	GE2Ö7	GE3Ö1	GE3Ö2	GE3Ö3	GE3Ö4	GE3Ö5	GE3Ö6	GE5Ö4	GE6Ö1	GE6Ö2	GE7Ö1	GE7Ö2	GE7Ö3	GE7Ö4	GE7Ö5										
Düziçi	GE1Ö3	GE2Ö3	GE2Ö7	GE3Ö1	GE3Ö2	GE3Ö3	GE3Ö4	GE3Ö5	GE3Ö6	GE5Ö1	GE5Ö4	GE5Ö5	GE6Ö1	GE6Ö2	GE7Ö1	GE7Ö2	GE7Ö3	GE7Ö4	GE7Ö5										
Reyhanlı	GE1Ö3	GE2Ö3	GE2Ö7	GE3Ö1	GE3Ö2	GE3Ö3	GE3Ö4	GE3Ö5	GE3Ö6	GE4Ö3	GE4Ö4	GE5Ö1	GE6Ö1	GE6Ö2	GE7Ö1	GE7Ö2	GE7Ö3	GE7Ö4	GE7Ö5										
Afşin	GE1Ö1	GE1Ö2	GE1Ö3	GE2Ö3	GE2Ö7	GE3Ö1	GE3Ö2	GE3Ö3	GE3Ö4	GE3Ö5	GE3Ö6	GE5Ö2	GE5Ö4	GE6Ö1	GE6Ö2	GE7Ö1	GE7Ö2	GE7Ö3	GE7Ö4	GE7Ö5									
Elbistan	GE1Ö1	GE1Ö2	GE1Ö3	GE2Ö2	GE2Ö3	GE2Ö7	GE3Ö1	GE3Ö2	GE3Ö3	GE3Ö4	GE3Ö5	GE3Ö6	GE4Ö2	GE6Ö1	GE6Ö2	GE7Ö1	GE7Ö2	GE7Ö3	GE7Ö4	GE7Ö5									
Yayladağı	GE1Ö1	GE1Ö3	GE2Ö3	GE2Ö7	GE3Ö1	GE3Ö2	GE3Ö3	GE3Ö4	GE3Ö5	GE3Ö6	GE4Ö3	GE5Ö4	GE5Ö5	GE6Ö1	GE6Ö2	GE7Ö1	GE7Ö2	GE7Ö3	GE7Ö4	GE7Ö5									
Erzin	GE1Ö1	GE1Ö2	GE1Ö3	GE2Ö3	GE2Ö7	GE3Ö1	GE3Ö2	GE3Ö3	GE3Ö4	GE3Ö5	GE3Ö6	GE5Ö1	GE5Ö2	GE5Ö4	GE6Ö1	GE6Ö2	GE7Ö1	GE7Ö2	GE7Ö3	GE7Ö4	GE7Ö5								
Kadirli	GE1Ö3	GE2Ö3	GE2Ö7	GE3Ö1	GE3Ö2	GE3Ö3	GE3Ö4	GE3Ö5	GE3Ö6	GE4Ö2	GE5Ö1	GE5Ö2	GE5Ö4	GE5Ö5	GE6Ö1	GE6Ö2	GE7Ö1	GE7Ö2	GE7Ö3	GE7Ö4	GE7Ö5								
Samandağ	GE1Ö1	GE1Ö2	GE1Ö3	GE2Ö3	GE2Ö7	GE3Ö1	GE3Ö2	GE3Ö3	GE3Ö4	GE3Ö5	GE3Ö6	GE5Ö2	GE5Ö4	GE5Ö5	GE6Ö1	GE6Ö2	GE7Ö1	GE7Ö2	GE7Ö3	GE7Ö4	GE7Ö5								
Türkoğlu	GE1Ö3	GE2Ö2	GE2Ö3	GE2Ö5	GE2Ö7	GE3Ö1	GE3Ö2	GE3Ö3	GE3Ö4	GE3Ö5	GE3Ö6	GE4Ö1	GE4Ö2	GE4Ö4	GE6Ö1	GE6Ö2	GE7Ö1	GE7Ö2	GE7Ö3	GE7Ö4	GE7Ö5								
Dörtyol	GE1Ö1	GE1Ö2	GE1Ö3	GE2Ö1	GE2Ö3	GE2Ö4	GE2Ö5	GE2Ö6	GE2Ö7	GE3Ö1	GE3Ö2	GE3Ö3	GE3Ö4	GE3Ö5	GE3Ö6	GE5Ö4	GE6Ö1	GE6Ö2	GE7Ö1	GE7Ö2	GE7Ö3	GE7Ö4	GE7Ö5						
Payas	GE1Ö2	GE1Ö3	GE2Ö1	GE2Ö3	GE2Ö4	GE2Ö5	GE2Ö6	GE2Ö7	GE3Ö1	GE3Ö2	GE3Ö3	GE3Ö4	GE3Ö5	GE3Ö6	GE4Ö2	GE5Ö2	GE6Ö1	GE6Ö2	GE7Ö1	GE7Ö2	GE7Ö3	GE7Ö4	GE7Ö5						
Osmaniye Merkez	GE1Ö3	GE2Ö1	GE2Ö2	GE2Ö3	GE2Ö4	GE2Ö5	GE2Ö6	GE2Ö7	GE3Ö1	GE3Ö2	GE3Ö3	GE3Ö4	GE3Ö5	GE3Ö6	GE4Ö1	GE4Ö4	GE5Ö2	GE6Ö1	GE6Ö2	GE6Ö3	GE6Ö4	GE7Ö1	GE7Ö2	GE7Ö3	GE7Ö4	GE7Ö5			
Antakya	GE1Ö3	GE2Ö1	GE2Ö2	GE2Ö3	GE2Ö5	GE2Ö6	GE2Ö7	GE3Ö1	GE3Ö2	GE3Ö3	GE3Ö4	GE3Ö5	GE3Ö6	GE4Ö1	GE4Ö2	GE5Ö1	GE5Ö2	GE5Ö3	GE6Ö1	GE6Ö2	GE6Ö3	GE6Ö4	GE7Ö1	GE7Ö2	GE7Ö3	GE7Ö4	GE7Ö5		
Dulkadiroğlu	GE1Ö3	GE2Ö1	GE2Ö2	GE2Ö3	GE2Ö4	GE2Ö5	GE2Ö6	GE2Ö7	GE3Ö1	GE3Ö2	GE3Ö3	GE3Ö4	GE3Ö5	GE3Ö6	GE4Ö2	GE5Ö2	GE5Ö3	GE5Ö5	GE6Ö1	GE6Ö2	GE6Ö3	GE6Ö4	GE7Ö1	GE7Ö2	GE7Ö3	GE7Ö4	GE7Ö5		
Onikişubat	GE1Ö3	GE2Ö1	GE2Ö2	GE2Ö3	GE2Ö4	GE2Ö5	GE2Ö6	GE2Ö7	GE3Ö1	GE3Ö2	GE3Ö3	GE3Ö4	GE3Ö5	GE3Ö6	GE4Ö2	GE5Ö2	GE5Ö3	GE5Ö5	GE6Ö1	GE6Ö2	GE6Ö3	GE6Ö4	GE7Ö1	GE7Ö2	GE7Ö3	GE7Ö4	GE7Ö5		
İskenderun	GE1Ö1	GE1Ö2	GE1Ö3	GE2Ö1	GE2Ö2	GE2Ö3	GE2Ö4	GE2Ö5	GE2Ö6	GE2Ö7	GE3Ö1	GE3Ö2	GE3Ö3	GE3Ö4	GE3Ö5	GE3Ö6	GE4Ö1	GE4Ö2	GE4Ö4	GE5Ö5	GE6Ö1	GE6Ö2	GE6Ö3	GE6Ö4	GE7Ö1	GE7Ö2	GE7Ö3	GE7Ö4	GE7Ö5

Gelişme Eksenleri içerisindeki tarım sektöründe ise tarımsal üretimde katma değeri artıracak modern uygulamaların yaygınlaştırılması ve ürün markalaşması ile ekonomik yapının sürdürülebiliriliğinin sağlanması iki temel yaklaşım olacaktır.

TR63 Bölgesi, coğrafi şartları ve uygun iklim yapısının da etkisi ile Türkiye'nin en önemli tarımsal üretim merkezlerinden biridir. Bölge geneline yayılmış çeşit ve üretim hacmi bakımından zengin tarımsal üretim faaliyetleri, bazı ilçelerde kırsal bölgelerdeki ekonomik faaliyetleri oluştururken bazı ilçelerde ise neredeyse tamamen ekonomik yapının belirleyicisi konumundadır. Ana gelişme merkezlerinde, alt gelişme merkezlerinde ve ikinci düzey alt gelişme merkezlerinde ekonomik yapıda baskın sektör olmamakla birlikte mevcut üretim yapısının katma değerinin artırılmasına, pazarlama yöntemlerinin geliştirilmesine ve Ar-Ge tabanlı marka ürünlerin yaygınlaştırılmasına yönelik tedbirlerin alınacağı tarım sektöründe, az gelişmiş ve ekonomik faaliyetlerin tamamına yakının tarımsal faaliyetlerin oluşturduğu ilçelerde ekonomik sürdürülebilirlik ve sermaye birikimine yönelik olarak birincil tarım dahil tarımsal faaliyetlerin desteklenmesine yönelik tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Bu bakımdan TR63 Bölgesi'nde Yayladağı, Altınözü, Kumlu, Hassa, Belen, Hasanbeyli, Bahçe, Düziçi, Sumbas, Andırın, Çağlayancerit, Nurhak ve Ekinözü ilçelerinde birincil düzeyde tarımsal faaliyetler de dahil olmak üzere tarım sektörünün geliştirilmesine yönelik tedbirler alınacaktır.

Bölge Planında potansiyel gelişme alanlarından biri olarak değerlendirilen lojistik sektöründe, bölgenin coğrafi konumu ve ulaşım modlarındaki altyapısı, bölgede kurulu sanayi işletmelerinin iç ve dış ticaret yeteneğinin geliştirilmesi ve TR63 Bölgesi'nin hinterlandı konumundaki doğu ve güneydoğu illerinin dış ticaret faaliyetlerindeki lojistik hizmetlerin sağlanması bakımından uygun yatırım olanaklarına sahiptir. Liman hizmetleri odaklı lojistik faaliyetlerin halen yapılmakta olduğu İskenderun'da çok modlu lojistik hizmetlerin geliştirilmesine yönelik İskenderun Lojistik Köyü, Osmaniye ve Hatay il merkezlerinde lojistik destek merkezleri ve kamu yatırım programındaki Türkoğlu Lojistik Merkezi, Plan döneminin öncelikleri arasındadır.

Planın diğer potansiyel gelişme alanı olan turizm konusunda ise TR63 Bölgesi oldukça zengin tematik ve mekansal önceliklere sahiptir. Bölgesel gelişme ekseninde marka değer haline gelinmesi hedeflenen termal turizm öncelikli sağlık turizmi, inanç ve kültür turizmi ve gastronomi turizmi konusundaki tedbirler öncelikli olarak değerlendirilecektir. Bunun yanı sıra bölgenin sahip olduğu, deniz turizmi, eko-turizm, kruvaziyer turizmi ve su sporları potansiyelinin değerlendirilmesine yönelik tedbirler de alınacaktır. Bu noktada, bölgede iç ve dış turizm hareketliliğin sağlanması ve kırsalda tarım dışı ekonomik çeşitliliğin sağlanması temel hedef olacaktır.

Termal turizmde halen Hatay il merkezinde beş yıldızlı olmak üzere, Reyhanlı Hamamat Kaplıcaları, Düziçi Haruniye Kaplıcaları ve Kahramanmaraş il merkezindeki Ilıca Kaplıcalarında tesisleşme sağlanarak turizm hizmeti verilmektedir. Plan döneminde bu tesislerdeki hizmetin fiziksel altyapısının geliştirilmesi ve hizmet kalitesinin artırılması ile bu tesislere ilave olarak Erzin, Ekinözü ve Kokar (Kadirli) Kaplıcalarının da turizme kazandırılması öncelikli olarak ele alınacaktır.

Kültür ve inanç turizminin geliştirilmesinde, bu alandaki turizm değerlerinin altyapı çalışmalarının önceliklendirilmesi ve turizm rotalarının oluşturularak promosyon çalışmalarının yapılması iki temel yaklaşım olarak ele alınacaktır. TR63 Bölgesi'nin tamamında yer alan tarihi ve kültürel değerlerin altyapı ve çevre düzenlemelerinin ele alınacağı tedbirler kapsamında Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye il merkezleri ile Samandağ, Afşin ve Kadirli'de yer alan tarihi ve kültürel eserlere yönelik altyapı çalışmaları ve bunların turizm rotaları oluşturulmak suretiyle promosyonun yapılması öncelikli olarak ele alınacaktır. Bu çalışmalarda komşu ve yakın bölge kalkınma ajansları ile de işbirliği yapılacaktır.

Turizm rotasının oluşturularak promosyon çalışmasının yapılacağı ve kalkınma ajansları ile işbirliği içerisinde tedbirlerin alınacağı bir diğer turizm konusu ise gastronomidir. Hatay il merkezinin ulusal ve uluslararası marka haline gelmeye başladığı gastronomi turizminde Osmaniye ve Kahramanmaraş illerine yönelik değerlerin de yer almasına yönelik tedbirler alınacaktır.

Bölgede zengin potansiyellerin bulunduğu ve aynı zamanda kırsalda ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi bakımından da önemli görülen eko-turizm, el sanatları, yaylacılık ve doğa sporları gibi geniş alanlara yayılabilmektedir. Eko-turizm faaliyetlerinin bölgede mekansal olarak önceliklendirilmesi güç olmakla birlikte kırsalda ekonomik çeşitliliğin sağlanması esasına yönelik olarak az gelişmiş ilçe merkezlerinin tamamında önceliklendirilecektir. Ayrıca Samandağ, Kadirli, Göksun ve Afşin ilçeleri de bu ilçelere ilave olarak eko-turizm faaliyetlerinin değerlendirileceği merkezler olacaktır.

Bunların dışında Samandağ ve Arsuz'da klasik kıyı turizminin çeşitlendirilmesine yönelik olarak dalış, sörf ve yelken turizmin geliştirilmesi, Aslantaş (Kadirli), Kılavuzlu (Kahramanmaraş) ve Menzelet (Kahramanmaraş) Barajlarında su sporlarının geliştirilmesi ve Samandağ'da kruvaziyer turizminin geliştirilmesi Plan döneminin öncelikleri arasında yer almaktadır.

Bölgesel gelişme ekseninde bir müdahale alanı olarak belirlenen sosyal altyapının geliştirilmesi, DOĞAKA tarafından yapılan ilçe çalıştaylarında temel sorun alanlarından biri olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle il merkezleri ve İskenderun ilçesi dışında fiziksel altyapının ve sosyal faaliyetlerin yetersizliği sosyal hayatın gelişmesini olumsuz olarak etkilemektedir. Bu bakımdan DOĞAKA tarafından pilot olarak uygulanmakta olan SODES kapsamında fiziki altyapı olanaklarının geliştirilmesine yönelik desteklemelerin de yapılması önemli görülmektedir. Bu husus program otoritesi olan Kalkınma Bakanlığı ile müzakere edilecek ve uygun görülmesi halinde sosyal hayata yönelik fiziki altyapının iyileştirilmesi amacıyla üretilen projeler desteklenecektir. Ayrıca, bölgesel, ulusal ve uluslararası nitelikli destek mekanizmaları çerçevesinde ve yerel yönetimlerle işbirliği içerisinde TR63 Bölgesi'nin genelinde sosyal altyapının iyileştirilmesine yönelik destek programları ve projeler uygulanacaktır.

Sosyal hayatın geliştirilmesine benzer şekilde özellikle az gelişmiş ilçe merkezlerinde ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanması ve kırsal nitelikli bölgelerde ekonomik çeşitliliğin sağlanması amacıyla yeni yatırımların da kapsama alınacağı girişimcilik destek programları geliştirilecektir. Ekonomisi önemli ölçüde birincil tarımsal faaliyetlere dayalı ilçelerde uygulanacak programın uygulama alanı, alt bölgeleme analizinde Az Gelişmiş İlçe Merkezleri olarak tanımlanan ilçeler olacaktır. Bu program, tematik ve mekansal anlamda daha dar çerçevelerde de uygulanacak olup bu durumda DOĞAKA tarafından yapılacak olan Kentsel ve Kırsal Nitelikli Bölgeler Analizi esas alınacaktır.

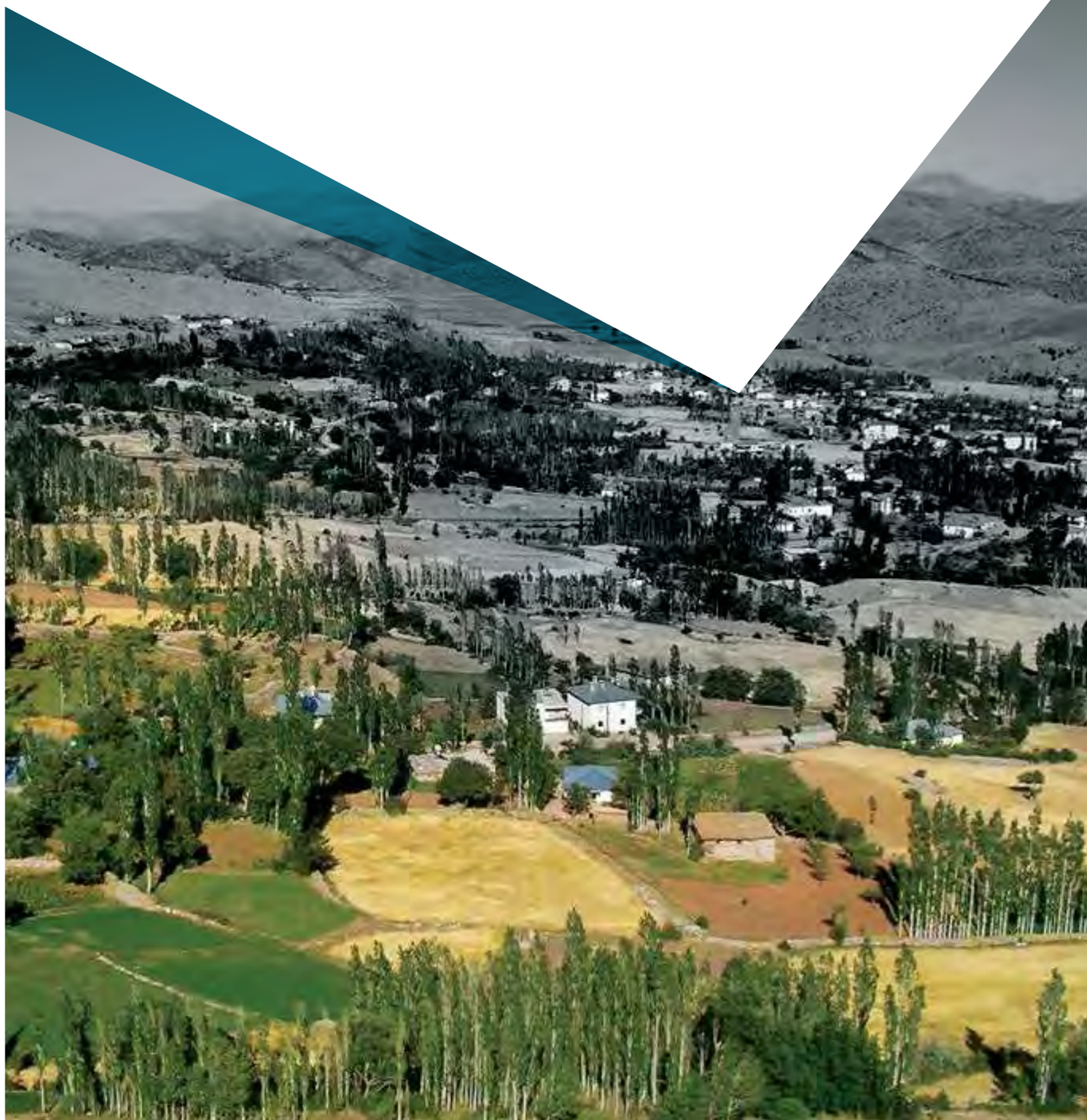

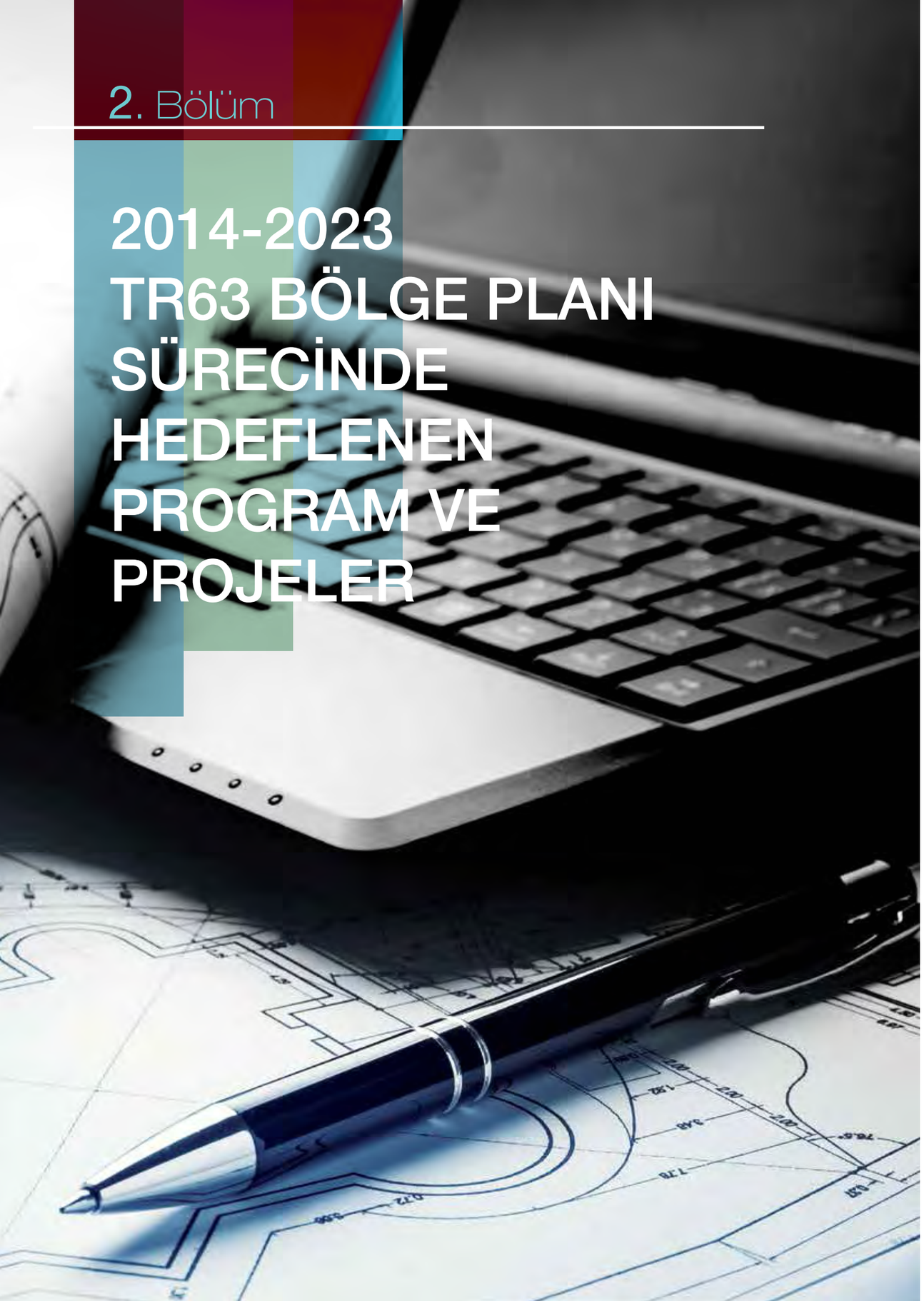

2. Bölüm

2014-2023 TR63 BÖLGE PLANI SÜRECİNDE HEDEFLENEN PROGRAM VE PROJELER

2.1 Endüstriyel Simbiyoz Uygulama Programı

Program/Proje Adı:	•**Endüstriyel Simbiyoz Uygulama Programı**
Amacı:	•Program kapsamında, firmalar arası ortak iş yapabilme kültürünün geliştirilmesi, firmaların işbirliği içinde uluslararası rekabet gücünün artırılması, yüksek katma değerli üretim yapısına geçilmesi, atıkların yeniden kazanılması, verimliliğin artırılması, birim ürün başına elde edilen katma değerin artırılması, yeni istihdam alanlarının açılması
Uygulama Yeri:	•TR63 Bölgesi-TR62 Bölgesi-TRC1 Bölgesi
Gerekçesi:	•Hem bölgesel hem de ulusal çapta endüstriyel simbiyoz yaklaşımı çerçevesinde değerlendirilebilecek pek çok uygulama alanlarına sahip olunması, •Endüstriyel simbiyoz kapsamda dünyada gerçekleştirilen uygulamaların başarısı •Pilot olarak gerçekleştirilen çalışmalarda gerçekleştirilen yatırımların geri dönüş süresinin kısa olmasından ötürü işletmelere cazip gelmesi
Faydalanıcıları:	•Özel sektör firmaları
Uygulayıcıları:	•Kalkınma Bakanlığı •DOĞAKA •ÇKA •İKA •TTGV
Uygulama Araçları/Yöntem:	•Endüstriyel simbiyoz olanaklarının araştırılması, pilot uygulamaların başlatılıp yaygınlaştırılması, veritabanı ve iletişim ağının oluşturulması, diğer ajanslar ile gerçekleştirilmesi planlanan ortak mali ortak mali destek programı için altlık oluşturulması, Yatırım Destek Ofisleri, TSO'lar, ilgili mesleki organizasyonlar ve özel sektör kuruluşları ile işbirliği içerisinde, ilgili sektörlerde uygulama olanaklarına yönelik detaylı analiz çalışmaları yapılması; Yatırımcılara yönelik ortak yatırım destek ve bilgilendirme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi; İlgili ajanslarla işbirliği içerisinde ortak mali destek programı tasarlanması.
Finansman:	•DOĞAKA-ÇKA-İKA ve özel sektör firmaları
Bölge Planı ile İlişkisi:	•TR63 Bölgesinde üretim kompozisyonu endüstriyel simbiyoz uygulamaları ile genişletilecektir. TR63 Bölge Planı 2014-2023)

Temel uygulama olarak iki veya daha fazla sayıda işletme arasında sektörel olarak ilişki olmamasına ve mekânsal olarak aynı lokasyonda bulunmamasına rağmen, bir sektörün atığının veya yan ürünlerinin, diğer bir sektörün girdisi olarak kullanılıp ürüne dönüştürülmesi olarak ifade edilebilecek Endüstriyel Simbiyoz, hem bölgesel, hem de ulusal ölçekte kaynak verimliliği sağlama, katma değer yaratma, yeni istihdam alanları açma, çevresel kalite, çalışma koşulları ve halk sağlığını geliştirme, rekabet avantajı sağlama, mevzuata uyumunu kolaylaştırma vb. alanlarda önemli olanaklar sağlayan bir olgudur. Endüstriyel Simbiyoz, bu özellikleri ile bağımsız işletmeleri daha sürdürülebilir ve yenilikçi bir kaynak kullanım yaklaşımı çerçevesinde bir araya getiren, bunun yanında bölgesel kalkınmayı da destekleyen bir yaklaşım olarak ortaya çıkmaktadır.

Dünyada pek çok başarılı uygulaması bulunan Endüstriyel Simbiyozun Türkiye'deki farkındalığını artırmak için son yıllarda önemli çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV) ve Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) Petrol Boru Şirketi arasında 2010 yılında imzalanan sözleşme ile uygulama aşaması başlayan "İskenderun Körfezi'nde Endüstriyel Simbiyoz Projesi" bunun en iyi örneklerinden biridir.

Bu projenin katkısı ile ajanslar arası işbirliğini geliştirmeyi ve ortak çalışma alanlarını artırmayı hedefleyen Çukurova Kalkınma Ajansı, Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı ve İpekyolu Kalkınma Ajansı, yeni plan dönemi içinde Endüstriyel Simbiyozu bölgesel kalkınmayı destekleyen bir politika aracı olarak kullanmayı ve Endüstriyel Simbiyoz uygulamalarını bir program çerçevesinde değerlendirmeyi kararlaştırmıştır. Bu çerçevede, söz konusu ajanslar "Endüstriyel Simbiyoz Uygulama Programı" ile endüstriyel simbiyoz olanaklarının araştırılmasını, pilot uygulamaların başlatılıp ve yaygınlaştırılmasını, veri tabanı ve iletişim ağının oluşturulmasını ve daha sonra ulusal bir nitelik kazandırılmasını hedeflemektedir.

Bununla beraber, Kalkınma Bakanlığı tarafından uygun görülmesi halinde, yeni plan döneminde endüstriyel simbiyoz uygulamalarının yaygınlaştırılmasını hedefiyle belirtilen ajanslar tarafından ortak mali destek programının oluşturulması planlanmaktadır.

2.2 Hedef Ülke Hedef Sektör İhracat Programı

Program/Proje Adı:	•**Hedef Ülke Hedef Sektör İhracat Programı**
Amacı:	•2023 Türkiye İhracat Stratejisi'nde Türkiye'nin ihracatının 500 milyar dolara ulaşması hedefiyle ülke-sektör bazlı ihracatın geliştirilmesi
Uygulama Yeri:	•İlgili sektörle ilişkili ihracat potansiyeli olan ülkeler
Gerekçesi:	•Ürün ve pazar çeşitliliği ile bölgesel rekabet gücünün geliştirilmesi •2023 Türkiye İhracat Stratejisi'nde Türkiye'nin ihracatının 500 milyar dolar olarak hedeflenmesi
Faydalanıcıları:	•TR63 Bölgesinde yer alan ihracatçı ve ihracat potansiyelindeki firmalar
Uygulayıcıları:	•Ekonomi Bakanlığı •DOĞAKA •Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye ticaret il müdürlükleri •Ticaret ve Sanayi Odaları
Uygulama Araçları/Yöntem:	•Yatırım Destek Ofisleri, TSO'lar, ilgili mesleki organizasyonlar ve özel sektör kuruluşları ile işbirliği içerisinde, ihracat kapasitesini ve ürün-pazar çeşitliliğini artırmayı amaçlayan sektör bazlı ülke ziyaretleri gerçekleştirilecektir.
Finansman:	•DOĞAKA, ilgili TSO'lar ve KOSGEB
Bölge Planı ile İlişkisi:	•Sanayi sektöründeki firmaların ihracat kapasiteleri geliştirilecektir. (TR63 Bölge Planı 2014-2023)

Türkiye ekonomik üretim çeşitliliği yüksek pazar payıyla dünyanın 17. büyük ekonomisine sahiptir. TR63 bölgesi gerek ülke çeşitliliği gerek sektör çeşitliliği olsun Türkiye'nin ihracatında önemli rol oynamaktadır. İhracat pazarlarının çeşitlendirilmesi amacıyla Ekonomi Bakanlığı tarafından "Hedef ve Öncelikli Ülkelerin Belirlenmesi Çalışması" gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla 2010-2011 yılları için o dönemin ekonomik konjonktürüne göre belirlenen hedef ve öncelikli ülkelerin değişen küresel ekonomik, sosyal ve hatta siyasi şartlar çerçevesinde yeniden gözden geçirilmesi ve 2012-2013 dönemi hedef ve öncelikli ülkelerin tespit edilmesi ihtiyacı çerçevesinde Pazara Giriş Komitesi sekreterya hizmetlerini yerine getiren İhracat Genel Müdürlüğü (Pazara Giriş ve Uluslararası İlişkiler Daire Başkanlığı) tarafından detaylı çalışmalar yapılmıştır.

2012-2013 dönemi için Pazara Giriş Komitesinin onayı ve Ekonomi Bakanı'nın olurlarıyla Çin Halk Cumhuriyeti, İran, Irak, Rusya Federasyonu, Nijerya, Kazakistan, Hindistan, Mısır, Ukrayna, ABD, Libya, Japonya, Polonya, Endonezya, Güney Afrika Cumhuriyeti, Brezilya ve S. Arabistan ülkelerinden oluşan 17 hedef ülke seçilmiştir.

Yine 2012-2013 dönemi için Türkmenistan, Gana, Etiyopya, Azerbaycan, Tanzanya, Singapur, Meksika, Birleşik Arap Emirlikleri, Kuveyt, Peru, Almanya, Arjantin, Şili, Romanya, Kolombiya, G. Kore, Slovakya, Cezayir, Malezya, İsveç, Kanada, Vietnam, Norveç, Ürdün, Kenya, Angola ve Katar ülkelerinde oluşan 27 öncelikli ülke seçilmiştir.

2012 yılı verilerine göre Hatay ilinin 2,039 milyar ABD Doları, Kahramanmaraş ilinin 754 milyon ABD Doları ve Osmaniye ilinin 118 milyon ABD Doları olmak üzere TR63 Bölgesinin yaklaşık 2,9 milyar dolar ihracat hacmi bulunmaktadır. TR63 Bölgesinden hedef ülkelere gerçekleştirilen ihracat artırılarak ekonomik işbirliklerinin genişletilmesi amaçlanmaktadır. 2012 yılında Hatay ve Kahramanmaraş illeri 17 hedef ülkeden 16'sına ihracat gerçekleştirirken Osmaniye hedeflenen 11 ülkeye ihracat gerçekleştirmiştir. Plan döneminde, ulusal ihracat stratejisinde yer alan ülkeler başta olmak üzere TR63 Bölgesi'nden ihracat yapılmayan ülkelere mal ihracatı yapılması ve bölgedeki illerin Türkiye'deki ihracat performansının yükseltilmesi hedeflenmektedir.

Bu amaçla TR63 Bölgesi'ndeki ticaret ve sanayi odaları, iş dünyasının temsil edildiği sivil toplum kuruluşları, Ekonomi Bakanlığı ve Türkiye'nin yurt dışındaki temsilcilikleri ile işbirliği içerisinde sektörel ve mekansal odaklı olarak yeni ihracat olanaklarının araştırılmasına yönelik çalışma ziyaretleri organize edilecektir.

2014-2023 döneminde TR63 Bölge Planı kapsamında: mevcut pazar payının artırılması ve yeni pazarların oluşturulması, ihracatı gerçekleştirilen ürün çeşitliliğinin artırılması, yüksek büyüme potansiyeli olan hedef pazarlarda pazar payının artırılması, ihracatçı sayısının ve ihracat kapasitesinin artırılması, Türk markalarının bilinirliğinin artırılması, ihracatçıların küresel alanda rekabetçiliğinin artırılması hedeflenecektir.

2.3 Metal Mutfak Eşya Kümelenme Programı

Program/Proje Adı:	•**Metal Mutfak Eşya Kümelenme Programı**
Amacı:	•Kümelenme Programı kapsamında, firmalar arası ortak iş yapabilme kültürünün geliştirilmesi, firmaların işbirliği içinde uluslararası rekabet gücünün artırılması, yüksek katma değerli üretim yapısına geçilmesi, verimliliğin artırılması, birim ürün başına elde edilen katma değerin artırılması hedeflenmektedir.
Uygulama Yeri:	•Kahramanmaraş
Gerekçesi:	•Gerçekleştirilen sektör analizleri neticesinde, Metal Mutfak Eşya sektörünün Kahramanmaraş ilinde kümelenme modeline dayalı işbirliği ve ağ oluşturma stratejilerine en uygun sektör olarak ortaya çıkmış olması •Programın Kahramanmaraş ilinde ve bölgede "Kümelenme" alanında yapılacak diğer eylemlere de örnek teşkil etmesi •Kahramanmaraş ilinin Türkiye ölçeğinde Metal Mutfak Eşyaları sektöründe önemli paya sahip olması
Faydalanıcıları:	•Kahramanmaraş ili Metal Mutfak Eşya sektöründe faaliyet gösteren KOBİ'ler ve sektöre girdisi olan tüm firmalar
Uygulayıcıları:	•Ekonomi Bakanlığı •DOĞAKA •Kahramanmaraş Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü •Kahramanmaraş Ticaret ve Sanayi Odası
Uygulama Araçları/Yöntem:	•Kahramanmaraş ilinde yer alan Yatırım Destek Ofisi, TSO, ilgili mesleki organizasyonlar ve özel sektör kuruluşları ile işbirliği içerisinde, Kahramanmaraş İli Metal Mutfak Eşya Sektörü Kümelenme Bilgi Merkezi'nin kurularak, faaliyete geçmesi ve sürdürülebilirlik planlarının hazırlanması •Sektörel ve genel konularda kümeye dâhil olan KOBİ'lerin uluslararası pazarlara açılımına destek sağlayan, bu firmaların internet üzerinden bilgi edinebilecekleri ve paylaşacakları Bilgi Yönetim Sistemi'nin kurulması •Kümeye dâhil olan KOBİ'lerin ilgili Bakanlık ve diğer kurumların hibe ve destek programlarından faydalanması
Finansman:	•Ekonomi Bakanlığı, DOĞAKA, ilgili TSO'lar ve AB Fonları
Bölge Planı ile İlişkisi:	•TR63 Bölgesinde kümelenme uygulamaları başlatılacaktır. (TR63 Bölge Planı 2014-2023)

Türkiye Cumhuriyeti – Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ve Avrupa Birliği tarafından finanse edilen ve temel olarak Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı (BROP) sınırları içinde kalan bölgede KOBİ'lerin uluslararası pazarlarda rekabet güçlerini artırmayı hedefleyen "KOBİ İşbirliği ve Kümelenme Projesi" kapsamında, Çorum, Gaziantep, Kahramanmaraş, Samsun ve Trabzon illerinde Ekonomi Bakanlığı tarafından sektörel analizler gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen sektör analizleri neticesinde, metal mutfak eşya sektörü Kahramanmaraş ilinde kümelenme modeline dayalı işbirliği ve ağ oluşturma stratejilerine en uygun sektör olarak ortaya çıkmıştır. Kahramanmaraş ilinde gerçekleştirilen Metal Mutfak Eşya Kümelenme Programı ile;

- Eğitim, bilgiye erişim, verimlilik ve rekabet güçlerini arttırma konusunda stratejik destek sağlayacak Kahramanmaraş İli Metal Mutfak Eşya Sektörü Kümelenme Bilgi Merkezi'nin kurulması, faaliyete geçmesi ve sürdürülebilirlik planlarının hazırlanması,
- Metal Mutfak Eşya sektöründe faaliyet gösteren KOBİ'lerin, oluşturulacak kümeye dâhil olması
- Kümenin çalışmaya başlaması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması,
- Sektördeki KOBİ'lerin program kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlerden yararlanması,
- Programın Kahramanmaraş ilinde ve bölgede "Kümelenme" alanında yapılacak diğer eylemlere de örnek teşkil etmesi,
- Kahramanmaraş ili metal mutfak sektörü kümesinde yer alan KOBİ'lerde verimlilik artışı sağlanması,
- Kümeye dâhil olan KOBİ'lerin ilgili Bakanlık ve diğer kurumların hibe ve destek programlarından faydalanması için teknik destek sağlanması,
- Kümeye dâhil olan KOBİ'lerin uluslararası pazarlara açılımına destek sağlayacak sektörel ve genel konularda internet üzerinden bilgi edinecekleri ve paylaşacakları Bilgi Yönetim Sistemi'nin oluşturulması

hedeflenmektedir.

Proje metal mutfak eşya sektörü ile ilgili olarak literatür çalışması, paydaş mülakatları, strateji çalıştayı, firma anketleri, sektör analizleri gerçekleştirilmiş ve sektör strateji raporu hazırlanmıştır. Önümüzdeki yıllar itibarıyla, Metal Mutfak Eşya Kümelenme Programı kapsamında, kümeye dâhil olan firmaların ihracat performanslarının geliştirip, rekabetçi yapılarının güçlendirilmesi hedeflenmektedir. Bu çerçevede, yeni plan döneminde gerçekleştirilecek çalışmaların Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı tarafından desteklenmesi planlanmaktadır.

2.4 Mobilyacılık Ortak Kullanım Atölyesi ve Kümelenme Programı

Program/Proje Adı:	•**Mobilyacılık Ortak Kullanım Atölyesi ve Kümelenme Programı**
Amacı:	•Mobilyacılık Ortak Kullanım Atölyesi'nin kurulması ve Kümelenme Programı ile firmalar arası ortak iş yapabilme kültürünün geliştirilmesi, fiziki altyapının iyileştirilmesi, firmaların işbirliği içinde uluslararası rekabet gücünün artırılması, yüksek katma değerli üretim yapısına geçilmesi, verimliliğin artırılması, birim ürün başına elde edilen katma değerin artırılması, bölgedeki KOBİ'ler için destekleyici bir çevrenin yaratılması ve istihdama katkıda bulunulması hedeflenmektedir.
Uygulama Yeri:	•Hatay
Gerekçesi:	•İlin sanayi dokusunda önemli bir yere sahip olmasına rağmen, ilde bu sektörde faaliyet göstermekte olan işletmelerin gerek çalışan sayısı, gerekse ciroları itibariyle KOBİ veya mikro işletme statüsünde olmaları •Sözkonusu firmaların fiziki altyapılarının yetersiz ve geliştirilmeye muhtaç durumda olması •Ulusal ve uluslararası rekabette sektörün mevcut şartlar itibariyle dezavantajlı durumda olması
Faydalanıcıları:	•Mobilya üreticileri ve mobilya üretimi sürecinde girdisi olan tüm sektörler
Uygulayıcıları:	•DOĞAKA •Antakya TSO •Hatay Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü •İlgili mesleki odalar (Hatay Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği, Antakya Marangozlar ve Hızarcılar Odası vb.)
Uygulama Araçları/Yöntem:	•Küme stratejisinin oluşturulması için ilgili kuruluşların kümelenme yaklaşımı çerçevesinde bir araya gelmesi ve kümeye dahil olan KOBİ'lerin ilgili Bakanlık ve diğer kurumların hibe ve destek programlarından faydalanması •Mobilyacılar için ortak kullanım atölyesi kurularak, faaliyete geçmesi ve sürdürülebilirlik planlanlarının yapılması
Finansman:	•Ekonomi Bakanlığı, DOĞAKA, Antakya TSO ve AB Fonları
Bölge Planı ile İlişkisi:	•TR63 Bölgesinde kümelenme uygulamaları başlatılacaktır. (TR63 Bölge Planı 2014-2023) •Üretim yeteneğinin geliştirilmesi amacıyla ihtisaslaşmış OSB ve KSS oluşumları yaygınlaştırılacaktır. (TR63 Bölge Planı 2014-2023)

İthal girdilere bağımlılığı en az sektörlerden biri olan mobilyacılık sektörünün, Türkiye'de özellikle son 15–20 yıllık süreçte küçük ölçekli işletmelerin yanı sıra, orta ve büyük ölçekli işletmelerin sayısı artmasıyla ciddi miktarda mesafe kat etmesine paralel olarak, TR63 Bölgesinde de hızla gelişimine devam etmektedir. Bölge illerinden Hatay'da sektöre yönelik olarak gerçekleştirilen saha çalışmaları, sadece bu ilde 1.500 firmanın mobilyacılığın çeşitli kollarında faaliyette olduğunu göstermektedir. Kahramanmaraş ilinde ise Ahşap İşleri KSS'nin kuruluş çalışmaları devam etmektedir. Osmaniye ilinde de, var olan potansiyeli hayata geçirmek, mevcut işletmelerin verimliliğini artırmak ve ortak fayda üretmek üzere Mobilyacılar ve Ağaç İmalatçıları Küçük Sanayi Sitesi'nin kurulması için çalışmalar sürdürülmektedir.

TR63 Bölgesinde, mobilya sektörüne dair bu denli yaygın üretim yapılmasına rağmen, işletmelerin gerek çalışan sayısı, gerekse ciroları itibarıyla KOBİ veya mikro işletme statüsünde olmaları, üretim rakamlarının sağlıklı bir şekilde elde edilememesine ve sektör ile ilgili bölgesel ve ulusal ölçüde analiz ve karşılaştırmalar yapılamamasına sebep olmaktadır. Bu kapsamda, Antakya Ticaret ve Sanayi Odası tarafından T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın program otoritesi olduğu Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı'na sunulan ve başarılı bulunarak IPA (Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı) fonlarından desteklenmeye hak kazanan "Hatay Mobilyacılar için Ortak Kullanım Atölyesi Projesi"nin hayata geçirilmesi planlanmaktadır. İhale dokümanları hazırlık aşamasında olan yaklaşık 7,3 milyon Avro bütçeli bu proje ile Hatay ilinde el işçiliği ile üretim yapan mobilya, ahşap işleme KOBİ'lerinin kullanımına yönelik bir ortak kullanım atölyesi kurulması; gerekli makine ve araçların alınması; el işçiliği üretiminin tekrar canlandırılması; niş pazarlar için ürün oluşturması; tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yürütülmesi ve KOBİ'lerin rekabet gücünü artırılması için eğitim ve danışmanlık desteği verilmesi amaçlanmaktadır.

Bununla beraber, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) ve Ticaret ve Sanayi Odaları işbirliğinde Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yürütülen Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı (BROP) çerçevesinde finanse edilerek kurulan Avrupa Birliği İş Geliştirme Merkezleri (ABİGEM) Hatay şubesi tarafından yapılan analizler neticesinde Hatay ilinde kümelenme yaklaşımına en uygun olan sektörün mobilyacılık olduğu tespiti yapılmış ve Hatay ili Mobilyacılık Sektörü Kümelenme Programı başlatılmıştır.

Hatay ili mobilyacılık sektörü için hem Mobilyacılık Sektörü Kümelenme Programı, hem de Hatay Mobilyacılar için Ortak Kullanım Atölyesi Projesi yeni plan döneminde desteklenecek olup, söz konusu proje ve program Kahramanmaraş ve Osmaniye illeri mobilyacılık sektörlerine örnek teşkil ettiği için önem taşımaktadır.

2.5 Demir-Çelik Kümelenme Programı

Program/Proje Adı:	•**Demir-Çelik Kümelenme Programı**
Amacı:	•Kümelenme Programı kapsamında, firmalar arası ortak iş yapabilme kültürünün geliştirilmesi, firmaların işbirliği içinde uluslararası rekabet gücünün artırılması, yüksek katma değerli üretim yapısına geçilmesi, verimliliğin artırılması, birim ürün başına elde edilen katma değerin artırılması hedeflenmektedir.
Uygulama Yeri:	•Hatay-Osmaniye
Gerekçesi:	•Demir-Çelik sektöründe kurulu yüksek üretim hacmi •Bölgede var olan sektörel yığınlaşmadan elde edilen faydanın, her paydaş için kümelenme yaklaşımı ile artırılması
Faydalanıcıları:	•Demir-Çelik Sektöründe faaliyet gösteren firmalar ve demir-çelik üretimi sürecinde girdisi olan tüm yan sanayiler, pazarlama, organizasyon ve nakliye firmaları
Uygulayıcıları:	•DOĞAKA •İlgili özel sektör temsilcileri •İlgili Ticaret ve Sanayi odaları •İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları •OSB'ler
Uygulama Araçları/Yöntem:	•TR63 Bölgesi Demir-Çelik Sanayi için Kümelenme Stratejisinin hazırlanması •Kümelenme yaklaşımı çerçevesinde tarafların biraraya getirilmesi, rapor çıktılarının paylaşılarak ortak çalışma kültürünün geliştirlmesi, kümelenme yaklaşımı çerçevesinde yol haritasının çıkartılması
Finansman:	•Ekonomi Bakanlığı, DOĞAKA, ilgili TSO'lar ve AB Fonları
Bölge Planı ile İlişkisi:	•TR63 Bölgesinde kümelenme uygulamaları başlatılacaktır. (TR63 Bölge Planı 2014-2023)

Toplam üretim miktarı itibarıyla Türkiye'de lider konumda bulunan TR63 Bölgesi demir-çelik sektörü, 2012 yılı rakamları ile 16.4 milyon ton demir-çelik üretimi gerçekleştirmiştir. 55 milyar ABD Dolarlık 2023 yılı ihracat hedefi ile makine ve otomotivden sonra en önemli üçüncü sektör konumunda olan demir çelik sanayi, TR63 Bölgesinde Hatay ilinin İskenderun ilçesi ile ve Osmaniye ili arasındaki kıyı şeridinde yoğunluk göstermektedir. Orta ölçekli firmalar ile beraber, İstanbul Sanayi Odası'nın (İSO) her yıl yayınlamakta olduğu Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu listesine girmeyi başaran büyük ölçekli firmalara sahip olan bölgede, demir çelik sektöründe faaliyet gösteren 15 firma 2012 yılı ISO 500 listesinde yer almıştır.

Üretim kapasitelerinin ve işletme kapasitelerinin bu denli büyük olduğu bölgede, ilgili kurumların veya işletmelerin bireysel çabalarının bir arada değerlendirilerek, müşterek çalışma ile en yüksek katma değerin oluşturulabilmesi için kümelenmenin uygun bir araç olduğu sonucuna varılmıştır. Demir-Çelik Kümelenme Programı, kümelenme aracının temel faydaları yanında,

- Bölge demir-çelik sektörünün uluslararası rekabet gücünün artırması,
- Yüksek maliyet nedeniyle ikinci planda tutulan Ar-Ge ve yenilikçilik faaliyetlerinin daha az maliyet ile yapılması ve daha kısa sürede genele yayılmasının sağlanması,
- Tedarik, pazarlama vb. alanlarda ortak kaynak kullanımı ile maliyet avantajının sağlanması,
- İşgücü ve ürün kalitesi, verimlilik ve istihdamı artırması,
- Bölgeyi yatırımcılar için ilgi merkezi haline getirmesi,

amacı ile uygulama konulması hedeflenmektedir. Bu çerçevede, yeni plan dönemi içerisinde Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı tarafından TR63 Bölgesi Demir-Çelik Sanayi Kümelenme Raporu hazırlanacak olup, bölgede var olan sektörel yığınlaşmadan elde edilen faydanın, her paydaş için kümelenme yaklaşımı ile artırılması planlanmaktadır.

2.6 Yenilenebilir Enerji Kullanımının Yaygınlaştırılması Destek Programı

Program/Proje Adı:	•**Yenilenebilir Enerji Kullanımının Yaygınlaştırılması Destek Programı**
Amacı:	•TR63 Bölgesinde yer alan üniversiteler ve ilgili özel sektör kuruluşları ile işbirliği içerisinde, yenilenebilir enerji kaynakları alanı başta olmak üzere enerji sektörüne yönelik nitelikli işgücü yetiştirilmesine yönelik eğitim uygulamaları ve destek programları geliştirilmesi hedeflenmektedir.
Uygulama Yeri:	•TR63 Bölgesi (Hatay-Kahramanmaraş-Osmaniye)
Gerekçesi:	•TR63 Bölgesinin, Türkiye'nin en önemli potansiyel yenilenebilir enerji üretim merkezlerinden birisi olması •Türkiye'nin toplam ithalatının %20'sinden fazlasını tek başına enerji kaleminin oluşturması
Faydalanıcıları:	•Konuyla ilgili kurum ve kuruluşlar, özel sektör ve STK'lar
Uygulayıcıları:	•Konuyla ilgili kurum ve kuruluşlar, özel sektör ve STK'lar
Uygulama Araçları/Yöntem:	•Yenilenebilir enerji kaynaklarının üretime kazandırılabilmesine yönelik araştırma, analiz ve fizibilite çalışmaları yapılarak sonuçları yatırımcılarla paylaşılacaktır. •TR63 Bölgesi'ni ulusal ve uluslararası nitelikli yatırım süreçlerine dâhil ederek yenilenebilir enerji üretim merkezi haline getirmek ve enerjinin etkin kullanımını yaygınlaştırmak üzere, yeni plan döneminde "Yenilenebilir Enerji Kullanımının Yaygınlaştırılması Destek Programı" uygulanacaktır.
Finansman:	•DOĞAKA
Bölge Planı ile İlişkisi:	•TR63 Bölgesinin enerji üretim kapasitesi artırılacaktır. (TR63 Bölge Planı 2014-2023) •TR63 Bölgesinde enerji üretimine yönelik yatırım ortamı iyileştirilecektir. (TR63 Bölge Planı 2014-2023)

Türkiye'nin toplam ithalatının %20 'sinden fazlasını tek başına enerji kaleminin oluşturması; toplam elektrik üretiminin yaklaşık %50'sini ithal bir kaynak olan doğalgaz ile karşılaması; son 30 yıllık enerji kaynak kullanım matrisinde değişiklik olsa da, dışa bağımlılık durumunun değişmemesi, bu konuda gerekli tedbirlerin alınmasını bir zorunluluk haline getirmektedir. Enerjide dışa bağımlılığı azaltmak için, yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarının azami ölçüde kullanılması ve yaygınlaştırılmasına; yeni enerji sahalarının tespit edilmesine; temin edilen enerjinin verimli şekilde kullanılmasını sağlayan teknolojilerin kullanılmasının teşvik edilmesine; dünya üzerinde tespit edilen yeni enerji kaynaklarının yakından takip edilmesine ve ülke potansiyelinin araştırılmasına öncelik verilmeye başlanmıştır.

TR63 Bölgesi'ni oluşturan Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illeri, hidrolik, rüzgâr ve güneş gibi enerji kaynakları ile Türkiye'nin en önemli potansiyel yenilenebilir enerji merkezlerinden birisi konumundadır. Bu bağlamda, TR63 Bölgesi'ni ulusal ve uluslararası nitelikli yatırım süreçlerine dâhil ederek yenilenebilir enerji üretim merkezi haline getirmek ve enerjinin etkin kullanımını yaygınlaştırmak üzere, yeni plan döneminde "Yenilenebilir Enerji Kullanımının Yaygınlaştırılması Destek Programı" uygulanacaktır.

Bu kapsamda, yeni plan döneminde enerji arzında dışa bağımlılığı azaltmak üzere, yeni teknolojilerin özendirilmesi, kaynak çeşitliliğinin sağlanması ve yerli ve yenilenebilir kaynakların azami ölçüde kullanılması, OSB'lerin ve KOBİ'lerin yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanarak, ihtiyaç duydukları enerjiyi kendilerinin üretebilmesine yönelik yatırımları desteklenecektir. Bununla beraber, güneş ve rüzgâr enerjisine yönelik yatırımlar başta olmak üzere yenilenebilir enerji kaynaklarının üretime kazandırılabilmesine yönelik araştırma, analiz ve fizibilite çalışmaları yapılarak sonuçları yatırımcılarla paylaşılacaktır.

Bu çalışmalarda TR63 Bölgesi'nde yer alan üniversitelerle işbirliği öncelikli olarak değerlendirilecektir. Bu doğrultuda, TR63 Bölgesi'nde yer alan üniversiteler ve ilgili özel sektör kuruluşları ile işbirliği içerisinde, yenilenebilir enerji kaynakları alanı başta olmak üzere enerji sektörüne yönelik nitelikli işgücü yetiştirilmesine yönelik eğitim ve uygulama programları geliştirilmesi hedeflenmektedir.

2.7 Kırsalda Ekonomik Çeşitliliğin Artırılması Destek Programı

Program/Proje Adı:	•**Kırsalda Ekonomik Çeşitliliğin Artırılması Destek Programı**
Amacı:	•Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi kapsamında TR63 Bölgesi kırsal toplumun iş ve yaşam koşullarının kendi yöresinde geliştirilmesi ve sürdürülebilir kılınması
Uygulama Yeri:	•TR63 Bölgesi (Hatay-Kahramanmaraş-Osmaniye)
Gerekçesi:	•Kırsalda tarım dışı ekonomik faaliyetlerin yaygınlaştırılması •Katma değeri yüksek tarımsal ffaliyetlerin geliştirilmesi
Faydalanıcıları:	•TR63 Bölgesindeki kırsal nitelikli yöreler
Uygulayıcıları:	•DOĞAKA •Kooperatifler •Üretici Birlikleri
Uygulama Araçları/Yöntem:	•DOĞAKA tarafından bölgelerin yapısal ve fonksiyonel özellikleri doğrultusunda kentsel ve kırsal nitelikli bölge analizi sonuçları doğrultusunda kırsal nitelikli bölgelerde ekonomik çeşitliliğin artırılması amacıyla destek programları uygulanacaktır. •Tarımsal üretimde katma değeri artırıcı üretim uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.
Finansman:	•DOĞAKA
Bölge Planı ile İlişkisi:	•Üretim ve pazarlama teknikleri geliştirilerek TR63 Bölgesi'nin tarımsal üretim değeri artırılacaktır. (TR63 Bölge Planı 2014-2023) •Kırsalda ekonomik ve sosyal altyapı iyileştirilecektir.(TR63 Bölge Planı 2014-2023)

Kırsal alanda istihdam olanaklarının geliştirilerek ve gelir getirici faaliyetleri artırırak kırsal ekonomik çeşitliliği artırmayı hedefleyen programın ana amacı; kırsalda sosyoekonomik kalkınmayı hızlandıracak tarım dışı sektörlerde ekonomik faaliyetlerin geliştirilmesidir. Bir başka deyişle Ulusal Kırsal Kalkınma Strateji politikasında yer alan kırsal toplumun iş ve yaşam koşullarının kendi yöresinde geliştirilmesi ve sürdürülebilir kılınması amaçlanmaktadır. Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi kapsamında yerel koşul ve imkanlara dayalı olarak mikro girişimciliğin desteklenmesi tarımsal ürünlerin işlenmesi ve pazarlanmasına yönelik yapıların güçlenmesi ve geleneksel el sanatlarının geliştirilmesi önemli açılımlar sağlayacaktır.

Program kapsamında ilçe ve köy bazında yatırım konularının belirlenerek yerel kalkınma sağlanacaktır. Faaliyetlerin sorumlu olduğu kurum ve kuruluşların programdaki konumları belirlenecektir.

Kırsalda Ekonomik Çeşitliliğin Artırılması Destek Programı kapsamında ilçe düzeyinde yerel kalkınma girişimleri bölgesel politikalar içinde programlanacaktır. Ayrıca kırsalda ekonomik ve sosyal altyapıyı güçlendirerek yaşam kalitesinin artırılması hedeflenmektedir. Bu programın uygulamasına yönelik olarak Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı tarafından bölgelerin yapısal ve fonksiyonel özellikleri doğrultusunda kentsel ve kırsal nitelikli bölge analizi çalışması yapılacaktır. Bu analiz sonuçları doğrultusunda kırsal nitelikli bölgelerde ekonomik çeşitliliğin artırılması amacıyla destek programları uygulanacaktır.

2.8 Yukarı Mezopotamya İnanç Turizmi Koridoru

Program/Proje Adı:	•**Yukarı Mezopotamya İnanç Turizmi Koridoru**
Amacı:	•Türkiye Turizm Stratejisi 2023 belgesinde yer alan hedefler doğrultusunda kültür temalı marka kentlerde alternatif turizm kaynakları ile bölge ekonomisine katkı sağlanması
Uygulama Yeri:	•Mersin – Adana – Hatay – Kahramanmaraş – Gaziantep – Şanlıurfa - Mardin ve Diyarbakır illeri
Gerekçesi:	•İnanç turizmi alanında TR63 – TR62 – TRC1 – TRC2 –TRC3 Bölgelerinin zengin kaynaklara sahip olması •Bölgenin eski dönemlerden bu yana çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmış olması •TR63 Bölgesi inanç turizmindeki değerleri ile çeşitli dinlerin ortak noktası olması
Faydalanıcıları:	•Uygulama alanı içerisinde kalan illerdeki turizm işletmeleri
Uygulayıcıları:	•Kültür ve Turizm Bakanlığı •DOĞAKA-ÇKA-İKA-KARADAĞ-DİKA •İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri •İlgili Belediyeler
Uygulama Araçları/Yöntem:	•İnanç turizminin geliştirilmesi için TR62, TRC1, TRC2 ve TRC3 bölgeleri ile işbirliği yapılarak ortak turizm destinasyonları belirlenecektir. Bölgesel değerleri içerisine alan ve konaklama seçenekleri olan Yukarı Mezopotamya İnanç Turizmi Rotası oluşturularak, ulusal ve uluslararası platformlarda tanıtım ve promosyon çalışmaları yapılacaktır. Bu koridorun farkındalığının arttırılması amacıyla her yıl geleneksel olarak ulusal ve/veya uluslararası nitelikli festivallerin düzenlenmesi sağlanacaktır.
Finansman:	•Kültür ve Turizm Bakanlığı •DOĞAKA-ÇKA-İKA-KARADAĞ-DİKA •AB Fonları
Bölge Planı ile İlişkisi:	•TR63 Bölgesinin inanç ve kültür turizmi altyapısı iyileştirilecektir (TR63 Bölge Planı 2014-2023)

Ülkemiz kıyı turizmi yanı sıra, alternatif turizm türleri açısından birçok imkana sahip bulunmaktadır. Son yıllarda dünyada ve Türkiye'de önemi ve ekonomik değeri hızla artan alternatif turizm türlerinden inanç turizmi alanında TR63 Bölgesi zengin kaynaklara sahiptir. Söz konusu turizm kaynaklarının noktasal ölçekte planlanması yerine gelişim aksları boyunca turizm koridorları oluşturacak şekilde ele alınması turizm potansiyeli bulunan bölgelerin cazibesini arttıracak olup Türkiye Turizm Stratejisi 2023 belgesinde turizm gelişim koridorlarının oluşturulması hedeflenmiştir. Strateji kapsamında 7 adet tematik turizm gelişim koridoru önerilmekte olup bunlardan biri inanç turizmi koridorudur. Bu koridor Tarsus'tan başlayarak Mardin'e kadar uzanan bir aksı kapsamaktadır. Aks üzerinde Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa illeri yer almaktadır.

TR63 Bölgesi inanç turizmindeki değerleri ile çeşitli dinlerin ortak noktası olması bakımından önem arz etmektedir. Hatay ilinde dünyanın ilk kilisesi olarak kabul edilen St. Pierre Kilisesi ile birlikte St. Simon Stilit Manastırı, Barlaam Manastırı, Anadolu'nun ilk camii Habib-i Neccar Camii, Musa Ağacı, Hızır Makamı, Ortodoks, Protestan, Katolik kiliseleri ve havraları ile Kahramanmaraş ilindeki Eshab-ı Kehf Külliyesi inanç turizmine konu olan önemli değerlerdir.

İnanç turizminin geliştirilmesi için TR62, TRC1, TRC2 ve TRC3 bölgeleri ile işbirliği yapılması ve ortak turizm destinasyonlarının belirlenmesi, bu alanda cazibenin artırılması ve faaliyet çeşitliliği bakımından önemlidir. İnanç turizmi konusunda, bölgesel değerleri içerisine alan ve konaklama seçenekleri olan Yukarı Mezopotamya İnanç Turizmi Rotası'nın oluşturularak, ulusal ve uluslararası platformlarda tanıtım ve promosyon çalışmaları yapılacaktır.

Ayrıca, her yıl geleneksel olarak ulusal ve/veya uluslararası nitelikli festivallerin düzenlenmesi bu koridorun farkındalığının artırılmasına katkı sağlayacaktır. Bu organizasyonun, her yıl farklı bir ilde, turizm rotasında yer alan turizm değerinin olduğu yörede yapılması hedeflenmektedir. Mersin – Adana – Hatay – Kahramanmaraş – Gaziantep – Şanlıurfa - Mardin ve Diyarbakır rotasında Yukarı Mezopotamya İnanç Turizmi Koridoru oluşturulması planlanmaktadır.

2.9 Yukarı Mezopotamya Gastronomi Turizmi Koridoru

Program/Proje Adı:	•**Yukarı Mezopotamya Gastronomi Turizmi Koridoru**
Amacı:	•Türkiye Turizm Stratejisi 2023 belgesinde yer alan hedefler doğrultusunda kültür temalı marka kentlerde alternatif turizm kaynakları ile bölge ekonomisine katkı sağlanması
Uygulama Yeri:	•Mersin – Adana – Hatay – Kahramanmaraş – Gaziantep – Şanlıurfa – Mardin ve Diyarbakır illeri
Gerekçesi:	•Bölgenin farklı kültürlere ev sahipliği yapıyor olmasının gastronomi turizminin gelişmesi için uygun çeşitlilik sağlaması
Faydalanıcıları:	•Gastronomi Turizmi Koridoru üzerinde yer alan illerdeki turizm işletmeleri
Uygulayıcıları:	•Kültür ve Turizm Bakanlığı •DOĞAKA-ÇKA-İKA-KARADAĞ-DİKA •İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri •İlgili Belediyeler
Uygulama Araçları/Yöntem:	•Gastronomi turizminin geliştirilmesi için TR62, TRC1, TRC2 ve TRC3 bölgeleri ile işbirliği yapılarak Gastronomi Turizmi Koridoru oluşturulacaktır. Ulusal ve uluslararası platformlarda tanıtım ve promosyon çalışmaları yapılacaktır. Bu koridorun farkındalığının arttırılması amacıyla Doğu Akdeniz ve Güneydoğu illeri ile işbirliği içerisinde her yıl geleneksel olarak gastronomi etkinlikleri düzenlenecek ve gastronomi amaçlı turizm tur paketleri oluşturulacaktır. UNESCO tarafından belirlenen kriterler çerçevesinde "dünya gastronomi şehri" ünvanını almak için başvurusunu tamamlayan Hatay iline bu çalışmalar esnasında teknik destek sağlanacaktır.
Finansman:	•Kültür ve Turizm Bakanlığı •DOĞAKA-ÇKA-İKA-KARADAĞ-DİKA •AB Fonları
Bölge Planı ile İlişkisi:	•TR63 Bölgesinde gastronomi turizmi geliştirilecektir. (TR63 Bölge Planı 2014-2023)

Alternatif turizm türlerinden biri olan gastronomi turizmi TR63 Bölgesinin farkındalık oluşturan bir özelliğidir. Bölgenin farklı kültürlere ev sahipliği yapıyor olması gastronomi turizminin gelişmesi için uygun çeşitlilik oluşmasını sağlamıştır. Özellikle Hatay mutfağı ile halihazırda oluşmaya başlayan turizm hareketliliği teknik destek çalışmaları ile kapasitesi artırılacak niteliktedir. UNESCO tarafından belirlenen kriterler çerçevesinde bugüne kadar dünyada 4 kente verilen "dünya gastronomi şehri" ünvanını almak için gerekli hazırlıkları yaparak başvurusunu tamamlayan Hatay ili, bu ünvanın alınması ile birlikte ulusal ölçekteki potansiyelini uluslararası platforma da taşıyacaktır. Gelişmekte olan bu alanın profesyonel yöntemlerle turizme kazandırılması amacıyla il ölçeğinde çeşitli çalışmalar yapılmakla birlikte tematik turizm programları ile ele alınacaktır.

Gastronomi TR62, TRC1, TRC2 ve TRC3 bölgeleri ile bölgesel işbirliklerine dayalı turizm gelişim alanlarından birisidir. İşbirliği alanı içerisinde yer alan illerdeki zengin mutfak kültürü, son yıllarda değeri artan gastronomi turizminin gelişmesine olanak sağlamaktadır.

Bu amaçla, Mersin – Adana – Hatay – Kahramanmaraş – Gaziantep – Şanlıurfa - Mardin ve Diyarbakır rotasında Yukarı Mezopotamya Gastronomi Turizmi Koridoru oluşturulması ve bu koridorun tanıtım ve promosyonuna yönelik çalışmalar yapılması hedeflenmektedir. Doğu Akdeniz ve Güneydoğu illeri ile işbirliği içerisinde her yıl ayrı bir ilde düzenlenecek şekilde gastronomi etkinlikleri, gastronomi amaçlı turizm tur paketleri oluşturulması öngörülmektedir.

2.10 Ortak Pazarlama Ajansları

Program/Proje Adı:	•**Ortak Pazarlama Ajansları**
Amacı:	•TR63 Bölgesinde üreticilerin pazarlarını genişletmek, pazarlama altyapılarını güçlendirmek ve pazarlama risklerini en aza indirmesi
Uygulama Yeri:	•TR63 Bölgesi (Hatay-Kahramanmaraş-Osmaniye)
Gerekçesi:	•Küçük ve orta ölçekli kooperatiflerin pazarlama sorunları •TR63 Bölgesinin dış ticarete yönelik tarımsal ürün çeşitliliği açısından zengin olması •Düşük hacimlerde üretimde bulunan üreticilerin pazar bulmaktaki zorluğu ve ürünleri için fiyat pazarlığı yapamaması
Faydalanıcıları:	•TR63 Bölgesindeki küçük ve orta ölçekli tarım işletmeleri, tarımsal üreticiler ve sanayi kuruluşları
Uygulayıcıları:	•DOĞAKA, Kooperatifler, Birlikler, özel sektör kuruluşları, TSO'lar
Uygulama Araçları/Yöntem:	•Kurumsal yapı olarak pazarlama birimlerinin kurulması ve dış ticaret faaliyetlerinde kar amaçlı aracılık faaliyetleri
Finansman:	•Özel sektör, Kooperatifler, Birlikler ve TSO'lar
Bölge Planı ile İlişkisi:	•Üretim ve pazarlama teknikleri geliştirilerek TR63 Bölgesi'nin tarımsal üretim değeri artırılacaktır. (TR63 Bölge Planı 2014-2023) •Tarımsal örgütlerin etkinliği artırılacak, tarımsal örgütlülük bilinci geliştirilecektir. (TR63 Bölge Planı 2014-2023)

Belli bir ürün ya da ürün grubunun özellikle yurt dışına pazarlanmasına hizmet vermek amacıyla ortaklık esasına göre çalışan Ortak Pazarlama Ajansları (OPA) 1920'li yıllardan sonra Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) küçük ve orta ölçekli tarımsal kooperatiflerin pazarlama sorunlarını çözmeye yönelik olarak kurulmaya başlamıştır. OPA'ların küçük ve orta ölçekli kooperatiflerin pazarlama sorunlarını çözmede etkili olarak kullanıldığının anlaşılması üzerine OPA'lar yayılmaya başlamış ve ilerleyen dönemlerde sadece üretici örgütlerine değil, aynı zamanda bireysel üreticilere ve şirketlere de hizmet vermeye başlamışlardır.

Bir OPA'nın temel amacı; üyelerinin pazarlarını genişletmek, pazarlama altyapılarını güçlendirmek ve pazarlama risklerini en aza indirmektir. OPA'lar kooperatif ya da şirketlerin belirli bir payla ortaklığı ile kurulabileceği gibi, bağımsız bir STK tarafından kurularak, şirketleri üye yapmak suretiyle de çalışabilmektedir. OPA'yı kuran ya da üyesi olan üretici örgütleri ya da şirketler, işletme olarak bağımsızlıklarını tam anlamıyla korumaktadırlar. Ancak, belli bir miktar ürünlerini OPA aracılığıyla pazarlayacaklarını taahhüt etmektedirler. Bütün işlemler ortak bir pazarlama anlaşması çerçevesinde yürütülmektedir. OPA'lar genellikle yurt dışı pazarlama hizmetleri vermektedir. Ancak, hem yurt dışı hem de yurt içi pazarlarda faaliyet gösteren OPA'lar da vardır. Bu durum tamamen OPA'nın kuruluş amacı ile şekillenmektedir.

OPA'lar faaliyet gösterdikleri bölgelere önemli faydalar sağlamaktadır. OPA'lar, tarımsal potansiyeli yüksek olan TR63 Bölgesi'nin tarımsal pazarlama sorunlarını ciddi anlamda çözebilecek bir modeldir. TR63 Bölgesi, sulanabilir arazi varlığının yüksek olmasının da etkisi ile tarımsal ürün çeşitliliği açısından zengin olduğu gibi, pek çok ürün için ülke genelinden daha yüksek bir verimliliğe sahiptir. Ancak, TR63 Bölgesi'nin de en önemli sorunlarından biri tüm ülkede olduğu gibi tarım işletmelerinin küçük ölçekli ve çok parçalı olmasıdır. Küçük ölçekli üreticilerin sayısal olarak fazla olması, söz konusu üreticilerin pazara arz ettikleri ürünlerin de düşük hacimlerde olmasına neden olmakta ve üreticileri organize olmuş, büyük ölçekli sanayi işletmeleri ya da pazarlar karşısında zayıf kılmaktadır. Düşük hacimlerde üretimde bulunan üreticilerin pazar bulması zor olmakta ve ürünleri için fiyat pazarlığı da yapamamaktadırlar. Üretici örgütlerinin de etkin çalışamaması, tarım sektöründeki pazarlama sorunlarını çözümsüz hale getirmektedir. Pek çok ürün için yurt içi piyasalarda arz fazlası meydana geldiğinde ürün fiyatları düşmekte ve bu durumda özellikle yurt dışı piyasalar daha da önemli hale gelmektedir.

Ancak, küçük üreticilerin ve profesyonel yöneticileri olmayan üretici örgütlerinin yurt dışı pazarlara erişim şansı neredeyse yok gibidir. TR63 Bölgesi'nin Orta Doğu pazarlarının yanı sıra Avrupa, Uzak Doğu ve Amerika gibi yüksek değerli pazarlara açılmaya ihtiyacı vardır. OPA'lar, bu aşamada çok önemli bir rol oynamaktadır. Belli cins ve kalitedeki ürünü kooperatif mantığı ile bir araya getirerek birkaç üretici adına ortak pazarlamakta, üreticilerin yapamadığı pazar ve pazarlama araştırmalarını yapmakta ve üreticiler için oldukça karışık olan ihracat prosedürlerini yerine getirmektedir. Yurt içinde ise birkaç üreticinin üretiminin bir arada daha yüksek hacimlerde pazarlanması ile birlikte fiyat avantajı elde etmek ve daha iyi pazarlara girmek mümkündür. OPA'lar her ne kadar tarım ve gıda sektöründe başarılı bir şekilde faaliyet göstermekteyse de, söz konusu Ajanslar diğer sektörler için de çok iyi bir model niteliğindedir. TR63 Bölgesi'ndeki küçük ölçekli ayakkabıcılar ve mobilyacılar için de benzeri bir OPA kurmak mümkündür.

2.11 Ayakkabıcılık Sektörü Ortak Tasarım Merkezi

Program/Proje Adı:	•**Ayakkabıcılık Sektörü Ortak Tasarım Merkezi**
Amacı:	•Ayakkabı sektöründe yer alan firmaların finansal açıdan tek başına satın alamayacakları ya da tek başına satın almakta zorlanacakları ve sektörün ihtiyaçlarını karşılayacak modern makine ve ekipmanlar ile donatılmak suretiyle, sektördeki işletmelere daha hızlı, daha kaliteli, daha fazla miktarda ve daha düşük maliyetle üretim olanağı sunmak •Ortak Tasarım Merkezi'nde verilecek eğitim ve danışmanlık hizmetleri ile sektörün tasarım, model geliştirme, pazarlama ve üretim konularında geliştirilmesini sağlamak
Uygulama Yeri:	•Hatay
Gerekçesi:	•Sektördeki işletmelerin küçük ölçekli olması nedeniyle makineleşme, markalaşma, yenilikçilik, girişimcilik, satış, pazarlama, beşeri sermaye, ulusal ve uluslararası pazarda rekabet vb. konularda zafiyetlerinin bulunması
Faydalanıcıları:	•Hatay ilinde ayakkabıcılık sektöründe faaliyet göstermekte olan firmalar
Uygulayıcıları:	•Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı •DOĞAKA •Antaya TSO •STK'lar
Uygulama Araçları/Yöntem:	•Ayakkabıcılar Küçük Sanayi Sitesi'nin kurulması •Antakya Ayakkabıcılık Eğitim, Danışmanlık, Tasarım Merkezi ve Ortak Kullanım Atölyesi'nin kurulması •Altyapı eksiklilerinin giderilmesinden sonra, ilgili firmaların markalaşması, AR-GE ve kaliteye odaklanarak birim başına sağlanan katma değerin artırılması
Finansman:	•Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, DOĞAKA, Antakya TSO ve AB Fonları
Bölge Planı ile İlişkisi:	•TR63 Bölgesinde kümelenme uygulamaları başlatılacaktır. (TR63 Bölge Planı 2014-2023) •Üretim yeteneğinin geliştirilmesi amacıyla ihtisaslaşmış Organize Sanayi Bölgesi ve Küçük Sanayi Sitesi oluşumları yaygınlaştırılacaktır. (TR63 Bölge Planı 2014-2023)

Hatay ili erkek, Kahramanmaraş ili ise bayan ayakkabısı üretimi ile TR63 Bölgesinde öne çıkmakla beraber, her iki ilde de ayakkabıcılık sektörü usta çırak ilişkisine dayanan, merdiven altı şeklinde tarif edilen küçük işletmelerden oluşmaktadır. Sektördeki işletmelerin küçük ölçekli olması, makineleşme, markalaşma, yenilikçilik, girişimcilik, satış, pazarlama, beşeri sermaye, ulusal ve uluslararası pazarda rekabet vb. konularda zafiyetleri de beraberinde getirmektedir. Ayakkabıcılık sektörünün dünya üzerindeki ihracat, ithalat ve birim başına ülkelere sağlamış olduğu katma değer incelendiğinde, TR63 Bölgesinde sektörün öncelikle altyapı sıkıntılarının giderilerek, markalaşma yoluna gitmesi gerektiği, Ar-Ge ve kaliteye odaklanarak birim başına sağlanan katma değerin artırılması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı tarafından özellikle Hatay ilinde sektörün daha sağlıklı bir yapıya kavuşturulup, rekabet avantajı elde edebilmesi için Antakya Ayakkabıcılık Eğitim, Danışmanlık, Tasarım Merkezi ve Ortak Kullanım Atölyesi'nin kurulmasına yönelik çalışmalar başlamıştır. Proje ile kurulması planlanan "Ortak Kullanım Atölyesi", ayakkabı sektöründe yer alan firmaların finansal açıdan tek başına satın alamayacakları ya da tek başına satın almakta zorlanacakları ve sektörün ihtiyaçlarını karşılayacak modern makine ve ekipmanlar ile donatılmak suretiyle, sektördeki işletmelere daha hızlı, daha kaliteli, daha fazla miktarda ve daha düşük maliyetle üretim olanağı sunacaktır. Bunun yanı sıra, atölyenin kurulacağı merkezde verilecek eğitim ve danışmanlık hizmetleri ile sektörün tasarım, model geliştirme, pazarlama ve üretim konularında da geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Antakya Ayakkabıcılık Eğitim, Danışmanlık, Tasarım Merkezi ve Ortak Kullanım Atölyesi'nin konum olarak Hatay ili Antakya ilçesi ayakkabıcıları için kurulacak olan Ayakkabıcılar Küçük Sanayi Sitesi içerisinde kurulması planlanmaktadır. Ayakkabıcılar Küçük Sanayi Sitesi'nin kurulması için gerekli yasal işlemler başlatılmış olup, T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından site inşaatının 2015 yılına kadar bitirilmesi öngörülmektedir. Bu kapsamda, yeni plan döneminde Ayakkabıcılar Küçük Sanayi Sitesi'nin tamamlanması ve faaliyete geçmesi ile eşzamanlı olarak Antakya Ayakkabıcılık Eğitim, Danışmanlık, Tasarım Merkezi ve Ortak Kullanım Atölyesi'nin de faaliyete geçmesi ve sektör temsilcilerinin hizmetine sunulması hedeflenmektedir.

2.12 Metal Mutfak Eşya Ortak Tsarım ve Kalite Merkezi

Program/Proje Adı:	•**Metal Mutfak Eşya Ortak Tasarım ve Kalite Merkezi**
Amacı:	•Ar-Ge ve yenilikçiliğin öne çıktığı sektörde program ile firmalar arası ortak iş yapabilme kültürünün geliştirilmesi, firmaların işbirliği içinde uluslararası rekabet gücünün artırılması, yüksek katma değerli üretim yapısına geçilmesi, verimliliğin artırılması, birim ürün başına elde edilen katma değerin artırılması ve istihdama katkıda bulunulması hedeflenmektedir.
Uygulama Yeri:	•Kahramanmaraş
Gerekçesi:	•Metal Mutfak Eşya Kümelenme Programı kapsamında gerçekleştirilen analizler neticesinde, yüksek derecede ortak tasarım ve kalite merkezine ihtiyaç duyulması •Kalite testlerinde yurtdışına bağımlı olunması •Kahramanmaraş ilinde üretilen ürünler bazında Türkiye'nin üretiminin yaklaşık %54'ünün Kahramanamaraş ilinde üretilmesi
Faydalanıcıları:	•Kahramanmaraş ilinde metal mutfak eşya sektöründe faaliyet gösteren firmalar
Uygulayıcıları:	•DOĞAKA •Kahramanmaraş Ticaret ve Sanayi Odası •İlgili Meslek Örgütleri •Sektörde faaliyet gösteren firmalar
Uygulama Araçları/Yöntem:	•Yerel kaynaklar ve/veya AB fonları ile ortak Tasarım ve Kalite Merkezi'nin kurulması
Finansman:	•Bilim Sanayi ve teknoloji Bakanlığı •DOĞAKA •Kahramanmaraş Ticaret ve Sanayi Odası •AB Fonları
Bölge Planı ile İlişkisi:	•TR63 Bölgesi sanayi teknolojisinin düşük-orta seviyeden orta-yüksek seviyeye geliştirilecektir. (TR63 Bölge Planı 2014-2023) •TR63 Bölgesinde kümelenme uygulamaları başlatılacaktır. (TR63 Bölge Planı 2014-2023)

Kahramanmaraş ilinde üretim geçmişi 1950'li yıllara kadar uzanan metal mutfak eşya sektörü, Türkiye ölçeğinde bu sektörde önemli paya sahip olmayı başarmıştır. Kahramanmaraş ilinde bu sektörde faaliyet göstermekte olan 50 kadar KOBİ Türkiye'nin metal mutfak eşyaları ürünlerinin toplam değeri olan 334 milyon ABD Dolarının, yaklaşık %54'lük kısmı olan 180 milyon ABD Doları büyüklüğünde bir üretim gerçekleştirmektedir.

İlde 3.500 kişiye istihdam imkânı sağlayan bu sektörün, Metal Mutfak Eşya Kümelenme Programı kapsamında gerçekleştirilen analizler neticesinde, yüksek derecede ortak tasarım ve kalite merkezine ihtiyaç duyduğu tespit edilmiştir. Markalaşma, ortak marka geliştirme ve ortak makine ve hammadde merkezi kurma gibi olumlu sonuçlar doğurabilecek bu proje ile firmaların özellikle kalite testleri nedeniyle ortaya çıkmakta olan dışa bağımlılıkları giderilmiş olacak ve hem bölgedeki, hem de Türkiye'deki sektör temsilcilerine hizmet ediyor olacaktır.

Bu kapsamda, plan dönemi içerisinde Kahramanmaraş ili Ticaret ve Sanayi Odası Metal Mutfak Eşya Kümelenme Bilgi Merkezi ve Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı işbirliği ile ortak tasarım ve kalite merkezinin kurulması, bu sektörde yer alan firmaların hizmetine sunulması planlanmaktadır.

2.13 Modern Hayvancılık Borsaları

Program/Proje Adı:	•**Modern Hayvancılık Borsaları**
Amacı:	•Hayvancılık piyasasının daha rekabetçi ve verimli bir yapıya dönüştürmek için Elbistan Hayvancılık Borsasının modernize edilmesi ve Osmaniye'de modern hayvancılık borsasının kurulması
Uygulama Yeri:	•Kahramanmaraş-Osmaniye
Gerekçesi:	•Mevcut hayvan borsalarının asgari teknik ve hijyenik şartlarını yerine getirememesi •Üretim, kesim ve ticaretini yapan yetiştirici, aracı ve celeplere eğitimler verilmesi •Kayıt dışı hayvan girişlerinin önüne geçilmesi • Modern ve hijyenik ortamın sağlanması
Faydalanıcıları:	•Hayvancılık faaliyetlerinde bulunan üreticiler, tüccarlar, aracılar ve celepler
Uygulayıcıları:	•Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri •DOĞAKA •İlgili STK'lar •Birlikler •Ticaret Borsaları
Uygulama Araçları/Yöntem:	•Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı koordinasyonunda ile Elbistan Hayvan Borsası'nın modernize edilmesi ve Osmaniye'de hayvancılık borsasının kurulması sağlanacaktır.
Finansman:	•Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, DOĞAKA ve Ticaret Borsaları
Bölge Planı ile İlişkisi:	•TR63 Bölgesi'nin hayvancılık sektörü üretim değeri artırılacaktır. (TR63 Bölge Planı 2014-2023) •Gıda üretiminde ve tüketiminde gıda güvenliğinin sağlanması esas alınacaktır. (TR63 Bölge Planı 2014-2023)

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ve TOBB işbirliğiyle modern hayvan pazarları ve hayvan borsaları kurulmaktadır. Konuyla ilgili çalışma başlatan Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı hayvan pazarlarını Avrupa Birliği standartlarına ulaştırmayı hedeflemektedir. Ülke genelinde ilk etapta 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu'na göre, 24 yeni ruhsatlı hayvan pazarı ve hayvan borsası kurulması planlanmaktadır. Yeni kurulacak hayvan pazarları ve hayvan borsalarıyla arz talebe göre gerçek fiyatların oluşması ve spekülasyonların önlenmesi hedeflenmektedir.

Hayvan pazarlarında, satıcı ve alıcı için; sorumlu yönetici, veteriner hekim, temizlik ve güvenlik görevlileri bulunması, personel için çay ocağı, giyinme soyunma odaları, elbise dolapları, ambar, tuvalet gibi hizmetler de her türlü kolaylık sağlanması amaçlanmaktadır. Hayvan borsalarına satış için getirilen hayvanlar ve araçlar ilk olarak hijyen tünelinden geçirilerek, borsada ayrılan bölmelerde bulaşıcı hastalıklara karşı dezenfekte edilmesi amaçlanmaktadır. Yolculuk yapan hayvanların dinlenebilmeleri ve yemlenebilmeleri için özel bölmelerin bulunması sağlanacaktır.

Türkiye'de 43 ilde, 84'ü hayvan pazarı, 10'u da hayvan borsası olmak üzere toplam 94 ruhsatlı hayvan pazarı ve hayvan borsası bulunmaktadır. Söz konusu çalışmayla ruhsatlı hayvan pazarı ve hayvan borsası sayısının 118'e çıkması hedeflenmektedir. Bu hayvan borsalarından birisi de Kahramanmaraş/Elbistan ilçesinde bulunmaktadır. Elbistan'ın, bulunduğu coğrafi konum açısından Kahramanmaraş, Kayseri, Malatya ve Adıyaman illerinin orta noktasında yer alması lojistik açıdan ve coğrafyanın ekonomik açıdan hayvancılığa müsait olması, ilçede gelişen bir hayvancılık sektörüne zemin hazırlamaktadır. Ancak mevcut olan hayvan borsası asgari teknik ve hijyenik şartları yerine getirememektedir.

Canlı hayvanların veteriner hekim denetimi altında bulunan hayvan borsaları ve pazarları haricinde satışa sunulması ve il dışından kaçak hayvan girişleri yanında kayıt dışı hayvanların önüne geçmek için Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinde bulunan canlı hayvan borsasının daha modern hale getirilmesi amaçlanmaktadır. Bununla birlikte Osmaniye, hayvancılık konusunda önde gelen illerden birisi olup modern hayvancılık borsasının kurulması gereklidir. Elbistan ve Osmaniye'de modern hayvancılık borsalarının oluşturulmasıyla birlikte daha sağlıklı ortamlarda kesimler yapılabilecek ve hayvan ticareti belirli bir merkezden yürütülecektir. Proje kapsamında; üretim, kesim ve ticaretini yapan yetiştirici, aracı ve celeplere eğitimler verilecek, canlı hayvan borsası daha modern ve sağlıklı bir yapıya dönüştürülecek, kayıt dışı hayvan girişlerinin önüne geçilecek, yerli hayvan üretimi teşvik edilecek, hayvancılık sektörünün canlandırılması hedeflenecektir. Ayrıca Elbistan ve Osmaniye modern hayvancılık borsaları adınainternet siteleri kurulacak site üzerinden alım-satım işlemlerinin ve canlı hayvanlar hakkında istatistikleri tutulacaktır.

2.14 Lisanslı Depoculuk

Program/Proje Adı:	•**Lisanslı Depoculuk**
Amacı:	•Tarım ürünlerinin; sağlıklı koşullarda depolanması, kalitelerinin korunması ve fiyatlandırmada piyasa işlemlerinin düzenlenmesi temel amaçtır.
Uygulama Yeri:	•TR63 Bölgesi (Hatay-Kahramanmaraş-Osmaniye)
Gerekçesi:	•Tarım ürünleri ticaretinin kayıt altına alınması ve kayıt dışılığın önüne geçilmesi •Ürinlerin depoolanmasının sağlanması ile hasat sonrası arz fazlasının oluşması ve ürün fiyatlarının düşmesinin önlenmesi •Finansman sıkıntısı çeken küçük çiftçiler ile ürün sahiplerinin, ürün senetleri aracılığıyla bankalardan kredi ve finansman sağlamaları •Kolay pazarlanabilen, iyi muhafaza edilen ve nakliye masrafları en aza indirilmiş bir sistemle istikrarlı ve daha yüksek bir gelir seviyesi elde edilmesi
Faydalanıcıları:	•Tarımsal üretimde faaliyet gösteren çiftçiler •Üretici Birlikleri •Kooperatifler
Uygulayıcıları:	•Gümrük veTicaret Bakanlığı •Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı •DOĞAKA •Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri •Ticaret Borsaları
Uygulama Araçları/Yöntem:	•Özel sektör yatırımı •Sektörel destek programları
Finansman:	•Özel sektör yatırımı ve destek programları
Bölge Planı ile İlişkisi:	•Üretim ve pazarlama teknikleri geliştirilerek TR63 Bölgesinin tarımsal üretim değeri artırılacaktır. (TR63 Bölge Planı 2014-2023)

Tarımsal piyasalarda ürünlerin depolanması, kaliteye göre fiyatlandırılması ve ödeme garantisi gibi koşulların oluşturulması pazarlamada etkinliğin artırılmasını sağlamaktadır. Gelişmiş ülkeler dayanıksız bir yapıya sahip olan tarım ürünlerinin depolanması yoluyla üreticilerin daha fazla gelir elde etmesini, aynı zamanda da tarım ürünleri ticareti yapan kişilerin ve sanayicilerin iyi koşullarda depolanmış ve kalitesine göre sınıflandırılmış ürünleri almasını sağlayan bir sistemi 1900'lü yılların başında hayata geçirmişlerdir. Bu sistem devletin sıkı denetimi altında çalışan ve belli başlı depolama koşullarını yerine getirmekle yükümlü olan lisanslı depoculuk ile kurulmuştur.

Lisanslı depoculuk, tarım ürünlerinin sağlıklı koşullarda ve ürünlerin kalite sınıflarına göre depolandığı ve ürün fiyatlandırmasının da serbest rekabet koşulları altında, kalite sınıflarına göre yapıldığı bir uygulamadır. Burada devlet, lisanslı depoların kuruluşunda taşımaları gereken asgari koşulları belirlemekte, konu ile ilgili mevzuatı hazırlamakta ve faaliyetlerin belirli yasal düzenlemeler çerçevesinde yapılmasını sağlamaktadır.

Tarımsal üretim potansiyelinin yüksek olduğu TR63 Bölgesi'nde özellikle lisanslı depoculuğa elverişli ürünlerin verimlilik düzeylerinin ülke genelinden yüksek olduğu Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Araştırması ve Ön Fizibilite Çalışması ile tespit edilmiştir. Bu durum Bölge için maliyet avantajı oluşturduğu gibi üreticinin karlılığını da etkileyen önemli bir konudur. Düşük maliyetlerle çalışan üreticiler için ürünlerini depolamak suretiyle daha yüksek bir fiyat düzeyini bekleme kararını almak daha kolay olmaktadır. Ayrıca TR63 Bölgesi'nde tarım ürünlerinin iç ve dış ticaretinde oldukça yüksek potansiyel bulunmaktadır.

Türkiye'deki tarım sektörünün geliştirilmesine yönelik ulusal ölçekli plan ve stratejilerde de öncelikli konular arasında değerlendirilen lisanslı depoculuk uygulamasının, hububat, zeytin, zeytinyağı, pamuk ve yerfıstığı ürünleri için TR63 Bölgesi'nde uygun bir yatırım alanı olduğu söz konusu araştırma ve ön fizibilite çalışması ile belirlenmiştir.

2.15 İskenderun Lojistik Köyü

Program/Proje Adı:	•**İskenderun Lojistik Köyü**
Amacı:	•Bölgesel rekabet gücünün artırılması, bölgede kurulu üretim yapısının lojistik olanaklarının geliştirilmesi
Uygulama Yeri:	•İskenderun/Hatay
Gerekçesi:	•TR63 Bölgesi'nin kuzey-güney ve doğu-batı bölgeler arasında geçiş noktası olması ve Avrupa-Orta Doğu-Uzak Doğu lojistiğini sağlayabilecek konumda olması •TR63 Bölgesinde kurulu sanayi yapısının lojistik sektörüne yatırım potansiyeli sunması •Doğu ve güneydoğu bölgelerine geniş bir hinterland sunması •TR63 Bölgesi dış ticaret hacminin gelişen bir görünüm arz etmesi •Limanların demiryolu ve karayolu bağlantıları ile çok modlu taşımacılık sisteminin geliştirilmesine uygun olması •İskenderun-Dörtyol bölgesinde taşımacılık sektöründe kapasiteye sahip limanların olması •İskenderun Limanı'nın özelleştirilmesi ile birlikte lojistik altyapıya yönelik yatırımların artması •Türkiye'nin diğer bölgelerine göre liman maliyetlerinin düşük olması
Faydalanıcıları:	•Hatay ilinde yer alan taşımacılık ve lojistik firmaları •İskenderun liman hinterlandındaki üretici sektörler
Uygulayıcıları:	•Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı •Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı •TCDD Genel Müdürlüğü •Hatay Valiliği •İlgili Belediye •İskenderun Deniz Ticaret Odası •İskenderun Ticaret ve Sanayi Odası
Uygulama Araçları/Yöntem:	•İskenderun Lojistik Köyünün kamu yatırım programına alınması •Uygulayıcılardan oluşacak bir platform ve bu kurumların desteği ile destek merkezi için gerekli izinler alınacak, inşaat ve altyapı çalışmalarının yapılması
Finansman:	•Kamu Yatırımı
Bölge Planı ile İlişkisi:	•İskenderun Lojistik Köyü ile Antakya ve Osmaniye Destek Merkezleri kurulacak ve Türkoğlu Lojistik Merkezi ile entegresyonu sağlanacaktır. (TR63 Bölge Planı 2014-2023) •Organize Sanayi Bölgeleri ve büyük işletmelerin ulaşım altyapısı iyileştirilecektir.(TR63 Bölge Planı 2014-2023)

Lojistik Köy veya Lojistik Merkez Avroplatform (European Association of Freight Villages) tarafından "Ulaştırma, lojistik ve fiziksel dağıtımla ilgili ulusal ve uluslararası çapta faaliyetlerde bulunan çok çeşitli işletmelerin, ticari esaslara dayalı olarak üzerinde faaliyet gösterdikleri özel yerler" olarak tanımlanmaktadır.

Lojistik merkezlerin kurulu olduğu yerler, genellikle ulaştırma potansiyelinin yüksek olduğu ana ulaştırma koridorları üzerinde bulunmaktadır. İskenderun; uluslararası taşıma koridorlarında (doğu-batı koridorunda) yer alan coğrafi konumu, karayolu, denizyolu, demiryolu ve havayolu taşıma modlarının birleştiği konumda olması, kamu yatırım programına alınan Hassa-Dörtyol Yol Yapım Projesinin tamamlanmasıyla İskenderun Limanının doğu ve güneydoğu illeri açısından daha da cazip hale gelecek olması avantajlarından hareketle lojistik sektörü açısından sahip olduğu potansiyelin hayata geçirilmesi adına uygun bir alan konumundadır. Bu sebeple Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansının desteği ile "İskenderun Lojistik Köyü ile Antakya ve Osmaniye Lojistik Destek Merkezleri Mastır Planı" hazırlanmıştır. Mastır Plan ile İskenderun'un lojistik üs olmasının altyapısının hazırlanması, İskenderun'un ulusal ve uluslararası taşımacılıkta pazar payının arttırılması, bölgedeki rekabet gücünün geliştirilmesi ve Doğu Akdeniz'de önemli bir liman olması hedeflenmiştir.

Mastır Plan kapsamında bu amaçlara ulaşılabilmesi için İskenderun'da büyük ölçekli, depolama fonksiyonlarının ağırlıklı olarak yer aldığı, demiryolu bağlantılı, liman havzası içinde bir lojistik köy (İhtisas Lojistik Organize Sanayi Bölgesi) düşünülmüş ve lojistik köy için 5 alternatif yer belirlenmiştir. Önerilen lojistik köy alan ihtiyacı bakımından ilk etapta 500 dönümlük bir alanda başlayacak olup 20 yıllık projeksiyon ile lojistik köy alan ihtiyacının 1.000 dönüm olarak planlanması gerekmektedir. Lojistik Köy içerisinde yer alacak olan fonksiyonlar; kapalı gümrük deposu, kapalı milli depolar, soğuk hava deposu, açık gümrük alanı, konteyner stok alanı, banka şubeleri, teknik altyapı tesisi, atık su artıma tesisi, çöp arıtma merkezi, otopark alanı (binek ve ağır araç otoparkı olmak üzere), gümrük ofisi, akaryakıt istasyonu, demiryolu terminalidir.

2.16 Osmaniye Lojistik Destek Merkezi

Program/Proje Adı:	•**Osmaniye Lojistik Destek Merkezi**
Amacı:	•Bölgesel rekabet gücünün artırılması, bölgede kurulu üretim yapısının lojistik olanaklarının geliştirilmesi
Uygulama Yeri:	•Osmaniye
Gerekçesi:	•TR63 Bölgesi'nin kuzey-güney ve doğu-batı bölgeler arasında geçiş noktası olması ve Avrupa-Orta Doğu-Uzak Doğu lojistiğini sağlayabilecek konumda olması •TR63 Bölgesi kurulu sanayi yapısının lojistik sektörüne yatırım potansiyeli sunması •Doğu ve güneydoğu bölgelerin geniş bir hinterland sunması •TR63 Bölgesi dış ticaret hacminin gelişen bir görünüm arz etmesi •Limanların demiryolu ve karayolu bağlantıları ile çok modlu taşımacılık sisteminin geliştirilmesine uygun olması
Faydalanıcıları:	•Osmaniye ilinde yer alan taşımacılık ve lojistik firmaları •Hinterlandında yer alan üretici sektörler
Uygulayıcıları:	•Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı •Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı •TCDD Genel Müdürlüğü •Osmaniye Valiliği •İlgili Belediye •Osmaniye Ticaret ve Sanayi Odası •Osmaniye Organize Sanayi Bölgesi
Uygulama Araçları/Yöntem:	•Osmaniye lojistik destek merkezinin kamu yatırm programına alınması •Uygulayıcılardan oluşacak bir platform ve bu kurumların desteği ile Destek Merkezi için gerekli izinler alınacak, inşaat ve altyapı çalışmalarına başlanacaktır.
Finansman:	•Kamu yatırımı
Bölge Planı ile İlişkisi:	•Lojistik sektörünün etkinliği artırılacaktır. (TR63 Bölge Planı 2014-2023)

Lojistik sektörü TR63 Bölgesi için bölgesel gelişmeye katkıda bulunacak ve geliştirilmesi hedeflenen sektör olarak belirlenmiştir. Bu hedefe yönelik olarak Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansının desteği ile "İskenderun Lojistik Köyü ile Antakya ve Osmaniye Lojistik Destek Merkezleri Mastır Planı" hazırlanmıştır. Plan çerçevesinde İskenderun sahip olduğu potansiyel ile lojistik merkez olarak öne çıkmıştır. Bununla birlikte İskenderun'daki lojistik potansiyele destek olarak ve burada yapılan yatırımlardan destek alarak bölgedeki yatırımlara destek vermesi amacıyla Antakya ve Osmaniye'de, İskenderun Lojistik Köyü ile birlikte çalışacak lojistik destek merkezi kurulması önerilmiştir. Osmaniye'de kurulması planlanan merkezin, depolama kapasitesi sınırlı, liman hinterlandı içinde olmayan, buna karşılık demiryolu bağlantısı olan bir lojistik destek merkezi olması öngörülmüştür. Osmaniye Lojistik Destek Merkezi alan ihtiyacı bakımından Antakya'ya kıyasla bir miktar daha büyük önerilmiştir. Osmaniye Lojistik Destek Merkezi yaklaşık 150 dönüm ile başlaması ve 20 yıllık projeksiyon ile yaklaşık 240 dönüme ulaşması planlanmıştır.

Osmaniye Lojistik Merkezi içerisinde yer alacak olan fonksiyonlar; gümrüklü-gümrüksüz depolar, soğuk hava deposu, konteyner stok alanı, demiryolu terminali, banka şubeleri, teknik altyapı tesisi, otopark alanı (binek ve ağır araç otoparkı olmak üzere), gümrük ofisi, akaryakıt istasyonudur.

Ancak master plan sonrasında alınan yatırım kararı ile özel sektör tarafından Osmaniye ili yakınlarında yapılması planlanan yeni liman projesinin, Osmaniye ilinin lojistik potansiyelini çok daha üst seviyelere çıkarmıştır. TR63 Bölgesi'nin en büyük organize sanayi bölgesi olan Osmaniye Organize Sanayi Bölgesi ve gelişmiş ulaşım altyapısı ile geniş bir hinterlandı olan Osmaniye ilinde master planda öngörülenden daha büyük ölçekli lojistik yatırımların yapılabileceği değerlendirilmektedir.

2.17 Antakya Lojistik Destek Merkezi

Program/Proje Adı:	•**Antakya Lojistik Destek Merkezi**
Amacı:	•Bölgesel rekabet gücünün artırılması, bölgede kurulu üretim yapısının lojistik olanaklarının geliştirilmesi
Uygulama Yeri:	•Antakya/Hatay
Gerekçesi:	•TR63 Bölgesi'nin kuzey-güney ve doğu-batı bölgeler arasında geçiş noktası olması ve Avrupa-Orta Doğu-Uzak Doğu lojistiğini sağlayabilecek konumda olması •TR63 Bölgesi kurulu sanayi yapısının lojistik sektörüne yatırım potansiyeli sunması •Doğu ve güneydoğu bölgelerin geniş bir hinterland sunması •TR63 Bölgesi dış ticaret hacminin gelişen bir görünüm arz etmesi •Limanların demiryolu ve karayolu bağlantıları ile çok modlu taşımacılık sisteminin geliştirilmesine uygun olması
Faydalanıcıları:	•Hatay ilinde yer alan taşımacılık ve lojistik firmaları •Hinterlandında yer alan üretici sektörler
Uygulayıcıları:	•Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı •Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı •TCDD Genel Müdürlüğü •Hatay Valiliği •İlgili Belediye •Antakya Ticaret ve Sanayi Odası •Antakya Organize Sanayi Bölgesi
Uygulama Araçları/Yöntem:	•Antakya Lojistik Destek Merkezinin kamu yatırım programına alınması •Uygulayıcılardan oluşacak bir platform ve bu kurumların desteği ile destek merkezi için gerekli izinler alınacak, inşaat ve altyapı çalışmalarına başlanacaktır.
Finansman:	•Kamu Yatırımı
Bölge Planı ile İlişkisi:	•Lojistik sektörünün etkinliği artırılacaktır. (TR63 Bölge Planı 2014-2023)

TR63 Bölgesinde gelişmekte olan lojistik sektörü, İskenderun Limanı'nı merkez almak üzere İskenderun'da bir lojistik köy kuruluşunu gerektirmekle birlikte, Antakya ve Osmaniye kent merkezlerinde de birer lojistik üs kurulmasına ihtiyaç duymaktadır. Bu lojistik üsler, alan ve sunulacak hizmetler itibarıyla, İskenderun Lojistik Köyü kadar geniş ve kapsamlı olmamakla birlikte, lojistik köy ile olacak aktivitelerin sinerji ve işbirliği yaratacak şekilde ortak çalışmaları üstlenecektir.

Antakya Lojistik Destek Merkezi yerel ihtiyaçları karşılama ve yerel bazda yük konsolidasyonu sağlama amacı taşımakta, yük taşımacılığını ve yük taşımacılık araçlarını kent dışına çıkarma hedefi gütmektedir. Destek merkezi, İskenderun Lojistik Köyünde olan kullanımların hemen hepsine daha küçük ölçekli olmak üzere sahip olacaktır.

Antakya Lojistik Destek Merkezi başlangıçta alan ihtiyacı bakımından 104 dönüm olarak önerilmiş ve 20 yıl sonrasını hedefleyen projeksiyon ile 185 dönümlük büyüklüğe ulaşması öngörülmüştür. Depolama fonksiyonları daha az tutulmuş, daha ziyade yük aktarma operasyonuna dönük, demiryolu bağlantısı olmayan, intermodal taşımanın yer almadığı bir lojistik merkez oluşumu ele alınmıştır.

Antakya Lojistik Merkezi içerisinde yer alacak olan fonksiyonlar; gümrüklü-gümrüksüz depolar, soğuk hava deposu, banka şubeleri, teknik altyapı tesisi, atık su artıma tesisi, otopark alanı (binek ve ağır araç otoparkı olmak üzere), gümrük ofisi, akaryakıt istasyonudur.

2.18 Türkoğlu Lojistik Merkezi

Program/Proje Adı:	•**Türkoğlu Lojistik Merkezi**
Amacı:	•Bölgesel rekabet gücünün artırılması, bölgede kurulu üretim yapısının lojistik olanaklarının geliştirilmesi
Uygulama Yeri:	•Türkoğlu/Kahramanmaraş
Gerekçesi:	•TR63 Bölgesi'nin kuzey-güney ve doğu-batı bölgeler arasında geçiş noktası olması ve Avrupa-Orta Doğu-Uzak Doğu lojistiğini sağlayabilecek konumda olması •TR63 Bölgesinde kurulu sanayi yapısının lojistik sektörüne yatırım potansiyeli sunması •Doğu ve güneydoğu bölgelerin geniş bir hinterland sunması •TR63 Bölgesi dış ticaret hacminin gelişen bir görünüm arz etmesi •Limanların demiryolu ve karayolu bağlantıları ile çok modlu taşımacılık sisteminin geliştirilmesine uygun olması •TCDD yatırım programına alınmış olması
Faydalanıcıları:	•Kahramanmaraş ilinde yer alan taşımacılık ve lojistik firmaları •Hinterlandında yer alan üretici sektörler
Uygulayıcıları:	•Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı •Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı •TCDD Genel Müdürlüğü •Kahramanmaraş Valiliği •İlgili Belediye •Kahramanmaraş Ticaret ve Sanayi Odası •Kahramanmaraş Organize Sanayi Bölgesi
Uygulama Araçları/Yöntem:	•TCDD Demiryolu Aktarma Merkezleri projesinde kapsamında Türkoğlu İlçesinde TCDD'nin yük aktarma, intermodal çalışma için bir demir yolu terminali kurulması projesi devreye alınmıştır. Türkoğlu Lojistik Merkezi yapım işi için TCDD Genel Müdürlüğü Taşınmaz Mallar Dairesi Emlak ve İnşaat Dairesi Başkanlığı tarafından ihaleye çıkılmıştır ve Lojistik Merkezi inşaat işleri için firmalardan teklifler alınmıştır.
Finansman:	•Kamu Yatırımı
Bölge Planı ile İlişkisi:	•Lojistik sektörünün etkinliği artırılacaktır. (TR63 Bölge Planı 2014-2023)

Lojistik merkezler; farklı işletici ve taşıyıcılarla ulusal ve uluslararası yük taşımacılığı, dağıtımı, depolama ve diğer tüm hizmetlerin yapıldığı alan olarak tanımlanmaktadır. Karayolu, demiryolu, denizyolu ve yerine göre havayolu erişimi ile kombine taşımacılık imkanlarının olduğu depolama ve ulaştırma hizmetlerinin birlikte sunulduğu merkezlerdir.

Modern yük taşımacılığının kalbi olarak görülen, lojistik merkezler ülkemizde de kurulmaya başlanmıştır. TCDD Demiryolu Aktarma Merkezleri Projesi kapsamında 19 noktada lojistik merkezi kurulması planlanmaktadır. Kent merkezi içinde kalmış yük garlarının; Avrupa ülkelerinde olduğu gibi, etkin karayolu ve deniz ulaşımı bağlantısı olan ve yükleyiciler tarafından tercih edilebilir bir alanda, yük lojistik ihtiyaçlarına cevap verebilecek özellikte, modern, teknolojik ve ekonomik gelişmelere uygun şekilde, özellikle Organize Sanayi Bölgelerine yakın ve yük potansiyeli yüksek olan bölgelerde yapılandırılmaları amaçlanmıştır.

Öncelikle, organize sanayi bölgeleriyle bağlantılı olarak yük taşıma potansiyelinin yoğun olduğu İstanbul (Halkalı/Yeşilbayır), İzmit (Köseköy), Samsun (Gelemen), Eskişehir (Hasanbey), Kayseri (Boğazköprü), Balıkesir (Gökköy), Mersin (Yenice), Uşak, Erzurum (Palandöken), Konya (Kayacık), Denizli (Kaklık) ve Bilecik (Bozüyük) olmak üzere 13 adet lojistik merkez kurulmaya başlanmıştır. 2011 yılı yatırım programına alınan Kahramanmaraş (Türkoğlu), Mardin, Kars, Sivas, İzmir (Kemalpaşa) ve Habur Lojistik Merkezleri ile birlikte Lojistik Merkez adeti 19'a ulaşmaktadır.

Projede ilk etapta TR63 bölgesi için bir merkez planlanmamış ancak daha sonra bölgenin önemi anlaşılarak Kahramanmaraş ilinde Türkoğlu ilçesinde TCDD'nin yük aktarma, intermodal çalışma için bir demir yolu terminali kurulması projesi devreye alınmıştır. Lojistik merkezin OSB'ye 3 km mesafede, Nurdağı-Kahramanmaraş karayolunun mücavirinde genişleme imkanı bulunan Türkoğlu ilçesinde kurulması planlanmaktadır. Pamuk, iplik, dokuma kumaş, örme kumaş, gübre, krom, çimento, seramik, demir, kömür, odun, mermer taşıması yapılacak olup sektöre 1,9 milyon ton taşıma kapasitesi ile 797 bin metrekarelik lojistik alan sağlanması hedeflenmektedir. Projenin fizibilite çalışmaları bitmiş olup kamulaştırma çalışmalarına başlanmıştır.

2.19 İskenderun Denizcilik İhtisas Sanayi Bölgesi

Program/Proje Adı:	•**İskenderun Denizcilik İhtisas Sanayi Bölgesi**
Amacı:	•TR63 Bölgesinde denizcilik ve lojistik sektörlerinin geliştirilmesi ve bölgesel rekabet gücünün artırılması
Uygulama Yeri:	•İskenderun/Hatay
Gerekçesi:	•İster Tersanesinin imkanlarının; körfeze gelen gemilerin sayısı ve büyüklükleri dikkate alındığında yeterli olmaması •TR63 Bölgesi'nin kuzey-güney ve doğu-batı bölgeler arasında geçiş noktası olması ve Avrupa-Orta Doğu-Uzak Doğu lojistiğini sağlayabilecek konumda olması •TR63 Bölgesi kurulu sanayi yapısının yatırım potansiyeli sunması •Doğu ve güneydoğu bölgelerin geniş bir hinterland sunması •TR63 Bölgesi dış ticaret hacminin gelişen bir görünüm arz etmesi •İskenderun Körfezinde planlanan yeni yatırımlar, enerji terminalleri, rafineriler, şamandıra tesisleri ve depolama tesisleri olarak kıyı tesislerinin artması ve bu tesislerin gemi trafiğini giderek artırması
Faydalanıcıları:	•Doğu Akdeniz Bölgesi •Doğu Akdeniz'de yer alan komşu bölge ülkeler •Hatay ilinde yer alan taşımacılık ve lojistik firmaları •TR63 Bölgesinde yer alan ihracatçı firmalar
Uygulayıcıları:	•Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı •Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı •TCDD Genel Müdürlüğü •DOĞAKA •Hatay Valiliği •İlgili Belediye •İskenderun Organize Sanayi Bölgesi
Uygulama Araçları/Yöntem:	•İskenderun Denizcilik İhtisas Sanayi Bölgesinin kamu yatırım programına alınması
Finansman:	•Kamu Yatırımı •İskenderun Denizcilik İhtisas Sanayi Bölgesi A.Ş. •İskenderun Deniz Ticaret Odası ve İskenderun TSO
Bölge Planı ile İlişkisi:	•Lojistik sektörünün etkinliği artırılacaktır. (TR63 Bölge Planı 2014-2023) •Üretim yeteneğinin geliştirilmesi amacıyla ihtisaslaşmış Organize Sanayi Bölgesi ve Küçük Sanayi Sitesi oluşumları yaygınlaştırılacaktır. (TR63 Bölge Planı 2014-2023)

İskenderun Denizcilik İhtisas Sanayi Bölgesi (İDİSB) Projesi, İskenderun Deniz Ticaret Odası ve üyeleri, İster Tersanesi, Kaptan Deniz İnşaat A.Ş. öncülüğünde ve yerel firmaların desteği ile gerçekleştirilecek bir denizcilik projesidir. Proje'nin, Hatay ili, İskenderun İlçesi sınırları içerisinde, Sarıseki, Bekbele ve Denizciler beldeleri sahilinde, İskenderun Körfezi kıyı kenar çizgisinin deniz tarafında devletin hüküm ve tasarrufunda altında bulunan 4 km uzunluğunda ve ortalama 600 metre genişliğinde, yaklaşık 1.700.000m² alana deniz dolgusu yapılarak gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

Projenin amacı, Antalya, Mersin, İskenderun Limanlarına gelen gemiler, Akdeniz'e kıyısı bulunan Doğu Akdeniz'de yer alan komşu ülke limanlarına (Beyrut, Hayfa, İskenderiye) gelen gemiler ve Süveyş Kanalı'ndan geçen gemilerin bakım, onarım ve havuzlama ihtiyaçlarını karşılamaktır. Akdeniz Bölgesi'nde, ticaret gemilerine, tankerlere, yolcu gemilerine, limanlarda çalışan römorkörlere, yatlara, büyük balıkçı gemilerine, bakım, onarım ve havuzlama hizmeti verebilecek İskenderun'da bulunan İster Tersanesi haricinde sivil bir tersane bulunmamaktadır. İster Tersanesinin imkanları; körfeze gelen gemilerin sayısı ve büyüklükleri dikkate alındığında yeterli olamamaktadır. Ülkemiz haricinde Suriye, Lübnan, İsrail ve Mısır'da yeterli imkanlara sahip bakım-onarım tersaneleri bulunmamaktadır. Dolayısıyla gemilerin bakım, onarım ve havuzlama ihtiyaçlarını karşılamak için İskenderun Körfezi uygun bir konuma sahiptir.

Doğu Akdeniz Bölgesinde ve komşu bölge ülkelerde bakım onarım ve havuzlama hizmeti verebilecek tamir bakım tersaneleri ve gemi geri dönüşüm tesisleri bulunmaması, bölgede çok sayıda çelikhane tesisi bulunması ve bu tesislerin demir hammaddesine ihtiyaçları olup bu ihtiyacın ithalat yolu ile karşılanıyor olması, İskenderun Körfezinde yapılacak olan; liman, terminal ve enerji santralleri gibi sanayi tesislerinin deniz yapılarının inşaatında ve işletilmesinde, teknik ve lojistik destek sağlayacak olması, İskenderun-Mersin arasında yer alan limanların gemi trafiğinin yoğun olması, İskenderun Denizcilik İhtisas Sanayi Bölgesi Projesi; Hatay Valiliği tarafından kurulması planlanan Lojistik Köy, Ulusal yatırım programına alınan Hassa-Dörtyol Yol Yapım Projesinin tamamlanmasıyla doğu ve güneydoğu bölgelerinin sanayi yükününün bölgeye gelecek olması, İskenderun Liman'ının özelleştirmesiyle lojistik altyapısına yönelik yatırımların artması faktörleri ile bir arada ele alındığında bütünlük oluşturuyor olması projenin sağladığı avantajlardandır.

Sanayi Bölgesi içerisinde yer alması planlanan tesisler; deniz vasıtası geri dönüşüm tesisleri, büyük ölçekli kuru havuzu olan tamir bakım tersanesi, orta ölçekli kuru havuzu olan tamir bakım tersanesi, mega yat imalat bölgesi, iş tekneleri imalat bölgesi, endüstriyel liman, ro-ro rıhtımı ve lojistik terminal, deniz endüstrisi ihtisas alanı, gemilerden atık toplama ve ayrıştırma tesisi petrol kirliliği acil müdahale ve komuta kontrol merkezi, enerji santralidir.

2.20 Kahramanmaraş Tekstil İhtisas Organize Sanayi Bölgesi

Program/Proje Adı:	•**Kahramanmaraş Tekstil İhtisas Organize Sanayi Bölgesi**
Amacı:	•Sektörde birbirini tamamlayıcı ve birbirinin yan ürününü teşvik eden işletmelerin bir arada üretim yapmalarıyla üretimde verimliliğin ve uluslararası rekabet gücünün artırılması, yeni istihdam alanlarının açılması, yaşam ve çalışma kalitesinin artırılması, sektör firmalarının sahip olduğu altyapı imkanlarının geliştirilmesi
Uygulama Yeri:	•Kahramanmaraş
Gerekçesi:	•Kahramanmaraş ilinde sosyal ve ekonomik çerçevede en öne çıkan sektör durumundaki tekstil sektörünün, ildeki istihdamın sektörel dağılımında en yüksek paya sahip sektör olması •Kahramanmaraş ilinin Türkiye'nin tekstil ihracatı göstergelerinde ilk 5 il arasında yer alması •Türkiye iplik üretiminin % 27,4'ünün, dokuma kumaş üretiminin ise % 8,4'ünün Kahramanmaraş ilinde gerçekleştirilmesi •Ulusal ve uluslararası rekabet gücününün, verimliliğinin ve birim başına elde edilen katma değerin artırılması, sürdürülebilir altyapı imkanlarına sahip olmayan firmaların varlığı
Faydalanıcıları:	•Kahramanmaraş ilinde tekstil sektöründe faaliyet gösteren firmalar
Uygulayıcıları:	•T.C. Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı •Kahramanmaraş Ticaret ve Sanayi Odası
Uygulama Araçları/Yöntem:	•Kahramanmaraş Tekstil İhtisas Organize Sanayi Bölgesinin yatırım programına alınması •İhtisas Organize Sanayi Bölgeleri kuruluş esasları
Finansman:	•Kamu Yatırımı •T.C. Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
Bölge Planı ile İlişkisi:	•Üretim yeteneğinin geliştirilmesi amacıyla ihtisaslaşmış Organize Sanayi Bölgesi ve Küçük Sanayi Sitesi oluşumları yaygınlaştırılacaktır. (TR63 Bölge Planı 2014-2023)

Türkiye iplik üretiminin % 27,4'ünü, dokuma kumaş üretiminin % 8,4'ünü gerçekleştiren Kahramanmaraş ili, Türkiye'nin önemli tekstil merkezlerinden biri haline gelmiş durumdadır. Kahramanmaraş ilinde tekstil sektörünün il istihdamına yaptığı katkı, ildeki diğer sektörlerle karşılaştırılamayacak derecede büyüktür ve bu yapısı itibarıyla Türkiye'nin tekstil ihracatı göstergelerinde ilk 5 il arasında yer almaktadır.

Ulusal ölçekte bu kadar önemli konuma gelmiş tekstil sektörünü daha ileri seviyelere taşıyabilmek için Kahramanmaraş ilinde yer alan tekstil işletmeleri göz önüne alınarak yapılan araştırma ve alınan talepler doğrultusunda ildeki tekstil fabrikalarını bir OSB çerçevesinde bir araya getirme fikri ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda, Kahramanmaraş Ticaret ve Sanayi Odası tarafından Kahramanmaraş ili, merkez ilçe sınırları içerisinde yaklaşık 532 hektar alanda 'Kahramanmaraş Tekstil İhtisas Organize Sanayi Bölgesi'nin kurulması için çalışmalar başlatılmıştır. 532 hektarlık söz konusu proje alanının yaklaşık % 70'lik kesiminde iplik fabrikalarının, % 30'luk kesiminde ise dokuma fabrikalarının kurulması planlanmakta ve tesis sayısının ise 40 ila 60 adet arasında olması beklenmektedir

Kahramanmaraş Tekstil İhtisas Organize Sanayi Bölgesi ile beraber sektörün Kahramanmaraş ilinde sürdürülebilir üretim altyapısı ile hizmet vermesi; sektörde birbirini tamamlayıcı işletmelerin bir arada üretim yapmalarıyla üretimde verimliliğin artırılması; ildeki sektör paydaşlarının markalaşma, ürün ihtisaslaşması, Ar-Ge ve Ür-Ge gibi alanlarda rekabet avantajı elde etmesi hedeflenmektedir. Bununla beraber, Kahramanmaraş ilinde Tekstil İhtisas Organize Sanayi Bölgesi'nin kurulması ile taslak haldeki Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi'nde değinilen ihtisaslaşmış OSB oluşumlarının yaygınlaştırılması hedefine hizmet edilmiş olacaktır.

2.21 Osmaniye Zeytincilik İhtisas Organize Sanayi Bölgesi

Program/Proje Adı:	•**Osmaniye Zeytincilik İhtisas Organize Sanayi Bölgesi**
Amacı:	•Osmaniye ilinin yıllar itibarıyla hızla artan zeytin ve zeytinyağı üretiminde pazarlama standartları ve pazar olanaklarının geliştirilmesi
Uygulama Yeri:	•Osmaniye
Gerekçesi:	•Bilinçli üretici sayısını arttırarak daha kaliteli zeytin üretilmesini sağlamak •Üreticileri, zeytinde markalaşarak iç pazarın yanı sıra dış pazara yöneltmek •İşssizlik oranının yüksek olması •Zeytin bakımı ve zeytincilik ile ilgili kalifiye işgücünün eksikliği •Zeytin üretimde kalitenin artırılması •Üretilecek zeytinyağlarının kalite düzeyi ve asitlik derecesi hakkındaki bilgi ve özenin artırılması
Faydalanıcıları:	•Zeytin ve zeytinyağı üreticileri ve sanayicileri
Uygulayıcıları:	•Osmaniye Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü •Osmaniye Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü •Osmaniye TSO •Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri
Uygulama Araçları/Yöntem:	•Osmaniye Zeytincilik İhtisas Organize Sanayi Bölgesinin kamu yatırım programına alınması
Finansman:	•Kamu Yatırımı
Bölge Planı ile İlişkisi:	•Üretim ve Pazarlama teknikleri geliştirilerek TR63 Bölgesinin tarımsal üretim değeri artırılacaktır.(TR63 Bölge Planı 2014-2023) •Üretim yeteneğinin geliştirilmesi amacıyla ihtisaslaşmış Organize Sanayi Bölgesi ve Küçük Sanayi Sitesi oluşumları yaygınlaştırılacaktır. (TR63 Bölge Planı 2014-2023)

2013 yılı verilerine göre Osmaniye ilinde yaklaşık 78 bin dekarlık zeytin dikili alanda meyve veren yaştaki yaklaşık 2 milyon adet ağaçtan 23 bin ton sofralık zeytin üretimi sağlanmıştır. Yine 2013 yılı verilerine göre Osmaniye ilinde yaklaşık 45 bin dekarlık zeytin dikili alanda meyve veren yaştaki yaklaşık 1 milyon 100 bin ağaçtan 28 bin ton yağlık zeytin üretimi sağlanmıştır. Bölgede, yeni kurulan zeytinliklerle üretim daha da artacaktır.

Bilinçli üretici sayısını arttırarak daha kaliteli zeytin üretilmesini sağlamak ve zeytinde markalaşarak iç pazarın yanı sıra dış pazara yönelmek amacıyla Osmaniye ilinde Zeytincilik İhtisas Organize Sanayi Bölgesi kurulması planlanmaktadır. Osmaniye Zeytincilik İhtisas Organize Sanayi Bölgesi ile pazarlama standartları ve pazar olanaklarının geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Kurulacak olan Zeytin ve Zeytin Ürünleri İhtisas OSB'de depolama sistemlerinin de kurulacak olması zeytinyağını kalitesi bozulmadan saklanabilecek ve zeytinyağı çelik silolarda saklanabilir kılacaktır.

İşsizlik oranının Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu bölgede Osmaniye ilinde kurulması planlanan Zeytincilik İhtisas Organize Sanayi Bölgesi'nde ilgili kurumların işbirliği ile faaliyete geçmesi hedeflenen mesleki eğitim merkezi ile de zeytin bakımı ve budaması konusunda kalifiye iş gücünün yetiştirilmesi planlanmaktadır. Bu merkez ile hem sektöre iş gücü temin edilecek hem de işsizlik oranının düşürülmesine katkı sağlanacaktır. Osmaniye ilinde yaklaşık 3 milyon adedi aşan zeytin ağacı için bin kişinin üzerinde kalifiye zeytin budama elemanına istihdam sağlanacaktır.

Osmaniye Zeytincilik İhtisas OSB ile kamu ve özel sektör arasında bağlantılı çalışmalarla zeytin yetiştiriciliğinin geliştirilmesi, zeytinde yüksek verimin sağlanması, kalitenin artırılması, tarımsal dış ticaret kapasitesinin artırılması ve ürün katma değerinin artırılması hedeflenmektedir.

2.22 Hatay Zeytincilik İhtisas Organize Sanayi Bölgesi

Program/Proje Adı:	•**Hatay Zeytincilik İhtisas Organize Sanayi Bölgesi**
Amacı:	•Hatay ilinin hacmi yüksek zeytin ve zeytinyağı üretiminde pazarlama standartları ve pazar olanaklarının geliştirilmesi
Uygulama Yeri:	•Altınözü/Hatay
Gerekçesi:	•Üretilen zeytinyağlarının kalite düzeyinin artırılması •Zeytinyağı asitlik derecesi hakkındaki bilgi ve özenin artırılması •Zeytin üretimde kalitenin artırılması •Zeytin ve zeytin ürünlerinin dış ticaret kapasitesinin artırılması ve ürün katma değerinin artırılması
Faydalanıcıları:	•Zeytin ve zeytinyağı üreticileri ve sanayicileri
Uygulayıcıları:	•Hatay Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü •Hatay Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü •Antakya Ticaret ve Sanayi Odası •Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri
Uygulama Araçları/Yöntem:	•Hatay Zeytincilik İhtisas Organize Sanayi Bölgesinin kamu yatırım programına alınması
Finansman:	•Kamu Yatırımı
Bölge Planı ile İlişkisi:	•Üretim ve Pazarlama teknikleri geliştirilerek TR63 Bölgesinin tarımsal üretim değeri artırılacaktır.(TR63 Bölge Planı 2014-2023) •Üretim yeteneğinin geliştirilmesi amacıyla ihtisaslaşmış Organize Sanayi Bölgesi ve Küçük Sanayi Sitesi oluşumları yaygınlaştırılacaktır. (TR63 Bölge Planı 2014-2023)

2013 yılı verilerine göre Hatay ilinde yaklaşık 100 bin dekarlık zeytin dikili alanda meyve veren yaştaki 1 milyon 830 bin ağaçtan 19 bin ton sofralık zeytin üretimi sağlanmıştır. Yine 2013 yılı verilerine göre Hatay ilinde yaklaşık 414 bin dekarlık zeytin dikili alanda meyve veren yaştaki 8 milyon adedi aşan ağaçtan 139 bin ton yağlık zeytin üretimi sağlanmıştır.

Altınözü ilçesi Enek bölgesinde kurulacak Tarım ve Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgesi'nde (TDİOSB) hayvancılık ve zeytine dayalı Organize İhtisas Sanayi Bölgesi bir arada faaliyet göstermesi planlanmaktadır. Zeytincilik İhtisas OSB için 1300 dekarlık arazi tahsisi yapılmıştır. OSB'dezeytinyağı fabrikaları, zeytin işleme tesisleri, prina üretim fabrikaları, zeytin ve zeytin ürünlerine dayalı imalat gerçekleştirilecek olan firmalar yer alacaktır. Ayrıca, söz konusu OSB'de gerçekleştirilecek yatırımlar, vergi indirimi ve sigorta primi işveren hissesi desteği açısından 5. Bölge desteklerinden yararlandırılmaktadırlar.

İlki İzmir'de bulunan zeytincilik araştırma istasyonunun ikincisi, Altınözü'nde kurulacak Zeytincilik İhtisas OSB'de açılacaktır. Kozkalesi Köyü ile Akamber köyü arasında araştırma istasyonları ve laboratuvar yer alacaktır. Zeytincilik Araştırma İstasyonuna paralel olarak Zeytin ve Zeytin Ürünleri İşletme İhtisas Organize Sanayi Bölgesi kurulacaktır. Proje kapsamında uzmanlar, ziraat mühendisleri ve akademisyenler tarafından zeytinciliğin geliştirilmesine yönelik bilimsel çalışmalar yapılacaktır.

Zeytincilik Araştırma İstasyonu ile Altınözü ilçesinden Hatay ili ile beraber Adana, Mersin, Kahramanmaraş, Osmaniye, Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa ve Mardin olmak üzere 9 ilde sektöre hizmet götürülmesi hedeflenecektir. TDİOSB projesi kapsamında bölge genelinde üretilen zeytinyağlarının kalite düzeyi ve asitlik derecesi hakkındaki bilgi ve özenin artırılması, üretimde kalitenin artırılması, dış ticaret kapasitesinin artırılması ve ürün katma değerinin artırılması hedeflenmektedir.

2.23 Osmaniye Hayvancılık İhtisas Organize Sanayi Bölgesi

Program/Proje Adı:	•**Osmaniye Hayvancılık İhtisas Organize Sanayi Bölgesi**
Amacı:	•Tarım Stratejik Planı 2013-2017 belgesinde yer alan öncelikler doğrultusunda Osmaniye ilinde Organize Hayvancılık Bölgesi kurularak entegre hayvancılık faaliyetleri yaygınlaştırılacaktır.
Uygulama Yeri:	•Osmaniye
Gerekçesi:	•Türkiye genelinde gebe düve ihtiyacının %40'ının Osmaniye'den karşılanması •Arazi fiyatlarının ve yatırım maliyetlerinin düşük olması •OSB kurulması için yeterli yatırımcı potansiyelinin bulunması
Faydalanıcıları:	•Osmaniye ilinde hayvancılık faaliyetlerinde bulunan firmalar
Uygulayıcıları:	•Osmaniye Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü •Osmaniye Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü •Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri •Osmaniye Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği
Uygulama Araçları/Yöntem:	•Osmaniye Hayvancılık İhtisas Organize Sanayi Bölgesinin kamu yatırım programına alınması
Finansman:	•Kamu Yatırımı
Bölge Planı ile İlişkisi:	•TR63 Bölgesi'nin hayvancılık sektörü üretim değeri artırılacaktır. (TR63 Bölge Planı 2014-2023) •Üretim yeteneğinin geliştirilmesi amacıyla ihtisaslaşmış Organize Sanayi Bölgesi ve Küçük Sanayi Sitesi oluşumları yaygınlaştırılacaktır. (TR63 Bölge Planı 2014-2023)

Osmaniye, hem Türkiye hem de TR63 Bölgesinde tarımsal alanda potansiyele sahip önemli illerden birisi konumundadır. Osmaniye ilinde bu potansiyelin geliştirilmesi amacıyla hayvancılık konusunda OSB kurulması planlanmaktadır. Bu amaçla Osmaniye Valiliği tarafından ilde projenin uygulanması için çalışmalar başlatılmıştır.

Osmaniye'de 2 adet Organize Sanayi Bölgesi'ne sahip olmasının yanı sıra Hayvancılık İhtisas Sanayi Bölgesi'nin kurulması planlanmaktadır. İlde iş gücü maliyeti, arazi fiyatları ve yatırım maliyetlerinin düşük olmasının yanı sıra lojistik açıdan Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerine yakın mesafede olması Osmaniye ilini avantajlı kılmaktadır.

Türkiye genelinde gebe düve ihtiyacının %40'ı Osmaniye'den karşılanmaktadır. İldeki 178.325 ton süt büyükbaş hayvanlardan üretilmekte ve toplamda 19 adet süt ve süt ürünleri işleyen tesis ile 1 adet süt tozu tesisi bulunmaktadır. Bu üretimde Osmaniye'nin daha gelişmiş bir seviyeye ulaşması açısından Osmaniye Hayvancılık İhtisas Bölgesi kurulması önem arz etmektedir. Ancak Türkiye geneline bakıldığında Osmaniye hayvancılık bakımından geri kalmış durumdadır. Kurulacak olan bölgede hayvanların yem ihtiyacı, su ve kullanılacak diğer malzemelerin kolayca temin edilebilecektir. Bu bölgede ilk etapta 100 adet düve ve süt sığırı işletmesinin, en az 1 yem fabrikasının bulunması planlanmış daha sonrada günlük 10 ton süt işleme kapasiteli en az 2 mandıra, 1 biyogaz tesisi ve 1 hayvan gübresi işleme ve paketleme tesisinin olması planlanmaktadır.

Osmaniye ilinde bölgesel desteklerden faydalanabilecek sektörler arasında tarımsal alanda entegre hayvancılık yatırımları bulunmaktadır. Bu proje kapsamında kaçak hayvan giriş çıkışı engellenmesi, hayvan hastalıkları kontrol altına alınması ve hayvancılık piyasa fiyatlarının dengede tutulabilmesi hedeflenecektir. Ayrıca Osmaniye Hayvancılık İhtisas Bölgesi'nde bulunan tesislerde yeni iş alanları açılacaktır.

2.24 Hatay Hayvancılık İhtisas Organize Sanayi Bölgesi

Program/Proje Adı:	•**Hatay Hayvancılık İhtisas Organize Sanayi Bölgesi**
Amacı:	•Tarım Stratejik Planı 2013-2017 begesinde yer alan öncelikler doğrultusunda Hatay ilinde Organize Hayvancılık Bölgesi kurularak entegre hayvancılık yapılması
Uygulama Yeri:	•Altınözü/Hatay
Gerekçesi:	•Çiftçiye modern tarım eğitiminin verilmesi ve tanıtım programının uygulanması •Çiftçi ihtiyaçları doğrultusunda fiziksel altyapı ve üstyapısının iyileştirilmesi •Modern ve hijyenik ortamın sağlanması •OSB kurulması için yeterli yatırımcı potansiyelinin bulunması
Faydalanıcıları:	•Hatay ilinde hayvancılık faaliyetlerinde bulunan firmalar
Uygulayıcıları:	•Hatay Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü •Hatay Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü •Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri •Hatay Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği
Uygulama Araçları/Yöntem:	•Hatay Hayvancılık İhtisas Organize Sanayi Bölgesinin kamu yatırım programına alınması
Finansman:	•Kamu Yatırımı
Bölge Planı ile İlişkisi:	•TR63 Bölgesi'nin hayvancılık sektörü üretim değeri artırılacaktır. (TR63 Bölge Planı 2014-2023) •Üretim yeteneğinin geliştirilmesi amacıyla ihtisaslaşmış Organize Sanayi Bölgesi ve Küçük Sanayi Sitesi oluşumları yaygınlaştırılacaktır. (TR63 Bölge Planı 2014-2023)

Hayvancılık, tarım sektöründe kırsal kalkınmanın önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bu alanda Hatay ilinde potansiyelin yeterince gelişmemesi Hatay Hayvancılık İhtisas Bölgesinin ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Altınözü ilçesi Enek bölgesinde kurulacak Tarım ve Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgesi'nde (TDİOSB) hayvancılık ve zeytine dayalı ihtisas OSB bir arada faaliyet gösterecektir.

Altınözü ilçesindeki özel proje kapsamında her biri 120 süt ineği kapasiteli 115 işletmenin yer alması ve yem fabrikalarının kurulması planlanmaktadır. BuHatay Hayvancılık İhtisas OSB içerisinde soğuk hava depoları yer alacaktır. Gübreden enerji üreten biyogaz tesisleri bulunacaktır. Mevcut tesisin izin ve ruhsat çalışmaları hızla devam etmektedir.

Hatay Hayvancılık İhtisas OSB'De bulunan tesislerde en az 1200 kişiye istihdam sağlanması planlanmaktadır. Bu proje ile; çiftçilere modern tarım eğitiminin verilmesi ve tanıtım programının uygulanması, çiftçi ihtiyaçları doğrultusunda fiziksel altyapı ve üstyapısının iyileştirilmesi, TR63 Bölgesinde yem bitkilerinin alanının artırılması, modern ve hijyenik ortamın sağlanması ve dış ticaret hacminde artış hedeflenmektedir.

2.25 Organize Sera Bölgeleri

Program/Proje Adı:	•**Organize Sera Bölgeleri**
Amacı:	•TR63 Bölgesinde tarımsal üretimde katma değeri yüksek üretim uygulamalarının yaygınlaştırılması
Uygulama Yeri:	•TR63 Bölgesi (Hatay-Kahamanmaraş-Osmaniye)
Gerekçesi:	•TR63 Bölgesinin uygun coğrafi şartları ve mevsim koşulları nedeniyle yılda birkaç kez ürün alınabilmesi •Seraların enerji maliyetlerini azaltacak yenilebilir enerji kaynaklarının mevcut olması •Tarımsal üretime katma değer kazandırılması ve daha modern yöntemlerle maliyet etkinliğinin sağlanması
Faydalanıcıları:	•TR63 Bölgesinde seracılık faaliyetlerinde bulunan tarımsal işletmeler ile potansiyel seracılık tarımsal üretici örgütleri
Uygulayıcıları:	•Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı •Özel sektör
Uygulama Araçları/Yöntem:	•Uygulamalı teknik eğitimler ve bilgilendirme faaliyetleri •Destek programları •Özel sektör yatırımları
Finansman:	•DOĞAKA •TKDK
Bölge Planı ile İlişkisi:	•Üretim ve pazarlama teknikleri geliştirilerek TR63 Bölgesinin tarımsal üretim değeri artırılacaktır. (TR63 Bölge Planı 2014-2023) •Kırsalda ekonomik ve sosyal altyapı iyileştirilecektir. (TR63 Bölge Planı 2014-2023)

Tarımsal üretimde önemli bir potansiyeli olan TR63 Bölgesi, aynı zamanda uygun coğrafi şartları ve mevsim koşulları nedeniyle yılda birkaç kez ürün alınabilen özelliğe de sahiptir. TR63 Bölgesi illeri ile benzer özelliklere sahip Mersin ve Antalya illerinde tarımsal üretimdeki katma değeri artıran seracılık uygulamalarının, TR63 Bölgesi'nde de yaygınlaştırılması amacıyla plan dönemi içerisinde seracılık öncelikli çalışma alanlarından birisi olacaktır.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından da teşvik edilen organize sera bölgelerinin kurulmasında uygun koşullara sahip Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinde, aynı zamanda kurulması planlanan seraların enerji maliyetlerini de azaltacak yenilebilir enerji kaynakları mevcuttur.

Halen Hatay ilinde daha modern yöntemler kullanılarak yapılmakta olan sınırlı kapasitedeki seracılık faaliyetlerinin üretim hacminin artırılması, tarımsal üretime katma değer kazandırılması ve daha modern yöntemlerle maliyet etkinliğinin sağlanması amacıyla organize sera bölgeleri uygulamasının yaygınlaştırılması planlanmaktadır.

2.26 Hatay Bitki Sağlığı Kliniği

Program/Proje Adı:	•**Hatay Bitki Sağlığı Kliniği**
Amacı:	•Bitkilerde hastalık ve zararlılardan kaynaklanan sorunların doğru, hızlı, güvenilir ve ekonomik tanısını gerçekleştirerek üreticilere, hastalık ve zararlılarla mücadelede etkili ve ekonomik çözüm önerileri sunmak
Uygulama Yeri:	•Hatay
Gerekçesi:	•Tarımsal üretimde yüksek üretim hacmi ve ürün çeşitliliği •Bitkilerde görülen hastalık ve zararlılarının tanısının doğru şekilde yapılmasının sağlanması •Yanlış uygulamaların yol açacağı kayıpları ve olumsuzlukları ortadan kaldırması •Hastalıklar ve zararlılara karşı entegre mücadele programı oluşturması •Yaş meyve sebze ihracat performansında Hatay ilinin ülkede ön sıralarda gelmesi
Faydalanıcıları:	•Hatay ilinde bitkisel üretim faaliyetlerinde bulunan firmalar
Uygulayıcıları:	•DOĞAKA •Mustafa Kemal Üniversitesi •Hatay Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü •Akdeniz Yaş Sebze ve Meyve İhracatçılar Birliği •İlgili Ticaret ve Sanayi Odaları
Uygulama Araçları/Yöntem:	•İlgili kurum ve kuruluşların işbirliğine dayalı proje teklifi ve bu projenin DOĞAKA ve/veya AB Fonlarıyla desteklenmesi
Finansman:	•DOĞAKA •AB Fonları
Bölge Planı ile İlişkisi:	•Üretim ve pazarlama teknikleri geliştirilerek TR63 Bölgesinin tarımsal üretim değeri artırılacaktır. (TR63 Bölge Planı 2014-2023)

Hatay; tarım alanları, verimli toprak yapısı, elverişli iklim ve diğer doğal şartları ürün deseninde çeşitliliğe, hasatta erkenciliğe, ikinci ürün yetiştirilmesine imkan veren ve yüksek düzeyde tarım potansiyeline sahip olan bir ildir. Hatay ilinin tarım sektörü için oldukça uygun olmasından yola çıkılarak Mustafa Kemal Üniversitesi, Akdeniz Yaş Sebze ve Meyve İhracatçılar Birliği, Antakya Ticaret ve Sanayi Odası, İskenderun Ticaret Odası, Reyhanlı Ticaret ve Sanayi Odası, Kırıkhan Ticaret ve Sanayi Odası, Dörtyol Ticaret ve Sanayi Odası, Erzin Ticaret ve Sanayi Odası işbirliği ile bir platform oluşturulmuş ve Hatay'da Bitki Sağlığı Kliniği kurulmasına yönelik altyapı çalışmaları başlatılmıştır.

Bitki Sağlığı Kliniği Projesinin amacı; bitkilerde hastalık ve zararlılardan kaynaklanan sorunların doğru, hızlı, güvenilir ve ekonomik tanısını gerçekleştirerek üreticilere, hastalık ve zararlılarla mücadelede etkili ve ekonomik çözüm önerileri sunmak ve bu alanda faaliyet gösteren büyük tarım işletmelerinden tarım teşkilatlarına kadar geniş bir kesime bitkide karşılaşılan sorunların giderilmesine yönelik bilgi transferini gerçekleştirmektir. Proje, ilerleyen dönemlerde bölgesel bitki hastalık ve zararlı tanı ağının oluşturulmasını sağlayacak, ulusal bitki tanı ağına bağlanma ve uzun vadede tarımsal güvenlik ağının oluşumuna zemin oluşturacaktır.

Tarım sektöründe yenilikçi uygulamalara zemin hazırlayacak, bilimsel çalışmaların yapılacağı bitki kliniğinin plan dönemi içerisinde kurularak faaliyetlerine başlaması hedeflenmektedir.

3. Bölüm

FİNANSMAN

TR63 Bölge Planı'ndaki Gelişme Stratejisi bölümünde yer alan gelişme eksenleri, öncelik ve tedbirlere yönelik olarak oluşturulan politikaların uygulanabilmesi için çeşitli finansman kaynaklarının kullanılması öngörülmüştür. Bölge Planı finansman kaynaklarının, Ajansın Bölge illerinde uygulayacağı destek programları bütçesinin yanı sıra, Kalkınma Bakanlığı tarafından yayımlanan kamu yatırım programlarında yer alan yatırım projeleri için Bölge illerine tahsis edilecek kamu kaynakları, özel sektör yatırımları ve Avrupa Birliği ve diğer ulusal ve uluslararası kuruluşlardan alınabilecek fon, hibe ve krediler olacağı düşünülmektedir.

Bölge Planında yer alan politikalar için finansman ihtiyacını belirlemek net olarak mümkün olmamakta, belirtilen politikalar çerçevesinde ihtiyaç duyulan kaynak mekan, koşullar ve zamana göre önemli farklılıklar gösterebilmektedir.

Kalkınma ajanslarına genel bütçeden aktarılan payların dışında, ajansların faaliyet bölgesinde yer alan belediyelerden, il özel idarelerinden ve ticaret ve sanayi odalarından mevzuat gereği aktarılacak paylar bulunmaktadır. Her yıl Yüksek Planlama Kurulu Kararı ile kalkınma ajanslarına transfer edilecek merkezi bütçe ödeneği yıllık olarak % 5-10 aralığında artış göstermektedir. Bunun yanı sıra yerel kaynaklardan aktarılan pay da benzer oranlarda artmaktadır.

Buna göre Plan hazırlıklarının yapıldığı 2013 yılında, merkezi bütçe ödenekleri ile yerel paylardan yaklaşık 25 milyon TL kaynak aktarılması planlanan Ajans bütçesine, 2014-2023 yılları arasında yaklaşık 330-350 milyon TL arasında girdi sağlanacaktır.

Bölge Planında yer alan politikaların uygulanmasında Yatırım Programı kapsamında kullanılacak kaynağın tahmininde 2013 yılında Bölge illerine aktarılması planlanan kaynak esas alınmıştır. Bu kaynağın da merkezi bütçe ödeneğine paralel olarak yıllar itibarıyla % 5-10 aralığında artış göstereceği varsayılarak 2014-2023 yılları arasında TR63 Bölgesi illerine yaklaşık 16 milyar TL kamu yatırımı yapılacağı tahmin edilmiştir. Ancak, ulusal ölçekli planlarda önemli altyapı projelerinin öngörüldüğü bölgede, kamu yatırımlarının daha yüksek miktarlarda gerçekleşeceği değerlendirilmektedir.

Bölge Planı uygulamasına özel sektör yatırımlarına sağlanan yatırım teşvikleri de katkı sağlayacaktır. 2009-2013 yılları arasındaki 5 yıllık sürede TR63 Bölgesi'ne yatırım yapmak amacıyla yaklaşık 11 milyar 200 milyon TL tutarında yatırım teşvik belgesi alınmıştır. Plan döneminde başta enerji yatırımları olmak üzere sanayi ve lojistik yatırımlarında çok daha yüksek tutarlarda yatırım potansiyeli olduğu değerlendirilmektedir. Sadece Afşin-Elbistan bölgesinde 12 milyar ABD Doları civarında enerji yatırımı potansiyeli olduğu dikkate alındığında ve TR63 Bölgesi'ndeki özel sektör yatırımlarının plan dönemi içerisinde 40-50 milyar TL olabileceği tahmin edilmektedir.

Bunların yanı sıra KOSGEB, TKDK ve AB kaynaklı diğer destek mekanizmalarının da önceki dönemlere oranla 2014 yılı ile birlikte daha hızlı bir artış göstereceği tahmin edilmektedir. Özellikle 2014 yılı ile birlikte başlayacak yeni dönemde Avrupa

Birliği katılım öncesi fonlarının kullanımında kalkınma ajanslarının etkinliğinin artırılması, yerel projelere aktarılacak kaynaklarda önemli artışları da beraberinde getirecektir.

Diğer taraftan 6360 sayılı Kanun, TR63 Bölgesi'nde özellikle kentleşme ve altyapı yatırımlarına yönelik önemli fırsatları da beraberinde getirmektedir. Söz konusu kanun ile büyükşehir statüsü kazanacak olan Hatay ve Kahramanmaraş illerinde, belediyeler tarafından yapılan yatırımlarda önemli ölçüde kaynak artışı sağlanabilecektir.

Bölge Planında yer alan politikaların finansman ihtiyacının net olarak ortaya konulması zaman içerisinde değişen koşullara ve projelerin uygulanacağı yerlere göre değişiklik göstereceğinden bu bölümde asıl belirtilmek istenilen, politikaların uygulanabilmesi için gerekli finansman büyüklüğünden ziyade bunların uygulanabilmesi için gerekli kaynağın karşılanabilir olduğunu ortaya koymaktır. Gerek Ajans kaynakları ve gerekse kamu yatırımları ve özel sektör kaynakları göz önüne alınarak hazırlanan Bölge Planı, finansman olanakları itibarıyla de uygulanabilir politikalardan oluşmaktadır.

4. Bölüm

İZLEME, DEĞERLENDİRME ve KOORDİNASYON

Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı tarafından yapılan detaylı mevcut durum analizi çalışmaları ve katılımcılık esasına dayalı çalıştaylar doğrultusunda hazırlanan TR63 Bölge Planı 2014-2023 strateji metninde belirlenen stratejilerin gerçekleştirilmesi ve hedeflere ulaşılmasındaki en önemli unsurlardan biri de etkin izleme, değerlendirme ve koordinasyon sürecidir. Plan hazırlıkları DOĞAKA tarafından koordine edilmekle birlikte sadece Ajansın değil, aynı zamanda tüm kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektör ve sivil toplum kuruluşları tarafından da referans kabul edilebilecek bir yapıya sahip olan Bölge Planı uygulamaları, yine DOĞAKA'nın sorumluluğunda ve koordinasyonunda izleme ve değerlendirme süreçlerine tabi olacaktır. Ayrıca, ulusal düzeyde bölgesel planlama sürecinde sorumlu Kalkınma Bakanlığının izleme ve değerlendirme sürecindeki belirleyici rolü göz önünde tutulacaktır.

Plan uygulama sürecinde, Plan metninde yer alan proje ve program öngörülerinin yanı sıra yıllık çalışma programları marifeti ile doğrudan Bölge Planını esas alacak olan DOĞAKA faaliyetlerinin yanı sıra, ilan edilen mali ve teknik destek programları ile kamu ve özel diğer kurum ve kuruluşların faaliyetlerinin Bölge Planında yer alan hedef ve stratejiler çerçevesinde desteklenmesi planlanmaktadır. Bu amaçla Bölge Planının ilgili makamlarca onaylanmasının ardından Bölge genelinde tanıtım toplantıları organize edilerek Planın farkındalığı artırılacak ve Plan metni ile kurum ve kuruluşların kurumsal stratejileri ve faaliyetleri arasındaki eşgüdüm sağlanacaktır.

Ulusal ölçekte ise Kalkınma Bakanlığı başta olmak üzere ilgili Bakanlıkların gerek ulusal gerekse bölgesel planlama ve strateji çalışmalarında, Bölge Planı hedef ve stratejilerinin de yer almasına yönelik tedbirler alınacaktır. Bu tür çalışmalara doğrudan katılımın söz konusu olmadığı durumlarda da inceleme ve görüş bildirme süreçlerinde Bölge Planı esas alınacaktır.

Bölge Planı izleme ve değerlendirme sürecinde, Ajans Yönetim Kurulu ve Kalkınma Kurulu, toplantı dönemlerinde veya acil/önemli durumlarda doğrudan görüş ve önerileri alınmak üzere bilgilendirilecektir. Kalkınma Kurulu üyelerinin, Bölge Planı uygulamalarında aktif olarak yer alması amacıyla, Kurul üyelerinden oluşan odak çalışma komiteleri kurulacak ve komite kararları Kalkınma Kurulu ve Yönetim Kuruluna sunularak uygun görülenler uygulamalara yansıtılacaktır.

Plan döneminin 2014-2023 yılları arasında olacağı ve 2017 yılı ile birlikte yeni bir Kalkınma Planı hazırlığı yapılacağı göz önüne alındığında, ulusal öncelikler doğrultusunda bölgesel stratejilerde de bir revizyon gündeme gelebilecektir. Bu durumda Kalkınma Bakanlığı koordinasyonun gerekli çalışmalar yapılarak Bölge Planı revize edilecektir.

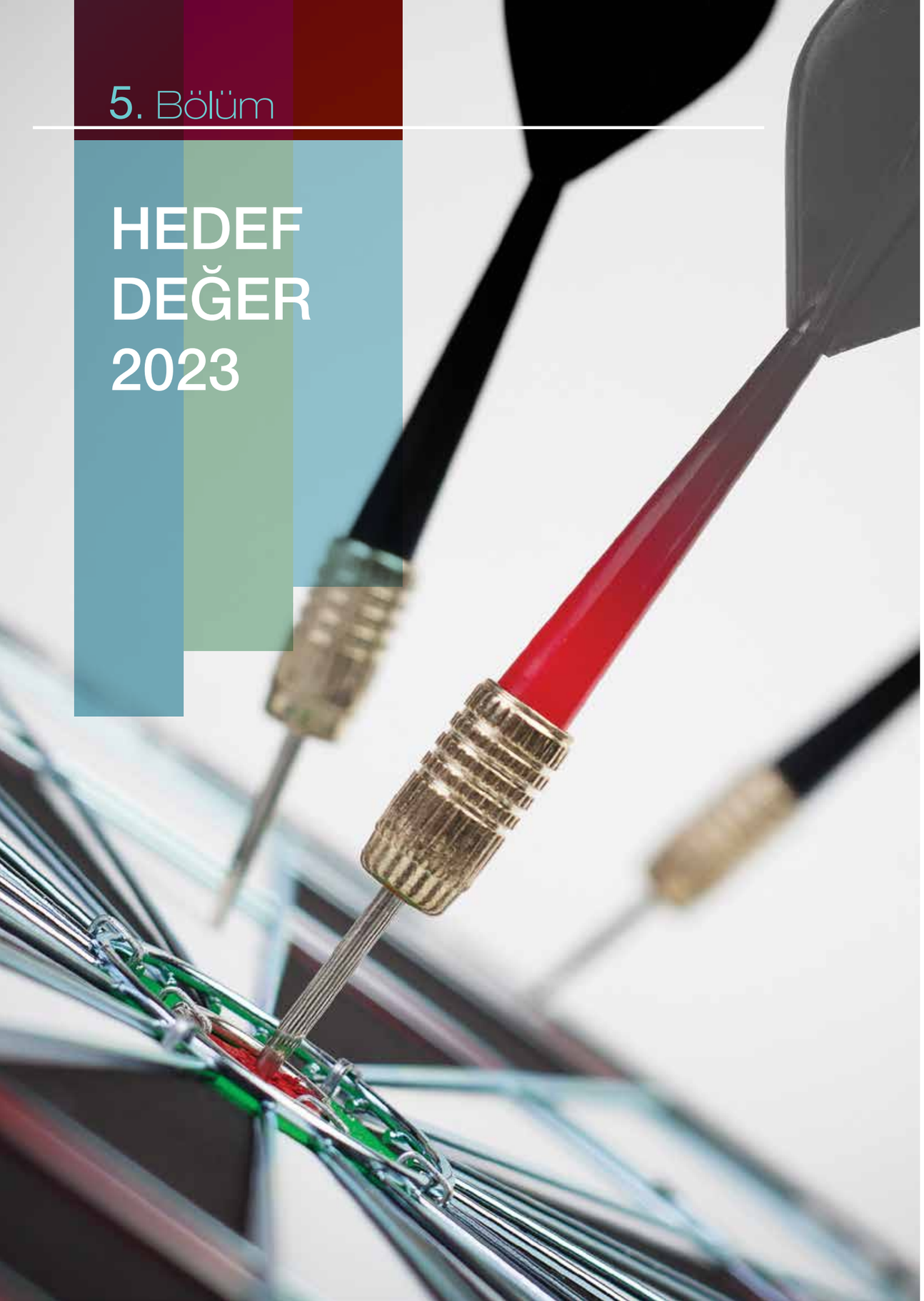

5. Bölüm

HEDEF DEĞER 2023

PERFORMANS GÖSTERGELERİ					
GÖSTERGELER	BİRİM	YIL	MEVCUT DURUM	HEDEF DEĞER	VERİ KAYNAĞI
Üretilen toplam gayrisafi katma değer	Milyar TL	2010	25,6	37	TÜİK
Kişi başına düşen gayrisafi katma değer	TL	2010	8.598	11.200	TÜİK
Türkiye gayrisafi katma değeri içerisindeki payı	%	2010	2,61	3	TÜİK
Toplam ihracat	Milyon ABD Doları	2012	2.911,60	11.000	TÜİK
Toplam ithalat	Milyon ABD Doları	2012	6.297,20	17.500	TÜİK
İhracatın ithalatı karşılama oranı	%	2012	46,24	63	TÜİK
Toplam turist sayısı	Kişi	2011	865.856	1.500.000	Kültür ve Turizm Bakanlığı
İşsizlik oranı	%	2012	9,2	8	TÜİK
Kadınlarda istihdam oranı	%	2012	29,61	35	TÜİK
Kayıt dışı istihdam oranı	%	2012	54	30	TÜİK
Marka tescil sayısı	Adet	2012	696	750	TPE
Patent tescil sayısı	Adet	2012	4	20	TPE
100.000 kişiye düşen hekim sayısı	Adet	2012	117	175	İl Sağlık Müdürlükleri
100.000 kişiye düşen hastane yatağı sayısı	Adet	2012	175	300	İl Sağlık Müdürlükleri
0-1 yaş bebek ölüm hızı	Binde	2012	13,5	10	TÜİK
Mesleki eğitimde derslik başına düşen öğrenci sayısı	Adet	2012	35	35	MEB
Okul öncesi eğitimde derslik başına düşen öğrenci sayısı	Adet	2012	28	20	MEB
Sektörel ortak kullanım alanları sayısı	Adet	2012	Yok	5	Ticaret ve Sanayi Odaları
Uygulamaya başlanılan kümelenme programı sayısı	Adet	2012	Yok	3	Ekonomi Bakanlığı

PERFORMANS GÖSTERGELERİ					
GÖSTERGELER	BİRİM	YIL	MEVCUT DURUM	HEDEF DEĞER	VERİ KAYNAĞI
Uygulamaya başlanılan kümelenme programı sayısı	Adet	2012	Yok	3	Ekonomi Bakanlığı
Kent içi ulaşımda toplam raylı sistem uzunluğu	Km.	2012	0	100	Ulaştırma, Haberleşme ve Denizcilik Bakanlığı
Yatırıma başlanılan/tamamlanan lojistik köy/merkez sayısı	Adet	2012	Yok	4	Ulaştırma, Haberleşme ve Denizcilik Bakanlığı
Kurulu enerjisi potansiyeli (termik)	MW	2012	2.795	8.711	EPDK
Kurulu enerjisi potansiyeli (hidrolik)	MW	2012	1.626	2.275	EPDK
Kurulu enerjisi potansiyeli (rüzgar)	MW	2013	351	498	Türkiye Rüzgar Enerjisi Birliği
Kurulu enerjisi potansiyeli (güneş)	MW	2012	Yok	500	EPDK
Kurulu enerjisi potansiyeli (biyokütle)	MW	2012	Yok	20	EPDK
Türkiye'nin toplam bitkisel üretimindeki payı	%	2012	5,44	5	TÜİK
Türkiye'nin toplam hayvansal üretimindeki payı	%	2012	0,99	2	TÜİK
Faaliyette olan Organize Sanayi Bölgesi sayısı	Adet	2012	6	16	Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müd.
Organize Sanayi Bölgesi'ndeki toplam firma sayısı	Adet	2012	300	700	Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müd.
Katı atık bertarafında düzenli depolama oranı	%	2010	15	60	TÜİK
Arıtma tesisleri ile hizmet verilen nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı	%	2010	27	60	TÜİK
Üretime geçen endüstriyel simbiyoz uygulaması	Adet	2012	Yok	5	Bilim Sanayi ve Teknoloji İl Müd.
Yatırıma geçen lisanslı depo sayısı	Adet	2012	1	5	Gıda, Tarım ve Hauyvancılık İl Müd., Ticaret Borsaları
Tarımsal üretici birliği sayısı	Adet	2012	21	40	Tarım Reformu Genel Müdürlüğü
Termal turizme yönelik işletme sayısı	Adet	2012	5	10	Sağlık Bakanlığı
Kişi başı tarımsal üretim değeri	TL	2011	1.746	2.000	TÜİK
Kişi başı bitkisel üretim değeri	TL	2011	1.606	1.750	TÜİK
Kişi başı hayvansal üretim değeri	TL	2011	140	250	TÜİK
Ortalama konaklama süresi	Gün/kişi	2011	1,3	2,5	Kültür ve Turizm Bakanlığı
Tiyatro Salonu Sayısı	Adet	2012	14	20	Kültür ve Turizm Bakanlığı
Kütüphane Sayısı	Adet	2012	39	50	Kültür ve Turizm Bakanlığı
Sinema Salonu Sayısı	Adet	2012	46	60	Kültür ve Turizm Bakanlığı

6. Bölüm

KAYNAKÇA

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Finansal Türkiye Haritası, 2012

Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Sanayi Strateji Belgesi 2010-2010, 2014

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011 Yılı Değerlendirmesi, 2012

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Sektörel Veriler, http://www.sanayi.gov.tr/DocumentList.aspx?catID=272&moduleID=29&lng=tr, 2013

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Türkiye Sanayi Strateji Belgesi 2011-2014, 2010

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Stratejik Planı 2013-2017, 2012

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Resmi İstatistikler, 2013

DOĞAKA, Hatay - Kahramanmaraş - Osmaniye İlleri Zeytincilik Sektör Raporu ve Fizibilite Çalışması, 2011

DOĞAKA, İskenderun Lojistik Köyü ile Antakya ve Osmaniye Lojistik Destek Merkezleri Master Planı, 2010

DOĞAKA, TR63 Bölgesi Mevcut Durum Analizi 2014-2023, 2013

Ekonomi Bakanlığı, 2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı, 2012

Ekonomi Bakanlığı, Girdi Tedarik Stratejisi ve Eylem Planı 2013-2015, 2012

Ekonomi Bakanlığı, KOBİ İşbirliği ve Kümelenme Projesi, 2012

Ekonomi Bakanlığı, Kümeler İçin Ortak Rekabet Alanları Stratejisi Raporu, 2012

Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, Elektrik Piyasası Üretim Lisansları, 2013

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 2010-2014 Stratejik Planı, http://www.enerji.gov.tr/yayinlar_raporlar/ETKB_2010_2014_Stratejik_Plani.pdf, 2009

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Dünyada ve Türkiye'de Enerji Görünümü, 2012

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Elektrik Enerjisi Piyasası Arz Güvenliği Strateji Belgesi, http://www.enerji.gov.tr/yayinlar_raporlar/Arz_Guvenligi_Strateji_Belgesi.pdf, 2009

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, ENVER (Enerji Verimliliği), http://enver.eie.gov.tr/ENVER.portal, 2013

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü, Türkiye Güneş Enerjisi Potansiyeli Atlası, http://www.eie.gov.tr/MyCalculator/Default.aspx, 2013

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü, Türkiye Rüzgar Enerjisi Potansiyeli Atlası, http://www.eie.gov.tr/YEKrepa/REPA-duyuru_01.html, 2013

EUROSTAT, Population Statistics, http://epp.eurostat.ec.europa.eu, 2013

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Kırsal Kalkınma Planı 2010-2013, 2011

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Tarım Stratejik Planı 2013-2017, 2013

Hatay Valiliği, Hatay İl Turizm Stratejisi ve Eylem Planı, 2012

Hatay Valiliği, Hatay İli Tarım ve Kırsal Kalkınma Stratejik Eylem Planı, 2012

Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlükleri, 2012

Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye İl Özel İdareleri, İl Çevre Düzeni Planları, 2012

Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye İl Özel İdaresi verileri, 2012

Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye İl Sağlık Müdürlükleri, 2012

International Energy Agency, Statistics, http://www.iea.org/statistics, 2013

İskenderun Deniz Ticaret Odası verileri, 2013

Kahramanmaraş Valiliği, Kahramanmaraş İl Turizm Stratejisi ve Eylem Planı, 2012

Kahramanmaraş Valiliği, Kahramanmaraş İli Tarımsal Yatırım ve Üretim Stratejik Planı, 2012

Kalkınma Bakanlığı, BGUS, Bölgesel Gelişme Vizyonu ve Stratejileri, 2013

Kalkınma Bakanlığı, Sosyal Destek Programı, 2013

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türkiye Turizm Strateji-2023 Belgesi, 2007

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türkiye Turizm Stratejisi (2023), 2013

Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü İnternet Sitesi

Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü verileri, 2012

Mersin Karayolları Bölge Müdürlüğü, 2012

Milli Eğitim Bakanlığı, 2010-2014 Stratejik Planı, 2010

OECD, Health At A Glance Europe, 2012

OECD, Population Density, http://www.oecd-ilibrary.org, 2012

OECD, Population Growth Rate, http://stats.oecd.org, 2013

Osmaniye Valiliği, Osmaniye İl Turizm Stratejisi ve Eylem Planı, 2012

Resmi Gazete, Enerji Verimliliği Strateji Belgesi 2012- 2023, http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/02/20120225-7.htm, 2013

Resmi Gazete, On üç ilde büyükşehir belediyesi ve yirmi altı ilçe kurulması ile bazı kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde değişiklik yapılmasına dair 6360 sayılı kanun, http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121206-1.htm, 2013

Tarım Reformu Genel Müdürlüğü verileri, 2012

TBMM, 10. Kalkınma Planı Metni, www.tbmm.gov.tr, 2013

The World Bank, Logistics Performance Index Report, 2014

TINA Türkiye Ortak Girişimi, Türkiye'nin Ulaştırma Altyapısı İhtiyaç Değerlendirmesi Sonuç Raporu, 2007

TOBB, Türkiye Ulaştırma ve Lojistik Meclisi Sektör Raporu, 2011

Türkiye Çelik Üreticileri Derneği, http://www.dcud.org.tr/tr/page.asp?id=12, 2012

Türkiye İhracatçılar Meclisi, İhracat Rakamları, http://www.tim.org.tr/tr/ihracat-ihracat-rakamlari-tablolar.html, 2013

Türkiye İstatistik Kurumu, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2012

Türkiye İstatistik Kurumu, Bölgesel İstatistikler, http://tuikapp.tuik.gov.tr/ulusalhesapapp/bolgeselgskd.zul, 2012

Türkiye İstatistik Kurumu, Çevre İstatistikleri, 2010

Türkiye İstatistik Kurumu, Dış Ticaret İstatistikleri, 2012

Türkiye İstatistik Kurumu, Doğum istatistikleri, 2012

Türkiye İstatistik Kurumu, Tarım İstatistikleri, 2012

Türkiye İstatistik Kurumu, Ulaştırma İstatistikleri, 2012

Türkiye İstatistik Kurumu, Ulusal Hesaplar, 2012, http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13455

Türkiye Rüzgar Enerjisi Birliği, Türkiye Rüzgar Enerjisi İstatistik Raporu, 2013

Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı, İskenderun Körfezi'nde Endüstriyel Simbiyoz Projesi, http://www.endustriyelsimbiyoz.org, 2013

TÜRKONFED, Orta Gelir Tuzağından Çıkış, Hangi Türkiye?, http://www.turkonfed.org/Administrator/Userfiles/Documents/PDF/Raporlar/OGT%20Raporu%20Cilt%20II.pdf, 2013

World Tourism Organization, http://dtxtq4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/2_international_tourism_receipts_us_billion.pdf, 2013

World Tourism Organization, http://media.unwto.org/en/press-release/2013-05-15/international-tourism-receipts-grew-4-2012, 2013

7. Bölüm

TR63 BÖLGESİ 2014-2023 BÖLGE PLANI HAZIRLAMA EKİBİ

Onur YILDIZ	Genel Sekreter
Oğuz ALİBEKİROĞLU	Program Yönetimi Birimi, Birim Başkanı
Serdar ÇINAR	Sektörel Destekler ve Planlama Birimi, Birim Başkanı
Ahmet TEKTAŞ	Sektörel Destekler ve Planlama Birimi, Uzman
Erva Zeynep BUDAK	Sektörel Destekler ve Planlama Birimi, Uzman
Mustafa Emre NAKIŞ	Sektörel Destekler ve Planlama Birimi, Uzman

Planın hazırlanmasında yaptıkları çok değerli katkılardan dolayı Yönetim Kurulu ve Kalkınma Kurulu üyelerimize, Kalkınma Bakanlığı yönetici ve çalışanlarına, bölgedeki tüm kamu kurumları, sivil toplum örgütleri ile işletmelere, ilçe çalıştaylarında yer alan tüm katılımcı ve paydaşlarımıza ve Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı çalışanlarına teşekkür ederiz.

8. Bölüm

PLAN KAPSAMINDA DÜZENLENEN TOPLANTILARA KATILIM VE KATKI SAĞLAYAN PAYDAŞLAR

"Bölge Planı hazırlık sürecine katılımları, değerli görüş öneri ve değerlendirmeleri ile katkı veren paydaşlarımıza teşekkür ederiz."

04.07.2013 TARİHLİ YÖNETİM KURULU ÜYELERİ

ADI SOYADI	KURUM / KURULUŞ ADI
M. CELALETTİN LEKESİZ	HATAY VALİLİĞİ
DOÇ. DR. LÜTFÜ SAVAŞ	ANTAKYA BELEDİYESİ
MEHMET GÜLEN	HATAY İL GENEL MECLİSİ
HİKMET ÇİNÇİN	ANTAKYA TİCARET VE SANAYİ ODASI
ŞÜKRÜ KOCATEPE	KAHRAMANMARAŞ VALİLİĞİ
MUSTAFA POYRAZ	KAHRAMANMARAŞ BELEDİYESİ
MUSTAFA ÖZSOY	KAHRAMANMARAŞ İL GENEL MECLİSİ
KEMAL KARAKÜÇÜK	KAHRAMANMARAŞ TİCARET VE SANAYİ ODASI
CELALETTİN CERRAH	OSMANİYE VALİLİĞİ
KADİR KARA	OSMANİYE BELEDİYESİ
SELÇUK ACAR	OSMANİYE İL GENEL MECLİSİ
MURAT TEKE	OSMANİYE TİCARET VE SANAYİ ODASI

27.05.2013 ve 28-29.08.2012 TARİHLİ KALKINMA KURULU TOPLANTILARI

ADI SOYADI	KURUM / KURULUŞ ADI
ABDULHAY DENİZLİ	ANTAKYA ZİRAAT ODASI
ABDULKADİR TEKSÖZ	HATAY ESNAF VE SANATKARLARI ODALARI BİRLİĞİ
AHMET ABDULLAHOĞLU	ANTAKYA GAZETECİLER CEMİYETİ
AHMET BULANIK	HATAY ÇALIŞMA VE İŞKURUMU İL MÜDÜRLÜĞÜ
AHMET DOKGÖZ	İSKENDERUN I. ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ
ALİ MURATOĞLU	ANTAKYA ORGANİZE SANAYİ BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ
AYDIN KURAN	HATAY VALİLİĞİ İL PLANLAMA VE KOORDİNASYON MÜDÜRLÜĞÜ
AYDIN TOKSÖZ	HATAY GENÇ İŞADAMLARI DERNEĞİ
AYDIN TÜFEKÇİ	HATAY GIDA TARIM VE HAYVANCILIK İL MÜDÜRLÜĞÜ
BÜLENT KARACA – ORHAN ÇALIM	REYHANLI TİCARET BORSASI
BÜLENT KAVSAK	DENİZ TİCARET ODASI İSKENDERUN ŞUBESİ
DİLEK KARADENİZ	HATAY KADIN GİRİŞİMCİLER DERNEĞİ
DR. ALİ KAYA	HATAY VAKIFLAR BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ
DR. YUSUF CİVELEK	İSKENDERUN BELEDİYESİ
GÜLAY GÜL	HATAY SANAYİCİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ
HACI HASAN ÖZYİĞİT	DÖRTYOL KAYMAKAMLIĞI
HÜSNÜ SALİH GÜDER	MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
İZZET KAKİL	ANTAKYA BELEDİYESİ
LEVET HAKKI YILMAZ – HALİL ŞAHİN	İSKENDERUN TİCARET VE SANAYİ ODASI
LOKMAN YEŞİLKAYA	HATAY BİLİM SANAYİ VE TİCARET İL MÜDÜRLÜĞÜ
MEHMET ALİ KUSEYRİ	ANTAKYA TİCARET BORSASI
MEHMET CAVİT ALKAN	ALTINÖZÜ BELEDİYESİ
MELİH MELİK KARA	HATAY ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK İL MÜDÜRLÜĞÜ

MİTHAT NEHİR	SAMANDAĞ BELEDİYESİ
MUHİTTİN ŞAHİN	HATAY İL ÖZEL İDARESİ
MURAT SAKMAN	KIRIKHAN BELEDİYESİ
MURAT YAPAR	HATAY BELEDİYELER BİRLİĞİ
NEJDET ÖZKUL	PAYAS ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ
ORHAN ERGİN	KIRIKHAN İŞADAMLARI VE SANAYİCİLER DERNEĞİ
ÖKKEŞ KULAKOĞLU	TÜRKİYE İSATATİSTİK KURUMU HATAY BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ
RECEP ATAKAŞ – MEHMET AKINCI	İSKENDERUN SANAYİCİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ
SELEHATTİN ESKİOCAK – HAYRETTİN ÇOLAKOĞLU	ANTAKYA TİCARET VE SANAYİ ODASI
ŞABAN EKİNCİ	DÖRTYOL GİRİŞİMCİ İŞADAMLARI DERNEĞİ
TOLGA POLAT	YAYLADAĞI KAYMAKAMLIĞI
ÜMMÜHAN ERYURT – YAVUZ AÇIKBAŞ	HATAY KÜLTÜR VE TURİZM İL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜNSAL UMUL	AKDENİZ İHRACATÇI BİRLİKLERİ ANTAKYA İRTİBAT BÜROSU
YILMAZ DÖNMEZ	ZEYTİN VE Z.YAĞI ÜR., Z.YAĞI FAB. VE İŞLT.Nİ KORUMA DERNEĞİ
AHMET DURAN BALSUYU	KAHRAMANMARAŞ TİCARET BORSASI
AHMET KUYBU	KAHRAMANMARAŞ ESNAF VE SANATKARLAR ODALARI BİRLİĞİ
ALİ ARIKCAN	KAHRAMANMARAŞ KIRMIZI BİBERCİLER DERNEĞİ
ALİ ARPASATAN	KAHRAMANMARAŞ SANAYİCİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ
AV. DURMUŞ KÜÇÜK	ELBİSTAN BELEDİYESİ
AV. MUSTAFA TAŞHAN	TÜRKOĞLU BELEDİYESİ
BEKİR SITKI CAN	AFŞİN TİCARET VE SANAYİ ODASI
CEVDET KABAKÇI	KAHRAMANMARAŞ BELEDİYESİ
DR. ÖMER SÜHA USLU	KAHRAMANMARAŞ TKDK İL KOORDİNATÖRLÜĞÜ
DR.SADIK GÖZEK	KOSGEB KAHRAMANMARAŞ HİZMET MERKEZİ MÜDÜRLÜĞÜ
ERDAL KANBUR	KAHRAMANMARAŞ TANITMA VE TURİZM DERNEĞİ
EROL ÖNER	KAHRAMANMARAŞ RADYO TELEVİZYON YAYINLARI A.Ş. (AKSU TV)
FAZLI AYDOĞAN	AFŞİN BELEDİYESİ
HANİFİ ÖKSÜZ – ŞAHİN BALCIOĞLU	KAHRAMANMARAŞ TİCARET VE SANAYİ ODASI
HARUN ESKİGÜN	PAZARCIK- NARLI İŞADAMLARI DERNEĞİ
HÜSAMETTİN BULUT	KAHRAMANMARAŞ VALİLİĞİ İL PLANLAMA VE KOORDİNASYON MÜDÜRLÜĞÜ
HÜSEYİN TOPÇUOĞLU	KAHRAMANMARAŞ ZİRAAT ODASI
KAMİL DALKARA	PAZARCIK BELEDİYESİ
MEHMET ERGÜCEN	KARTALKAYA SOL SAHİL SULAMA BİRLİĞİ
MEHMET SERTPOLAT	KAHRAMANMARAŞ AİLE VE SOSYAL HİZMETLER İL MÜDÜRLÜĞÜ
MEHMET TEMİZEL	KAHRAMANMARAŞ ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ
METİN MAYTALMAN	ELBİSTAN KAYMAKAMLIĞI
MUSTAFA ANTEPLİOĞLU – SERVET GÜNGÖR	KAHRAMANMARAŞ İL ÖZEL İDARESİ
MUSTAFA PAKSOY	ELBİSTAN TİCARET VE SANAYİ ODASI
MUSTAFA SARIKAYA	PAZARCIK KAYMAKAMLIĞI
NESİH TANRIVERDİ	KAHRAMANMARAŞ BİLİM, TEKNOLOJİ VE SANAYİ İL MÜDÜRLÜĞÜ
OSMAN GEMCİ	KAHRAMANMARAŞ LİDER İŞADAMLARI DERNEĞİ
PROF DR UĞUR YILDIRIM	SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
PROF. DR MEHMET FATİH KARAASLAN	SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SAYİM ATA	KAHRAMANMARAŞ ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK İL MÜDÜRLÜĞÜ
SEFA ÖNGEL	KAHRAMANMARAŞ KİŞİSEL GELİŞİM VE SİNERJİ DERNEĞİ
SEYDİHAN KÜÇÜKDAĞLI	KAHRAMANMARAŞ KÜLTÜR TURİZM İL MÜDÜRLÜĞÜ
YEMLİHA ÖKSÜZ –METİN ÖZDEMİR	KAHRAMANMARAŞ ARICILAR BİRLİĞİ

YRD.DOÇ.DR. RAMAZAN HURÇ	GÖKSUN BELEDİYESİ
A.BAHADIR SEZGİN	OSMANİYE ZİRAAT ODASI
ABDULKADİR ŞAHİN	OSMANİYE ÇALIŞMA VE İŞKURUMU İL MÜDÜRLÜĞÜ
AHMET KIRGIN	OSMANİYE BELEDİYESİ
AHMET TABUR	OSMANİYE İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ
ALİ CİHANGİR	OSMANİYE AKTİF GAZETECİLER CEMİYETİ
CAFER ÇAKIRTAŞ	OSMANİYE BİLİM TEKNOLOJİ VE SANAYİ BAKANLIĞI İL MÜDÜRÜ
DR. MEHMET CİNGÖZ	OSMANİYE İL SAĞLIK MÜDÜRLÜĞÜ
FARUK PİLGE	HİZMET KALKINMA VAKFI
HASAN KASTAL	KADİRLİ TİCARET ODASI
HÜSEYİN KARALAR	OSMANİYE İL ÖZEL İDARESİ
İBRAHİM SAĞLAM	OSMANİYE GIDA TARIM VE HAYVANCILIK İL MÜDÜRLÜĞÜ
MAHMUT KETEN	OSMANİYE GİRİŞİMCİ İŞADAMLARI DERNEĞİ
MEHMET ALİ BESEN – HAKAN ERSOY	OSMANİYE TİCARET VE SANAYİ ODASI
MEHMET ARSLAN	OSMANİYE İL ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK MÜDÜRLÜĞÜ
MEHMET ÇAPAR	OSMANİYE ESNAF VE SANATKARLAR ODALARI BİRLİĞİ
MEHMET MART	OSMANİYE VALİLİĞİ İL PLANLAMA VE KOORDİNASYON MÜDÜRLÜĞÜ
MEHMET SİYAHOĞLU	DÜZİÇİ SANAYİCİ İŞADAMLARI DERNEĞİ
MUHİTTİN AKKAYA	KADİRLİ GİRİŞİMCİ İŞADAMLARI DERNEĞİ
MURAT ALTUNDİŞ	BAHÇE BELEDİYESİ
ÖKKEŞ DEMİR	OSMANİYE GENÇLİK VE SPOR İL MÜDÜRLÜĞÜ
ÖMER TARHAN	KADİRLİ BELEDİYE BAŞKANLIĞI
PROF.DR.ORHAN BÜYÜKALACA	KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
SAİT ÇENET	OSMANİYE TİCARET BORSASI
ŞEVKET ŞAHİN	DÜZİÇİ ATALAN TARIMSAL KALKINMA KOOPARATİFİ
TURGUT ÇALIŞKAN	OSMANİYE ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ
ZAFER ASKER	OSMANİYE KÜLTÜR TURİZM VE KALKINDIRMA DERNEĞİ

BÖLGE PLANI WEB SİTESİ VE TOPLANTILAR/GÖRÜŞMELER ARACILIĞIYLA BÖLGE PLANI ANKETİNE KATILIM SAĞLAYANLAR

ADI SOYADI	KURUM / KURULUŞ ADI
ADİL GÜVEN	ZENO MOBİLYA SAN VE TİC.LTD.ŞTİ
CENK ÖZBAYKAL	DOĞAKA
DUYGU PEHLİVAN	DOĞAKA
EMİNE KÖSE	İSKENEDERUN AĞIZ VE DİŞ SAĞLIĞI MERKEZİ
ERDAL İLBAY	DOĞAKA
FİLİZ OKTAY	SAMANDAĞ
GÜRKAN BAYTAR	SAĞLIK BAKANLIĞI
HAKAN DALGAÇ	SYBAC GÜNEŞ ENERJİSİ ÜRETİM AŞ.
HALİL SUNAÇ	DOĞAKA
İBRAHİM YAŞAR	DOĞAKA
M. TAYAR YANAR	ADANA ABİGEM
MEHMET MURAT CAMUZ	AYKA ZİRAİ TARIM İLAÇLAMA
MEHMET ONUR TOKDEMİR	DOY TÜK
MEHMET TINAZ	ERZİN İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜD.
METE GÜVEN	
MURAT SÖKER	TIBBİ MÜMESSİL
MUSTAFA BARIŞ ARSLANTAŞ	MEB
MÜFİDE NESLİOĞLU	MUHTAR AHMET YİĞİT ORTAOKULU
NİMET ÇAM	SMMM
NURİYE GURES	MKÜ

ÖZKAN DİNÇ	ADANA ABİGEM
ÖZLEM ÇELENK	HATAY HALK SAĞLIĞI
SADULLAH UYSAL	
SERKAN KURT	VERGİ DENETİM KURULU
TUĞÇE ALTUN	DOĞAKA
UĞUR DEMİRBİLEK	TRÜF ÇİFTÇİLİK KURULUM LTD ŞTİ
YAKUP SARIDAŞ	YARSELİ İLKOKULU
YUSUF GÖVCE	KOSGEB HATAY HİZMET MÜDÜRLÜĞÜ
YUSUF İHSAN UYSAL	MİLLİ EĞİTİM
YUSUF ZİYA APAYDIN	
AHMET FERHUN EĞERCİ	EFE ORGANİZASYON
ALİ HAMZA PEHLİVAN	GÖKSUN KAYMAKAMLIĞI
BEYDA ŞERBETÇİ	ÖĞRENCİ
DOĞAN GÜL	RENAULT
HALİM BAYRAKTAR	GÖKSUN KAYMAKAMLIĞI
HAYRİ UYDURAN	İLÇE GIDA TARIM VE HAYVANCILIK MÜDÜRLÜĞÜ
M.FATİH BOZAN	AFEY TEKSTİL
MEHMET AKİF KILINÇ	
MEHMET BİLGİÇ	VERA BAHARAT
MEHMET ÇAVDAR	80. YIL İLKOKULU - ORTAOKULU
MEHMET KAPLAN	MARGİS TEKSTİL
MUSTAFA CEYLAN	CEYLAN PLASTİK
MUSTAFA KURTAR	KAMU KURULUŞU
ONUR TÜRKOĞLU	ELBİSTAN TİCARET MESLEK LİSESİ
OSMAN BEDRETTİN GEMCİ	KİPAŞ DENİM İŞLETMELERİ A.Ş.
ÖMER KÖPRÜLÜ	GÖLCÜ KARDEŞLER LTD.ŞTİ
RAMAZAN KÖK	MALİYE BAKANLIĞI
RECEP KARABAY	
SİNAN LAFVERMEZ	MİLLİ EĞİTİM
TUNCAY KAZANCI	KAHARAMANMARAŞ KENT KONSEYİ GENEL SEKRETERİ
UĞUR YILDIRIM	KSÜ
YÜKSEL BOZDAĞ	KAHRAMANMARAŞ VALİLİĞİ
ABDULLAH AMBARCIOĞLU	AMBARCIOĞLU TİCARET
ABDULLAH ÇİFTÇİ	KÖY KALKINMA SÜT KOOPERATİFİ
ABDULLAH DEMİRAL	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
ABDULLAH G. AKBUDAK	SUMBAS TOPLUM SAĞLIĞI MERKEZİ
ABDULLAH YAŞAR	AKDEM İLKOKULU
ABDURRAHMAN TÜRKOĞLU	OSMANİYE TİCARET VE SANAYİ ODASI
ABDÜLRAHİM ÇOLAKEROL	KIZILÖMERLİ ORTAOKULU
ADEM GAZİBEYOĞLU	GAZİBEYOĞLU KURUYEMİŞ
ADEM KOLLU	KADİRLİ ATATÜRK A. SAĞLIK MESLEK LİSESİ
ADEM KÜPELİ	BEYOĞLU YEMEKÇİLİK
ADNAN SARAÇ	MALİ MÜŞAVİRLİK
AHMET ANDIRIN	ÜMİT GIDA SANAYİ
AHMET ARIK	CEVDETİYE BELEDİYESİ
AHMET ERGEN	MALİ MÜŞAVİRLİK
AHMET GÖK	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
AHMET İSPİR	SUMBAS YBO
AHMET KANAT	
AHMET VEFA YARGICI	SEZİN TOPTAN GIDA

AHMET YAŞAR	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
AKİF ARSLAN	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
ALAEDDİN YÖRÜK	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
ALİ BALKIZ	CEMİL OTO ELEKTRİK
ALİ BORA	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
ALİ ERÇETİN	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
ALİ İSPİR	KADİRLİ TİCARET ODASI BŞK.
ALİ KARAPÜR	MALİ MÜŞAVİRLİK
ALİ KÖYLÜOĞLU	ALİBEYLİ BELEDİYESİ
ALİ ÖZYURT	EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ
ALPARSLAN KOCAĞ	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
ALPASLAN OCAK	İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ
ALPASLAN YAŞAR	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
ALPER YUNUS BİLDİRİCİ	ZAMAN TOR. YOY MÜH.
ALPTUĞ AKSOY	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
AYKUT EMNİYET	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
AYŞE N. BALI	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
AYTEN SUMBAS	
AZİZE ATAR	İSTANBUL BİLİM ÜNİVERSİTESİ
BAKİ ARSLAN	MALİ MÜŞAVİRLİK
BAKİ KIRPIK	ALİBEYLİ İLKOKULU
BARIŞ KILINÇ	İL GIDA TARIM VE HAYVANCILIK MÜDÜRLÜĞÜ
BEKİR KAYA	YARBAŞI BELEDİYESİ
BEYAZIT SARIYILDIRIM	
BİLAL KAVLAK	KAVLAKOĞLU GIDA SANAYİ
BÜLENT ÖNAL	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
CANAN GONCA	KAPTAN DANIŞMANLIK
CEMAL TOSUNOĞLU	KLAS ELEKTRONİK
CENGİZ NAM	TATBİKAT ORTAOKULU
CENNET ESKAL	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
CENNET TOR	MAKBULE HANIM ANAOKULU
CEREN DİLAN TEMEL	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
CEYHUN YÜKSELİR	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
CİHAT YEŞİLDEMİR	ELLEK BELEDİYESİ
COŞKUN ÖZALP	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
ÇAĞATAY DUMAN	CEVDETİYE BELEDİYESİ
ÇİĞDEM ÖZDEMİRLER	MALİ MÜŞAVİRLİK OFİSİ - OKAD DANIŞMANLIK
DURMUŞ YARIMPABUÇ	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
DURSUN ÇOMALAK	YARBAŞI BELEDİYESİ
ELİF DERYA ÜBEYLİ	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
EMEL ARPACI	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
EMİNE SARIOĞLU	OSMANİYE TİCARET VE SANAYİ ODASI
EMRAH KUTLU	
ERAY ÇETİN	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
ERDAL ARSLAN	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
ERDİNÇ KADIOĞLU	DOĞAKA
ERDOĞAN KADIOĞLU	KADIOĞLU TARIM
ERGİN KABUL	KABULLER A.Ş.
ERGÜN KARA	İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ
ERSİN HÖBEK	

ERSİN ÜNAL	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
ERTAÇ HÜRDOĞAN	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
EYÜP ABDİL	AKPARTİ
EYÜP ÇOLAK	SUMBAS İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜD.
EYYUP DEMİRDAŞ	KUYUMCULUK
FATİH ÇELİK	TUNA GIDA PAZARLAMA
FATİH KARAGÜZEL	ELLEK İLKOKULU
FATİH TEVİN	İL GIDA TARIM VE HAYVANCILIK MÜDÜRLÜĞÜ
FATMA AKÇA	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
FATMA DELİKİŞİ	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
FATMA GAZİBEYOĞLU	GAZİBEYOĞLU KURUYEMİŞ
FATMA GÜRBÜZ	OSMANİYE DEVLET HASTANESİ
FATMA NUR ÖZERLİ	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
FERHAN COŞKUN	ELLEK BELEDİYESİ
FERHAT FATİH ÖZGÜR	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
FERİDUN DEMİR	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
FİKRET SOYDEMİR	CEVDETİYE BELEDİYESİ
FİKRET UNLU	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
GAMZE SAVAŞ	
GÖKHAN AVLUKYARI	ALİBEYLİ İLKOKULU
GÖKHAN SARIASLAN	
GÜLNUR ÖZDEMİR	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
GÜLSER ÖZKARŞIYAKALI	
GÜNALP VURAL	
GÜNER ARSLAN	UĞRAK FIRIN
HACI ŞAHİN	VİTAMİN SÜT
HALEF DİZLEK	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
HALEF DİZLEK	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
HALİL ÇİFTÇİ	OFİSSA OFİS MOBİLYA
HALİL EROL	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
HAMİDE KARAMAN	
HANDE DEMİR	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
HANİFİ ŞEN	MALİ MÜŞAVİRLİK
HARUN BÜLBÜL	
HASAN KARADELİ	MEHMETLİ BELEDİYESİ
HAYDAR KAVCI	BAHÇE CANSAN ORTAOKULU
HİLAL KOCAMAZ	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
HİLMİ İSİLİ	DÜZİÇİ TİMES
HULUSİ MART	YARBAŞI BELEDİYESİ
HURİ BİÇER	SUMBAS LİSESİ
HÜLYA KELEŞ	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
HÜSEYİN BİÇER	CEVDETİYE BELEDİYESİ
HÜSEYİN DEMİRCİ	BEYDAĞI ARICILIK SAN.TİC.LTD.ŞTİ
HÜSEYİN GÜL	SUMBAS LİSESİ
HÜSEYİN SARICA	BEYOĞLU KUNDURA SAN. TİC.
HÜSEYİN VELİOĞLU	VELİOĞLU DOĞRAMA
İBRAHİM GÖK	CEVDETİYE BELEDİYESİ
İBRAHİM YEŞİLTEPE	YEŞİLTEPE ET MARKET
İDRİS ÖNDER	OSMANİYE TİCARET BORSASI
İLHAMİ ÖNAL	CEVDETİYE BELEDİYESİ

İLHAN ELA	ELA GIDA PAZARLAMA
İNCİ ANDIRIN	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
İSHAK ZEVKİ ERSOY	DANIŞMAN
İSMAİL KARABÖRK	
İSMAİL YÜCEL	YARBAŞI BELEDİYESİ
İSMET GÖKÇE	ATALAN BELEDİYESİ
KEMAL KOLLU	
KERİMCAN ÇELEBİ	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
KURBAN YAŞAR	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
LEVENT ALİBEKİROĞLU	İL ÖZEL İDARESİ
M. FATİH BİLAL ALODALI	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
MAHMUT GÜNDÜZ	MALİ MÜŞAVİRLİK
MAHMUT KETEN	KETSAN LTD. ŞTİ.
MEHMET AKİF ERSOY	OSMANİYE TİCARET VE SANAYİ ODASI
MEHMET AKTUĞ	SUMBAS BELEDİYESİ
MEHMET AKTUĞ	SUMBAS BELEDİYESİ
MEHMET CİHANGİR	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
MEHMET ÇELİK	MALİ MÜŞAVİRLİK
MEHMET EKER	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
MEHMET GÜMÜŞ	GEZER KAMYONCU
MEHMET KURTBAŞ	ARGAR LPG DOLUM A.Ş.
MEHMET TAHİR ERDİNÇ	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
MEHTAP KARAMANOĞLU	AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR İL MÜD.
MİTHAT KILIÇ	ARDA GIDA PAZARLAMA
MUHAMMED MURAT AKSOY	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
MUHSİN MART	YARBAŞI BELEDİYESİ
MUKADDES ERKOÇAK	
MURAT AVCI	FATİH EĞİTİM, KÜLTÜR VE GENÇLİK DERNEĞİ
MURAT OĞUZ	OSMANİYE TİCARET VE SANAYİ ODASI
MURAT TÜRK	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
MURTAZA ÇİL	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
MUSA GÖRGEL	EMS PARK ERKEK GİYİM
MUSTAFA ÇAPAR	YARBAŞI BELEDİYESİ
MUSTAFA DENİZ KUYLUK	İL ÖZEL İDARESİ
MUSTAFA FEDAİ ÇAVUŞ	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
MUSTAFA KELEŞ	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
MUSTAFA KESKİN	BAHÇE KAYMAKAMLIĞI SYDV
MUSTAFA ÖNAL	YARBAŞI BELEDİYESİ
MUSTAFA REMZİ SOLAK	YAGEM BİLİŞİM DANIŞMANLIK
MUSTAFA SERİN	KADİRLİ AV SPORLARI DER. BŞK.
MUSTAFA TAMER	HUBUBAT
MUSTAFA TANÇ	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
MUSTAFA ULUDOĞAN	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
NAMIK ÖZER	ÖZER EMLAK İNŞAAT
NECATİ GÜL	CEVDETİYE BELEDİYESİ
NERMİN BAHÇİ	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
NİMET ÇİL	
NURİ ERDEM	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
OĞUZ İLA	TÜYSÜZ BELEDİYESİ
OKAN GÜVENSOY	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ

ONUR BOR	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
OSMAN AVCIOĞLU	SUMBAS ORTAOKULU
OSMAN VARIŞLI	CEVDETİYE BELEDİYESİ
OSMAN ZİYAN	ZİYANOĞLU FİDANCILIK
Ö LÜTFİ ÇİLOĞULLARI	YARBAŞI BELEDİYESİ
Ö.FARUK ÖZBAHAR	
ÖKKEŞ AKSOY	YARBAŞI BELEDİYESİ
ÖNDER KAŞKA	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
ÖNSAL ÇAĞATAY TABUR	
RABİYA KALLİ	
SALİH GÜVEN	SİSSAN MAKİNE
SAMİ GÜRBÜZ	ÜÇÜZ TARIM
SEDA NUR DUMAN	OSMANİYE TİCARET VE SANAYİ ODASI
SEHA TATLIER	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
SELAHATTİN BEYAZ	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
SELAHATTİN BEYAZ	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
SELVER İNCE	MAKBULE HANIM ANAOKULU
SEMRA ALÇI	
SERVATİ ÇATALBAŞ	OGİAD
SERVET KÖNİ	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
SERVET ÖNAL	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
SİBEL YİĞİT	KADİRLİ BELEDİYESİ
SONER SOYDEMİR	CEVDETİYE BELEDİYESİ
SONGÜL KARA	OSMANİYE TİCARET VE SANAYİ ODASI
SÜLEYMAN BÖRKLÜ	OSMANİYE TİCARET BORSASI
ŞABAN ÜNAL	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
ŞEYMA BULUT	ELİF İSTANBUL OPTİK
ŞULE ÜNLÜTÜRK	OSMANİYE ESNAF VE SANATKARLAR OD. BİRLİĞİ
TARIK BARAN	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
TEVFİK ÇİFTÇİ	GAZİ İLKOKULU
TEYFİK CESURER	EBRAR PLASTİK
TUĞRUL TALASLIOĞLU	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
UĞUR KARA	
VEYİS ÖNDAŞ	AKDENİZ TARIM
VOLKAN TUHANİOĞLU	AKÇATAŞ İLKOKULU
YAVUZ COŞKUN	TOPTAN GIDA
YELİZ TOMAS	
YEŞİM ŞENDUR	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
YILMAZ BAL	SUMBAS YBO
YILMAZ KIRPIK	MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
YUNUS ÖNER	
YUSUF YILMAZ	SUMBAS YBO
YÜKSEL ATALAY	YÜKSEL İNŞAAT
YÜKSEL ÇEBİŞ	YEŞİLYAYLA ORTAOKULU
ZAFER KOCA	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
ZEHAN KESİLMİŞ	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
ZEKİ GÜZEL	YARBAŞI BELEDİYESİ
ZEYNEP TÜRK	OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
ZÜLEYHA KARAGÜLLE	

İLÇE ÇALIŞTAYLARI

Hatay İli İlçe Çalıştayları

Altınözü İlçe Çalıştayı

ADI SOYADI	KURUM / KURULUŞ ADI
ABDULLAH AĞGÜN	KÖYLERE HİZMET GÖTÜRME BİRLİĞİ
AHMET ARSLAN	ALTIÖZÜ BELEDİYESİ
AHMET BAYRAKTAR	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
EJDER YURTTAŞ	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
ENVER CANPOLAT	HALK EĞİTİM MERKEZİ
ENVER HACIBEKİROĞLU	ATATÜRK İ.Ö.O
ERDEM AKDOĞAN	SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI
HÜSEYİN SARIOĞLU	CUMHURİYET İ.Ö.O
İSMAİL NUSRET DUMAN	İNÖNÜ İ.Ö.O
KEMAL KIZILDAĞLI	ATATÜRK İ.Ö.O
M. ŞAHİN AYVANOĞLU	SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI
MAHİR ASLAN CEVAHİR	HALK EĞİTİM MERKEZİ
MEHMET ALİ DÖNMEZ	İMAM HATİP LİSESİ
MEHMET HAMMUTOĞLU	ESNAF KEFALET KOOPERATİFİ
NACİ EKŞİ	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
NEZİR YEŞİLDAĞ	ALTINÖZÜ LİSESİ
ÖZLEM	GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ
SABAHİTTİN ÇEKİÇ	ESNAF KEFALET KOOPERATİFİ
SEVİNÇ SAĞALTICI	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
ŞİRİN ALKAN	SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI

Belen İlçe Çalıştayı

ADI SOYADI	KURUM / KURULUŞ ADI
BUMİN KILINÇOĞLU	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
DR. ALİ ÜNAL	TOPLUM SAĞLIĞI MERKEZİ
GÜRSEL TABUR	EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ
HALİT KANAT	ESNAF ODASI
İLHAN MEDENİ	TEDAŞ İŞLETME ŞEFLİĞİ
M. SAİT BOZKAPLAN	İLÇE MÜFTÜLÜĞÜ
MEHMET BAŞARAN	ORMAN İŞLETME ŞEFLİĞİ
MEHMET DÖNMEZ	GENÇLİK HİZMETLERİ VE SPOR İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ
MUSTAFA BAKIR	KAYMAKAMLIK
NAZAN AKGÖLLÜ	MAL MÜDÜRLÜĞÜ
PINAR AÇIKGÖZ	NÜFUS MÜDÜRLÜĞÜ
ŞAKİR GÖK	GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ
TÜLİN TURAN	TAPU MÜDÜRLÜĞÜ
YUSUF YENMEZ	T.C. ZİRAAT BANKASI A.Ş.
ZEYNEP ÖZTÜRK	SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI

Dörtyol İlçe Çalıştayı

ADI SOYADI	KURUM / KURULUŞ ADI
ABDULLAH AKKOYUNLU	KAYMAKAMLIK
AHMET BÖLÜKBAŞI	ESNAF ODASI
AHMET KARAPÜR	DÖRTYOL TİCARET VE SANAYİ ODASI
ALİ ABACI	ZİRAAT ODASI
ALİ NAMLI	EMİNYET MÜDÜRLÜĞÜ
BAHİTTİN KELEŞ	NÜFUS MÜDÜRLÜĞÜ

BEKİR ALTAN	İLÇE HALK KÜTÜPHANESİ
BEKİR OSMA	ESNAF
BUĞRAHAN SEÇER	DÖRTYOL KÜLTÜR DEĞİŞİM VE KARDEŞLİK PLATFORMU
CEMAL TALAY	DÖRTYOL TİCARET VE SANAYİ ODASI
CENGİZ ÇIĞDIR	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
ERSMA BERNA ERGAN	GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ
FADIL KESKİN	DÖRTYOL BELEDİYESİ
İLYAS TORUN	TOPLUM SAĞLIĞI MERKEZİ
KEMAL AÇICI	DÖRTYOL İLÇE AR-GE
LÜTFİ ÇELİK	ESNAF
M. SELÇUK KAYHAN	GENÇLİK HİZMETLERİ VE SPOR İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ
M.ALİ CANÇELİK	DÖRTYOL MESLEK YÜKSEK OKULU
MEHMET COŞKUN	GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ
MEHMET KIZILKAYA	NÜFUS MÜDÜRLÜĞÜ
MEHMET TOKSOY	MEMUR -SEN
MUHİTTİN GÜNDAĞ	İLÇE JANDARMA KOMUTANLIĞI
MUSTAFA VAROL	DÖGİAD
MÜCAHİD BAYAR	ÖĞRETMEN EVİ VE A.S.O
MÜSTECEP SAĞOL	VERGİ DAİRESİ
NUH MANGA	TACİR
ORHAN KİBAR	İLKE-DER
OSMAN AVCI	
PERİHAN PEKER	DÖRTYOL ENGELLİLER DERNEĞİ
SAİT UYAR	KAYMAKAMLIK
SIDIKA ÖZKAN	DÖRTYOL ÇEVRE VE TABİATI KORUMA DERNEĞİ
TURHAN SOYLU	DÖGİAD
VELİ KADIOĞLU	DÖRTYOL İLÇE AR-GE
YAVUZ KAAN ATEŞ	KIZILAY DERNEĞİ
YONCA AKDENİZ	GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ
ZEKİ ÖZKUL	DÖGİAD
ZİYA AVCI	TEMAD

Erzin İlçe Çalıştayı

ADI SOYADI	KURUM / KURULUŞ ADI
AHMET USTA	ERZİN KURS VE OKUL TALEBELERİ DERNEĞİ
ALİ SAMİ KARA	ORMAN İŞLETME ŞEFLİĞİ
ARZU MULUK	KAYMAKAMLIK PROJE OFİSİ
BEKİR SOYLI	TİCARET VE SANAYİ ODASI
BESTAMİ ATALAY	MAL MÜDÜRLÜĞÜ
EMİN BİLGİÇ	ERZİN SOSYAL GÜVENLİK MÜDÜRLÜĞÜ
EMİNE DURAN	KAYMAKAMLIK PROJE OFİSİ
GANİ GÜVEN	ERZİN KARINCALI YAYLASI YAŞATMA VE KORUMA DERNEĞİ
HALİS ÖZSOY	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
İSMET EVCİMEN	MAL MÜDÜRLÜĞÜ
M. İLMİSEV KILAÇ	ERZİN HAYIRLI İŞLER
MEHMET ACAR	GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ
MEHMET EROL	ERZİN BELEDİYESPOR
MEHMET ORUÇ	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
MUSA ERDURAN	İLÇE MÜFTÜLÜĞÜ
MUSTAFA KAYA	GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ

NECDET SÖKMEN	ERZİN ÇEVRE VE TARİHİ VARLIKLARI KORUMA DERNEĞİ
ÖZGÜR KARA	GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ
ÖZKAN DENİZ OKUR	İLÇE HALK KÜTÜPHANESİ
SENA KARAHAN	KAYMAKAMLIK PROJE OFİSİ
SONGÜL KARAOSMANOĞLU	ERZİN KADIN DAYANIŞMA DERNEĞİ
SÜHEYLA GÜZEL	SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI
TURGAY SOYKURT	ERDER SOSYAL YARDIMLAŞMA DERNEĞİ
UĞUR PEKİN	NÜFUS MÜDÜRLÜĞÜ
YUNUS BEKLEMİŞ	ERZİN EMEKLİLER DERNEĞİ
YUNUS YILDIZ	ERZİN KURS VE OKUL TALEBELERİ DERNEĞİ

Hassa İlçe Çalıştayı

ADI SOYADI	KURUM / KURULUŞ ADI
ADEM DUZCU	AKTEPE CUMHURİYET İ.Ö.O
AHMET DÖNER	ORMAN İŞLETME ŞEFLİĞİ
AHMET ŞEN	İLÇE MÜFTÜLÜĞÜ
AKİF KIRLANGIÇ	ESNAF ODASI
BATTAL ARIK	ZEYTİNOBA İ.Ö.O
BESTAMİ İŞLEK	HASSA BELEDİYESİ
EZGİ TOKALI	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
FİKRET GÜMÜŞTAŞ	TAPU MÜDÜRLÜĞÜ
H. MUSA KARAKAYA	AKBEZ İNÖNÜ İ.Ö.O
HALİT AVCI	GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ
HATİCE DUMAN	ZÜBEYDE HANIM ANAOKULU
HİLMİ TOPRAK	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
HÜSEYİNNAZİFŞAN	A. GANİ İ.Ö.O
LÜTFİYE KURT	LALEZAR DERNEĞİ
MEHMET BOLAT	GENÇLİK HİZMETLERİ VE SPOR İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ
MEHMET ERDAL CERİTLİOĞLU	DERVİŞ PAŞA İ.Ö.O
MEHMET GÜL	EĞRİBUCAK İ.Ö.O
MURAT ÇEBİŞLİ	PTT
MURAT KARAKAYA	ÖZEL HASSA ÖZEL EĞİTİM REHABİLİTASYON MERKEZİ
MUSTAFA GÜLCÜ	İMAM HATİP LİSESİ
OSMAN AKSOY	AKBEZ İ.Ö.O
RASİM KUNDAK	M. AKİF ERSOY İ.Ö.O
SEBAHATTİN KESKİN	KÜRECİ İ.Ö.O
ŞABAN GÜL	HACILAR İ.Ö.O
ŞEMSİTTİN ARIK	AŞAĞI KARAFAKILI İ.Ö.O
TURAN PEHLİVAN	TOPLUM SAĞLIĞI MERKEZİ
VEYSEL GÖK	AKBEZ F.S.M İ.Ö.O
VEYSİ BEDÜK	NÜFUS MÜDÜRLÜĞÜ

İskenderun İlçe Çalıştayı

ADI SOYADI	KURUM / KURULUŞ ADI
ADEM SİYAHOĞLU	İLÇE SAĞLIK GRUP BAŞKANLIĞI
ALİ KEKEÇ	İLÇE AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR MÜDÜRLÜĞÜ
ALİ YEŞİLOVA	MÜSİAD HATAY ŞUBESİ
BANU AYŞE UYGUR	KAYMAKAMLIK
CEMİL ERDOĞDU	ZİRAİ KARANTİNA MÜDÜRLÜĞÜ
CÜNEYT BİLGİN	İLÇE AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR MÜDÜRLÜĞÜ
ERTUĞRUL TESBİLİ	İSDEMİR

M. ENGİN AYILAÇ	GÜMRÜK BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ
M. SEDAT BAYIR	TURİZM DANIŞMA BÜROSU
MEHMET YÜKSEL	İŞKUR
MUSTAFA KARABAY	TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ
MUSTAFA YILDIRIM	ZİRAİ KARANTİNA MÜDÜRLÜĞÜ
MUZAFFER ÇAKMAK	GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ
NAZIM CULHA	ELEKTİRK MÜHENDİSLERİ ODASI
NİLGÜN ULUS	KREDİ VE YURTLAR KURUMU
O. UĞUR TÜRKYILMAZ	SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI
SALAHADDİN SUNAR	ASAS AŞ.
SELÇUK AKICI	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
SEMİH EROĞLU	ZİRAİ KARANTİNA MÜDÜRLÜĞÜ
SONGÜL TIRAŞ GÜZEL	İLÇE SAĞLIK GRUP BAŞKANLIĞI
ŞEFİK UYAR	MADENİ İŞLER ESNAF ODASI
TUNCAY POLAT	LİMAN BAŞKANLIĞI
ÜMİT ÖZMEN	GENÇLİK HİZMETLERİ VE SPOR İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ
YAŞAR İNAL	LİMAKPORT
ZEYNEP ÇAKMAKLI	KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLARA YARDIM DERNEĞİ

Kırıkhan İlçe Çalıştayı

ADI SOYADI	KURUM / KURULUŞ ADI
ABDİLAZİZ KURT	MUHTAR
ABDULLAH KARAMAN	SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI
ADNAN AÇIK	MUHTAR
AHMET ŞENGEL	MUHTAR
AHMET YILMAZ	İLÇE SAĞLIK GRUP BAŞKANLIĞI
BEYAZIT BOSTAN ULAŞLI	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
CUMA EKİNCİ	KAYMAKAMLIK
HANİFİ KAVAK	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
HASAN BİLGİLİ	ZİRAAT ODASI
M. FATİH ANDI	GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ
MEHMET BİLİCİ	ZİRAAT MÜHENDİSİ
MEHMET KARAKULAK	MUHTAR
MERYEM ÖNTÜRK	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
MİTHAT ALTUN	MAL MÜDÜRLÜĞÜ
MUSTAFA SARP	İLÇE ÖZEL İDARESİ
OLCAY AYDOĞAN	SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI
OSMAN ONUR GENÇ	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
SERVET BAKİ	NÜFUS MÜDÜRLÜĞÜ
ŞEREFETTİN GEÇKAL	MUHTAR
UFUK GÜNEŞ	ZİRAAT MÜHENDİSİ
YURDAGÜL KAYA	VERGİ DAİRESİ

Kumlu İlçe Çalıştayı

ADI SOYADI	KURUM / KURULUŞ ADI
A. DERVİŞ SARAR	GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ
AHMET BATI	KUMLU BELEDİYESİ
AHMET BEKAR	MUHTAR
ALİ DİNÇER	MUHTAR
EŞREF UZUNYAYLA	KUMLU BELEDİYESİ
F. ENİS NİSANİ	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

HASAN IRMAK	KUMLU BELEDİYESİ
HÜSEYİN TUTAR	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
MEHMET SAÇAR	MUHTAR
MEHMET TOPLUYILDIZ	MUHTAR
MUSTAFA DURSUN	GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ
SALAHİDDİN GÜÇ	KUMLU BELEDİYESİ
SALİH SARALAR	KUMLU BELEDİYESİ
SELAHATTİN KARAKAVAK	MAL MÜDÜRLÜĞÜ
ŞAHİN SAĞIROĞLU	MUHTAR
ŞEKİP TALİPLER	MUHTAR
ŞEVKET YANAR	MUHTAR
YAŞAR KANDEMİR	MUHTAR

Reyhanlı İlçe Çalıştayı

ADI SOYADI	KURUM / KURULUŞ ADI
ABDULLAH	NÜFUS MÜDÜRLÜĞÜ
ABDULREZZAK DOLGUM	REYHANLI İLÇE ÖZEL İDARESİ
AHMET ALTUN	VERGİ DAİRESİ
ALİ KARATAŞ	ZİRAAT ODASI
ALİ KARATAŞ	REYHANLI BİRLİK DERNEĞİ
HAKAN BOZKURT	REHİDER
HÜSEYİN GÜÇLÜ	GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ
MEHMET ATEŞ	ESNAF VE SANATKARLAR ODASI
MEHMET KILINÇOĞLU	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
MUSTAFA ŞANVERDİ	GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ
NİHAT AKGÖL	İLÇE SAĞLIK GRUP BAŞKANLIĞI
OKTAY ÇAPTIR	REYHANLI BELEDİYESİ
OSMAN KARAÇAKIR	TİCARET BORSASI
OSRHAN TURAN	GENÇLİK HİZMETLERİ VE SPOR İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ
TAHSİN AYDIN	TİGEM İŞLETME MÜDÜRLÜĞÜ
YUSUF AĞBAYRAM	İLÇE MÜFTÜLÜĞÜ

Samandağ İlçe Çalıştayı

ADI SOYADI	KURUM / KURULUŞ ADI
ABDULLAH KÜÇÜKBASİL	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
AHMET ALTIOK	İLÇE MÜFTÜLÜĞÜ
ALİ GENÇOĞLU	TAPU MÜDÜRLÜĞÜ
BURCU ESMER	SAMANDAĞ DEVLET HASTANESİ
CANDAN YILDIZ	SAMANDAĞ ATATÜRK ANADOLU LİSESİ
CEMALETTİN ÇOLAK	SOSYAL GÜVENLİK KURUMU
DİLEK TAŞ	SAMANDAĞ DEVLET HASTANESİ
EMRAH EROL	SAMANDAĞ DEVLET HASTANESİ
GÜRKAN BAYTAR	TOPLUM SAĞLIĞI MERKEZİ
HİKMET SAY	GAZETECİ
HÜSEYİN YOĞUN	DEĞİRMENBAŞI BELEDİYESİ
İBRAHİM KİMYONGÜR	İLÇE HALK KÜTÜPHANESİ
MAHMUT COŞKUN	SAMANDAĞ DEVLET HASTANESİ
MEHMET DOĞRU	GAZETECİ
MEHMET SABRİ ZEYTİNELİ	SAMANDAĞ MESLEK YÜKSEKOKULU
OĞUZHAN KAYA	GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ
SABRİ REYHANOĞULLARI	SUTAŞI BELEDİYESİ
SEHER BAKTIAYA	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

SÜLEYMAN KAYIKÇI	TEKNİK VE ENDÜSTRİ MESLEK LİSESİ
ŞİRAZ YOĞUN	MIZRAKLI BELEDİYESİ
YILDIZ KÜREK	TEKNİK MESLEK LİSESİ

Yayladağı İlçe Çalıştayı

ADI SOYADI	KURUM / KURULUŞ ADI
A. SÜLEYMAN BÜYÜKBAŞ	İLÇE ÖZEL İDARESİ
ABDULLAH AŞAR	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
ADEM HASIRCI	ÖĞRETMENEVİ VE ASO
AHMET AKYILDIZ	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
BARIŞ KUMİT	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
BAYRAM GÖKEBAKANLI	KIZ TEKNİK MESLEK LİSESİ
CENK TUFAN	GÜMRÜK MUHAFAZA BÖLGE AMİRLİĞİ
DİLEK YALÇIN	İLÇE ÖZEL İDARESİ
EMİN ŞENER	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
FATİH YAPRAK	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
FATMA SOLMAZ	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
HÜLYA AĞIRTAŞ	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
KADEM ÖTER	METRO TURİZM
MAHMUT AYDIN	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
MEHMET AKSOY	MUHTAR
MEHMET ALİ BALLI	ZİRAAT ODASI
MEHMET BİLGİLİ	ATATÜRK İ.Ö.O
MEHMET ÖZEL	YAYLADAĞI LİSESİ
MEHMET TÜRKYILMAZ	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
MUHİDDİN VURAL	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
MURAT SERTOĞULLARINDA	MEHMET AKİF İ.Ö.O
MUSTAFA DEMİRTAŞ	ŞİBO
MUSTAFA ÖZŞAFAK	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
NAZIM TORTUK	YİBO
OKŞAN KÖSTEN	YAYLADAĞI LİSESİ
ÖMER BUZOĞLU	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
REYHAN TELCİ	YAYLADAĞI ANAOKULU
SABAHATTİN BİLGEN	HALK EĞİTİM MERKEZİ
SAİT ÜLLENOĞLU	HALK EĞİTİM MERKEZİ
SEDAT YILMAZ	YAVUZ SELİM İ.Ö.O
ŞAZİYE AKAROLUK	KAYMAKAMLIK
ZEKİ HÜZMELİ	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

Kahramanmaraş İli İlçe Çalıştayları

Afşin İlçe Çalıştayı

ADI SOYADI	KURUM / KURULUŞ ADI
ADEM BÜLBÜL	GAZETECİ
ADEM GÜNDOĞAR	TEMA
ADEM TÜRKHAN	İLÇE MEM. AR-GE
ADEM YILDIR	AKDERE BALIKÇILIK
AHMET GÜL	AFŞİN BELEDİYESİ
AHMET KARAKAYA	ÇOĞULHAN BELEDİYESİ
AHMET YALDIZ	A.EL İL MÜD.
ALİ SEFER DEMİRCİ	EMEKLİ
BAYSAVAŞ KIR	DAĞLICA KASABASI
CUMA SARIKAYA	CEREN SÜRÜCÜ KURSU MÜD.

EMRAH AYTAÇ	AFŞİN BELEDİYESİ
FAİK SAĞLAM	EVAŞ
FEVZİ KAYMAK	AK PARTİ
FEYYAZ SOLAK	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MD.
GÜRÜ DAĞLICENK	Ç.İ. OKUL MÜDÜRÜ
HALİT AKSU	AFŞİN CUMHURİYET İ.Ö.O
HASAN AKPINAR	AFŞİN ZİRAAT ODASI BAŞKANI
HİKMET BÖKE	DSİ. 204. ŞUBE MÜD.
HİLMİ ÖZDEMİR	ÇOBANBEYLİ CUMHURİYET İ.Ö.O
İBRAHİM AKDAŞ	EĞİTİM BİR-SEN
İDRİS AYDIN	GAZETECİ
İLYAS SARI	ASİAD
İSA ULUER	İNŞAAT MÜHENSİSİ
KAZIM CİNPOLAT	CHP İLÇE BAŞKANI
M.BİLAL ÖZDEN	AFŞİN YİBO
MEHMET ÖZDEMİR	AFŞİN TSO
MEHMET TAŞKALE	MHP İLÇE BŞK.
MUHTEMİT DAĞLI	ARITAŞ BELEDİYESİ
MURAT BOZKURT	BARO
MUZAFFER VUROL	TRT
NURETTİN SARIKAYA	TANIR BLD. BAŞKANI
ORHAN YAZGIN	AFŞİN TERMİK B SANTRALİ
ÖMER KASABALABAN	İL GENEL MECLİS ÜYESİ
ÖMER KONAK	ÖZEL İDARE MÜD.
SADETTİN BİNBOĞA	KIZILAY BAŞKANI
SEDAT ALICI	KSÜ. AFŞİN MYO
SELAHATTİN AKÇALI	
ŞEYDA ULUER	İLÇE G.T.H.M
TUFAN YANAR	TUFAN İNŞAAT
TUĞRUL TERZİ	ECZACI
ÜMİT HASAN TATLI	M.KEMAL İ.Ö.O MÜDÜR YRD.
VEYSEL ATEŞ	AFŞİN EMNİYET MÜDÜRÜ
YASEMİN DAVUTOĞLU	PEYZAJ MİMARI
YASİN FIRAT	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MD.
YEMLİHA BÖKE	İL GENEL MECLİS ÜYESİ
YUSUF KENAN DİKİCİ	AFŞİN BELEDİYESİ
YUSUF ÖZGÜR	G.H.SPOR İLÇE MÜD.

Andırın İlçe Çalıştayı

ADI SOYADI	KURUM / KURULUŞ ADI
ADEM TEMİZ	İLÇE MEM. AR-GE
ADİL DEMİR	17 NOLU MİNİBÜS KOOP. BŞK.
ALİ ÇATALBAŞ	MHP İLÇE BŞK.
AYDIN İLHAN	ZİRAAT BANKASI
BEHZAT KAMA	İL GENEL MECLİS ÜYESİ
ERGÜN ÇINAR	127 NOLU MİNİBÜSKOP BAŞKANI
GÖKHAN DEDEBAĞI	İLÇE EMNİYET MÜD.
HÜSEYİN DEMİRER	AKEDAŞ İS. ŞEFİ
HÜSEYİN KAYRAN	YEŞİLOVA BELEDİYE BAŞKANI
HÜSEYİN TEMİZ	ÜNİVERSİTE DOÇ. DR.
KASIM DURMUŞ DALAKLIOĞLU	ŞOFÖRLER VE OTOMOBİLCİLER ODASI BAŞKANI

MEHMET DEMİRBAĞ	ORMAN İŞLETME MÜDÜRÜ
MENDERES GÜRBÜZ	BBP
MUHAMMET ÖZTÜRK	ANDIRIN BELEDİYESİ
MUSTAFA ATEŞ	NÜFUS MÜDÜRÜ
RAMAZAN DENİZ	TAPU MÜDÜRÜ
SÜLEYMAN ÇINKIR	İLÇE GIDA TARIM VE HAYV. MÜD.
ŞABAN AVCI	AKPARTİ İLÇE BAŞKANI
YAHYA CINCIK	İLÇE MAL MÜDÜRLÜĞÜ
YAKUP DAL	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜD.
YAŞAR DOĞU	İLÇE MÜFTÜLÜĞÜ
YUNUS BALCI	CHP İLÇE BAŞKANI
YUSUF CANKARA	PTT MÜD.
ZELİHA NURDOĞAN	AKPARTİ İLÇE KADIN KOLLARI BAŞKANI

Çağlayancerit İlçe Çalıştayı

ADI SOYADI	KURUM / KURULUŞ ADI
AHMET TEKEL	ÇAĞLAYANCERİT BELEDİYESİ
ALİ ÖZTÜRK	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
ALİ ŞAHA	BOZLAR BELEDİYESİ
ALİ TUTAY	İLÇE MAL MÜDÜRLÜĞÜ
CEVDET KAVAL	İLÇE ÖZEL İDARESİ
DURMUŞ ALİ SARIBAŞ	İLÇE EMNİYET A.
EMRAH AYDINLIOĞLU	ÇAĞDER
EYYÜP KUMRU	İLÇE MEM-ARGE
FETHULLAH DEMİR	İLÇE EMNİYET A.
HARUN AÇIKGÖZ	İLÇE MEM ŞUBE MÜD.
HASAN TAŞÇI	AB PROJE BÜRO
HÜSEYİN ATICI	ZİRAAT BANKASI
İBRAHİM BARAK	İLÇE GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK MÜD.
M. ZAHİD AYDEMİR	İLÇE SPOR MÜD. V.
MEHMET KARAGÖZ	AKPARTİ İLÇE BAŞKANI
MEHMET KEKİL	İLÇE MÜFTÜLÜĞÜ
MEHMET KEKİL	İLÇE NÜFUS MÜDÜRÜ
MEHMET KINALI	KÜÇÜKCERİT KÖYÜ MUHTARI
MEHMET ÖZDEMİR	ÖĞRETMENEVİ MÜDÜRÜ
MEHMET SALMAN	TAPU SİCİL MÜDÜRLÜĞÜ
MEHMET ŞİŞMAN	ZİRAAT ODASI BAŞKANI
MUSTAFA SERTDERE	KAYMAKAMLIK
MÜKERREM CÜRE	İLÇE MÜFTÜLÜĞÜ
OLGUN ÖNER	ÇAĞLAYANCERİT KAYMAKAMI
ÖMER ÇETİNKAYA	AKEDAŞ
ÖMER KALAYCI	TSM BAŞKANI
SERKAN ÖZAVŞAR	ÇAĞLAYANCERİT KAYMAKAMI
SEZAİ KEKLİCEK	HALK EĞİTİM MÜDÜRÜ
SÜLEYMAN KURT	İLÇE NÜFUS MÜDÜRLÜĞÜ
YÜCEL ACAR	İLÇE GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK MÜD.

Ekinözü İlçe Çalıştayı

ADI SOYADI	KURUM / KURULUŞ ADI
ALİ UZUN	80.YIL İ.Ö.O. MÜD. V.
BEHZAT ÇİFTÇİ	MAL MÜD.
HALİL KILINÇ	MÜFTÜ V.

HANEFTAR KONUR	YUNUS EMRE İ.Ö.O
İBRAHİM KARAŞAHİN	EKİNÖZÜ
KAZIM ÇITAK	SAĞLIK GRUP BAŞKANI
M. MUSA ÇİNÇİN	MAL MÜD.
MUSTAFA ÇİVİ	NÜFUS MÜD.
N. MUSA KAPLAN	
NEJLA YILDIRIM	TAPU MÜD.
RAHMİ TORAMAN	SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI
SEDAT ÇETİN	TAPU MÜD.
VELİ KURT	EKİNÖZÜ YİBO

Elbistan İlçe Çalıştayı

ADI SOYADI	KURUM / KURULUŞ ADI
AHMET CEHIZ	MESLEKİ EĞİTİM MERKEZİ
ALİ KALEM	KARAELBİSTAN E.M.L.
ALİ KORKMAZ	KARAELBİSTAN E.M.L.
AYŞEGÜL YILDIRIM	ELBİSTAN MÜKRİMİN HALİL LİSESİ
CANAN KALIN	İLÇE GIDA TARIM HAYVANCILIK MÜD.
CEMAL DEMİR	ELBİSTAN YURT MÜD.
CUMA ÇAKMAK	EBİSTAN ZİRAAT ODASI BAŞKANLIĞI
CUMA DOĞAN	HOCA AHMET YESEVİ İ.Ö.O
EMİN POLAT	ELSİAD
ERCAN KOCAKAYA	ELBİSTAN TİCARET MESLEK LİSESİ
FARUK ERBAŞ	ELBİSTAN ÇINAR-DER
FATİH ÖZKAN	ELBİSTAN VERGİ DAİRESİ
H. MUSTAFA DOĞAN	
HACI MUSTAFA YILMAZ	GENÇLİK HİZMET VE İLÇE MÜDÜRÜ
HAKAN CEREN	ELBİSTAN MANŞET GAZETESİ
HAMİT KAVAK	ELBİSTAN KAYNARCA GAZETESİ
İSA ERKAN	İLÇE GIDA TARIM HAYVANCILIK MÜD.
KADİR KÖSEOĞLU	ELBİSTAN SAVUNMA SPORLARI
LATİF YÖNDER	ELBİSTAN BELEDİYESİ
M.SİNA AYIKOĞLU	İLÇE GIDA TARIM HAYVANCILIK MÜD.
MAHMUT ALTAY	İLÇE GIDA TARIM HAYVANCILIK MÜD.
MAHMUT EKERSULAR	ELBİSTAN TEK. VE ENDÜSTRİ MESLEK LİSESİ
MEHMET ALİ BULUT	ELBİSTAN MÜKRİMİN HALİL LİSESİ
MEHMET BAYDEMİR	ELBİSTAN NÜFUS MÜD.
MEHMET DOĞAN	HACI BEKTAŞ VELİ İ.Ö.O
MEHMET ERDEN	ELBİSTAN MÜKRİMİN HALİL LİSESİ
MESUT SÖZER	ELBİSTAN NÜFUS MÜD.
MEVLÜT BARAN	EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ
NAZİYE SEVİNÇLER YILDIZ	
NEDİM SOYSAL	ŞEKER FABRİKASI
OSMAN GÖKCECİK	HALK EĞİTİM MERKEZİ
ÖZGÜR AKIN	İLÇE GIDA TARIM HAYVANCILIK MÜD.
ÖZGÜR CERİT	
RAMAZAN ERDOĞAN	ELBİSTAN MÜFTÜLÜĞÜ
RAŞİT KONYA	KARAELBİSTAN E.M.L.
SİBEL GÜNEY	ÖZEL İDARE MÜDÜRLÜĞÜ
SÜLEYMAN DEMİR	ELBİSTAN AHLAK KÜLTÜR VE SEV. DER.

ŞÜKRÜ MERCİMEK	KADASTRO MÜDÜRÜ
YUNUS HURMAZ	ELBİSTAN ZİRAAT ODASI
ZAHİTTİN DEMİRCİ	

Göksun İlçe Çalıştayı

ADI SOYADI	KURUM / KURULUŞ ADI
ABDURRAHMAN ALICI	BOZHÜYÜK İ.Ö.O
ADNAN KILIÇ	İLÇE EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ
AHMET GÜLEN	KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ G.M.Y.O
AHMET ÖNDER	DEVLET HASTANESİ
ALİ COŞKUN	HALK EĞİTİM MERKEZİ
ALİ ERDEM NALBANTOĞLU	ÇARDAK İ.Ö.O
ALİ KAYA	GÖKSUN İLÇE TARIM MÜD.
ALİ KIRAÇ	KANLIKAVAK BELEDİYESİ
ALİ KUTLU	ÇARDAK BELEDİYESİ
ALİ TELTİK	GÖKSUN ANADOLU LİSESİ
ASLAN ŞİŞİK	BOZHÜYÜK İ.Ö.O
AYDIN GEZERTAŞAR	GÖKSUN İLÇE TARIM MÜD.
AYTEN KARAARSLAN	NEVZAT PAKDİL YİBO
BAHADIR BOLAT	GÖKSUN GÖNÜL DOSTLARI DERNEĞİ
BAHAR ARSLAN	TURNA BUCAĞI İ.Ö.O
BATTAL BALTACI	GÖKSUN METEM
BİLAL BOZKURT	ÇARDAK İ.Ö.O
CUMA ARMUT	KANLIKAVAK İ.Ö.O
CUMA DEMİRCİ	BÜYÜKKORUCUK İ.Ö.O.
CUMA KIRATLI	GÖKSUN ANADOLU LİSESİ
CUMA KUŞKAYA	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜD.
DİLEK YAŞAR	İLÇE PROJE OFİSİ
DOĞAN KENGER	İSTİKLAL İ.Ö.O
DOĞAN KUŞOĞLU	TAŞOLUK BELEDİYESİ
DÜRİYE SARIKAYA	İLÇE TARIM MÜDÜRLÜĞÜ
EMEL ABAY	İLÇE TARIM MÜDÜRLÜĞÜ
EYUP KARSU	GÖKSUN YUNUS EMRE İ.Ö.O
EYYÜP KAYIKLIK	GÖKSUN ANAOKULU
F.DERYA BAYRAKTAR	ÖĞRENCİ
FATİH AYDIN	YEREL BASIN
FATİH ERDOĞAN	ÇARDAK İ.Ö.O
FATİH M. KORU	BOZHÜYÜK Ç.P.L
FEYZULLAH MERCAN	NEVZAT PAKDİL YİBO
GAZANFER ASLANTAŞ	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜD.
HAKAN BOLAT	GÖKSUN LİSESİ
HAKAN ÇORAK	GÖKSUN KAYMAKAMLIĞI
HALİL KILINÇ	GÖKSUN ANADOLU ÖĞRETMEN LİSESİ
HALİL YAŞAR	GÖKSUN BELEDİYESİ
HASAN TELTİK	ANADOLU İHL
HAYRİ ABACI	GÖKSUN ANADOLU ÖĞRETMEN LİSESİ
HİKMET KAÇAR	GÖKSUN İLÇE TARIM MÜD.
HURŞİT KEŞOĞLU	FATİH İ.Ö.O
HÜLYA YARDIM	İLÇE TARIM MÜDÜRLÜĞÜ
İBRAHİM AKDENİZ	HALK EĞİTİM MERKEZİ
İBRAHİM TOL	DEĞİRMENDERE Ç.P.L

İHSAN AÇOĞLU	GÖKSUN İLÇE ÖZEL İDARE MÜD.
İHSAN KÖROĞLU	GÖKSUN ENSAF SANATKARLAR ODASI
İLKER KORKMAZ	TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK İLÇE MÜD.
İSA DAĞLI	GÖKSUN İLÇE TARIM MÜD.
İSMAİL AKTAŞ	GÖKSUN İLÇE TARIM MÜD.
LEYLA GÖKBUNAR	GÖKSUN İLÇE TARIM MÜD.
MAHİRBEY KAYA	ANADOLU İHL
MEHMET EMİN SATAR	İSTİKLAL İ.Ö.O
MELİH ENGİZEK	İLÇE TOPLUM SAĞLIĞI MERKEZİ
MERYEM DAĞ	GÖKSUN MESLEK YÜKSEK OKULU
MESUT BİLGİN	KANLIKAVAK Ç.P.L
MESUT ULUTAŞ	ÇARDAK Ç.P.L
METİN KABA	GÖKSUN ANAOKULU
MEVLÜT SAĞIR	GÖKSUN YUNUS EMRE İ.Ö.O
MURAT BIÇAKÇI	ORMAN İŞLETME MÜD.
MURAT BİLGİN	KAVŞUT İ.O.O
MURAT DOKGÖZ	GÖKSUN TOPLUM SAĞLIĞI MERKEZİ
MUSTAFA AKSOY	BOZHÜYÜK Ç.P.L
MUSTAFA TÜRKMEN	İLÇE EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ
MUSTAFA YAŞAR	TOMBAK İ.Ö.O
NACİ AKGÜN	ERİCEK İ.Ö.O
NEDİM ÇİÇEK	CUMHURİYET İ.Ö.O
NEVİN SATAR	TURNA BUCAĞI İ.Ö.O
NURETTİN DAL	GÖKSUN GÜNDEM GAZETESİ
NURİ GİŞİ	DEĞİRMENDERE BELEDİYESİ
OĞUZHAN KALE	
ORHAN DERYA	CUMHURİYET İ.Ö.O
ÖKKEŞ KOZLUDERE	GÖKSUN METEM
R. EKREM ERDOĞAN	KANLIKAVAK Ç.P.L
RAMAZAN KOCA	GÖKSUN LİSESİ
RİFAT DERMAN	YAVUZ SELİM İ.Ö.O
SABAHİTTİN ABAY	İLÇE TARIM MÜDÜRLÜĞÜ
SEFA KARAMANLI	GÖKSUN MESLEK YÜKSEK OKULU
SELİM CÜCE	GÖKSUN ZİRAAT ODASI
SELİM YAĞMUR	GÖKSİAD
SERKAN SAPMAZ	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜD.
SİNAN MUCUK	YAVUZ SELİM İ.Ö.O
SÜHEYLA KUTAS	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜD.
SÜLEYMAN ALKAN	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜD.
TUĞÇE TER	KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
ÜMİT ALKAYA	ERİCEK İ.Ö.O
YUSUF ATALAY	GÖKSUN S.M.L
YUSUF DEMİRCİ	GÖKSUN GENÇLİK HİZMETLERİ SPOR MÜD.
YUSUF ÖZBEYLER	ERİCEK BELEDİYESİ
ZEKİ GÖLLÜCE	YAVUZ SELİM İ.Ö.O

Nurhak İlçe Çalıştayı

ADI SOYADI	KURUM / KURULUŞ ADI
ABDULLAH VURAN	İLLÇE ÖZEL İDARESİ
ALİ ATICI	BİLGİSAYAR TEKNOLOJİLERİ
BİLAL ÇELİK	NURHAK İLKÖĞRETİM OKULU

BURAK AYAZ	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
FARUK GÜNGÖR	HALK EĞİTİM MERKEZİ
HÜSEYİN KAYA	İLÇE GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK MÜDÜRLÜĞÜ
HÜSEYİN KÜLEKCİ	KARAÇAR İLKÖĞRETİM OKULU
HÜSEYİN OLGUNOK	KULLAR BELEDİYESİ
İBRAHİM ASLAN	NURHAK BELEDİYESİ
İBRAHİM KAZAN	KULLAR BELEDİYESİ
KADİR ÖZBEK	NURHAK İLÇE HASTANESİ
KAMİL GÜL	MÜFTÜLÜK
MEHMET OLGUNSAY	SOSYAL YARDIMLAŞMA
NİMET ÇELİK	HALK EĞİTİM MERKEZİ
NUR SARI	TAPU SİCİL MÜDÜRLÜĞÜ
NURULLAH SOYALAN	İLÇE EMNİYET AMİRLİĞİ
OSMAN TAYFUN	BARIŞ İLKÖĞRETİM OKULU
ÖMER FARUK HOZULU	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
PELİN GÜREŞ	MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
RAMAZAN YAMAN	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
SEBAHATTİN HALTAOĞLU	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
TURAN DOĞAN	BARIŞ İLKÖĞRETİM OKULU
ÜNAL DOĞRU	ATATÜRK İLKÖĞRETİM OKULU
YUSUF YAPICI	BARIŞ BELEDİYESİ

Pazarcık İlçe Çalıştayı

ADI SOYADI	KURUM / KURULUŞ ADI
A. YAŞAR KIZIL	
ABDULAZİZ YÜREK	MAL MÜDÜRLÜĞÜ
ABDULLAH EŞREFOĞLU	EVRİ OSMANGAZİ İ.Ö.O
ABDURRAHMAN AKBABA	KAYMAKAMLIK YAZI İŞLERİ MÜD.
ABDÜLKADİR ŞAHİN	PAZARCIK METEM
ADEM ARSLAN	EVRİ PINARBAŞI İ.Ö.O
ADEM GÜRBAK	PAZARCIK HALK EĞİTİM MERKEZİ
AHMET ÇETİNKAYA	MERKEZ CAMİ DERNEĞİ
AHMET TİLKİ	MAHALLİ İDARE ŞEFLİĞİ
AHMET ÜZREK	NARLI ASLAN YILDIRIM Ç.P.L
ALİ ASKAN	PAZARCIK ENGELLİLER DERNEĞİ
ARİF AKYAK	SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI
BETÜL POYRAZ	EVRİ OSMANGAZİ İ.Ö.O
BURÇİN ALTINSOY YEYEN	ÇİMKO İ.Ö.O
CEMAL KARASAKAL	İLÇE GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK MÜDÜRLÜĞÜ
CUMA KÜÜKLER	GAZİ İ.Ö.O.
ÇAĞATAY YEŞİL	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
DR. MEHMET MURATDAĞ	ORTADOĞU TIP MERKEZİ
ERDAL POLAT	GAZİ İ.Ö.O.
ERSAN ŞAHİN	
EŞREF YILMAZ	İLÇE ÖZEL İDARE MÜD.
FARUK İSPİRDOĞAN	PAZARCIK HALK EĞİTİM MERKEZİ
FATİH KÖSEOĞLU	KARAGÖL İ.Ö.O
FATMA BEYGİRCİ	PAZARCIK ANADOLU SAĞLIK MESLEK LİSESİ
FATMA GÖKSU	PAZARCIK ANAOKULU
FUAT TOPALOĞLU	KARAGÖL İ.Ö.O
HALİL BAYRAKÇI	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
HALİL İSPİRDOĞAN	YAVUZ SELİM İ.Ö.O

HASAN AKSÜT	PAZARCIK LİSESİ
HASAN ALAGÖZ	ÖĞRENCİ
HASAN GÖZLÜGÖL	ATATÜRK İ.Ö.O
HASAN YILMAZ	ANADOLU LİSESİ
HASİVE ALTUNBEY	PAZARCIK İLÇE TARIM MÜD.
HAŞİM PARLAK	EĞRİCE İ.Ö.O
HATİCE GENÇAL	PAZARCIK BELEDİYESİ
HÜSEYİN KAYA	KÖYLERE HİZMET GÖTÜRME BİRLİĞİ
İ. ÖZGÜR KAMSİZER	YAVUZ SELİM İ.Ö.O
İSMAİL DAVUTOĞLU	ZİRAAT ODASI
İSMAİL KİŞİ	ZAMAN GAZETESİ
KEMAL SALİM	PAZARCIK ESNAF VE SANATKARLAR ODASI
MEHMET	PAZARCIK GÖNÜL DOSTLARI DERNEĞİ
MEHMET GENÇ	ÖĞRENCİ
MEHMET ŞAHİN	PAZARCIK ANAOKULU
MEHMET TOPAL	ATMALI EĞİTİM KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ
MEHMET YAVUZATMACA	PAZARCIK LİSESİ
MİTHAT AKTAR	VERGİ DAİRESİ MÜD.
MUHİTTİN KONDURMAZ	ERDEM-DER
NECDET ŞAHİN	İMAM HATİP LİSESİ
NİHAT BOZDAĞ	AKSU SPOR
NURULLAH YILMAZ	PAZARCIK METEM
ORHAN POLAT	PAZARCIK SAĞLIK MESLEK LİSESİ
OSMAN SAVAŞ KESKİN	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
SAİT AKAY	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
SALMAN UÇER	ÖĞRENCİ
SALMAN ULUKÜTÜK	ATMALI EĞİTİM KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ
SERPİL ÇERİBAŞ	ÇİMKO İ.Ö.O
SİNAN LAFVERMEZ	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
SONGÜL EREN	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
ŞORAY TAŞYURDU	PANİAD
ÜMİT AKDEMİR	PAZARCIK İ.H.L
VOLKAN KARA	ÇİĞDEMTEPE İ.Ö.O
YETER ATEŞ	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
YUSUF YÜKSEL	
ZEYNEL A. DELİCE	PAZARCIK LİSESİ
ZEYNEL ŞAHİN	EĞRİCE İ.Ö.O

Türkoğlu İlçe Çalıştayı

ADI SOYADI	KURUM / KURULUŞ ADI
ABDULLAH ERGÜVEN	
AHMET OKUMUŞ	TAPU MÜDÜRLÜĞÜ
ALİ BAYAHA	İLÇE NÜFUS MÜDÜRLÜĞÜ
ALİ KUTLU	ESNAF KEFALET KOOPERATİFİ
ASLIHAN ÇİÇEK	İLÇE GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK MÜDÜRLÜĞÜ
AYHAN KORKMAZ	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜD.
BİLAL KEKLİK	İLÇE HALK KÜTÜPHANESİ
EROL AYDAR	İLÇE AR-GE BİRİMİ
FERİDUN TOPAL	İLÇE AR-GE BİRİMİ
HASAN SERİN	MUHTAR

HAYRİ UYDURAN	İLÇE GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK MÜDÜRLÜĞÜ
HÜSEYİN KUYUMCU	MUHTAR
HÜSEYİNYILMAZ	MUHTAR
İBRAHİM KUYUBAŞIOĞLU	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜD.
İSMAİL ATLINTAŞ	ŞOFÖRLER ODASI
İSMAİL BOZDOĞAN	GENÇLİK HİZMETLERİ SPOR MÜD.
M. KEMAL SOUKSU	MUHTAR
MEHMET BES	İLÇE EMNİYET AMİRLİĞİ
MEHMET DEMİR	İLÇE GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK MÜDÜRLÜĞÜ
MEHMET KARACA	İLÇE ZİRAAT ODASI
MURAT ÖZSOLAK	TÜRKOĞLU BELEDİYESİ
SERAP BALIK	İLÇE GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK MÜDÜRLÜĞÜ
TURGUT GÜRSOY	İLÇE AR-GE BİRİMİ
TÜRKER KURUMAN	İLÇE EMNİYET AMİRLİĞİ
YUNUS EMRE KURTBEYOĞLU	ORMAN İŞLETME ŞEFLİĞİ
ZEYNEL ABİDİN ATEŞ	MUHTAR

Osmaniye İli İlçe Çalıştayları

Bahçe İlçe Çalıştayı

ADI SOYADI	KURUM / KURULUŞ ADI
ADEM ÇEVİK	MUHTAR
ADNAN YÜNLÜ	TAPU MÜDÜRLÜĞÜ
ALİ KEMAL ER	İLÇE HALK KÜTÜPHANESİ
ALİ USLU	KAYMAKAMLIK YAZI İŞLERİ MÜD.
ARİF SEZER	BAHÇE İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
AYHAN UYAR	ATATÜRK İ.Ö.O
CENGİZ TURAN	BAHÇE TEKNİK VE ENDÜSTRİ MESLEK LİSESİ
HAYDAR KAVCI	CANSAN ORTAOKULU
İBRAHİM AYDIN	MUHTAR
İSA DÖNMEZ	MAL MÜDÜRLÜĞÜ
İSMAİL BAL	ATATÜRK İ.Ö.O
İSMAİL BAZ	ATATÜRK İ.Ö.O
MUSTAFA YALÇIN	KENAN EVREN PAŞA İ.Ö.O
MÜBERRA KAYIRICI	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
NAZİF TEPE	BAHÇE TOPLUM SAĞLIĞI MERKEZİ
Ö. FARUK GAMLI	BAHÇE MESLEK YÜKSEKOKULU
ÖMER ATAŞ	MHP İLÇE BAŞKANI
RECEP ATTIN	MUHTAR
SERDAR SEVMEZ	HALK EĞİTİM MERKEZİ MÜD.
TUNCER YENER	İLÇE GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK MÜDÜRLÜĞÜ
ZEKERİYA ÇELİK	MUHTAR

Düziçi İlçe Çalıştayı

ADI SOYADI	KURUM / KURULUŞ ADI
ALİ ÖZKALAYCI	TAPU MÜDÜRLÜĞÜ
ALİ ÖZKAYIK	DÜZİÇİ ORMAN İŞLETME ŞEFLİĞİ
EKREM KEÇEBAŞ	DÜZİÇİ TARIM KREDİ MÜDÜRLÜĞÜ
FERHAT AKBABA	75. YIL TEKNİK VE ENDÜSTRİ MESLEK LİSESİ
HASAN ÇİL	GENÇLİK HİZMETLERİ VE SPOR İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ
İSMAİL ÇULLU	İLÇE NÜFUS MÜDÜRLÜĞÜ
MEHMET SİYAHOĞLU	DÜZİÇİ SANAYİCİ VE İŞ ADAMLARI DERNEĞİ
MUSTAFA KAYIMCI	DÜZİÇİ ÖZEL HAYAT TIP MERKEZİ

Hasanbeyli İlçe Çalıştayı

ADI SOYADI	KURUM / KURULUŞ ADI
AHMET TAMER	İLÇE YAZI İŞLERİ MÜDÜRLÜĞÜ
ERDOĞAN BAYER	MAL MÜDÜRLÜĞÜ
FEVZİ SUNGUR	İLÇE MÜFTÜLÜĞÜ
HALİL SÜNBÜL	GAZİ MUSTAFA KEMAL ORTAOKULU
HASAN KOÇAK	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
İBRAHİM YURTSEVER	HASANBEYLİ HALK EĞİTİM MERKEZİ
İRFAN KARİP	HASANBEYLİ İLKOKULU
MEHMET KARCI	İLÇE EMNİYET AMİRLİĞİ
MUSTAFA AKDOĞAN	TAPU MÜDÜRLÜĞÜ
MUSTAFA KISA	HASANBEYLİ LİSESİ
SÜLEYMAN YILDIRIM	HASANBEYLİ BELEDİYESİ YAZI İŞLERİ MÜDÜRLÜĞÜ
YUSUF TOZLUKLU	HASANBEYLİ BELEDİYESİ

Kadirli İlçe Çalıştayı

ADI SOYADI	KURUM / KURULUŞ ADI
AHMET ÖRÜKLÜ	80.YIL CUMHURİYET LİSESİ
ALİ TEK	ATATÜRK ANADOLU SAĞLIK MESLEK LİSESİ
BAŞAK GÜL	GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ
BİRDANE KARAKUŞ	GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ
BURÇAK GÜNAYDIN	GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ
CAN TESKERECİOĞLU	GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ
CAVİT ONAT	OSMAN GAZİ ANADOLU LİSESİ
CENGİZ GÖKCEK	ORMAN İŞLETME MÜDÜRLÜĞÜ
CİHAT TOPÇU	KADİRLİ TİCARET BORSASI
ERGİN FİDAN	RASİM ÜNAL İ.Ö.O
EROL BİLMEZ	ORMAN İŞLETME MÜDÜRLÜĞÜ
FAZLI TANACI	KADİRLİ ANADOLU ÖĞRETMEN LİSESİ
HAKAN SEMERCİOĞLU	KADİRLİ BELEDİYESİ
HALİL DEMİR	KADİRLİ TİCARET ODASI
HÜRÜ KÖŞGER	ALİ MÜMTAZ SAYMAN İ.Ö.O
İBRAHİM AKILLI	GÖNÜL-DER
KAZIM AKÇA	GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ
LEVENT UKUŞ	7 MART İ.Ö.O
MAHMUT SARIOĞLU	SOSYAL YARDIMLAŞMA VAKFI
MEHMET SARPGEÇİT	AYDINOĞLU TUFAN BEY İ.Ö.O
MEHMET TAHİROĞLU	GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ
MEMET KÖRLÜ	KADİRLİ FEN LİSESİ
MURAT GÖRGEN	EMİNYET MÜDÜRLÜĞÜ
MURAT KURU	GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ
MURAT ŞEKER	80. YIL CUMHURİYET LİSESİ
MUSTAFA USANMAZ	KADİRLİ İ.Ö.O
NECATİ SEMERCİOĞLU	KADİRLİ KIZ MESLEK LİSESİ
SAVAŞ GÜVEL	ATATÜRK İ.Ö.O
SEBAHATTİN KARAKAŞ	VERGİ DAİRESİ
TEOMAN DUYU	EMİNYET MÜDÜRLÜĞÜ
ÜMİT KAÇIRA	Ş. ÖĞRETMEN ORHAN GÖK LİSESİ
VAHİDE AKAR	İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

Sumbas İlçe Çalıştayı

ADI SOYADI	KURUM / KURULUŞ ADI
ABDULLAH HOŞCAN	ALİBEYLİ İ.Ö.O
ABDULRAHİM ÇOLAKEROL	GAZİ İ.Ö.O
ADEM GÜLTEKİN	İLÇE EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ
AHMET DEMİRER	İLÇE MÜFTÜLÜĞÜ
AHMET DURMUŞCAN	SUMBAS SOSYAL YARDIMLAŞMA DAYANIŞMA VAKFI
AHMET GÖZÜKÜÇÜK	AKÇATAŞ İ.Ö.O
AHMET İSPİR	SUMBAS YİBO
ALİ KÖYLÜOĞLU	ALİBEYLİ BELEDİYESİ
AYŞE ÇİFTÇİ	G. TAŞKÖPRÜ İ.Ö.O
AZİZ DURMUŞ	ZİRAAT ODASI
BAKİ KIRPIK	ALİBEYLİ İ.Ö.O
BEKİR ÖZDOĞAN	MEHMETLİ İ.Ö.O
BEKİR SARIDÖL	SUMBAS YİBO
BİLAL SEÇİ	SUMBAS İLÇE VE KÜLTÜR HİZMETLERİ DERGİSİ
BURHAN NAHARCI	İLÇE HALK KÜTÜPHANESİ
CANER EKER	GAZİ İ.Ö.O
CENGİZ AKDAĞ	G. TAŞKÖPRÜ İ.Ö.O
DÖNE ATCI TRAŞ	KÜÇÜKÇINAR İ.Ö.O
EKREM ÖNER	NÜFUS MÜDÜRLÜĞÜ
ELİF DERTLİ	G. TAŞKÖPRÜ İ.Ö.O
EYUP KOÇAK	SUMBAS YİBO
FATİH MURAT GEZER	SUMBAS SULAMA BİRLİĞİ
FİLİZ ÇETİN	GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ
FİLİZ GÜNEŞ	AŞAĞIÇİÇEKLİDERE İ.Ö.O
GÖKHAN AVLUKYARI	ALİBEYLİ İ.Ö.O
GÜVEN ÖZCAN	SUMBAS YİBO
HAKAN KÜÇÜK	SUMBAS İLÇE JANDARMA KOMUTANLIĞI
HASAN RUFAİOĞLU	YEŞİLYAYLA İ.Ö.O
HAYAT CEBECİ	MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
HAZIM ÇITIRIK	GAZİ İ.Ö.O
HURİ BİÇER	SUMBAS LİSESİ
HURŞİT KARAKILIÇ	MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
İBRAHİM DÖRTGÖZ	MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
KAĞAN GÖKÇELİ	KÖYLERE HİZMET GÖTÜRME BİRLİĞİ
MANOLYA AYDIN	SUMBAS LİSESİ
MEHMET AKTUĞ	SUMBAS BELEDİYESİ
MEHMET İŞLER	AŞAĞIÇİÇEKLİDERE İ.Ö.O
MEHMET ÖZKALE	GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ
MESUT KUŞATAN	MEHMETLİ İ.Ö.O
MUSTAFA CAN	MEHMETLİ İ.Ö.O
MUSTAFA CANSEVER	MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
MUSTAFA YORULMAZ	YAZI İŞLERİ MÜDÜRLÜĞÜ
NURHAN TAŞ	GAZİ İ.Ö.O
OSMAN YAZAR	MEHMETLİ İ.Ö.O
ÖMER BÜYÜKKÖŞKER	MAL MÜDÜRLÜĞÜ
ÖZGE DERMAN	GAFARLI TAŞKÖPRÜ İ.Ö.O
ÖZLEM IŞIK	YEŞİLYAYLA İ.Ö.O
SELÇUK YOSUNKAYA	SUMBAS KAYMAKAMLIĞI

SERAY ÖREN	G. TAŞKÖPRÜ İ.Ö.O
SERDAR MERGEN	SUMBAS LİSESİ
ŞENER KESKİN	TAPU MÜDÜRLÜĞÜ
ŞEREF EĞRİTAŞ	GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ
TANER KILIÇ	AŞAĞIÇİÇEKLİDERE İ.Ö.O
TURGUT KAYA	BİNALİ YILDIRIM YİBO
UFUK ÖZKALE	GAFARLI TAŞKÖPRÜ İ.Ö.O
UĞUR KESİK	AKÇATAŞ İ.Ö.O
VOLKAN TUHANİOĞLU	AKÇATAŞ İ.Ö.O
YAVUZ ERDOĞAN	GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ
YAVUZ SELİM DOĞAN	ALİBEYLİ İ.Ö.O
YUSUF YILMAZ	SUMBAS YİBO

Toprakkale İlçe Çalıştayı

ADI SOYADI	KURUM / KURULUŞ ADI
AHMET ARSLAN	İLÇE ÖZEL İDARE MÜDÜRLÜĞÜ
ALİ YILMAZ	GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ
AYSEL TEMEL	YAZI İŞLERİ MÜDÜRLÜĞÜ
CELİL YILDIRIM	MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
DR. MEHMET KOCA	SAĞLIK GRUP BAŞKANLIĞI
FUAT APAYDIN	TAPU MÜDÜRLÜĞÜ
MUSTAFA AVCI	İLÇE HALK KÜTÜPHANESİ
MUSTAFA KURT	MAL MÜDÜRLÜĞÜ
OKTAY BURAK ÖZCAN	GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ